

Projekt współfinansowany z Europejskiego Funduszu Społecznego

EWALUACJA WPŁYWU RPO WM 2014-2020 NA ROZWÓJ SPOŁECZNO-GOSPODARCZY WOJEWÓDZTWA I REALIZACJĘ CELÓW STRATEGII EUROPA 2020

RAPORT KOŃCOWY

Zamawiający:

Województwo Mazowieckie

ul. Jagiellońska 26

03-719 Warszawa

www.mazovia.pl

Wykonawca:

EU-CONSULT sp. z o.o.

ul. Toruńska 18C, lokal D

80-747 Gdańsk

www.eu-consult.pl

STRESZCZENIE

Przedmiot i cele badania

Niniejszy dokument stanowi raport końcowy z badania ewaluacyjnego pn. *Ewaluacja wpływu RPO WM 2014-2020 na rozwój społeczno-gospodarczy województwa i realizację celów Strategii Europa 2020*, realizowanego w ramach projektu współfinansowanego ze środków RPO WM 2014-2020 nr RPMA.11.01.00-14-0004/18, pn. PLAN DZIAŁAŃ POMOCY TECHNICZNEJ UMWM na lata 2019-2023 w zakresie wsparcia procesów ewaluacji w ramach RPO WM.

Celem głównym badania była ocena systemu realizacji RPO WM 2014-2020, dotychczasowych efektów wdrażania Programu, a także wpływu RPO WM 2014-2020 na osiąganie celów Strategii Europa 2020. Cel główny realizowany był poprzez następujące cele szczegółowe:

1. Ocena wkładu interwencji realizowanych w ramach RPO WM 2020 w osiąganie celów Strategii Europa 2020.
2. Ocena efektów wdrażania RPO WM 2014-2020 na poziomie osi i priorytetów inwestycyjnych poprzez ocenę realizacji założonych wartości docelowych wskaźników.
3. Ocena systemu realizacji RPO WM 2014-2020, w tym przyjętych na potrzeby jego wdrażania instrumentów terytorialnych i instrumentów finansowych.
4. Wypracowanie rekomendacji w zakresie procesu wdrażania interwencji w perspektywie 2021-2027.

Wykorzystane metody i techniki badawcze

Na rzecz realizacji badania wykorzystano szereg metod i technik badawczych, do których zaliczały się m.in. **analiza danych zastanych**, obejmująca rozporządzenia i dokumenty wyższego szczebla, jak i dokumenty programowe, sprawozdawcze i monitoringowe z realizacji Programu, a także pozostałe źródła, w tym dane pochodzące ze statystyki publicznej i inne, istotne z punktu widzenia tematyki badania oraz **ewaluacja oparta na teorii (TBE)**, obejmująca analizę logiki interwencji RPO WM 2014-2020 pod kątem adekwatności przyjętych założeń względem identyfikowanych potrzeb regionu i zakładanych do osiągnięcia celów Programu. Przeprowadzono również **grupowe wywiady zogniskowane realizowane on-line (on-line FGI)** i **wywiady CAWI/CATI**, w których wzięli udział Beneficjenci RPO WM 2014-2020, **telefoniczne wywiady częściowo ustrukturyzowane (TSSI)** z ostatecznymi odbiorcami IF realizowanych w ramach RPO WM 2014-2020 oraz **wywiady w formie telefonicznych wywiadów indywidualnych (TDI)** z przedstawicielami instytucji odpowiedzialnych za programowanie, wdrażanie, monitorowanie oraz kontrolę Programu. Uzupełnieniem dla powyższych metod i technik badawczych były **analiza porównawcza (benchmarking)**, w ramach której przeprowadzono porównanie między RPO WM 2014-2020 a 4 innymi programami operacyjnymi, **panele eksperckie** z ekspertami w zakresie rozwoju społeczno-gospodarczego, **panel delficki**, w którym wzięli udział eksperci w zakresie IF, **warsztat ewaluacyjny**, w którym wzięli udział przedstawiciele instytucji zaangażowanych we wdrażanie i zarządzanie RPO WM 2014-2020, adresaci rekomendacji oraz przedstawiciele Wykonawcy, a także **studia przypadków (case study)** dla projektów realizowanych w ramach RPO WM 2014-2020, **jakościowa analiza porównawcza** oraz **analizy SWOT i PEST**.

Najważniejsze ustalenia

Analiza logiki interwencji RPO WM 2014-2020 pozwala wskazać, że uwzględnione w jej ramach kierunki i działania zostały właściwie zaplanowane, biorąc pod uwagę zarówno potrzeby regionu identyfikowane na etapie diagnozy, jak i zakładane do osiągnięcia cele poszczególnych OP Programu. Ewaluowana interwencja stanowiła spójną całość, zachowując logikę wykorzystanych mechanizmów przyczynowo-skutkowych, umożliwiającą osiągnięcie pożądanych efektów. Wyniki przeprowadzonych badań reaktywnych potwierdziły, że interwencja w ramach Programu okazała się skuteczna z punktu widzenia realizacji zakładanych celów i oczekiwań, a także efektywna.

Logika interwencji RPO WM pozostaje aktualna w obecnej sytuacji społeczno-gospodarczej. Mimo że wdrożone przedsięwzięcia odpowiadały na istniejące potrzeby regionu, od czasu projektowania sytuacja geopolityczna i rosnąca inflacja osłabiły skalę osiągniętych rezultatów, w związku z czym konieczne jest podejmowanie dalszych działań w już wspieranych obszarach. Aktualne pozostają potrzeby w zakresie gospodarki niskoemisyjnej, edukacji, obszaru Smart City, gospodarki o obiegu zamkniętym czy rewitalizacji, a także potrzeby zdrowotne, w tym przede wszystkim w zakresie najistotniejszych problemów zdrowotnych regionu. Konieczne będzie również dalsze wdrażanie działań skoncentrowanych na podnoszeniu dostępności transportowej, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, wsparcie ukierunkowane na zaspokajanie potrzeb osób starszych, a także, co istotne – wzmacnianie dyfuzji impulsów rozwoju gospodarczego z Warszawy do pozostałych podregionów. Realizacja Programu, choć miała znaczący wpływ na poprawę sytuacji województwa mazowieckiego, w tym m.in. w zakresie konkurencyjności regionu, rozwoju jego potencjałów endogenicznych czy inteligentnych specjalizacji, nie zlikwidowała jednak zróżnicowania wewnątrzregionalnego występującego na Mazowszu.

Wsparcie realizowane w ramach RPO WM 2014-2020 miało pozytywny wpływ na rozwój społeczno-gospodarczy województwa mazowieckiego. Interwencja w ramach Programu ukierunkowana została na obszary najpilniej wymagające wsparcia, wzmacniając potencjał Mazowsza i tworząc podstawę do jego dalszego wykorzystywania. Do projektów mających szczególne znaczenie dla rozwoju regionu, zaliczono projekty skoncentrowane na rozwoju OZE i zmniejszeniu zużycia energii, wpływające na wzrost konkurencyjności województwa ze względu na niższe koszty eksploatacyjne. Zwracano również uwagę na szeroko pojętą adaptację do zmian klimatu, systemy ostrzegania, systemy przeciwpowodziowe i systemy zagospodarowania wód opadowych, które mają istotne znaczenie z punktu widzenia zapewnienia bezpieczeństwa mieszkańcom, a z drugiej strony podnoszenia potencjału rozwoju społeczno-gospodarczego danego obszaru. Wysoki wpływ na rozwój regionu miały również projekty realizowane przez PUP, w tym poprzez m.in. wzrost aktywności zawodowej osób bezrobotnych i zmniejszenie liczby osób pozostających bez pracy. W kontekście rozwoju gospodarczego województwa, dzięki realizowanym projektom przedsiębiorcy otrzymywali wsparcie na wyposażenie stanowisk pracy, tj. rozwój tych przedsiębiorstw, jak również osoby bezrobotne otrzymywały jednorazowe środki na działalność gospodarczą, co sprawiło, że wzrosła liczba przedsiębiorstw w regionie – ponadto, odbiorcy działań, którzy stali się przedsiębiorcami w regionie mogą generować kolejne miejsca pracy, co jest bardzo istotne w kontekście rozwoju regionu.

Istotnymi projektami, z punktu widzenia rozwoju regionu, były także projekty dążące do podniesienia poziomu innowacyjności w województwie a także potencjalnego potencjału kadrowego personelu badawczego województwa.

Znaczący wpływ realizowanych projektów na rozwój społeczno-gospodarczy Mazowsza obserwowano również w przypadku działań z zakresu rozwoju ekonomii społecznej, rozwoju infrastruktury kolejowej czy wsparcia realizowane na rzecz przeciwdziałania skutkom pandemii COVID-19.

Wsparcie w ramach RPO WM 2014-2020 miało również znaczący wpływ na osiągnięcie celów Strategii Europa 2020. Pozytywny wpływ interwencji dostrzegano przede wszystkim w odniesieniu do realizacji celu *Zmniejszenie stopnia wykluczenia społecznego (w tym względem osób z niepełnosprawnościami)* oraz celów *Spadek emisji gazów cieplarnianych* i *Wzrost efektywności energetycznej*. Najniższe oceny przypadały natomiast na oddziaływanie projektów na realizację celów *Wzrost zatrudnienia* i *Zwiększenie inwestycji w działalność B+R*.

Zgodnie z wynikami przeprowadzonych badań, można oczekiwać, iż efekty osiągnięte wskutek interwencji w obszarze rozwoju społeczno-gospodarczego oraz realizacji celów Strategii Europa 2020 będą miały charakter trwały.

Wyniki przeprowadzonych badań jednoznacznie wskazują ponadto, że podobne efekty w zakresie rozwoju społeczno-gospodarczego województwa i realizacji celów Strategii Europa 2020 nie byłyby możliwe do osiągnięcia bez wsparcia ze środków RPO WM 2014-2020. Bez wsparcia ze środków zewnętrznych, przedsięwzięć nie udało by się zrealizować w takim czasie i w takiej skali. Wiele z tych przedsięwzięć trzeba by było albo ograniczyć, jeśli chodzi o zakres rzeczowy albo jeśli chodzi o liczbę działań, albo rozłożyć ich realizację w czasie.

Wdrażane w Programie wsparcie w formie IF było komplementarne z pozostałymi formami interwencji publicznej. Inwestycje finansowane w ramach instrumentów finansowych, choć realizowane w obszarach zbliżonych do działań finansowanych poprzez dotacje, miały nieco inny charakter i nierzadko cechowały się mniejszym ryzykiem niż inwestycje finansowane w ramach instrumentów bezzwrotnych.

Wykorzystanie IF okazało się bardziej skuteczne od dotacji w przypadku działań z zakresu spadku emisji gazów cieplarnianych i wzrostu efektywności energetycznej. Dla działań skoncentrowanych na wzroście zatrudnienia, wsparcie dotacyjne pozwalało natomiast na osiągnięcie lepszych rezultatów niż IF. W przypadku działań skoncentrowanych na osiąganiu pozostałych celów Strategii Europa 2020 wykorzystywano wyłącznie dotacje, w związku z czym niemożliwe jest określenie skuteczności potencjalnego zastosowania w tym miejscu instrumentów finansowych.

Zdecydowana większość odbiorców IF uczestniczących w badaniu TSSI deklarowała, że w przyszłości, w celu sfinansowania kolejnych inwestycji, zamierzają ponownie ubiegać się o wsparcie w postaci IF oferowanych w ramach RPO (łącznie 81,3% wskazań na odpowiedzi zdecydowanie/raczej tak). Przeciwnego zdania było zaledwie 3,4% respondentów, z czego wszystkie odpowiedzi zdecydowanie/raczej nie pojawiły się w grupie odbiorców IF oferowanych w ramach Działania 3.3 Programu.

Pozytywnie należy ocenić również wpływ zastosowania instrumentu terytorialnego w ramach Programu na realizację celów szczegółowych RPO WM 2014-2020. Interwencje zaplanowane z wykorzystaniem ZIT zostały bowiem zaprojektowane w taki sposób, by bezpośrednio odpowiadać na wyzwania i potrzeby określone w dokumentach programowych, realizując tym samym cele Programu. O wysokim wpływie projektów wdrażanych w ramach instrumentu terytorialnego na osiągnięcie celów RPO świadczy natomiast wysoki poziom realizacji przypisanych do nich wskaźników.

Zakres tematyczny wsparcia w ramach ZIT był wystarczający w stosunku do potrzeb identyfikowanych w regionie, a zastosowanie instrumentu terytorialnego w ramach Programu stanowiło najbardziej efektywny sposób wdrażania interwencji publicznej. Wsparcie umożliwiło bowiem zintegrowane podejście do potrzeb regionu i szersze wsparcie obszarów problemowych. Dzięki zastosowaniu ZIT wsparto również współpracę między JST, umożliwiając im wymianę dobrych praktyk i wzajemne wsparcie.

39,1% ankietowanych realizatorów projektów, w ramach których możliwe było nawiązanie partnerstwa z JST w obrębie MOF, deklarowało, że w wyniku wdrożenia interwencji nawiązali współpracę z tego typu podmiotami. Zdaniem 61,8% ankietowanych Beneficjentów, którzy w ramach projektów nawiązali współpracę JST w obrębie MOF, partnerstwa te można uznać za trwałe. Niemal wszyscy z ankietowanych realizatorów projektów, którzy deklarowali, że nawiązane partnerstwa będą mieć charakter trwały, wskazywali zarazem, że planują już kolejne wspólne inicjatywy.

Wpływ zastosowania instrumentu terytorialnego na rozwój współpracy między JST potwierdziły wyniki rozmów z przedstawicielami IP ZIT. Analiza wypowiedzi respondentów pozwala również wskazać, że choć czasami współpraca między poszczególnymi jednostkami miała charakter wyłącznie formalny, skoncentrowany wyłącznie na osiągnięciu określonego rezultatu, tam, gdzie udało się nawiązać głębsze relacje, miały one najczęściej charakter trwały, wykraczając poza działania czysto projektowe.

Wnioski i rekomendacje

Wniosek

Z przeprowadzonych badań wynika, iż interwencję w ramach RPO WM 2014-2020 zaplanowano w taki sposób, by odpowiadała na potrzeby regionu, uwzględnione w dokumentach strategicznych. Założenia Programu umożliwiły również skuteczne osiąganie zakładanych celów i oczekiwań. Wsparcie udzielone w ramach RPO WM 2014-2020 miało zatem znaczący wpływ na rozwój województwa, w tym na wzrost konkurencyjności czy rozwój jego potencjału.

Realizacja RPO WM nie zlikwidowała jednak zróżnicowania wewnątrzregionalnego występującego na Mazowszu. Jednym z czołowych wyzwań w nowej perspektywie finansowej UE będzie nadal wzmacnianie dyfuzji impulsów rozwoju gospodarczego z Warszawy do pozostałych podregionów.

Wyniki analiz licznych opracowań naukowych oraz strategicznych umożliwiają wskazanie kilku obszarów, których wsparcie powinno zdynamizować omawiane procesy dyfuzyjne. Jednym z nich jest obszar specjalizacji gospodarek subregionalnych, w tym tzw. inteligentnych specjalizacji. Kolejnym jest usieciowienie gospodarki oraz bliższe powiązanie nauki z biznesem. Potrzeba kontynuacji dotychczasowych działań jest tym bardziej istotna, że wartość uzyskanych efektów Programu zaburzyła pandemia Covid-19.

Rekomendacja

Rekomenduje się kontynuację działań realizowanych dotychczas w ramach Programu, ze szczególnym naciskiem na wzmacnianie dyfuzji impulsów rozwoju gospodarczego z Warszawy do pozostałych podregionów, zgodnie z identyfikowanym obecnie zapotrzebowaniem.

Rekomenduje się podejmowanie szeroko zakrojonych działań informacyjno-promocyjnych, skoncentrowanych na podniesieniu wiedzy i świadomości mieszkańców zamieszkujących Region Mazowiecki Regionalny oraz Regionu Warszawskiego Stołecznego nt. możliwości wykorzystania funduszy unijnych na rzecz rozwoju reprezentowanych przez nich podmiotów/ zamieszkanych obszarów.

Wniosek

W przedostatnim kwartale 2023 r. RPO WM 2014-2020 znajdował się już na końcowym etapie realizacji. W przypadku zdecydowanej większości wskaźników osiągnięto zakładane wartości docelowe, najczęściej je przekraczając, nieraz kilkukrotnie. Nadal identyfikuje się jednak wskaźniki, w przypadku których wartość docelowa nie została jeszcze zrealizowana. Analiza wartości aktualnej wskaźników wskazuje, że na 196 wskaźników identyfikuje się 52 wskaźników o wartości niższej niż wartość docelowa. Dla 15 wskaźników wartość aktualna nie przekracza 50,0% wartości zakładanej do realizacji, przy czym najtrudniejsza sytuacja dotyczy wskaźników:

- Wzrost zatrudnienia we wspieranych przedsiębiorstwach i Liczba inwestycji zlokalizowanych na przygotowanych terenach inwestycyjnych (0,0%; Działanie 3.1);
- Liczba usług publicznych udostępnionych on-line o stopniu dojrzałości co najmniej 3, Liczba usług publicznych udostępnionych on-line o stopniu dojrzałości co najmniej 4 -transakcja, Liczba podmiotów, które udostępniły on-line informacje sektora publicznego (0,0%; Działania 12.1 i 12.2, przy czym Działanie 12.1 (Oś REACT-EU) obejmuje projekty przeniesione z Działania 4.2. Z kolei 3 projekty pozakonkursowe wdrażane w Działaniu 12.2 mają zakończyć się do końca 2023 r., a ze względu na to, iż umowy podpisano w grudniu 2022 r., przypisanych im wskaźników nie widać jeszcze w systemie).

Warto natomiast podkreślić, że podjęto odpowiednie kroki w celu urealnienia przyjętych założeń. W przekazanej do KE wersji 7.0 RPO WM 2014-2020 zmniejszono bowiem wartość docelową 15 z omawianych wskaźników, a w przypadku kolejnych 3 planowano taką zmianę w ramach SzOOP, po przyjęciu przez KE nowej wersji RPO. Ponadto, biorąc pod uwagę, że realizacja 751 projektów jeszcze się nie zakończyła, można przewidywać, że wartość wskaźników znacząco wzrośnie na skutek ich wdrożenia.

Rekomendacja

Rekomenduje się bieżące monitorowanie realizacji wskaźników, których wartości docelowych dotychczas nie osiągnięto oraz, zgodnie z identyfikowaną potrzebą, podjęcie działań zaradczych obejmujących np. uzasadnienie niższej od zakładanej realizacji wskaźników, zintensyfikowanie działań skoncentrowanych na podniesieniu osiągniętej wartości wskaźników, wsparcie Beneficjentów w osiąganiu zakładanych celów itp.

Wniosek

Analiza ocen procedury ubiegania się o wsparcie pozwala wskazać, że choć była ona najczęściej dość dobrze oceniana przez Beneficjentów (średnia ocen 3,9/5), to nadal istnieją obszary wymagające udoskonalenia. Do problemów związanych z tą procedurą zaliczano nadmiar dokumentacji wymaganej przy ubieganiu o wsparcie, skomplikowanie i nadmierną szczegółowość wykorzystywanej dokumentacji, a także stosowany w jej ramach nieprzystępny język, nierzadko skutkujące koniecznością skorzystania z usług firmy zewnętrznej, zawiłość i niejasność procedur, skomplikowanie i nieintuicyjność panelu informatycznego wykorzystywanego na rzecz rekrutacji, a także nadmierną czasochłonność procedury i długi oczekiwania na decyzję.

Rekomendacja

Rekomenduje się uproszczenie procedury ubiegania się o wsparcie w ramach programu FEM 2021-2027 (w szczególności w przypadku wsparcia dotacyjnego), w tym przede wszystkim poprzez uproszczenie języka stosowanego w dokumentach związanych z FEM 2021-2027 tak, by były one zrozumiałe dla przeciętnego odbiorcy.

O ile to możliwe, dobrym rozwiązaniem byłoby również zaangażowanie większej liczby osób na rzecz oceny wniosków o dofinansowanie tak, by przyspieszyć czas realizacji tego procesu.

Wniosek

Zgodnie z wynikami przeprowadzonych badań, można oczekiwać, iż efekty osiągnięte wskutek interwencji będą miały charakter trwały. Niska trwałość części osiągniętych rezultatów wynikać może natomiast z:

- braku środków na kontynuację działań rozpoczętych w ramach projektów;
- wysokiej inflacji, utrudniającej dalszą realizację działań rozpoczętych w projekcie ze środków własnych;
- niewielkiej skali przedsięwzięcia w stosunku do identyfikowanych potrzeb, skutkującej koniecznością kontynuacji dotychczasowych działań;
- trudnej sytuacji rynkowej, wywołanej pandemią COVID-19 i jej długoterminowymi konsekwencjami oraz wojną w Ukrainie.

W oparciu o wyniki badań, jak i wiedzę ekspercką można wskazać, iż logika interwencji opisana w RPO WM pozostaje aktualna w obecnej sytuacji społeczno-gospodarczej. Wdrożone przedsięwzięcia odpowiadały na istniejące potrzeby regionu. Jednak od czasu projektowania sytuacja geopolityczna i rosnąca inflacja osłabiły skalę osiągniętych rezultatów.

Rekomendacja

Rekomenduje się kontynuację działań realizowanych dotychczas w ramach Programu oraz rozszerzenie wsparcia zgodnie z potrzebami wynikającymi z aktualnej sytuacji rynkowej i bieżącymi potrzebami ostatecznych odbiorców wsparcia.

Zaleca się również analizę przyczyn nieutrzymania trwałości efektów przez realizatorów projektów, w przypadku których osiągnięte rezultaty nie utrzymały się w przewidywanym okresie trwałości. Umożliwi to zapobieganie występowaniu podobnych sytuacji w przyszłości.

Wniosek

12,2% odbiorców IF wdrażanych w ramach Programu deklarowało, że w przyszłości należałoby zmienić/rozszerzyć dotychczasowy zakres tematyczny przedsięwzięć, na które będzie można uzyskać wsparcie. Wskazywano jednak przy tym na potrzebę sfinansowania takich działań, jak zakup nieruchomości pod inwestycje, zakup środków transportu, finansowanie bieżących kosztów działalności, inwestycje na rzecz rewitalizacji, rozwój alternatywnych źródeł energii czy rozwój firm z branży turystycznej, gastronomicznej, hotelarskiej, muzeów, firm technologicznych, a więc obszarów, które były dostępne w ramach IF w perspektywie 2014-2020 i będą dostępne w perspektywie 2021-2027, w zakresie określonym ramami prawnymi i wytycznymi dot. kwalifikowalności wydatków. Zdaniem ewaluatora świadczy to o niskim poziomie wiedzy części wnioskodawców nt. zasad otrzymywania wsparcia ze środków UE.

Rekomendacja

Zaleca się kontynuowanie działań informacyjno-edukacyjnych skierowanych do potencjalnych wnioskodawców, wnioskodawców i Beneficjentów, w celu podniesienia poziomu ich wiedzy nt. specyfiki programów unijnych i działań możliwych do sfinansowania w ich ramach.

Wniosek

Zdecydowana większość Beneficjentów Programu pozytywnie oceniła funkcjonujący system instytucjonalny RPO WM 2014-2020. W opinii 18,3% ankietowanych Beneficjentów, przed kontynuacją wsparcia w przyszłości należałoby jednak wprowadzić pewne zmiany w tym zakresie. Do proponowanych zmian zaliczano:

- zwiększenie ilości czasu przeznaczonego na przygotowanie i złożenie dokumentacji aplikacyjnej i/lub wcześniejsze udostępnienie dokumentacji związanej z naborami, przed faktycznym rozpoczęciem procesu naboru wniosków;
- uproszczenie języka stosowanego w dokumentacji związanej ze wsparciem;
- ograniczenie ilości dokumentacji związanej z ubieganiem się o wsparcie, realizacją czy rozliczaniem projektów;
- nieorganizowanie konkursów dla szkół w okresie wakacyjnym;
- wcześniejsze informowanie o wprowadzanych zmianach (czy to na etapie konkursów, czy realizacji zaplanowanych działań);
- uproszczenie i usprawnienie procedur związanych z ubieganiem się o i rozliczaniem wsparcia;
- elastyczność w stosunku do początkowych założeń projektów (w tym ich budżetu) z uwagi na zmieniające się warunki;
- dłuższy czas na realizację i rozliczenie projektów.

Rekomendacja

O ile to możliwe (zgodne z przepisami i regulaminami), dobrym rozwiązaniem byłoby zaangażowanie większej liczby osób na rzecz oceny wniosków o dofinansowanie i rozliczania projektów tak, by przyspieszyć czas realizacji tych procesów.

Rekomenduje się także zachowanie większej elastyczności (w ramach obowiązującego systemu prawnego) w całym procesie wdrażania programu FEM 2021-2027 i realizowanych w jego ramach projektów tak, by w miarę szybko i skutecznie móc reagować na zmieniające się warunki zewnętrzne.

Wniosek

W województwie mazowieckim, jako regionie lepiej rozwiniętym, oczekiwany wkład własny pośredników w projektach IF wynosił aż 20%. Były to warunki trudniejsze i nie stanowiły zachęty dla pośredników finansowych do startu w wyborach organizowanych przez Fundusze Funduszy.

Jednocześnie zrezygnowano z IF w obszarze OZE z uwagi na bardzo niekorzystne zmiany otoczenia prawnego w tym obszarze. Żadne komercyjne instytucje finansowe nie podjęły się zadania pośredniczenia w udzielaniu wsparcia.

Rekomendacja

Rekomenduje się stosowanie narzędzi ułatwiających pośrednikom wnoszenie wkładu własnego.

Zaleca się kontynuowanie określania optymalnego poziomu stratowości.

SUMMARY

Subject and Objectives of the Study

This document constitutes the final report of the evaluation study titled "Evaluation of the impact of ROP WM 2014-2020 on the socio-economic development of the region and the achievement of the Europe 2020 Strategy objectives", carried out as part of a project co-financed by ROP WM 2014-2020 funds, no. RPMA.11.01.00-14-0004/18, titled "TECHNICAL ASSISTANCE ACTION PLAN for the years 2019-2023 in the area of supporting evaluation processes under the ROP WM".

The main objective of the study was to assess the system of implementation of ROP WM 2014-2020, its effects on the implementation of the Program, and the impact of ROP WM 2014-2020 on achieving objectives of the Europe 2020 Strategy. The main objective was achieved through following specific ones:

1. Assessment of the contribution of interventions implemented under ROP WM 2020 in achieving the goals of the Europe 2020 Strategy;
2. Assessment of effects of implementing ROP WM 2014-2020 at the level of axes and investment priorities through the assessment of the achievement of the set target values of indicators;
3. Assessment of the system of implementation of ROP WM 2014-2020, including the territorial instruments and return instruments adopted for its implementation;
4. Development of recommendations in the process of implementing interventions in the 2021-2027 perspective.

Employed Research Methods and Techniques

A range of research methods and techniques were used for the study, including data analysis of existing regulations and higher-level documents, programmatic, reporting, and monitoring documents of the Program, and other sources, including public statistics and others relevant to the study topic, as well as theory-based evaluation (TBE), which included analysis of the logic of ROP WM 2014-2020 interventions in terms of the adequacy of the assumptions made in relation to the identified needs of the region and the goals of the Program to be achieved. Group online focused interviews (online FGI) and CAWI/CATI interviews were also conducted with ROP WM 2014-2020 Beneficiaries, partially structured telephone interviews (TSSI) with final recipients of IF implemented under ROP WM 2014-2020, and telephone individual interviews (TDI) with representatives of institutions responsible for programming, implementing, monitoring, and controlling the Program. Complementary methods and techniques included comparative analysis (benchmarking), expert panels on socio-economic development, Delphi panel with IF experts, evaluation workshop with representatives of institutions involved in implementing and managing ROP WM 2014-2020, recommendation recipients and Contractor representatives, as well as case studies for projects implemented under ROP WM 2014-2020, qualitative comparative analysis, and SWOT and PEST analyses.

Key Findings

The analysis of the intervention logic of ROP WM 2014-2020 indicates that the directions and actions included within it were properly planned, taking into account both the needs of the region identified at the diagnostic stage and the goals of each Operational Program of the Program. The evaluated intervention formed a coherent whole, maintaining the logic of the used cause-and-effect mechanisms, enabling the achievement of the desired effects. The results of reactive research confirmed that the intervention within the Program was effective from the perspective of achieving the assumed goals and expectations, as well as efficient.

The logic of the ROP WM intervention remains relevant in the current socio-economic situation. Although the implemented initiatives responded to the existing needs of the region, the geopolitical situation and rising inflation have weakened the scale of the results achieved since the project's design, necessitating further actions in the already supported areas. The needs in the field of low-emission economy, education, Smart City, circular economy, and revitalization, as well as health needs, especially regarding the most significant health problems of the region, remain current. It will also be necessary to continue implementing actions focused on improving transport accessibility, including for people with disabilities, support aimed at meeting the needs of the elderly, and importantly, strengthening the diffusion of economic development impulses from Warsaw to other subregions. Although the implementation of the Program had a significant impact on improving the situation in the Mazowieckie Voivodeship, including in terms of the region's competitiveness, development of its endogenous potential, and intelligent specializations, it did not eliminate the intra-regional disparities in Mazovia.

The support provided under ROP WM 2014-2020 had a positive impact on the socio-economic development of the Mazowieckie Voivodeship. The intervention within the Program was targeted at areas most urgently requiring support, strengthening the potential of Mazovia and creating a foundation for its further utilization. Projects of particular importance for the development of the region included those focused on the development of renewable energy sources (RES) and reducing energy consumption, contributing to the region's competitiveness due to lower operating costs. Attention was also paid to comprehensive adaptation to climate change, warning systems, flood prevention systems, and rainwater management systems, which are significant from the perspective of ensuring the safety of residents and, on the other hand, raising the socio-economic development potential of the area. High impact on the region's development was also observed in projects implemented by Public Employment Services (PUP), including through increasing the professional activity of the unemployed and reducing the number of jobless people. In the context of the province's economic development, entrepreneurs received support for equipping workplaces, thus developing these enterprises, and unemployed individuals received one-time funds for business activities, which increased the number of companies in the region. Moreover, the recipients of the actions, who became entrepreneurs in the region, can generate additional jobs, which is very important in the context of regional development.

Significant projects from the regional development perspective also included those aiming to raise the level of innovation in the province and the potential of the research staff. The significant impact of the implemented projects on the socio-economic development of Mazovia was also observed in the case

of actions in the field of social economy development, railway infrastructure development, and support implemented to counteract the effects of the COVID-19 pandemic.

The support under ROP WM 2014-2020 also had a significant impact on achieving the goals of the Europe 2020 Strategy. The positive impact of the intervention was primarily observed in terms of achieving the goal of Reducing the degree of social exclusion (including for people with disabilities) and the goals of Reducing greenhouse gas emissions and Increasing energy efficiency. The lowest assessments, however, were given to the impact of projects on achieving the goals of Increasing employment and Increasing investment in R&D activities.

According to the research results, it can be expected that the effects achieved as a result of interventions in the field of socio-economic development and the implementation of the Europe 2020 Strategy goals will be lasting. The research results also unequivocally indicate that similar effects in terms of socio-economic development of the province and the achievement of the Europe 2020 Strategy goals would not have been possible without the support of ROP WM 2014-2020 funds. Without external support, it would not have been possible to implement the projects in such a time frame and on such a scale. Many of these initiatives would have had to be either limited in scope or in the number of actions or spread out over time.

The support implemented in the Program in the form of Investment Funds (IF) was complementary to other forms of public intervention. Investments financed through return instruments, although implemented in areas similar to those financed through grants, had a slightly different character and often entailed less risk than investments financed through non-repayable instruments.

The use of IF proved to be more effective than grants in the case of actions in the field of reducing greenhouse gas emissions and increasing energy efficiency. For actions focused on increasing employment, grant support, however, led to better results than IF. In the case of actions focused on achieving the other goals of the Europe 2020 Strategy, only grants were used, making it impossible to determine the effectiveness of the potential use of return instruments in this area.

The vast majority of IF recipients participating in the TSSI study declared that in the future, to finance further investments, they intend to reapply for support in the form of IF offered under ROP (a total of 81.3% indications on definitely/rather yes responses). Only 3.4% of respondents were of the opposite opinion, with all definitely/rather not answers appearing in the group of IF recipients offered under Measures 3.3 of the Program.

The impact of the use of the territorial instrument within the Program on achieving the specific objectives of ROP WM 2014-2020 should also be positively assessed. Interventions planned using ITI (Integrated Territorial Investments) were designed in such a way as to directly respond to the challenges and needs defined in program documents, thus achieving the goals of the Program. The high level of implementation of the indicators assigned to them attests to the high impact of projects implemented under the territorial instrument on achieving the ROP objectives.

The thematic scope of support under ITI was sufficient in relation to the needs identified in the region, and the use of the territorial instrument within the Program was the most effective way of implementing public intervention. The support enabled an integrated approach to the needs of the region and broader support for problem areas. The use of ITI also supported cooperation between local government units, allowing them to exchange good practices and mutual support.

39.1% of surveyed project implementers, within which partnership with local government units was possible, declared that as a result of implementing the intervention, they established cooperation with such entities. According to 61.8% of surveyed Beneficiaries, who established cooperation with local government units in projects, these partnerships can be considered lasting. Almost all surveyed project implementers, who declared that established partnerships would be lasting, indicated at the same time that they are already planning further joint initiatives.

The impact of the use of the territorial instrument on the development of cooperation between local government units was confirmed by the results of conversations with representatives of ITI IB. The analysis of respondents' statements also indicates that although sometimes the cooperation between individual units was purely formal, focused only on achieving a specific result, where deeper relationships were established, they most often had a lasting character, going beyond purely project activities.

Conclusions and Recommendations

Conclusion

The research indicates that the intervention within the ROP WM 2014-2020 was planned in a manner which responded to needs of the region, as identified in strategic documents. The Program's assumptions enabled also the effective achievement of intended objectives and expectations. Therefore, the support provided under the ROP WM 2014-2020 had a significant impact on the development of the voivodeship, including increasing competitiveness and developing its potential.

However, the implementation of ROP WM did not eliminate the intra-regional disparities in Mazowieckie. One of leading challenges in the new EU financial perspective will be to continue strengthening the diffusion of economic development impulses from Warsaw to other subregions.

Results of numerous scientific and strategic analyses identify several areas where support could accelerate these diffusion processes. These include the area of sub-regional economic specializations, including so-called intelligent specializations, networking the economy, and closer integration of science with business. The need to continue current measures is even more significant as the Covid-19 pandemic has disrupted the value of the Program's outcomes.

Recommendation

It is recommended to continue measures implemented under the Program, with particular emphasis on strengthening the diffusion of economic development impulses from Warsaw to other subregions, in accordance with current demand.

It is advised to undertake extensive informational and promotional activities, focused on raising the knowledge and awareness of inhabitants of the Region Mazowiecki Regionalny and Region Warszawski Stołeczny about possibilities of using EU funds for the development of entities/areas.

Conclusion

By the last quarter of 2023, ROP WM 2014-2020 was in its final stage of implementation. Target values were achieved for the majority of indicators, often being exceeded, sometimes multiple times. However, some of indicators have not yet achieved target values. According to the analysis of current values of indicators, out of 196 indicators 52 have values lower than their target value. For 15 indicators, the current value does not exceed 50.0% of the planned value, with the most challenging situations concerning indicators:

- Increase in employment in supported enterprises and Number of investments located on prepared investment sites (0.0%; Measure 3.1);
- Number of public services made available online at maturity level 3, Number of public services made available online at maturity level 4 - transaction, Number of entities that have made public sector information available online (0.0%; Measures 12.1 and 12.2, with Measures 12.1 (REACT-EU Axis) including projects transferred from Measures 4.2. Meanwhile, 3 non-competitive projects implemented in Measures 12.2 are to be completed by the end of 2023, and since the contracts were signed in December 2022, their indicators are not yet visible in the system).

Attention should be drawn to the fact that adequate steps were taken to adjust expected values. In version 7.0 of ROP WM 2014-2020 submitted to the EC, the target value for 15 of abovementioned indicators was reduced, and for another 3 such a change is planned upon acceptance of the new version of ROP by the EC. Additionally, considering that 751 projects are still not completed, it is expected that the value of indicators will significantly increase as a result of implementation of projects.

Recommendation

It is recommended to continuously monitor the implementation of indicators of which target values have not yet been achieved and, as identified, take remedial measures including, for example, justifying the lower-than-expected implementation of indicators, intensifying activities focused on raising the achieved value of indicators, supporting Beneficiaries in achieving set objectives, etc.

Conclusion

The analysis of the procedure for applying for support indicates that, although it was often positively assessed by Beneficiaries (average rating of 3.9/5), there are still areas requiring improvement. Problems associated with this procedure included excessive documentation required when applying for support, the complexity and excessive detail of used documentation, inaccessible language often necessitating the use of external company services, complexity and lack of clarity of procedures, complexity and non-intuitiveness of the information panel used for recruitment, and time-consuming nature of the procedure and long waiting periods for decisions.

Recommendation

It is recommended to simplify the procedure for applying for support under the EFM 2021-2027 (especially in the case of grant support), primarily by simplifying the language used in documents related to EFM 2021-2027 so that they would be more accessible to an average recipient.

If possible, it is advised to engage more people in assessing funding applications and project accounting to expedite these processes.

Conclusion

According to results of the research, effects of the intervention are expected to be long-lasting. However, the low durability of some of achieved results might have occurred due to:

- The lack of funds to continue measures initiated within projects;
- High inflation, making it difficult to continue implementing measures started in the project with own funds;
- The inconsiderable scale of the initiative relative to identified needs, necessitating the continuation of current activities;
- Difficult market situation caused by the COVID-19 pandemic and its long-term consequences, and the war in Ukraine.

Based on results of the research and knowledge of experts, it can be indicated that the logic of intervention described in ROP WM remains relevant in the current socio-economic situation. Implemented projects responded to existing needs of the region. However, since its development, the geopolitical situation and rising inflation have weakened the scale of achieved results.

Recommendation

It is recommended to continue measures implemented under the Program and to expand support in accordance with needs regarding current market situation and current needs of final recipients of support.

It is also recommended to analyse reasons for the lack of durability of effects achieved by project implementers in the cases when achieved results did not maintain during the expected durability period. Such approach would help to prevent similar situations in the future.

Conclusion

12.2% of IF recipients implemented within the Program declared that in the future, it would be necessary to change/expand the current thematic scope of initiatives that can receive support. However, they indicated the need to finance such measures as purchasing property for investment, buying transport means, financing current operating costs, investments for revitalization, development of alternative energy sources, and development of companies in the tourism, gastronomy, hotel, museum, and technology sectors, i.e., areas that were available under IF in the 2014-2020 perspective and will be available in the 2021-2027 perspective, within the legal framework and guidelines on expenditure eligibility. According to the evaluator, this indicates a low level of knowledge among some applicants concerning rules for receiving support from EU funds.

Recommendation

It is recommended to continue informational and educational activities aimed at potential applicants, applicants, and Beneficiaries, in order to increase their knowledge about the specifics of EU programs and activities that can be financed within them.

Conclusion

The majority of Program Beneficiaries positively assessed the functioning institutional system of ROP WM 2014-2020. However, according to 18.3% of surveyed Beneficiaries, some changes should be introduced before continuing support in the future. Proposed changes include:

- Increasing the time allocated for preparing and submitting application documentation and/or providing documentation related to calls earlier, before the actual start of the application process;
- Simplifying language used in support-related documentation;
- Reducing the number of documents related to applying, implementing, and settling projects;
- Avoiding organizing competitions regarding schools during their summer holidays;
- Publishing information about changes earlier (whether at the stage of competitions or the implementation of planned activities);
- Simplifying procedures related to applying for support and settling projects;
- More flexibility in relation to initial assumptions of projects (including their budget), due to changing conditions;
- Longer time for implementation and settlement of projects.

Recommendation

If possible (in compliance with regulations and guidelines), it is recommended to engage more people in assessing applications for funding and project accounting to expedite these processes.

It is also recommended to maintain more considerable flexibility (within the legal system) throughout the implementation process of the EFM 2021-2027 program and projects implemented within it, to quickly and effectively respond to changing external conditions.

Conclusion

Given that the Mazowieckie Voivodeship was a better-developed region and the expected own contribution from intermediaries was as high as 20% in IF projects, these conditions were more difficult and less incentive for financial intermediaries to participate.

At the same time, IF in the RES was abandoned due to considerably unfavourable legal environment changes in this area. No commercial institutions undertook this task.

Recommendation

It is recommended to use tools that support intermediaries in making their own contribution.

It is advised to continue determining the optimal level of cost-effectiveness.

SPIS TREŚCI

Streszczenie	3
Summary	11
Spis treści.....	18
Wykaz skrótów	20
I. CZĘŚĆ METODOLOGICZNA	22
1. Wprowadzenie	22
1.1. Opis przedmiotu badania.....	22
1.2. Opis głównych założeń i celów badania.....	22
1.3. Okoliczności towarzyszące badaniu	23
2. Charakterystyka zbioru danych badania	24
II. CZĘŚĆ ANALITYCZNA	26
1. Obszar I: Ocena efektów wdrażania Programu, a także wpływu RPO WM 2014-2020 na osiągnięcie celów strategii Europa 2020.....	26
1.1. Ocena adekwatności systemu instytucjonalnego Programu względem potrzeb skutecznego wdrażania interwencji.....	26
1.2. Ocena skuteczności i efektywności interwencji w zakresie osiągnięcia założonych w Programie celów i oczekiwań.....	32
1.3. Wpływ realizacji Programu na rozwój społeczno-gospodarczy województwa mazowieckiego.....	67
1.4. Adekwatność sposobu wyboru projektów względem potrzeb wynikających z zapisów Strategii Europa 2020.....	75
1.5. Wpływ interwencji na realizację celów zawartych w Strategii Europa 2020 i Umowie Partnerstwa	80
1.6. Stopień realizacji zakładanych wartości wskaźników Programu	96
1.7. Ocena komplementarności realizowanych działań	114
1.8. Trwałość efektów interwencji.....	116
1.9. Nieplanowane efekty wdrażania Programu.....	120
1.10. Ocena efektywności interwencji.....	125
1.11. Rozwiązania stosowane w ramach innych programów, celem zapewnienia wpływu projektów na realizację celów Strategii Europa 2020	136
1.12. Sposoby uwzględniania wniosków wynikających z badania na etapie wdrażania nowego programu w perspektywie finansowej UE 2021-2027	140
2. Obszar II: Ocena efektów wdrażania inwestycji zintegrowanych oraz instrumentów finansowych.....	146
2.1. Ocena logiki interwencji, w przypadku których wykorzystano instrumenty finansowe oraz komplementarności wdrażanych instrumentów finansowych z innymi formami interwencji publicznej dla tego samego rynku.....	146

2.2.	Identyfikacja mocnych i słabych stron wdrażanych w Programie instrumentów finansowych	149
2.3.	Wpływ korzystania z instrumentów finansowych na opinie Beneficjentów i Ostatecznych Odbiorców instrumentów na temat tego typu wsparcia	152
2.4.	Ocena adekwatności zakresu tematycznego wsparcia w ramach ZIT oraz wpływu jego zastosowania na realizację celów szczegółowych RPO WM 2014-2020 i zawiązywanie trwałych partnerstw jednostek samorządu terytorialnego w miejskich obszarach funkcjonalnych.....	154
2.5.	Identyfikacja mocnych i słabych stron instrumentu terytorialnego	160
2.6.	Identyfikacja czynników mających negatywny wpływ na realizowane działania	161
3.	Obszar III: Analiza dobrych i złych praktyk w zakresie realizacji projektów ukierunkowanych na rozwój społeczno-gospodarczy i realizację celów Strategii Europa 2020 w ramach RPO WM 2014-2020.....	165
3.1.	Identyfikacja dobrych praktyk dotyczących realizacji projektów ukierunkowanych na rozwój społeczno-gospodarczy i realizację celów Strategii Europa 2020 w ramach RPO WM 2014-2020	165
3.2.	Identyfikacja złych praktyk dotyczących realizacji projektów ukierunkowanych na rozwój społeczno-gospodarczy i realizację celów Strategii Europa 2020 w ramach RPO WM 2014-2020	168
4.	Analiza SWOT	171
5.	Analiza PEST.....	172
III.	CZĘŚĆ PODSUMOWUJĄCA	173
1.	Wnioski wraz z wyróżnionymi rekomendacjami (w oparciu o pytania badawcze).....	173
2.	Tabela wniosków i rekomendacji	194
3.	Table of conclusions and recommendations.....	200
4.	Aneksy	206
4.1.	Załącznik 1. Wzory narzędzi badawczych	206
4.2.	Załącznik 2. Studium przypadku.....	206
4.3.	Załącznik 3. Jakościowa analiza porównawcza	206
4.4.	Załącznik 4. Tabela benchmarkingowa	206
4.5.	Załącznik 5. Zestawienie wyników badań jakościowych.....	206
4.6.	Załącznik 6. Zestawienie wyników badań ilościowych.....	206
4.7.	Załącznik 7. Zestawienie wyników badań ilościowych – bazy danych	206
5.	Bibliografia.....	207
	Spis elementów graficznych w tekście	210
	Spis tabel.....	210
	Spis wykresów	211
	Spis rysunków	212

WYKAZ SKRÓTÓW

Skrót	Rozwinięcie
BDL	Bank Danych Lokalnych
CAQDAS	Oprogramowanie dedykowane analizie danych jakościowych (z j. ang. <i>Computer-Assisted Qualitative Data Analysis Software</i>)
CATI	Wywiad telefoniczny wspomagany komputerowo (z j. ang. <i>Computer-Assisted Telephone Interviewing</i>)
CAWI	Ankieta internetowa (z j. ang. <i>Computer-Assisted Web Interview</i>)
CT	Cel Tematyczny
EFRR	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
EFS	Europejski Fundusz Społeczny
ES	Ekonomia społeczne
FGI	Zogniskowany wywiad grupowy (z j. ang. <i>Focused Group Interview</i>)
GUS	Główny Urząd Statystyczny
IF	Instrumenty finansowe
IK UP	Instytucja Koordynująca Umowę Partnerstwa
IOB	Instytucje Otoczenia Biznesu
IP	Instytucja Pośrednicząca
IZ	Instytucja Zarządzająca
JST	Jednostka Samorządu Terytorialnego
KE	Komisja Europejska
KPR	Krajowy Program Reform
MŚP	Małe i średnie przedsiębiorstwa
NTS 3	Nomenklatura Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych: poziom 3 – Podregiony
NUTS	Klasyfikacji Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych
OP	Oś Priorytetowa
OWES	Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej
OZE	Odnawialne źródła energii
PES	Podmiot ekonomii społecznej
PEST	Metoda analizy danych, nazwa stanowi akronim od angielskich słów określających cztery elementy składowe analizy (<i>Political</i> – czynniki polityczno prawne, <i>Economic</i> – czynniki ekonomiczne, <i>Social</i> – czynniki społeczno kulturowe; <i>Technological</i> – czynniki technologiczne)
PIE	Polski Instytut Ekonomiczny
PKB	Produkt Krajowy Brutto
POZ	Podstawowa Opieka Zdrowotna
PUP	Powiatowy Urząd Pracy
PWSZ	Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa RMR - Region Mazowiecki Regionalny
RIT	Regionalne Inwestycje Terytorialne
RPO	Regionalny program operacyjny
RPO WL	Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego
RPO WM	Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego
RPO WM 2014-2020, Program	Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020

Skrót	Rozwinięcie
RPO WP	Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego
RPO WSL	Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego
RPO WZP	Regionalny Program Operacyjny Województwa Zachodniopomorskiego
RWS	Region Warszawski Stołeczny
SOPZ	Szczegółowy Opis Przedmiotu Zamówienia
SRWM	Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 r.
SWOT	Metoda analizy danych, nazwa stanowi akronim od angielskich słów określających cztery elementy składowe analizy (<i>Strengths</i> – silne strony, <i>Weaknesses</i> – słabe strony, <i>Opportunities</i> – szanse, okazje i <i>Threats</i> – zagrożenia)
SzOOP	Szczegółowy Opis Osi Priorytetowych
TBE	Ewaluacja Oparta na Teorii (z j. ang. Theory based evaluation)
TDI	Telefoniczne wywiady pogłębione (z j. ang. Telephone depth interview)
TIK	Technologie informacyjno-komunikacyjne
TSSI	Telefoniczny wywiad częściowo ustrukturyzowany (z j. ang. Telephone Semi-Structured Interview)
UE	Unia Europejska
UP	Umowa Partnerstwa
WOF	Warszawski Obszar Funkcjonalny
ZIT	Zintegrowane Inwestycje Terytorialne

I. CZĘŚĆ METODOLOGICZNA

1. Wprowadzenie

1.1. Opis przedmiotu badania

Przedmiotem zamówienia była realizacja badania ewaluacyjnego pn. *Ewaluacja wpływu RPO WM 2014-2020 na rozwój społeczno-gospodarczy województwa i realizację celów Strategii Europa 2020*, realizowanego w ramach projektu współfinansowanego ze środków RPO WM 2014-2020 nr RPMA.11.01.00-14-0004/18, pn. *PLAN DZIAŁAŃ POMOCY TECHNICZNEJ UMWM na lata 2019-2023 w zakresie wsparcia procesów ewaluacji w ramach RPO WM*.

1.2. Opis głównych założeń i celów badania

1.2.1. Cel główny i cele szczegółowe badania

Celem głównym badania była ocena systemu realizacji RPO WM 2014-2020, dotychczasowych efektów wdrażania Programu, a także wpływu RPO WM 2014-2020 na osiągnięcie celów Strategii Europa 2020. Cel główny realizowany był poprzez następujące **cele szczegółowe**:

1. Ocena wkładu interwencji realizowanych w ramach RPO WM 2020 w osiągnięcie celów Strategii Europa 2020.
2. Ocena efektów wdrażania RPO WM 2014-2020 na poziomie osi i priorytetów inwestycyjnych poprzez ocenę realizacji założonych wartości docelowych wskaźników.
3. Ocena systemu realizacji RPO WM 2014-2020, w tym przyjętych na potrzeby jego wdrażania instrumentów terytorialnych i instrumentów finansowych.
4. Wypracowanie rekomendacji w zakresie procesu wdrażania interwencji w perspektywie 2021-2027.

1.2.2. Kryteria ewaluacyjne

W badaniu uwzględniono następujące kryteria ewaluacyjne:

Rysunek 1. Kryteria ewaluacyjne uwzględnione w badaniu

Skuteczność – rozumiana jako ocena, czy założone cele wsparcia zdefiniowane na etapie programowania RPO WM 2014-2020 zostały osiągnięte dzięki realizowanym projektom wraz z określeniem wpływu czynników zewnętrznych na ostateczne efekty

Trwałość – pozwalająca na określenie, na ile efekty uzyskane w wyniku udzielonego wsparcia są trwałe i pozostają zauważalne po zakończeniu projekt

Użyteczność – rozumiana jako ocena całości rzeczywistych efektów wywołanych przez interwencję ze środków Programu (zarówno tych planowanych, jak i nieplanowanych), z odniesieniem ich do wyzwań społeczno-ekonomicznych

Efektywność – pozwalająca ocenić „ekonomiczność” Programu, czyli relację pomiędzy nakładami (zasobami finansowymi, ludzkimi) a osiągniętymi efektami interwencji (uzyskane produkty, rezultaty, oddziaływania)

Źródło: opracowanie własne.

1.2.3. Zakres terytorialny badania

Badanie objęło obszar województwa mazowieckiego.

1.2.4. Zakres czasowy badania

Badanie objęło okres od zatwierdzenia RPO WM 2014-2020 (12.02.2015 r.), do momentu podpisania umowy na realizację niniejszego zadania (30.07.2023 r.).

1.2.5. Odbiorcy badania

Odbiorcy bezpośredni

- Samorząd Województwa Mazowieckiego;
- Instytucja Zarządzająca RPO WM 2014-2020;
- Komitet Monitorujący RPO WM 2014-2020;
- JST wchodzące w skład ZIT i RIT;
- Krajowa Jednostka Ewaluacyjna.

Odbiorcy pośredni

- Beneficjenci RPO WM 2020+;
- Komisja Europejska;
- IK UP;
- IP RPO WM;
- Rzecznik Funduszy Europejskich.

Raport opublikowano na ogólnodostępnej stronie internetowej www.funduszedlamazowska.eu.

1.3. Okoliczności towarzyszące badaniu

Badanie przeprowadzone zostało w okresie od 30.07.2023 r. 20.11.2023 r. Realizacja badania przebiegła bez większych trudności. Pozyskano niezbędne dane od Zamawiającego, obejmujące m.in. dane dotyczące Beneficjentów, zrealizowanych wartości wskaźników czy wdrażanych instrumentów finansowych. Zamawiający przekazał również Wykonawcy informacje kwartalne za I, II i III kwartał 2023 r., a także dane dotyczące złożonych wniosków o płatność.

Bezproblemowo przebiegła również realizacja zaplanowanych badań ilościowych i jakościowych. W przypadku wywiadów CAWI/CATI i TSSI, wywiadów pogłębionych, wywiadów grupowych oraz paneli delfickiego i ekspertów zrealizowano zakładaną wartość próby.

2. Charakterystyka zbioru danych badania

W ramach realizacji badania zostało zastosowane następujące instrumentarium metodologiczne:

- **Analiza danych zastanych (desk research)** – obejmująca rozporządzenia i dokumenty wyższego szczebla, jak i dokumenty programowe, sprawozdawcze i monitoringowe z realizacji Programu, a także pozostałe źródła, w tym dane pochodzące ze statystyki publicznej i inne, istotne z punktu widzenia tematyki badania.
- **Ewaluacja oparta na teorii (TBE)** – Wykonawca przeanalizował logikę interwencji RPO WM 2014-2020 w podziale na OP Programu pod kątem adekwatności przyjętych założeń względem identyfikowanych potrzeb regionu i zakładanych do osiągnięcia celów Programu.
- **Wywiady CAWI/CATI z Beneficjentami RPO WM 2014-2020** – w ramach badania przeprowadzono 1 396 efektywnych ankiet z Beneficjentami Programu, zapewniając reprezentatywność na poziomie poszczególnych Działów i Poddziałów (błąd oszacowania nie przekroczył 5% dla poziomu ufności 95%).
- **Wywiady w formie telefonicznych wywiadów indywidualnych (TDI)** – w badaniu wzięli udział przedstawiciele instytucji odpowiedzialnych za programowanie, wdrażanie, monitorowanie oraz kontrolę Programu.
- **Analiza porównawcza (benchmarking)** – w ramach benchmarkingu przeprowadzono porównanie między RPO WM 2014-2020 a 4 innymi programami operacyjnymi (regionalnymi i krajowymi).
- **Panel ekspercki** – przeprowadzono 2 panele eksperckie, w których wzięli udział ci sami 4 eksperci w zakresie rozwoju społeczno-gospodarczego (w tym rozwoju inteligentnego, zrównoważonego i sprzyjającego włączeniu społecznemu). W ramach badania omówiono dotychczasowe wyniki badania oraz dopracowano wstępne rekomendacje z ewaluacji.
- **Warsztat ewaluacyjny** – w badaniu wzięli udział przedstawiciele instytucji zaangażowanych we wdrażanie i zarządzanie RPO WM 2014-2020, adresaci rekomendacji oraz przedstawiciele Wykonawcy. Przeprowadzono 1 warsztat ewaluacyjny, w ramach którego omówiono wyniki ewaluacji oraz wypracowano ostateczny kształt rekomendacji.
- **Panel delficki** – przeprowadzono 1 panel delficki, w którym wzięli udział eksperci w zakresie IF. W ramach badania eksperci wypowiedzieli się m.in. nt. dostosowania IF do celów Strategii Europa 2020, spójności/komplementarności wdrażanych IF z pozostałymi formami interwencji publicznej, mocnych i słabych stron tego typu instrumentów oraz trafności określenia obszarów interwencji, w przypadku których je wykorzystano.
- **Grupowe wywiady zogniskowane realizowane on-line (on-line FGI)** – w ramach badania przeprowadzono 4 on-line FGI w których wzięli udział Beneficjenci RPO WM 2014-2020.
- **Telefoniczny wywiad częściowo ustrukturyzowany (TSSI)** – w badaniu wzięli udział ostateczni odbiorcy IF realizowanych w ramach RPO WM 2014-2020. Badaniem objęto 386 osób, gwarantując reprezentatywność badania, bez względu na wielkość populacji, przy zachowaniu maksymalnego błędu oszacowania na poziomie 5 punktów procentowych oraz dla poziomu ufności 95% oraz wielkości frakcji 0,5.
- **Studium przypadku (case study)** – opracowano 11 studiów przypadku dla projektów realizowanych w ramach RPO WM 2014-2020 (po 1 dla każdej z OP, z wyjątkiem OP XI *Pomoc Techniczna*).

- **Jakościowa analiza porównawcza** – analiza przeprowadzona została dla wyników TDI (w tym TDI zrealizowanych na potrzeby benchmarkingu), panelu delfickiego i on-line FGI oraz danych jakościowych niepodlegających kategoryzacji zgromadzonych w ramach badań CAWI/CATI i TSSI.
- **Analiza SWOT** – posłużyła ukazaniu mocnych i słabych stron, szans i zagrożeń dotyczących działań podejmowanych w ramach RPO WM 2014-2020.
- **Analiza PEST** – posłużyła analizie otoczenia Programu, przy uwzględnieniu czynników polityczno-prawnych, ekonomicznych, społeczno-kulturowych oraz technologicznych.

II. CZĘŚĆ ANALITYCZNA

1. Obszar I: Ocena efektów wdrażania Programu, a także wpływu RPO WM 2014-2020 na osiągnięcie celów strategii Europa 2020

1.1. Ocena adekwatności systemu instytucjonalnego Programu względem potrzeb skutecznego wdrażania interwencji

Czy i w jakim stopniu system instytucjonalny skutecznie wspiera realizację interwencji, czy potrzebne są dostosowania w zakresie wsparcia instytucjonalnego?

Funkcję IZ RPO oraz instytucji certyfikującej wydatki w ramach Programu pełni **Zarząd Województwa Mazowieckiego**. Odpowiada on za prawidłową i sprawną realizację RPO WM 2014-2020, zarówno w ujęciu całościowym, jak i na poziomie poszczególnych projektów. Zarząd Województwa Mazowieckiego wydaje również zalecenia, wytyczne i podręczniki dotyczące różnych aspektów związanych z wdrażaniem RPO oraz prowadzi działania promocyjno-informacyjne.

Część zadań IZ przejęły IP, których funkcje pełnią następujące podmioty:

- Mazowiecka Jednostka Wdrażania Programów Unijnych (OP I-VII i IX-X);
- Wojewódzki Urząd Pracy w Warszawie (OP VIII);
- **Miasto Stołeczne Warszawa** (projekty realizowane w ramach ZIT WOF)¹.

Zadania związane z wdrażaniem Programu, wynikające z funkcji pełnionych przez Zarząd Województwa Mazowieckiego w ramach IZ, realizują następujące komórki organizacyjne Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego:

- **Departament Rozwoju Regionalnego i Funduszy Europejskich**, odpowiedzialny za realizację zadań związanych z programowaniem, zarządzaniem i koordynowaniem Programem;
- **Departament Kontroli**, odpowiedzialny za realizację kontroli systemowych w IP, którym powierzono część zadań przy realizacji RPO, służących sprawnemu i prawidłowemu wdrażaniu Programu².

Zdaniem przedstawicieli IZ i IP uczestniczących w badaniu jakościowym, aktualny system instytucjonalny Programu należy ocenić jako adekwatny i skuteczny. Został on bowiem wypracowany na bazie doświadczeń z wdrażania poprzedniej perspektywy finansowej i skonstruowany tak, by w miarę możliwości wspierać Beneficjentów w realizacji zaplanowanych przez nich działań, w tym poprzez elastyczne reagowanie na pojawiające się wyzwania i trudności.

¹ <https://www.funduszedlamazowsza.eu/o-programie/dowiedz-sie-o-instytucjach-w-programie/instytucja-zarządzająca-iz/> [dostęp na dzień: 31.10.2023].

² <https://www.funduszedlamazowsza.eu/o-programie/dowiedz-sie-o-instytucjach-w-programie/instytucja-zarządzająca-iz/> [dostęp na dzień: 31.10.2023].

Staramy się im [Beneficjentom] pomagać w rozwiązywaniu problemów, z którymi się borykają. Więc myślę, że na tyle, na ile [...] nam wytyczne, regulaminy pozwalają, to jesteśmy elastyczni i ta elastyczność przy wdrażaniu tego typu projektów [...] jest tutaj bardzo istotna. Myślę, że przygotowując tego typu inwestycje, [...] powinniśmy zwracać uwagę na to, żeby zmiany, które Beneficjenci muszą wprowadzać z powodów niezależnych od siebie, były możliwe do wprowadzania na bieżąco i żeby nie blokowało to inwestycji, tylko żeby podążało to za tym, co się dzieje w tym świecie.

Źródło: badanie TDI z przedstawicielami IZ i IP RPO WM 2014-2020.

Wspomniano również, że zmiana na poziomie IZ, jaka nastąpiła w porównaniu z poprzednią perspektywą finansową, z jednej strony ułatwiła kontakt z IZ oraz usprawniła decyzyjność na tym poziomie, z drugiej jednak strony ucierpiał na tym przepływ informacji między poszczególnymi województwami, ograniczając tym samym możliwości korzystania z dobrych praktyk innych województw. Rekomendowano przy tym stworzenie platformy dla wymiany doświadczeń z wdrażania programów regionalnych w poszczególnych województwach.

Opinię tę potwierdzili eksperci uczestniczący w panelu eksperckim, którzy wysoko ocenili adekwatność i skuteczność przyjętego systemu instytucjonalnego.

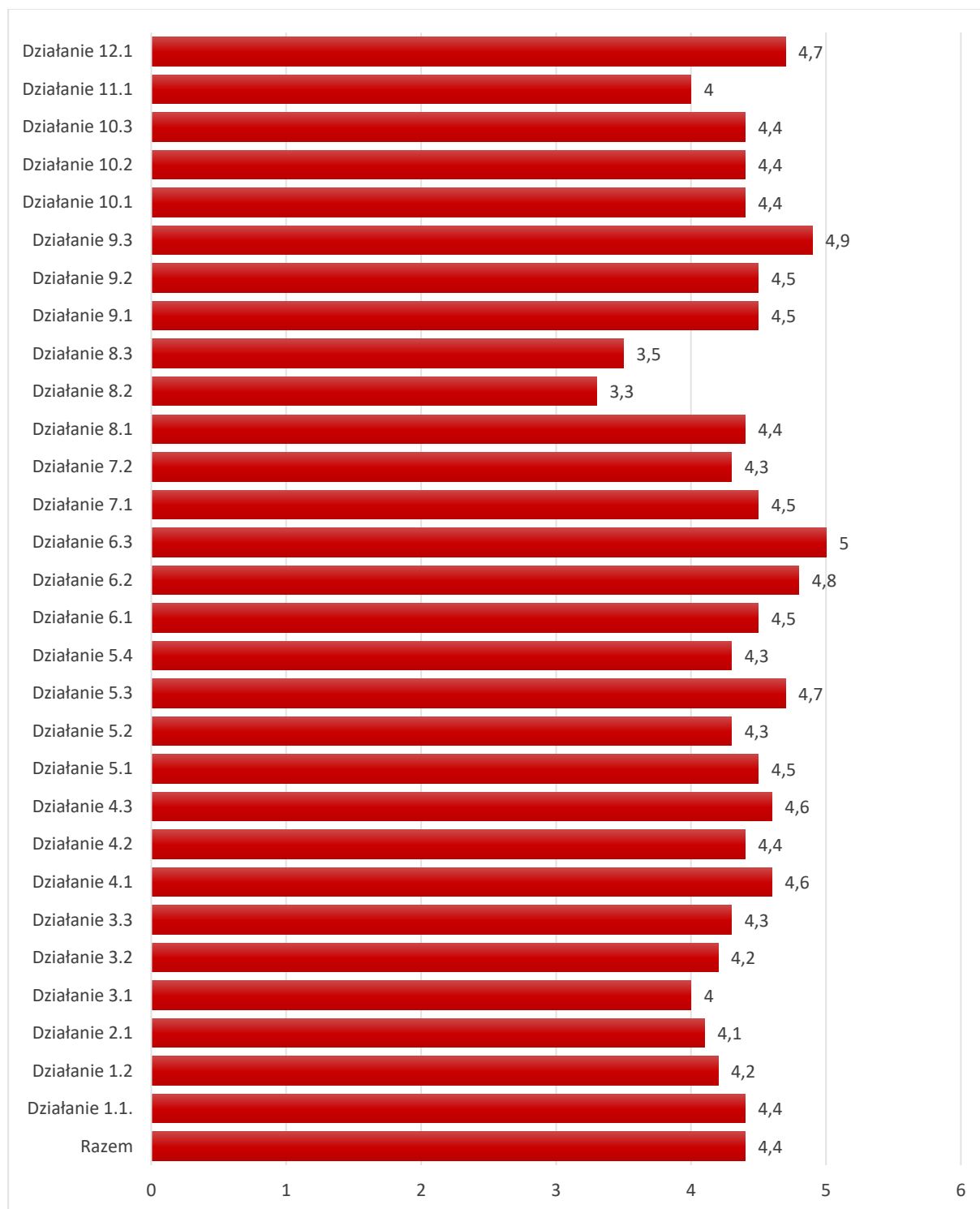
Ponadto, zdaniem Beneficjentów uczestniczących w badaniu FGI, system instytucjonalny skutecznie wspiera realizację interwencji. Zwrócono przy tym szczególną uwagę na kwestię komunikacji z IZ/IP, która została przez respondentów jednoznacznie pozytywnie oceniona.

Z naszego punktu widzenia uważamy, że system instytucjonalny skutecznie wspiera realizację interwencji w związku z realizowanymi projektami. Urzędy pracy już od jakiegoś czasu realizują w podobnym trybie te projekty, zmienia się tylko nazwa. Wcześniej to był tryb systemowy, później był to tryb pozakonkursowy, w obecnej perspektywie mamy tryb tzw. niekonkurencyjny. Uważamy, że sama procedura ubiegania się o wsparcie była i jest jasna. Sama kwestia komunikacji także uważamy, że była bez zarzutów.

Źródło: badanie metodą FGI

Oceniając aspekty administracyjne związane z korzystaniem z Programu, **Beneficjenci** uczestniczący w badaniu ilościowym **zazwyczaj pozytywnie oceniali kontakt z IZ i/lub IP, w tym z opiekunami projektów**. Średnia ocen respondentów wyniosła 4,4, gdzie 1 oznaczało ocenę bardzo niską, a 5 – ocenę bardzo wysoką. Biorąc pod uwagę poszczególne Działania, kontakt ze ww. jednostkami/osobami najlepiej oceniali Beneficjenci Działania 6.3 (średnia ocen 5,0) oraz 9.3 (4,9). Najniżej natomiast aspekt ten ocenili realizatorzy projektów w ramach Działania 8.2 (3,3) i Działania 8.3 (3,5). Oceny niskie wynikały przy tym z nieuprzejmości opiekunów projektów, niskiego poziomu ich kompetencji czy utrudnień we współpracy zarówno z opiekunami, jak i przedstawicielami IZ czy IP. Pojawiały się również wskazania na problemy wynikające z rotacji opiekunów projektów. Zdarzało się bowiem, że w okresie realizacji interwencji opiekunowie zmieniali się nawet kilkakrotnie, co wpływało na ich znajomość projektów, dotychczasowych trudności/wyzwań związanych z ich wdrażaniem oraz przyjętych rozwiązań.

**Wykres 1. Jak Pan/Pani ocenia kontakt z IZ i/lub IP, w tym z opiekunami projektów w ramach Programu?
Ocena w skali 1-5, gdzie 1 oznacza ocenę bardzo niską, a 5 bardzo wysoką**

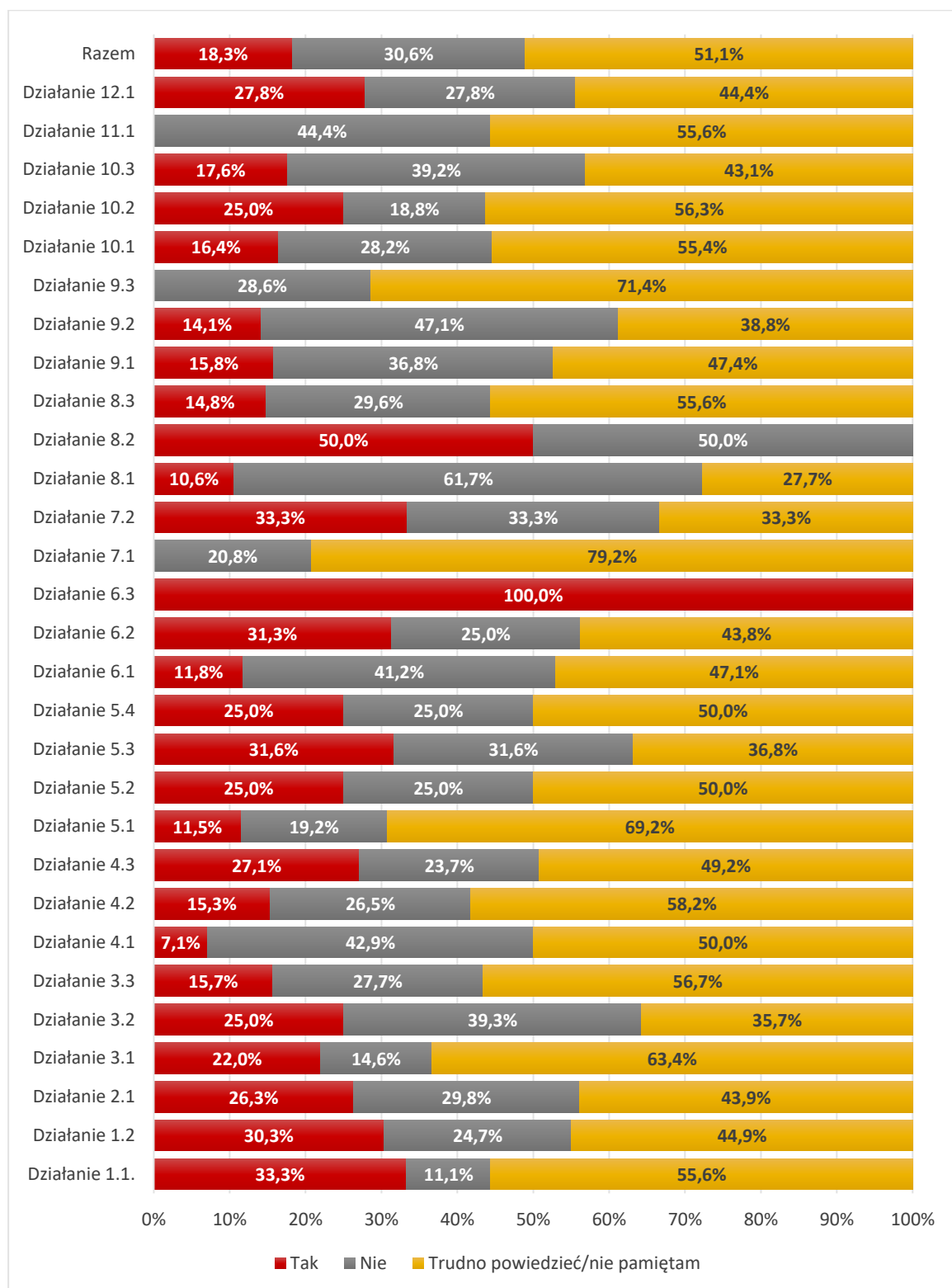
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CAWI/CATI z Beneficjentami RPO WM 2014-2020, n= 1 396.

W opinii 18,3% ankietowanych Beneficjentów, przed kontynuacją wsparcia w przyszłości należałoby jednak wprowadzić pewne zmiany w zakresie jego systemu instytucjonalnego. Na potrzebę modyfikacji przyjętych założeń wskazywali najczęściej realizatorzy projektów w ramach Działów 6.3 (100,0%) oraz 8.2 (50,0%), choć w przypadku blisko połowy ogółu analizowanych Działów wynosił on co najmniej ¼ udzielonych odpowiedzi.

Do proponowanych zmian zaliczano:

- zwiększenie ilości czasu przeznaczonego na przygotowanie i złożenie dokumentacji aplikacyjnej i/lub wcześniejsze udostępnienie dokumentacji związanej z naborami, przed faktycznym rozpoczęciem procesu naboru wniosków;
- uproszczenie języka stosowanego w dokumentacji związanej ze wsparciem;
- ograniczenie ilości dokumentacji związanej z ubieganiem się o wsparcie, realizacją czy rozliczaniem projektów;
- nieorganizowanie konkursów dla szkół w okresie wakacyjnym;
- wcześniejsze informowanie o wprowadzanych zmianach (czy to na etapie konkursów, czy realizacji zaplanowanych działań);
- uproszczenie i usprawnienie procedur związanych z ubieganiem się o i rozliczaniem wsparcia;
- elastyczność w stosunku do początkowych założeń projektów (w tym ich budżetu) z uwagi na zmieniające się warunki;
- dłuższy czas na realizację i rozliczenie projektów.

Wykres 2. Czy Pana/Pani zdaniem w zakresie systemu instytucjonalnego wsparcia (np. wymagana dokumentacja, procedura ubiegania się o wsparcie, kontakt z instytucją) należy wprowadzić jakieś zmiany w kontekście wsparcia oferowanego w przyszłości, tj. w perspektywie 2021-2027?

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CAWI/CATI z Beneficjentami RPO WM 2014-2020, n= 1 396.

W ramach badania jakościowego Beneficjenci potwierdzili, iż w kontekście przyszłego wsparcia oczekiwaną zmianą byłoby **uproszczenie procedury ubiegania się o środki**, która oceniona została przez część badanych jako bardzo skomplikowana. Badani zwracali przy tym uwagę na ilość niezbędnej do przygotowania dokumentacji, w tym załączników dokumentacji konkursowej, liczbę ich stron oraz kategorii do wypełnienia.

Ilość rzeczy, którą należy opisać, te wszystkie bariery równościowe, te pro unijne, cała ta otoczka wokół samej osi projektu, ona jest bardzo skomplikowana, też administracyjna ścieżka, później czas oczekiwania na ocenę projektu, który bardzo często się wydłuża. Kogoś, kto robi to po raz pierwszy albo nie do końca się w tym porusza może to zniechęcić.

Ja ze swojej strony na pewno wnosilibym o ograniczenie części opisowej wniosków o płatność przy projektach rozliczonych na podstawie rzeczywiście poniesionych wydatków. Jeżeli wpisuję w zestawienia dokumentów konkretne wydatki, to jest adekwatne i z tego bezpośrednio wynika, co było w danym zadaniu robione w danym okresie. A niestety muszę potem jeszcze opisywać praktycznie na podstawie tych dokumentów słownie, to co było robione.

Źródło: badanie metodą FGI

Badanym znaczną trudność sprawia także **przygotowanie obszernej dokumentacji w zakresie sprawozdawczości**. Choć respondenci badania przyznawali, iż rozumieją zasadność procedur, z punktu widzenia beneficjentów korzystne byłoby ich uproszczenie oraz poprawa funkcjonalności systemów elektronicznych służących do rozliczania projektów, aby były one bardziej intuicyjne dla użytkowników i ujednolicone z systemem służącym do aplikacji o dofinansowanie.

Ilość dokumentacji, którą trzeba było stworzyć na poczet dokumentowania wskaźników, realizacji wskaźników projektu i realizacji samego projektu była tak duża, że trochę nam problemów sprawiła. Ja rozumiem, że to trzeba weryfikować, sprawdzać itd., natomiast zastanawiam się czy rzeczywiście taka ilość formularzy była konieczna do sprawdzenia tych wskaźników.

Źródło: badanie metodą FGI

Respondenci badania oczekiwali by również **uproszczenia w kontekście sposobu rozliczania środków i określenia marginesu błędu w przypadku bardzo drobnych kwot**. Zdaniem badanych nieefektywna jest w przypadku rozliczaniu projektów konieczność dopasowania kwoty takiej, jak jeden grosz, aby wyliczane tabele się zgodziły. Zdaniem badanych należy wypracować taki system rozliczeń, żeby możliwy był pewien margines.

Zwrócono także uwagę na możliwość zapewnienia **większej elastyczności w kontekście zmian w ramach projektów**, z uwagi na fakt, iż w czasie od przygotowania dokumentacji projektowej poprzez procedurę wyboru projektów do podpisania umowy i realizacji projektów zajść mogą istotne zmiany w otoczeniu społeczno-gospodarczym, przykładem czego była pandemia COVID19 i rosnąca inflacja, nieprzewidziane na etapie przygotowania do realizacji założonych działań. Tym samym zachodziła konieczność wprowadzenia zmian, przy czym procedura ich wprowadzenia została przez badanych uznana za skomplikowaną i niewystarczająco zrozumiałą.

Respondenci badania FGI dodali również, iż oczekiwaliby oni, aby **wymagania konkursowe podawane były do wiadomości publicznej z większym wyprzedzeniem**, co zapewniłoby możliwość lepszej organizacji pracy i właściwe przygotowanie projektu.

1.2. Ocena skuteczności i efektywności interwencji w zakresie osiągania założonych w Programie celów i oczekiwań

Jaka jest skuteczność i efektywność interwencji w zakresie osiągania założonych w programie celów i oczekiwań?

Wpływ interwencji na osiąganie założonych w programie celów i oczekiwań

Poznanie założeń i dążeń, które leżały u podstaw danej interwencji, jest szczególnie ważne dla prawidłowego sposobu jej oceny. Analiza logiki interwencji RPO WM 2014-2020 pozwala wskazać, że uwzględnione w jej ramach kierunki i działania zostały właściwie zaplanowane, biorąc pod uwagę zarówno potrzeby regionu identyfikowane na etapie diagnozy, jak i zakładane do osiągnięcia cele poszczególnych OP Programu. Ewaluowana interwencja stanowiła spójną całość, zachowując logikę wykorzystanych mechanizmów przyczynowo-skutkowych, umożliwiającą osiągnięcie pożądaných efektów.

Tabela 1. Logika interwencji RPO WM 2014-2020

Identyfikowane problemy regionu	OP	Cele szczegółowe OP	Działanie/ Poddziałanie	Cel szczegółowy Poddziałania	Działania/ Poddziałania	Wsparcie z UE ogółem
- niekorzystna struktura nakładów poniesionych w sferze B+R, w której dominowały nakłady publiczne; - wysoki stopień zużycia aparatury naukowo-badawczej; - niewielki odsetek firm posiadających własny dział/stanowisko odpowiedzialne za B+R, malejący wraz z wielkością przedsiębiorstwa.	OP I Wykorzystanie działalności badawczo-rozwojowej w gospodarce	Zwiększone urynkowanie działalności badawczo-rozwojowej Zwiększona aktywność badawczo-rozwojowa przedsiębiorstw	Działanie 1.1 Działalność badawczo-rozwojowa jednostek naukowych	Zwiększone urynkowanie działalności badawczo-rozwojowej		114 489 650
			Działanie 1.2 Działalność badawczo-rozwojowa przedsiębiorstw	Zwiększona aktywność badawczo-rozwojowa przedsiębiorstw		120 737 363
- niewielki odsetek podmiotów leczniczych świadczących e-usługi; - niski wskaźnik usprzętowania komputerowego podmiotów leczniczych; - niewielki odsetek urzędów udostępniających na platformie EPUAP usługi inne, niż oparte o wzór pisma ogólnego; - dublowanie systemu elektronicznego poprzez obieg tych samych dokumentów w formie papierowej w regionalnych urzędach; - niewielki odsetek urzędów posiadających własny system informacji przestrzennej; - wciąż niewystarczający rozwój systemów informacji przestrzennej, zwłaszcza dla obszarów wiejskich;	OP II Wzrost e-potencjału Mazowsza	Zwiększone wykorzystanie e-usług publicznych	Działanie 2.1 E-usługi/ Poddziałanie 2.1.1 E-usługi dla Mazowsza	Zwiększone wykorzystanie e-usług publicznych		127 008 369
			Działanie 2.1 E-usługi/ Poddziałanie 2.1.2 E-usługi dla Mazowsza w ramach ZIT			23 348 861

Identyfikowane problemy regionu	OP	Cele szczegółowe OP	Działanie/ Poddziałanie	Cel szczegółowy Poddziałania	Działania/ Wsparcie z UE ogółem
- wciąż niewystarczający poziom wykorzystania e-rozwiązań na regionalnych uczelniach, zarówno w odniesieniu do nauczania, jak i obiegu dokumentów czy obsługi studentów; - niewielki stopień świadczenia e-usług przez instytucje kultury; - brak centralnego portalu regionalnego, ukazującego wydarzenia kulturalne Mazowsza oraz ułatwiającego aktywne w nich uczestnictwo.					
- najwyższa w Polsce liczba podmiotów gospodarczych przypadających na jeden ośrodek innowacji i przedsiębiorczości; - niska ocena działań realizowanych w ramach IOB przez przedsiębiorców; - niższa od przeciętnej powierzchnia wolnych terenów inwestycyjnych w ramach Specjalnych Stref Ekonomicznych regionu; - ponad dwukrotna przewaga importu nad eksportem; - znaczący odsetek urzędów gminy nieposiadających w swych strukturach stanowiska do spraw promocji przedsiębiorczości i obsługi inwestorów;	OP III <i>Rozwój potencjału innowacyjnego i przedsiębiorczości</i>	Ulepszone warunki do rozwoju MŚP Zwiększony poziom handlu zagranicznego sektora MŚP Zwiększone zastosowanie innowacji w przedsiębiorstwach sektora MŚP	Działanie 3.1 <i>Poprawa rozwoju MŚP na Mazowszu</i> Poddziałanie 3.1.2 <i>Rozwój MŚP</i>	Ulepszone warunki do rozwoju MŚP	19 644 584
			Działanie 3.2 <i>Internacjonalizacja MŚP</i> Poddziałanie 3.2.2 <i>Internacjonalizacja przedsiębiorstw</i>	Zwiększony poziom handlu zagranicznego sektora MŚP	6 480 111
			Działanie 3.3 <i>Innowacje w MŚP</i>	Zwiększone zastosowanie innowacji w przedsiębiorstwach sektora MŚP	162 908 447

Identyfikowane problemy regionu	OP	Cele szczegółowe OP	Działanie/ Poddziałanie	Cel szczegółowy Poddziałania	Działania/ Wsparcie z UE ogółem
• znaczący odsetek gmin, które nie wdrożyły dotychczas systemu monitorowania rozwoju przedsiębiorczości lokalnej; • niewielki odsetek przedsiębiorstw, które opracowały i wprowadziły na rynek nowe lub istotnie ulepszone produkty; • niewielki odsetek przedsiębiorstw wprowadzających lub ulepszających procesy produkcyjne; • znacznie niższy w porównaniu z sektorem usług poziom nakładów firm na działalność innowacyjną w przeliczeniu na jedno przedsiębiorstwo; • niedojrzałość zastosowań TIK przez mazowieckie przedsiębiorstwa; • niewielka rola e-handlu, liczona jako udział przychodów z handlu online w ogólnych przychodach netto firmy; • niski poziom zainteresowań firm klastrami i inicjatywami klastrowymi; • rozdrobnienie regionalnych klastrów; • niski poziom współpracy przedsiębiorstw z podmiotami innymi niż dostawcy i odbiorcy;					

Identyfikowane problemy regionu	OP	Cele szczegółowe OP	Działanie/ Poddziałanie	Cel szczegółowy Poddziałania	Działania/ Wsparcie z UE ogółem
- niski poziom zaangażowania IOB w tworzenie sieci kontaktów lub dywersyfikacji oferty poprzez partnerstwo; - znaczący udział gmin deklarujących brak jakichkolwiek działań podejmowanych na rzecz rozwoju innowacyjności.					
- niski poziom rozwoju OZE m.in. ze względu na wymagany duży nakład środków finansowych, niską świadomością ekologiczną społeczeństwa czy brak odpowiedniej infrastruktury elektroenergetycznej - potrzeba pilnej modernizacji 35-40 letnich sieci elektroenergetycznych, których zły stan zagraża bezpieczeństwu dostaw prądu do odbiorców końcowych; - wysoki poziom zużycia energii elektrycznej, zwłaszcza w gospodarstwach domowych; - niski poziom efektywności energetycznej systemów oświetlenia zewnętrznego; - wysoki poziom emisji zanieczyszczeń gazowych i pyłowych.	OP IV <i>Przejście na gospodarkę niskoemisyjną</i>	Zwiększenie udziału odnawialnych źródeł energii w ogólnej produkcji energii Zwiększona efektywność energetyczna w sektorze publicznym i mieszkaniowym Lepsza jakość powietrza	Działanie 4.1 <i>Odnawialne źródła energii</i>	Zwiększenie udziału odnawialnych źródeł energii w ogólnej produkcji energii	46 780 276
			Działanie 4.2 <i>Efektywność energetyczna</i>	Zwiększona efektywność energetyczna w sektorze publicznym i mieszkaniowym	99 308 223
			Działanie 4.3 <i>Redukcja emisji zanieczyszczeń powietrza/ Poddziałanie 4.3.1 Ograniczanie zanieczyszczeń powietrza i rozwój mobilności miejskiej</i>	Redukcja emisji zanieczyszczeń powietrza	129 143 470
			Działanie 4.3 <i>Redukcja emisji zanieczyszczeń powietrza/ Poddziałanie 4.3.2 Mobilność miejska w ramach ZIT</i>		117 337 214
	OP V <i>Gospodarka przyjazna środowisku</i>		Działanie 5.1 <i>Dostosowanie do zmian klimatu</i>	Efektywniejsze zapobieganie katastrofom naturalnym, w tym	15 239 159

Identyfikowane problemy regionu	OP	Cele szczegółowe OP	Działanie/ Poddziałanie	Cel szczegółowy Poddziałania	Działania/ Wsparcie z UE ogółem
• zagrożenia związane z wezbraniem rzek; • potrzeba odbudowy/modernizacji znaczącej części wałów przeciwpowodziowych; • nasilenie okresów niedoborów wody, z uwagi na zmiany klimatyczne; • najwyższa w Polsce częstotliwość występowania pożarów lasów; • wysoki udział odpadów zmieszanych; • występowanie instalacji przetwarzania odpadów komunalnych o małej przepustowości, niespełniających wymogów ochrony środowiska i określonych standardów, przeznaczonych do zamknięcia lub mogących pełnić funkcje jedynie instalacji zastępczych do czasu uruchomienia instalacji regionalnych; • trudności samorządów gminnych ze zorganizowaniem systemu selektywnego systemu zbierania odpadów komunalnych.		Poprawa efektywności ograniczania skutków katastrof naturalnych Zwiększony udział odpadów zebranych selektywnie w ogólnej masie odpadów na Mazowszu Zwiększona dostępność oraz rozwój zasobów kulturowych regionu Wzmocniona ochrona bioróżnorodności w regionie		powodziom i minimalizowanie ich skutków	
			Działanie 5.2 <i>Gospodarka odpadami</i>	Zwiększony udział odpadów zebranych selektywnie w ogólnej masie odpadów na Mazowszu	4 460 938
			Działanie 5.3 <i>Dziedzictwo kulturowe</i>	Zwiększona dostępność oraz rozwój zasobów kulturowych regionu	45 612 442
			Działanie 5.4 <i>Ochrona bioróżnorodności</i>	Wzmocniona ochrona bioróżnorodności w regionie	3 043 616
Kultura	OP VI <i>Jakość życia</i>	Zwiększona jakość efektywnie świadczonych usług zdrowotnych o wysokim standardzie w priorytetowych obszarach	Działanie 6.1 <i>Infrastruktura ochrony zdrowia</i>	Zwiększona jakość efektywnie świadczonych usług zdrowotnych o wysokim standardzie w priorytetowych obszarach	180 823 236

Identyfikowane problemy regionu	OP	Cele szczegółowe OP	Działanie/ Poddziałanie	Cel szczegółowy Poddziałania	Działania/ Poddziałania	Wsparcie z UE ogółem
- postępująca degradacja regionalnych zabytków nieruchomości; - dysproporcja w rozwoju infrastruktury turystycznej i kulturowej między Warszawą a resztą województwa; - dysproporcja w dostępie do instytucji kultury i prezentowanej przez nie oferty między Warszawą a resztą województwa; - niska dostępność do różnych form kultury; - niewystarczający poziom wykorzystania potencjału kulturowego regionu.		Ożywienie obszarów zmarginalizowanych poprzez przywrócenie lub nadanie im nowych funkcji społeczno-gospodarczych	Działanie 6.2 <i>Rewitalizacja obszarów zmarginalizowanych</i>	Ożywienie obszarów zmarginalizowanych poprzez przywrócenie lub nadanie im nowych funkcji społeczno-gospodarczych		64 618 711
			Działanie 6.3 <i>Wsparcie ochrony zdrowia w ramach ZIT w związku z epidemią COVID-19</i>	Wsparcie podmiotów leczniczych m. st. Warszawy w celu natychmiastowego zapobiegania i zwalczania epidemii COVID-19		1 370 936
Rewitalizacja - występowanie konfliktów przestrzennych oraz kumulacja negatywnych zjawisk społeczno-gospodarczych, których koncentracja widoczna jest głównie w śródmieściach i na obrzeżach miast, a także na obszarach wiejskich; - natężenie problemów i stopniowa utrata funkcji społeczno-gospodarczych przez największe (poza Warszawą) miasta województwa;						

Identyfikowane problemy regionu	OP	Cele szczegółowe OP	Działanie/ Poddziałanie	Cel szczegółowy Poddziałania	Działania/	Wsparcie z UE ogółem
• znaczny udział obszarów kryzysowych wymagających działań rewitalizacyjnych; • występowanie korelacji między obszarami zdegradowanymi a złym stanem zdrowia, niską jakością życia i niezadowalającą charakterystyką ich mieszkańców; • wysoki wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym; • słaby rozwój sektora ES, tworzącego miejsca pracy dla osób zagrożonych wykluczeniem; • niewystarczający poziom wykorzystywania klauzuli społecznych w zamówieniach publicznych; • niska atrakcyjność terenów kryzysowych; • niewłaściwa struktura ekonomiczna obszarów kryzysowych; • wysoki poziom przestępczości na omawianych obszarach. Zdrowie • występowanie istotnych problemów zdrowotnych w zakresie chorób psychicznych i zaburzeń zachowania u dzieci i młodzieży i chorób kostno-stawowo-mięśniowego, a także chorób układu krążenia, chorób						

Identyfikowane problemy regionu	OP	Cele szczegółowe OP	Działanie/ Poddziałanie	Cel szczegółowy Poddziałania	Działania/ Wsparcie z UE ogółem
nowotworowych, chorób układu oddechowego; - rosnący poziom występowania chorób kostno-stawowo-mięśniowego, będących jedną z najczęstszych przyczyn absencji chorobowej i znaczącą przyczyną niepełnosprawności; - malejąca liczba osób w wieku produkcyjnym i przedprodukcyjnym, przy jednoczesnym systematycznym wzroście liczby osób w wieku poprodukcyjnym; - niska dostępność do nowoczesnego sprzętu i aparatury medycznej, finansowanej przez płatnika publicznego, niezbędnej do właściwego diagnozowania i leczenia pacjentów, w tym zwłaszcza w subregionie radomskim - konieczność modernizacji podmiotów leczniczych, w tym zwłaszcza w subregionie radomskim - wysokie ryzyko wykluczenia społecznego, w tym z powodów zdrowotnych, wśród mieszkańców subregionu radomskiego; - wyższa niż w reszcie regionu umieralność wśród mieszkańców subregionu radomskiego, w					

Identyfikowane problemy regionu	OP	Cele szczegółowe OP	Działanie/ Poddziałanie	Cel szczegółowy Poddziałania	Działania/ ogółem
szczegółności z powodu chorób nowotworowych i układu krążenia; wzrost potrzeb inwestycyjnych w obszarze POZ.					
- niezadowalający stan dróg stanowiących uzupełnienie sieci dróg krajowych, w szczególności leżących w sieci TEN-T; - niski poziom bezpieczeństwa regionalnej infrastruktury drogowej; - niska jakość infrastruktury oraz niekompletność drogowej sieci transportowej regionu, ograniczające wewnętrzną i zewnętrzną dostępność komunikacyjną; - znaczne zróżnicowania w zakresie dostępności przestrzennej; - brak odpowiedniej ilości obwodnic w Warszawie oraz w pozostałych miastach regionu; - duże obciążenie ruchu, niska wydolność sieci, ograniczona przepustowość dróg i problemy w rozprowadzaniu ruchu na obszarze Warszawy, zwłaszcza z dróg wlotowych, skutkujące częstym prowadzeniem ruchu tranzytowego przez tereny intensywnie zurbanizowane oraz powstawanie tzw. „wąskich gardeł”;	OP VII <i>Rozwój regionalnego systemu transportowego</i>	Poprawa spójności regionalnej sieci drogowej z siecią TEN-T oraz zwiększenie dostępności wewnętrznej i zewnętrznej Zwiększenie udziału transportu szynowego w przewozie osób oraz poprawa jakości świadczonych usług w regionalnym transporcie kolejowym	Działanie 7.1 <i>Infrastruktura drogowa</i>	Poprawa spójności regionalnej sieci drogowej z siecią TEN-T oraz zwiększenie dostępności wewnętrznej i zewnętrznej	161 976 961
			Działanie 7.2 <i>Infrastruktura kolejowa</i>	Zwiększenie udziału transportu szynowego w przewozie osób oraz poprawa jakości świadczonych usług w regionalnym transporcie kolejowym	100 353 750

Identyfikowane problemy regionu	OP	Cele szczegółowe OP	Działanie/ Poddziałanie	Cel szczegółowy Poddziałania	Działania/ Wsparcie z UE ogółem
- jeden z najniższych w kraju wskaźników długości linii kolejowych na 100 km² ogólnej powierzchni; - niesatysfakcjonująca oferta przewoźników, z uwagi na zbyt długi czas przejazdu, częstotliwość kursowania, stan techniczny większości eksploatowanego taboru, a także niewystarczający poziom bezpieczeństwa.					
- wysoka liczba zarejestrowanych bezrobotnych; - wysoka stopa bezrobocia; - pogarszająca się sytuacja demograficzna regionu, mająca negatywny wpływ na jego potencjał pod względem liczby ludności; - niewykorzystany potencjał zasobów pracy, reprezentowany przez osoby bezrobotne i poszukujące pracy; - bardzo wysokie zróżnicowanie stopy bezrobocia między subregionami i powiatami; - szczególnie trudna sytuacja na rynku pracy osób długotrwale bezrobotnych, osób w wieku powyżej 50 r.ż., osób o niskich kwalifikacjach, kobiet i osób z niepełnosprawnościami, którą potęgują problemy horyzontalne,	OP VIII <i>Rozwój rynku pracy</i>	Wzrost zatrudnienia osób, które zostały zidentyfikowane jako zagrożone na rynku pracy i ochrona istniejących miejsc pracy w związku z epidemią COVID-19 Powrót do aktywności zawodowej osób sprawujących opiekę nad dziećmi do lat 3	Działanie 8.1 <i>Aktywizacja zawodowa osób bezrobotnych przez PUP i przeciwdziałanie skutkom epidemii COVID-19</i>	Wzrost zatrudnienia osób, które zostały zidentyfikowane jako zagrożone na rynku pracy i ochrona istniejących miejsc pracy w związku z epidemią COVID-19	100 162 247
			Działanie 8.2 <i>Aktywizacja zawodowa osób nieaktywnych zawodowo</i>	Wzrost zatrudnienia osób, które zostały zidentyfikowane jako defaworyzowane na rynku pracy	3 016 250
			Działanie 8.3 <i>Ułatwianie powrotu do aktywności zawodowej osób sprawujących opiekę nad dziećmi do lat 3/ Poddziałanie 8.3.1. Ułatwianie powrotu do aktywności zawodowej</i>	Powrót do aktywności zawodowej osób sprawujących opiekę nad dziećmi do lat 3	13 796 380
			Działanie 8.3 <i>Ułatwianie powrotu do aktywności zawodowej osób sprawujących opiekę nad dziećmi do lat 3/ Poddziałanie 8.3.2. Ułatwianie powrotu do aktywności zawodowej w ramach ZIT</i>		14 297 818

Identyfikowane problemy regionu	OP	Cele szczegółowe OP	Działanie/ Poddziałanie	Cel szczegółowy Poddziałania	Działania/ Wsparcie z UE ogółem
jak mała dostępność żłobków, migracje, lokalizacja miejsc pracy w stolicy regionu i powiatach okołowszawskich.					
- wysoki odsetek ludności zagrożonej wykluczeniem i wykluczonej; - wysoki udział osób korzystających z pomocy społecznej, w tym długotrwale korzystających z pomocy; - wysoki wskaźnik świadczeń społecznych wydawanych z powodu ubóstwa i bezrobocia, a także długotrwałej lub ciężkiej choroby i niepełnosprawności; - niski wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych; - niski poziom efektywności współpracy instytucji pomocy i integracji społecznej z instytucjami rynku pracy; - potrzeba wsparcia rodzin wielodzietnych, niepełnoletnich matek i osób samotnie wychowujących dzieci; - potrzeba wsparcia gmin w tworzeniu lokalnych systemów wsparcia, zatrudnianie asystentów rodzin oraz tworzenie placówek wsparcia dziennego itp.;	OP IX <i>Wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem</i>	Zwiększenie szans na zatrudnienie osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz zapobieganie zjawisku wykluczenia społecznego i ubóstwa Zwiększenie dostępu do usług społecznych dla osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w szczególności usług środowiskowych oraz usług wsparcia rodziny i pieczy zastępczej Zwiększenie dostępności usług opieki zdrowotnej Zwiększenie zatrudnienia w podmiotach ekonomii społecznej i zakresu realizowanych przez nie działań	Działanie 9.1 <i>Aktywizacja społeczno-zawodowa osób wykluczonych i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu</i>	Zwiększenie szans na zatrudnienie osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz zapobieganie zjawisku wykluczenia społecznego i ubóstwa	81 147 743
			Działanie 9.2 <i>Usługi społeczne i usługi opieki zdrowotnej/ Poddziałanie 9.2.1 Zwiększenie dostępności usług społecznych</i>	Zwiększenie dostępu do usług społecznych dla osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w szczególności usług środowiskowych oraz usług wsparcia rodziny i pieczy zastępczej	30 707 612
			Działanie 9.2 <i>Usługi społeczne i usługi opieki zdrowotnej/ Poddziałanie 9.2.2 Zwiększenie dostępności usług zdrowotnych</i>		53 478 933
			Działanie 9.3 <i>Rozwój ekonomii społecznej</i>	Zwiększenie zatrudnienia w podmiotach ekonomii społecznej i zakresu realizowanych przez nie działań	9 697 308

Identyfikowane problemy regionu	OP	Cele szczegółowe OP	Działanie/ Poddziałanie	Cel szczegółowy Poddziałania	Działania/ Wsparcie z UE ogółem
- niewystarczający zakres usług na rzecz planowania rodziny i wzmacniania umiejętności społeczno-wychowawczych oraz terapii i mediacji, niedobór usług na rzecz wspierania rodziny, w tym rodzin wspierających i asystentów rodzin; - braki w zakresie dostępu do placówek wsparcia dziennego – edukacyjnych, specjalistycznych, interwencyjnych, terapeutycznych; - wysoki poziom zagrożenia wykluczeniem społecznym rodziców i dzieci z uwagi na problemy zdrowotne u dzieci i młodzieży wynikające z wad wrodzonych i nabytych, wymagających szybkiej diagnostyki i interwencji; - starzenie się ludności i związany z nim niewystarczający dostęp do usług społecznych, w tym opiekuńczych; - potrzeba zapewnienia właściwej opieki nad osobami potrzebującymi wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, w tym osobami starszymi; - niezadowalający rozwój ES, wynikający m.in.: z ukierunkowania wsparcia na tworzenie spółdzielni					

Identyfikowane problemy regionu	OP	Cele szczegółowe OP	Działanie/ Poddziałanie	Cel szczegółowy Poddziałania	Działania/ Wsparcie z UE ogółem
socjalnych, które nie są odpowiednie dla wszystkich grup, braków we wsparciu dla istniejących PES, niewystarczającej kompleksowości wsparcia PES, relacji z samorządami lokalnymi, słabych powiązań ES z innymi obszarami polityki publicznej na poziomie lokalnym, niechęci do ekonomizacji działalności w organizacjach pozarządowych, zbyt niskiej jakości usług OWES; • zróżnicowanie terytorialne ubóstwa i wykluczenia społecznego.					
• silnie zróżnicowany przestrzennie poziom uprzedzkolnienia; • ograniczony udział dzieci z rodzin o niskim statusie ekonomicznym w płatnych zajęciach dodatkowych; • zróżnicowana sytuacja uczniów (wynikająca z miejsca zamieszkania, pochodzenia społecznego, poziomu wykształcenia rodziców, statusu materialnego, a także niepełnosprawności i zaburzeń rozwojowych), widoczna w osiąganych przez nich wynikach w nauce; • nierówności w dostępie do edukacji między młodzieżą miast i wsi oraz z	OP X <i>Edukacja dla rozwoju regionu</i>	Podniesienie u uczniów kompetencji kluczowych i umiejętności uniwersalnych niezbędnych na rynku pracy oraz rozwój indywidualnego podejścia do ucznia, szczególnie o największych i specjalnych potrzebach edukacyjnych Wzrost dostępności do wysokiej jakości edukacji przedszkolnej Wsparcie osób dorosłych w uczeniu się przez całe życie przez nabywanie i/lub podwyższanie kompetencji Zwiększenie zdolności do zatrudnienia uczniów szkół i	Działanie 10.1 <i>Kształcenie i rozwój dzieci i młodzieży/ Poddziałanie 10.1.1 Edukacja ogólna</i>	Podniesienie u uczniów kompetencji kluczowych i umiejętności uniwersalnych niezbędnych na rynku pracy oraz	57 100 614
			Działanie 10.1 <i>Kształcenie i rozwój dzieci i młodzieży/ Poddziałanie 10.1.2 Edukacja ogólna w ramach ZIT</i>	rozwój indywidualnego podejścia do ucznia, szczególnie o	8 514 304
			Działanie 10.1 <i>Kształcenie i rozwój dzieci i młodzieży/ Poddziałanie 10.1.3 Programy stypendialne</i>	największych i specjalnych potrzebach edukacyjnych	5 357 528
			Działanie 10.1 <i>Kształcenie i rozwój dzieci i młodzieży/ Poddziałanie 10.1.4 Edukacja przedszkolna</i>	Wzrost dostępności do wysokiej jakości edukacji przedszkolnej	17 104 465
			Działanie 10.2 <i>Upowszechnianie kompetencji kluczowych wśród osób dorosłych</i>	Wsparcie osób dorosłych w uczeniu się przez całe życie przez nabywanie i podwyższanie kompetencji	15 178 270

Identyfikowane problemy regionu	OP	Cele szczegółowe OP	Działanie/ Poddziałanie	Cel szczegółowy Poddziałania	Działania/	Wsparcie z UE ogółem
uwagi na uwarunkowania społeczne; - niedostosowanie/brak kompetencji miękkich, kluczowych na rynku pracy wśród absolwentów szkół; - niski poziom dostosowania kształcenia do potrzeb lokalnego rynku pracy, w tym z uwagi na niewystarczający przepływ informacji o potrzebach i wymaganiach w obszarze kwalifikacji i umiejętności lokalnego rynku, niewystarczającą współpracą szkół i pracodawców, a także niedostosowanie zaplecza do praktycznej nauki zawodu (pracowni i warsztatów szkolnych) do wymagań rynku pracy, co potęguje nieatrakcyjność zatrudnieniową absolwentów; - niski odsetek szkół, którym patronuje przedsiębiorca (całej szkole bądź wybranym klasom); - często przestarzałe, nieodpowiadające wymaganiom technologicznym kwalifikacje kadry dydaktycznej; - stosunkowo niski odsetek osób dorosłych uczestniczących w kształceniu i szkoleniu.		placówek oświatowych kształcenia zawodowego Zwiększenie szans osób dorosłych na rynku pracy przez uczestnictwo w kształceniu i szkoleniu zawodowym	Działanie 10.3 <i>Doskonalenie zawodowe/ Poddziałanie 10.3.1 <i>Doskonalenie zawodowe uczniów</i></i>	Zwiększenie zdolności do zatrudnienia uczniów szkół i placówek oświatowych kształcenia zawodowego		48 079 169
			Działanie 10.3 <i>Doskonalenie zawodowe/ Poddziałanie 10.3.2 <i>Programy stypendialne</i></i>			2 994 697
			Działanie 10.3 <i>Doskonalenie zawodowe/ Poddziałanie 10.3.3 <i>Doradztwo edukacyjno-zawodowe w ramach ZIT</i></i>			1 945 045
			Działanie 10.3 <i>Doskonalenie zawodowe/ Poddziałanie 10.3.4 <i>Kształcenie oraz doskonalenie zawodowe osób dorosłych</i></i>	Zwiększenie szans osób dorosłych na rynku pracy przez uczestnictwo w kształceniu i szkoleniu zawodowym		9 583 719

Identyfikowane problemy regionu	OP	Cele szczegółowe OP	Działanie/ Poddziałanie	Cel szczegółowy Poddziałania	Działania/	Wsparcie z UE ogółem
n/d	OP XI Pomoc Techniczna	Utrzymanie optymalnego poziomu zatrudnienia, wysoko wykwalifikowanej kadry, niezbędnych warunków pracy gwarantujących skuteczne wykonywanie obowiązków związanych z realizacją RPO WM 2014-2020 Skutecznie działający i użyteczny system informatyczny na potrzeby monitorowania postępów we wdrażaniu i efektywna wymiana doświadczeń, przepływ informacji pomiędzy uczestnikami systemu realizacji RPO WM, ze szczególnym uwzględnieniem partnerów Wzmocnienie kompetencji beneficjentów i potencjalnych beneficjentów programu, ze szczególnym uwzględnieniem JST, innych beneficjentów pełniących kluczową rolę w systemie RPO WM 2014-2020 Zapewnienie dopasowanego do potrzeb odbiorców przekazu w zakresie celów i korzyści z wdrażania RPO WM 2014-2020	Działanie 11.1 Plan Działań Pomocy Technicznej RPO WM 2014-2020	Zapewnienie właściwego zarządzania, wdrażania oraz certyfikacji RPO WM 2014-2020 poprzez: • zapewnienie adekwatnego potencjału administracyjnego, • wsparcie realizacji procesu programowania, zarządzania, wdrażania, ewaluacji oraz certyfikacji RPO WM 2014-2020 • wzmocnienie kompetencji Beneficjentów i potencjalnych beneficjentów Programu; • wsparcie procesów informacji i promocji.		72 991 719
• negatywny wpływ wystąpienia pandemii COVID-19 na sytuację gospodarczą regionu.	OP XII REACT-EU dla Mazowsza	Wspieranie kryzysowych działań naprawczych w kontekście pandemii COVID-19 i przygotowania do ekologicznej i	Działanie 12.1 REACT-EU dla termomodernizacji budynków użyteczności publicznej na Mazowszu	Zwiększenie efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej		14 624 592

Identyfikowane problemy regionu	OP	Cele szczegółowe OP	Działanie/ Poddziałanie	Cel szczegółowy Poddziałania	Działania/ Poddziałania	Wsparcie z UE ogółem
		cyfrowej odbudowy gospodarki zwiększającej jej odporność	Działanie 12.2 REACT-EU dla e-usług na Mazowszu	Dostosowanie sektora ochrony zdrowia do zapisów znowelizowanych aktów prawnych, narzucających wprowadzenie we wszystkich podmiotach leczniczych wyłącznie elektronicznego systemu dokumentacji medycznej Wzmocnienie wykorzystania przez administrację publiczną potencjału rozwiązań informatycznych w obszarze e-usług Usprawnienie zarządzania regionem we wszystkich jednostkach organizacyjnych w województwie oraz usprawnienie prowadzenia działalności inwestycyjnej w regionie, skierowanej do przedsiębiorców Wsparcie podmiotów publicznych w tworzeniu i rozwoju nowoczesnych usług świadczonych drogą elektroniczną, w szczególności usług o czwartym poziomie e-dojrzałości Rozwój internetowych platform kulturalnych, umożliwiających tworzenie nowych form przekazu i udostępnianie kultury on-line	15 224 055	

Źródło: opracowanie własne.

Wysoką skuteczność interwencji potwierdzają wyniki przeprowadzonych badań reaktywnych. Przedstawiciele IZ i IP uczestniczący w badaniu TDI zgodnie potwierdzili, że **interwencja w ramach Programu była skuteczna z punktu widzenia realizacji zakładanych celów i oczekiwań**. Zdaniem badanych, świadczyło o tym m.in. duże zainteresowanie możliwością skorzystania ze wsparcia ze strony wnioskodawców czy wysoki poziom realizacji większości wskaźników. Wysoko oceniano również wpływ interwencji w ramach RPO WM 2014-2020 na rozwój województwa mazowieckiego.

Beneficjenci uczestniczący w badaniu fokusowym jednoznacznie potwierdzali, iż realizowane projekty w zdecydowanym stopniu umożliwiły osiągnięcie założonych w programie celów interwencji. Badani identyfikowali znacząco pozytywny wpływ wdrażanych działań na rozwój społeczno-ekonomiczny z uwagi na fakt, iż realizowano projekty zarówno o charakterze infrastrukturalnym, jak również tzw. miękkim.

Tym samym wskazywano, iż możliwe było osiągnięcie różnorodnych efektów w kontekście rozwoju województwa. Wśród osiągniętych celów interwencji wskazywano zapewnienie bazy do rozwoju przedsiębiorstw i działalności gospodarczych do tworzenia nowych miejsc pracy, poprawę w zakresie środowiskowym i gospodarki niskoemisyjnej dzięki skutecznej termomodernizacji obiektów i wymianie źródeł ciepła z wysokoemisyjnych na niskoemisyjne, promowanie zrównoważonej mobilności miejskiej poprzez rozbudowę infrastruktury miejskiej i ścieżek rowerowych w województwie, zwiększenie dostępności stopnia wykorzystania i jakości technologii informacyjno-komunikacyjnych poprzez wdrażanie rozwiązań w zakresie ICT, wzrost kompetencji społecznych i zawodowych poprzez edukację młodzieży, wyrównywanie szans i szkolenia dla kadry nauczycielskiej, oraz rozwój kultury poprzez rozwój i modernizację obiektów kulturalnych ale również poprzez realizację celów społecznych takich, jak pogłębianie więzi społecznych, pogłębienie poczucia tożsamości regionalnej i kształtowanie postaw społecznych w budowaniu tożsamości.

W przypadku województwa mazowieckiego widać, że szanse zostały w 100 procentach wykorzystane i ta infrastruktura, która powstała, służy, bo widać, że w tych obiektach naprawdę dużo się dzieje i dzięki tym projektom wzrosła aktywność społeczna tam, gdzie nie było możliwości do prowadzenia różnego rodzaju aktywności. (...) Widać efekty działalności i zdecydowane ożywienie w przypadku wielu miejscowości. Zrealizowaliśmy zdecydowanie te cele, które zakładaliśmy.

Źródło: badanie metodą FGI.

W ramach badania FGI Beneficjenci wskazywali, że czynnikiem, który wpływał pozytywnie na efektywność wsparcia oraz osiąganie przewidzianych wskaźników był bieżący, skuteczny monitoring i podejmowanie skutecznej reakcji w przypadku zmieniającej się sytuacji bądź występujących problemów.

Analiza wyników badań ilościowych z Beneficjentami pozwala również wskazać, że w zdecydowanej większości przypadków **wpływ realizowanych projektów na osiągnięcie celów szczegółowych poszczególnych OP był wysoki**. Ocen dokonywano w skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza ocenę najniższą, a 5 – ocenę najwyższą. Najwyżej oceniano przy tym wpływ projektów realizowanych w ramach Działania 7.1 na poprawę spójności regionalnej sieci drogowej z siecią TEN-T oraz zwiększenie dostępności wewnętrznej i zewnętrznej (średnia ocen Beneficjentów wyniosła 4,9) oraz wpływ interwencji w Działaniu 5.3 na poprawę dostępności oraz rozwój zasobów kulturowych regionu (4,7). Najniżej, choć nadal ponadprzeciętnie oceniano natomiast wpływ projektów wdrażanych w ramach OP3 na osiągnięcie zakładanych w jej ramach celów szczegółowych, tj. na poprawę warunków do rozwoju MŚP (średnia ocen 3,8), wzrost poziomu handlu zagranicznego sektora MŚP (3,6) oraz wzrost zastosowania innowacji w przedsiębiorstwach sektora MŚP lub wsparcie firmy w związku z pandemią COVID-19 (3,9). Uzasadniając niskie oceny we wspomnianym zakresie, respondenci wskazywali na negatywny wpływ pandemii koronawirusa i innych czynników zewnętrznych, w tym wojny w Ukrainie, na możliwość prowadzenia działalności gospodarczej oraz na koncentrację przedsiębiorców na utrzymaniu się na rynku, z nie rozwoju firmy. Do innych czynników przekładających się na niski poziom realizacji omawianych celów zaliczono brak wpływu bądź stosunkowo niewielki wpływ wsparcia w analizowanym obszarze, zbyt niską w stosunku do potrzeb kwotę wsparcia oraz niższy niż oczekiwano wpływ ze sprzedaży produktów wprowadzonych na rynek w ramach projektu.

Szczegółowe informacje nt. ocen poziomu realizacji celów szczegółowych OP, dokonanych przez Beneficjentów poszczególnych Działania, przedstawione zostały w poniższej tabeli.

Tabela 2. Jak Pan/Pani ocenia wpływ zrealizowanego projektu na:

Działanie/ Poddziałanie	Oceniany aspekt	Średnia ocen	Uzasadnienie (dla ocen negatywnych, tj. 1-2)
Działanie 1.1	Zwiększone urynkowienie działalności B+R	4,2	Jedyna ocena negatywna wynikała ze stosunkowo niedawnego zakończenia realizacji projektu, w ramach którego powstał ośrodek badawczy. Ośrodek ten w momencie realizacji badania znajdował się w fazie organizacyjnej, w związku z czym jego wpływ w analizowanym obszarze był nieznaczący.
Działanie 1.2	Zwiększona aktywność B+R przedsiębiorstw	4	Oceny negatywne wynikały z: • braku wpływu realizacji projektu na wzrost aktywności B+R przedsiębiorstw objętych wsparciem; • objęcie wsparciem jedynie pobocznej działalności przedsiębiorstwa; • utrudnień w realizacji projektu; • niewspółmierności kosztów potencjalnego wprowadzenia innowacji do wzrostu konkurencyjności podmiotu.
Działanie 2.1	Zwiększone wykorzystanie e-usług publicznych	4,1	Jedyna niska ocena wynikała z deklarowanego przez respondenta braku wiedzy ludności nt. dostępności e-usług.
Działanie 3.1	Ulepszone warunki do rozwoju MŚP	3,8	n/d

Działanie/ Poddziałanie	Oceniany aspekt	Średnia ocen	Uzasadnienie (dla ocen negatywnych, tj. 1-2)
Działanie 3.2	Zwiększony poziom handlu zagranicznego sektora MŚP	3,6	Oceny negatywne wynikały z: • braku wpływu bądź stosunkowo niewielkiego wpływ wsparcia w analizowanym obszarze; • silnego wpływu czynników zewnętrznych (pandemia COVID-19, wojna w Ukrainie) na możliwości handlu zagranicznego.
Działanie 3.3	Zwiększone zastosowanie innowacji w przedsiębiorstwach sektora MŚP lub wsparcie firmy w związku z pandemią COVID-19	3,9	Oceny negatywne wynikały z: • braku wpływu wsparcia na analizowany obszar; • silnego negatywnego wpływu czynników takich, jak pandemia COVID-19 i opóźnienia w realizacji projektów na efekty wsparcia; • zbyt niskiej kwoty wsparcia; • niższego niż oczekiwano wpływu ze sprzedaży produktów wprowadzonych na rynek w ramach projektu; • koncentracji przedsiębiorców na utrzymaniu działalności, a nie jej rozwoju.
Działanie 4.1	Zwiększenie udziału odnawialnych źródeł energii w ogólnej produkcji energii	4,6	n/d
Działanie 4.2	Zwiększona efektywność energetyczna w sektorze publicznym i mieszkaniowym	4,4	Oceny negatywne wynikały ze zbyt niskiej skali przedsięwzięcia i jego niewielkiego oddziaływania na poprawę efektywności energetycznej w sektorze publicznym i mieszkaniowym.
Działanie 4.3	Redukcja emisji zanieczyszczeń powietrza	4,4	Oceny niskie wynikały z: • niezakończonej jeszcze realizacji projektu; • zbyt małej skali interwencji.
Działanie 5.1	Poprawa efektywności ograniczania skutków katastrof naturalnych	4,6	n/d
Działanie 5.2	Zwiększony udział odpadów zebranych selektywnie w ogólnej masie odpadów na Mazowszu	4	n/d
Działanie 5.3	Zwiększona dostępność oraz rozwój zasobów kulturowych regionu	4,7	n/d
Działanie 5.4	Wzmocniona ochrona bioróżnorodności w regionie	4,3	n/d
Działanie 6.1	Zwiększona jakość efektywnie świadczonych usług zdrowotnych o wysokim standardzie w priorytetowych obszarach	4,5	Oceny niskie wynikały z niepełnej realizacji projektów i toczącej się w tej kwestii sprawy sądowej.
Działanie 6.2	Ożywienie obszarów zmarginalizowanych poprzez przywrócenie lub nadanie im nowych funkcji społeczno-gospodarczych	4,5	n/d
Działanie 6.3	Wsparcie podmiotów leczniczych m. st. Warszawy w celu natychmiastowego zapobiegania i zwalczania epidemii COVID-19	5	n/d
Działanie 7.1	Poprawa spójności regionalnej sieci drogowej z siecią TEN-T oraz zwiększenie dostępności wewnętrznej i zewnętrznej	4,9	n/d

Działanie/ Poddziałanie	Oceniany aspekt	Średnia ocen	Uzasadnienie (dla ocen negatywnych, tj. 1-2)
Działanie 7.2	Zwiększenie udziału transportu szynowego w przewozie osób oraz poprawa jakości świadczonych usług w regionalnym transporcie kolejowym	5	n/d
Działanie 8.1	Wzrost zatrudnienia osób, które zostały zidentyfikowane jako zagrożone na rynku pracy i ochrona istniejących miejsc pracy w związku z epidemią COVID-19	4,1	Oceny negatywne związane były z brakiem związku realizowanych projektów z potrzebami wynikającymi z pandemii COVID-19.
Działanie 8.2	Wzrost zatrudnienia osób, które zostały zidentyfikowane jako defaworyzowane na rynku pracy	4,5	n/d
Działanie 8.3	Powrót do aktywności zawodowej osób sprawujących opiekę nad dziećmi do lat 3	4,1	Jedyna ocena negatywna wynikała z braku znaczącego wpływu projektów na podjęcie pracy przez osoby bezrobotne (zwłaszcza długotrwale bezrobotne), a jedynie przez osoby, które pracowały przed urodzeniem dziecka.
Działanie 9.1	Zwiększenie szans na zatrudnienie osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz zapobieganie zjawisku wykluczenia społecznego i ubóstwa	4,3	Jedyna ocena negatywna wynikała na brak możliwości podjęcia pracy przez zdecydowaną większość osób ze znacznym i umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, zwłaszcza przez osoby psychicznie chore i upośledzone umysłowo, będące odbiorcami wsparcia. Interwencja wsparła natomiast nabycie przez nie Umiejętności pozwalających na samodzielne lub prawie samodzielne funkcjonowanie w społeczeństwie.
Działanie 9.2	Zwiększenie dostępu do usług społecznych dla osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w szczególności usług środowiskowych oraz usług wsparcia rodziny i pieczy zastępczej	4,6	Oceny negatywne wynikały z braku wpływu interwencji na analizowany obszar.
Działanie 9.3	Zwiększenie zatrudnienia w podmiotach ekonomii społecznej i zakresu realizowanych przez nie działań	4,6	Oceny negatywne wynikały z braku wpływu interwencji na analizowany obszar.
Poddziałanie 10.1.1-10.1.3	Podniesienie u uczniów kompetencji kluczowych i umiejętności uniwersalnych niezbędnych na rynku pracy oraz rozwój indywidualnego podejścia do ucznia, szczególnie o największych i specjalnych potrzebach edukacyjnych	4,5	n/d
Poddziałanie 10.1.4	Wzrost dostępności do wysokiej jakości edukacji przedszkolnej	4,6	n/d
Działanie 10.2	Wsparcie osób dorosłych w uczeniu się przez całe życie przez nabywanie i podwyższanie kompetencji	4,4	n/d
Poddziałanie 10.3.1-10.3.3	Zwiększenie zdolności do zatrudnienia uczniów szkół i placówek oświatowych kształcenia zawodowego	4,2	Oceny negatywne wynikały z braku wpływu interwencji na analizowany obszar.
Poddziałanie 10.3.4	Zwiększenie szans osób dorosłych na rynku pracy przez uczestnictwo w kształceniu i szkoleniu zawodowym	4,5	n/d
Działanie 11.1	Utrzymanie optymalnego poziomu zatrudnienia, wysoko wykwalifikowanej kadry, niezbędnych warunków pracy gwarantujących skuteczne wykonywanie obowiązków związanych z realizacją RPO WM 2014-2020	4,6	n/d

Działanie/ Poddziałanie	Oceniany aspekt	Średnia ocen	Uzasadnienie (dla ocen negatywnych, tj. 1-2)
Działanie 11.1	Skutecznie działający i użyteczny system informatyczny na potrzeby monitorowania postępów we wdrażaniu i efektywna wymiana doświadczeń, przepływ informacji pomiędzy uczestnikami systemu realizacji RPO WM, ze szczególnym uwzględnieniem partnerów	4,2	n/d
Działanie 11.1	Wzmocnienie kompetencji beneficjentów i potencjalnych beneficjentów programu, ze szczególnym uwzględnieniem JST, innych beneficjentów pełniących kluczową rolę w systemie RPO WM 2014-2020	4,6	n/d
Działanie 11.1	Zapewnienie dopasowanego do potrzeb odbiorców przekazu w zakresie celów i korzyści z wdrażania RPO WM 2014-2020	4,6	n/d
Działanie 12.1	Zwiększenie efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej	4,6	n/d

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CAWI/CATI z Beneficjentami RPO WM 2014-2020, n= 1 396.

Problemy/trudności w realizacji Programu

Poproszeni o wskazanie **czynników, które miały negatywny wpływ na wdrażanie projektów**, Beneficjenci wymieniali najczęściej opóźnienia/utrudnienia wynikające z pandemii COVID-19 (25,1% wskazań) oraz wzrost cen materiałów i usług niezbędnych do realizacji interwencji (23,5%). Stosunkowo często wskazywano również na krótki czas na przygotowanie i złożenie dokumentacji aplikacyjnej (13,7%) – na co zwrócili uwagę również eksperci uczestniczący w panelu eksperckim – konieczność dokonywania zmian w harmonogramie projektów (13,3%) czy trudności z wyłonieniem wykonawców działań w ramach projektu (12,4%). Co dziesiąty z Beneficjentów wskazywał ponadto na zbyt wąski zakres kosztów kwalifikowanych (10,4%).

Na brak wystąpienia trudności w trakcie realizacji interwencji w Programie wskazało 37,9% ogółu ankietowanych Beneficjentów.

Tabela 3. Proszę wskazać czynniki, które Pana/Pani zdaniem wpływały negatywnie na wdrażanie projektu – razem

Czynnik	Razem
Nie napotkaliśmy żadnych trudności	37,9%
Opóźnienia/utrudnienia w realizacji wynikające z pandemii COVID-19	25,1%
Wzrost cen materiałów i usług niezbędnych do realizacji projektu	23,5%
Krótki czas na przygotowanie i złożenie dokumentacji aplikacyjnej	13,7%
Konieczność dokonywania zmian w harmonogramie projektu	13,3%
Trudności z wyłonieniem wykonawców działań w ramach projektu	12,4%
Zbyt wąski zakres kosztów kwalifikowanych	10,4%
Ograniczenie w zakresie możliwości zakupu sprzętu lub wyposażenia	9,7%
Trudności w rekrutacji uczestników projektu	8,7%
Konieczność dokonywania zmian w zakresie rzeczowym projektu	7,8%
Problemy w zakresie zapewnienia wkładu własnego	7,0%
Konieczność poddawania się kontrolom w ramach projektu	5,2%
Opóźnienia w realizacji wniosków o płatność	4,7%
Utrudnienia prawne	3,9%
Ograniczona możliwość zastosowania cross-finansingu	3,4%
Nieścisłości w opracowanej dokumentacji technicznej związanej z realizowanymi przedsięwzięciami	3,0%
Utrudniony kontakt z opiekunem projektu	2,9%
Utrudniony kontakt z przedstawicielami instytucji organizującej konkurs na etapie aplikowania o środki	2,2%
Inne bariery finansowe	2,0%
Utrata płynności finansowej	1,8%

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CAWI/CATI z Beneficjentami RPO WM 2014-2020, n= 1 396.

Do problemów zgłaszanych najczęściej przez Beneficjentów **Działania 1.1** zaliczały się opóźnienia/utrudnienia wynikające z sytuacji epidemiologicznej oraz wzrost cen materiałów i usług niezbędnych do realizacji interwencji (po 77,8% wskazań). Ponad połowa przedstawicieli tej grupy wskazała również na trudności z wyłonieniem wykonawców działań w ramach projektów (55,6%).

Na brak wystąpienia problemów w realizacji projektów wskazało 11,1% Beneficjentów Działania 1.1.

Czynnikami, które w najczęściej utrudniały realizację projektów w ramach **Działania 1.2**, były opóźnienia/utrudnienia wynikające z pandemii COVID-19 (29,2%), zbyt wąski zakres kosztów kwalifikowanych (25,8%) oraz wzrost cen materiałów i usług niezbędnych dla realizacji projektów (24,7%).

25,8% Beneficjentów Działania 1.2 deklarowało, że na wdrażanie realizowanych przez nich projektów nie miały wpływu żadne utrudnienia.

Tabela 4. Proszę wskazać czynniki, które Pana/Pani zdaniem wpływały negatywnie na wdrażanie projektu – OP I

Czynnik	Działanie 1.1.	Działanie 1.2
Wzrost cen materiałów i usług niezbędnych do realizacji projektu	77,8%	24,7%
Opóźnienia/utrudnienia w realizacji wynikające z pandemii COVID-19	77,8%	29,2%
Trudności z wyłonieniem wykonawców działań w ramach projektu	55,6%	12,4%
Konieczność dokonywania zmian w zakresie rzeczowym projektu	33,3%	5,6%
Konieczność dokonywania zmian w harmonogramie projektu	33,3%	21,3%
Problemy w zakresie zapewnienia wkładu własnego	22,2%	7,9%
Zbyt wąski zakres kosztów kwalifikowanych	22,2%	25,8%
Ograniczenie w zakresie możliwości zakupu sprzętu lub wyposażenia	22,2%	16,9%
Utrudnienia prawne	11,1%	10,1%
Inne bariery finansowe	11,1%	6,7%
Nieścisłości w opracowanej dokumentacji technicznej	11,1%	1,1%
Krótki czas na przygotowanie i złożenie dokumentacji aplikacyjnej	11,1%	15,7%
Nie napotkaliśmy żadnych trudności	11,1%	25,8%
Utrudniony kontakt z opiekunem projektu	0,0%	5,6%
Utrudniony kontakt z przedstawicielami instytucji organizującej konkurs na etapie aplikowania o środki	0,0%	5,6%
Utrata płynności finansowej	0,0%	1,1%
Opóźnienia w realizacji wniosków o płatność	0,0%	9,0%
Konieczność poddawania się kontrolom w ramach projektu	0,0%	6,7%
Trudności w rekrutacji uczestników projektu	0,0%	11,2%

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CAWI/CATI z Beneficjentami RPO WM 2014-2020, n= 98.

W przypadku projektów realizowanych w **Działaniu 2.1**, do problemów najczęściej napotykanym przez Beneficjentów zaliczały się wzrost cen materiałów i usług niezbędnych do realizacji projektu (35,1%), opóźnienia/utrudnienia wynikające z sytuacji epidemiologicznej (26,3%) czy konieczność dokonywania zmian w harmonogramie projektów (24,6%). Co piąty z Beneficjentów wskazywał również na trudności z wyłonieniem wykonawców (22,8%).

Na brak wystąpienia jakichkolwiek trudności w realizacji projektów wskazało 21,2% Beneficjentów Działania 2.1.

Tabela 5. Proszę wskazać czynniki, które Pana/Pani zdaniem wpływały negatywnie na wdrażanie projektu – OP II

Czynnik	Działanie 2.1
Wzrost cen materiałów i usług niezbędnych do realizacji projektu	35,1%
Opóźnienia/utrudnienia w realizacji wynikające z pandemii COVID-19	26,3%
Konieczność dokonywania zmian w harmonogramie projektu	24,6%
Trudności z wyłonieniem wykonawców działań w ramach projektu	22,8%
Nie napotkaliśmy żadnych trudności	21,1%
Zbyt wąski zakres kosztów kwalifikowanych	15,8%
Ograniczenie w zakresie możliwości zakupu sprzętu lub wyposażenia	14,0%
Krótki czas na przygotowanie i złożenie dokumentacji aplikacyjnej	14,0%
Problemy w zakresie zapewnienia wkładu własnego	10,5%
Opóźnienia w realizacji wniosków o płatność	10,5%
Konieczność dokonywania zmian w zakresie rzeczowym projektu	8,8%
Trudności w rekrutacji uczestników projektu	7,0%
Konieczność poddawania się kontrolom w ramach projektu	5,3%
Utrudnienia prawne	3,5%
Utrudniony kontakt z opiekunem projektu	3,5%
Nieścisłości w opracowanej dokumentacji technicznej	1,8%
Ograniczona możliwość zastosowania cross-financingu	1,8%

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CAWI/CATI z Beneficjentami RPO WM 2014-2020, n= 57.

Do problemów napotykanym najczęściej przez Beneficjentów **Działania 3.1** zaliczały się opóźnienia/utrudnienia w realizacji wynikające z pandemii COVID-19 (24,4%).

Zdecydowana większość realizatorów projektów w ramach Działania 3.1 nie napotkała natomiast na żadne trudności (58,5%).

Na wdrażanie projektów w **Działaniu 3.2** negatywny wpływ miał przede wszystkim zbyt wąski zakres kosztów kwalifikowanych (25,0%). Po 17,9% Beneficjentów wskazało również na problemy wynikające z pandemii koronawirusa oraz krótkiego czasu na przygotowanie i złożenie dokumentacji aplikacyjnej.

57,1% Beneficjentów Działania 3.2 deklarowało, że podczas realizacji projektów nie natrafili na żadne utrudnienia.

Do problemów napotykanym najczęściej przez Beneficjentów **Działania 3.3** te wynikające z pandemii COVID-19 oraz krótkiego czasu na przygotowanie i złożenie dokumentacji aplikacyjnej (odpowiednio 17,3% i 18,7% wskazań).

Blisko połowa Beneficjentów Działania 3.3 nie natrafiła na żadne utrudnienia w realizacji projektów (49,7%).

Tabela 6. Proszę wskazać czynniki, które Pana/Pani zdaniem wpływały negatywnie na wdrażanie projektu – OP III

Czynnik	Działanie 3.1	Działanie 3.2	Działanie 3.3
Nie napotkaliśmy żadnych trudności	58,5%	57,1%	49,7%
Opóźnienia/utrudnienia w realizacji wynikające z pandemii COVID-19	24,4%	17,9%	17,3%
Wzrost cen materiałów i usług niezbędnych do realizacji projektu	14,6%	7,1%	12,7%
Konieczność dokonywania zmian w harmonogramie projektu	12,2%	14,3%	6,3%
Ograniczenie w zakresie możliwości zakupu sprzętu lub wyposażenia	12,2%	7,1%	4,3%
Trudności z wyłonieniem wykonawców działań w ramach projektu	9,8%	7,1%	3,3%
Opóźnienia w realizacji wniosków o płatność	9,8%	0,0%	5,0%
Konieczność dokonywania zmian w zakresie rzeczowym projektu	9,8%	7,1%	2,0%
Trudności w rekrutacji uczestników projektu	7,3%	3,6%	0,7%
Konieczność poddawania się kontrolom w ramach projektu	7,3%	3,6%	1,0%
Utrudnienia prawne	4,9%	3,6%	3,0%
Utrudniony kontakt z opiekunem projektu	4,9%	0,0%	2,7%
Zbyt wąski zakres kosztów kwalifikowanych	2,4%	25,0%	7,0%
Nieścisłości w opracowanej dokumentacji technicznej	2,4%	0,0%	2,7%
Ograniczona możliwość zastosowania cross-financingu	2,4%	3,6%	1,0%
Inne bariery finansowe	2,4%	0,0%	4,0%
Krótki czas na przygotowanie i złożenie dokumentacji aplikacyjnej	0,0%	17,9%	18,7%
Problemy w zakresie zapewnienia wkładu własnego	0,0%	0,0%	2,3%
Utrudniony kontakt z przedstawicielami instytucji organizującej konkurs na etapie aplikowania o środki	0,0%	0,0%	2,0%
Utrata płynności finansowej	0,0%	0,0%	5,7%

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CAWI/CATI z Beneficjentami RPO WM 2014-2020, n= 369.

Realizatorzy projektów w ramach **Działania 4.1** natrafiali najczęściej na problemy wynikające z pandemii koronawirusa (21,4%). Znacznie rzadziej na wdrażanie interwencji wpływały trudności z wyłonieniem wykonawców, wzrost cen materiałów i usług czy ograniczona możliwość zastosowania cross-financingu (po 14,3% wskazań).

Połowa ankietowanych Beneficjentów Działania 4.1 podczas realizacji projektów nie natrafiła na żadne trudności.

Do problemów utrudniających realizację interwencji w ramach **Działania 4.2** należały przede wszystkim problemy wynikające z wzrostu cen materiałów i usług niezbędnych do realizacji projektów (39,8%). Zdecydowanie rzadziej wskazywano na inne trudności, jak zbyt wąski zakres kosztów kwalifikowanych, opóźnienia/utrudnienia w realizacji wynikające z sytuacji epidemiologicznej, konieczność dokonywania zmian w harmonogramie projektów czy problemy w zakresie zapewnienia wkładu własnego (po 14,3% wskazań).

33,7% Beneficjentów Działania 4.2 podczas wdrażania projektów nie natrafiło na żadne problemy.

Beneficjenci **Działania 4.3**, do czynników mających negatywny wpływ na wdrażanie projektów zaliczali najczęściej wzrost cen towarów i usług niezbędnych do realizacji zaplanowanych działań (44,1%). Co trzeci z respondentów wskazywał ponadto na konieczność wprowadzania zmian w harmonogramie projektu (32,2%), problemy wynikające z sytuacji epidemiologicznej czy trudności z wyłonieniem wykonawców (po 30,5% wskazań). Stosunkowo często realizację projektów utrudniały ponadto problemy z zapewnieniem wkładu własnego czy konieczność dokonywania zmian w zakresie rzeczowym projektu (odpowiednio 23,7% i 28,8% wskazań).

30,5% Beneficjentów Działania 4.3 nie natrafiło na żadne czynniki utrudniające realizację wsparcia.

Tabela 7. Proszę wskazać czynniki, które Pana/Pani zdaniem wpływały negatywnie na wdrażanie projektu – OP IV

Czynnik	Działanie 4.1	Działanie 4.2	Działanie 4.3
Nie napotkaliśmy żadnych trudności	50,0%	33,7%	30,5%
Opóźnienia/trudnienia w realizacji wynikające z pandemii COVID-19	21,4%	14,3%	30,5%
Wzrost cen materiałów i usług niezbędnych do realizacji projektu	14,3%	39,8%	44,1%
Trudności z wyłonieniem wykonawców działań w ramach projektu	14,3%	12,2%	30,5%
Trudności w rekrutacji uczestników projektu	14,3%	0,0%	3,4%
Konieczność dokonywania zmian w zakresie rzeczowym projektu	7,1%	9,2%	28,8%
Utrudnienia prawne	7,1%	2,0%	5,1%
Nieścisłości w opracowanej dokumentacji technicznej	7,1%	7,1%	1,7%
Krótki czas na przygotowanie i złożenie dokumentacji aplikacyjnej	7,1%	11,2%	11,9%
Konieczność dokonywania zmian w harmonogramie projektu	0,0%	14,3%	32,2%
Ograniczenie w zakresie możliwości zakupu sprzętu lub wyposażenia	0,0%	3,1%	5,1%
Opóźnienia w realizacji wniosków o płatność	0,0%	6,1%	3,4%
Konieczność poddawania się kontrolom w ramach projektu	0,0%	7,1%	8,5%
Utrudniony kontakt z opiekunem projektu	0,0%	2,0%	1,7%
Zbyt wąski zakres kosztów kwalifikowanych	0,0%	14,3%	18,6%
Inne bariery finansowe	0,0%	1,0%	1,7%
Problemy w zakresie zapewnienia wkładu własnego	0,0%	14,3%	23,7%
Utrudniony kontakt z przedstawicielami instytucji organizującej konkurs na etapie aplikowania o środki	0,0%	2,0%	1,7%

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CAWI/CATI z Beneficjentami RPO WM 2014-2020, n= 171.

W przypadku **Działania 5.1**, realizację projektów utrudniały najczęściej problemy z wyłonieniem wykonawców działań w ramach projektu (15,4%) i trudności w zakresie zapewnienia wkładu własnego (11,5%), choć i one nie pojawiały się zbyt często.

Zdecydowana większość, bo aż 61,5% ankietowanych Beneficjentów Działania 5.1 nie natrafiło na żadne czynniki utrudniające wdrażanie zaplanowanych interwencji.

Beneficjenci **Działania 5.2** napotykali najczęściej na utrudnienia związane ze wzrostem cen materiałów i usług niezbędnych do realizacji projektów oraz na trudności z wyłonieniem wykonawców (po 50,0% wskazań). Co trzeci z ankietowanych wskazywał ponadto na konieczność dokonywania zmian w harmonogramie projektu (33,3%).

Na brak wystąpienia czynników utrudniających realizację wsparcia wskazało 16,7% Beneficjentów Działania 5.2.

Czynnikiem, który w największym stopniu wpływał na możliwości realizacji interwencji w ramach **Działania 5.3**, był wzrost cen materiałów i usług niezbędnych do realizacji projektów, utrudniający wdrażanie zaplanowanych działań ponad połowie Beneficjentów (52,6%). Nierzadko natrafiano również na trudności z wyłonieniem wykonawców działań w ramach projektów (28,9%) czy opóźnienia/utrudnienia wynikające z pandemii koronawirusa (21,1%).

Średnio jeden na czterech Beneficjentów Działania 5.3 deklarował, że nie wystąpiły czynniki, które utrudniałyby realizację zaplanowanych działań (26,3%).

Zgodnie z deklaracjami Beneficjentów **Działania 5.4**, realizację zaplanowanych projektów utrudniały takie czynniki, jak konieczność dokonywania zmian w harmonogramie, nieścisłości w opracowanej dokumentacji technicznej czy utrudnienia prawne (po 25,0%). Nie wskazywano ponadto na wystąpienie innych trudności.

Jeden na czterech Beneficjentów Działania 5.4 deklarował, że podczas realizacji zaplanowanych przez niego działań nie napotkał żadnych trudności (25,0%).

Tabela 8. Proszę wskazać czynniki, które Pana/Pani zdaniem wpływały negatywnie na wdrażanie projektu – OP V

Czynnik	Działanie 5.1	Działanie 5.2	Działanie 5.3	Działanie 5.4
Nie napotkaliśmy żadnych trudności	61,5%	16,7%	26,3%	25,0%
Trudności z wyłonieniem wykonawców działań w ramach projektu	15,4%	50,0%	28,9%	0,0%
Problemy w zakresie zapewnienia wkładu własnego	11,5%	0,0%	13,2%	0,0%
Wzrost cen materiałów i usług niezbędnych do realizacji projektu	7,7%	50,0%	52,6%	0,0%
Zbyt wąski zakres kosztów kwalifikowanych	7,7%	16,7%	15,8%	0,0%
Trudności w rekrutacji uczestników projektu	3,8%	0,0%	0,0%	0,0%
Krótki czas na przygotowanie i złożenie dokumentacji aplikacyjnej	3,8%	16,7%	13,2%	0,0%
Konieczność dokonywania zmian w harmonogramie projektu	3,8%	33,3%	10,5%	25,0%
Ograniczenie w zakresie możliwości zakupu sprzętu lub wyposażenia	3,8%	16,7%	10,5%	0,0%
Konieczność poddawania się kontrolom w ramach projektu	3,8%	0,0%	5,3%	0,0%
Opóźnienia/utrudnienia w realizacji wynikające z pandemii COVID-19	0,0%	8,3%	21,1%	0,0%
Konieczność dokonywania zmian w zakresie rzeczowym projektu	0,0%	0,0%	13,2%	0,0%
Utrudnienia prawne	0,0%	0,0%	2,6%	25,0%
Nieścisłości w opracowanej dokumentacji technicznej	0,0%	0,0%	10,5%	25,0%
Opóźnienia w realizacji wniosków o płatność	0,0%	0,0%	2,6%	0,0%
Utrudniony kontakt z opiekunem projektu	0,0%	8,3%	0,0%	0,0%
Inne bariery finansowe	0,0%	8,3%	0,0%	0,0%
Utrudniony kontakt z przedstawicielami instytucji organizującej konkurs na etapie aplikowania o środki	0,0%	8,3%	0,0%	0,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CAWI/CATI z Beneficjentami RPO WM 2014-2020, n= 80.

Czynnikami, które najczęściej utrudniały realizację projektów zaplanowanych w ramach **Działania 6.1**, były opóźnienia/utrudnienia wynikające z sytuacji epidemiologicznej oraz trudności z wyłonieniem wykonawców działań w ramach projektów (po 23,5%). Stosunkowo często napotymano również problemy związane z koniecznością poddawania się kontrolom w ramach projektów (17,6%).

Na brak wystąpienia jakichkolwiek czynników utrudniających realizację zaplanowanych działań wskazało 58,8% Beneficjentów Działania 6.1.

Również na realizację projektów w **Działaniu 6.2** w największym stopniu wpływały opóźnienia/utrudnienia wynikające z pandemii COVID-19 (56,3%). Często napotymano jednak również na inne problemy, w tym w zakresie zapewnienia wkładu własnego czy trudności związane ze wzrostem cen materiałów i usług niezbędnych do realizacji projektów bądź zbyt wąskim zakresem kosztów kwalifikowanych (po 37,5% wskazań). Co czwarty Beneficjent wskazywał ponadto na konieczność dokonywania zmian w harmonogramie bądź w zakresie rzeczowym projektu, ograniczenia w zakresie możliwości zakupu sprzętu lub wyposażenia czy krótki czas na przygotowanie i złożenie dokumentacji aplikacyjnej (po 25,0% wskazań). 18,8% badanych deklaroowało ponadto, że na realizację projektów wpływały nieścisłości w opracowanej dokumentacji technicznej.

25,0% ankietowanych Beneficjentów Działania 6.2 nie natrafiło na żadne wyzwania podczas wdrażania projektów.

Czynnikami, które najczęściej utrudniały wdrażanie interwencji w **Działaniu 6.3**, były trudności z wyłonieniem wykonawców działań w ramach projektów oraz wzrost cen materiałów i usług niezbędnych do ich realizacji (po 100,0% wskazań). Nie natrafiano natomiast na żadne inne problemy.

Tabela 9. Proszę wskazać czynniki, które Pana/Pani zdaniem wpływały negatywnie na wdrażanie projektu – OP VI

Czynnik	Działanie 6.1	Działanie 6.2	Działanie 6.3
Nie napotkaliśmy żadnych trudności	58,8%	25,0%	0,0%
Trudności z wyłonieniem wykonawców działań w ramach projektu	23,5%	12,5%	100,0%
Opóźnienia/utrudnienia w realizacji wynikające z pandemii COVID-19	23,5%	56,3%	0,0%
Konieczność poddawania się kontrolom w ramach projektu	17,6%	12,5%	0,0%
Problemy w zakresie zapewnienia wkładu własnego	11,8%	37,5%	0,0%
Wzrost cen materiałów i usług niezbędnych do realizacji projektu	11,8%	37,5%	100,0%
Utrudnienia prawne	11,8%	0,0%	0,0%
Opóźnienia w realizacji wniosków o płatność	11,8%	6,3%	0,0%
Zbyt wąski zakres kosztów kwalifikowanych	5,9%	37,5%	0,0%
Konieczność dokonywania zmian w harmonogramie projektu	5,9%	25,0%	0,0%
Konieczność dokonywania zmian w zakresie rzeczowym projektu	5,9%	25,0%	0,0%
Utrudniony kontakt z opiekunem projektu	5,9%	0,0%	0,0%
Utrudniony kontakt z przedstawicielami instytucji organizującej konkurs na etapie aplikowania o środki	5,9%	0,0%	0,0%
Krótki czas na przygotowanie i złożenie dokumentacji aplikacyjnej	0,0%	25,0%	0,0%
Ograniczenie w zakresie możliwości zakupu sprzętu lub wyposażenia	0,0%	25,0%	0,0%
Nieścisłości w opracowanej dokumentacji technicznej	0,0%	18,8%	0,0%
Ograniczona możliwość zastosowania cross-financingu	0,0%	6,3%	0,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CAWI/CATI z Beneficjentami RPO WM 2014-2020, n= 34.

Czynnikami, które najczęściej utrudniały realizację projektów w ramach **Działania 7.1** były krótki czas na przygotowanie i złożenie dokumentacji aplikacyjnej (33,3%), nieścisłości w opracowanej dokumentacji technicznej (25,0%) oraz konieczność dokonywania zmian w zakresie rzeczowym projektów (20,8%).

37,5% Beneficjentów Działania 7.1 nie identyfikowało żadnych utrudnień w realizacji zaplanowanych działań.

Beneficjenci **Działania 7.2** do najczęściej napotykaných trudności w realizacji projektów zaliczali opóźnienia/utrudnienia związane z sytuacją epidemiologiczną, wzrost cen materiałów i usług niezbędnych do realizacji interwencji (po 66,7%) oraz konieczność poddawania się kontrolom w ramach projektów (33,3%).

Jeden na trzech Beneficjentów Działania 7.2 deklarował, że realizacji projektów nie utrudniał żaden problem (33,3%).

Tabela 10. Proszę wskazać czynniki, które Pana/Pani zdaniem wpływały negatywnie na wdrażanie projektu – OP VII

Czynnik	Działanie 7.1	Działanie 7.2
Nie napotkaliśmy żadnych trudności	37,5%	33,3%
Krótki czas na przygotowanie i złożenie dokumentacji aplikacyjnej	33,3%	0,0%
Nieścisłości w opracowanej dokumentacji technicznej	25,0%	0,0%
Konieczność dokonywania zmian w zakresie rzeczowym projektu	20,8%	0,0%
Problemy w zakresie zapewnienia wkładu własnego	16,7%	0,0%
Opóźnienia/utrudnienia w realizacji wynikające z pandemii COVID-19	12,5%	66,7%
Konieczność dokonywania zmian w harmonogramie projektu	4,2%	0,0%
Trudności z wyłonieniem wykonawców działań w ramach projektu	0,0%	0,0%
Konieczność poddawania się kontrolom w ramach projektu	0,0%	33,3%
Wzrost cen materiałów i usług niezbędnych do realizacji projektu	0,0%	66,7%

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CAWI/CATI z Beneficjentami RPO WM 2014-2020, n= 27.

Do problemów napotykaných przez Beneficjentów **Działania 8.1** zaliczały się najczęściej trudności w rekrutacji uczestników (46,8%) i utrudnienia wynikające z sytuacji epidemiologicznej (27,7%). Stosunkowo często wskazywano również na konieczność dokonywania zmian w harmonogramie (17,0%) czy zakresie rzeczowym projektu (14,9%).

34,0% ankietowanych realizatorów projektów w ramach Działania 8.1 nie napotkało na żadne utrudnienia.

Co drugi z Beneficjentów **Działania 8.2** wskazywał, że czynnikiem utrudniającym realizację projektów była konieczność poddawania się kontrolom w ramach interwencji (50,0%). Co czwarty z ankietowanych wskazał ponadto na utrudniony kontakt z opiekunem projektu czy późnienia w realizacji wniosków o płatność (po 25,0%). Nie napotymano na żadne inne utrudnienia.

Półowa Beneficjentów Działania 8.2 deklarowała, że podczas realizacji interwencji nie napotkano na żadne bariery (50,0%).

Do czynników najczęściej utrudniających realizację projektów zaplanowanych do wdrożenia w **Działaniu 8.3** należały problemy wynikające z wystąpienia pandemii koronawirusa (51,9%), wzrost cen materiałów i usług niezbędnych do realizacji projektów (33,3%) czy konieczność dokonywania zmian w harmonogramie projektów (29,6%). Nierzadko wskazywano również na konieczność wprowadzania zmian w zakresie rzeczowym projektów (22,2%) i opóźnienia w realizacji wniosków o płatność (18,5%).

18,5% ankietowanych Beneficjentów Działania 8.3 podczas realizacji interwencji nie napotkało na żadne problemy.

Tabela 11. Proszę wskazać czynniki, które Pana/Pani zdaniem wpływały negatywnie na wdrażanie projektu – OP VIII

Czynnik	Działanie 8.1	Działanie 8.2	Działanie 8.3
Trudności w rekrutacji uczestników projektu	46,8%	0,0%	25,9%
Nie napotkaliśmy żadnych trudności	34,0%	50,0%	18,5%
Opóźnienia/utrudnienia w realizacji wynikające z pandemii COVID-19	27,7%	0,0%	51,9%
Konieczność dokonywania zmian w harmonogramie projektu	17,0%	0,0%	29,6%
Konieczność dokonywania zmian w zakresie rzeczowym projektu	14,9%	0,0%	22,2%
Konieczność poddawania się kontrolom w ramach projektu	12,8%	50,0%	11,1%
Utrudniony kontakt z opiekunem projektu	12,8%	25,0%	14,8%
Utrudniony kontakt z przedstawicielami instytucji organizującej konkurs na etapie aplikowania o środki	8,5%	0,0%	7,4%
Utrudnienia prawne	2,1%	0,0%	11,1%
Krótki czas na przygotowanie i złożenie dokumentacji aplikacyjnej	0,0%	0,0%	7,4%
Nieścisłości w opracowanej dokumentacji technicznej	0,0%	0,0%	0,0%
Problemy w zakresie zapewnienia wkładu własnego	0,0%	0,0%	14,8%
Trudności z wyłonieniem wykonawców działań w ramach projektu	0,0%	0,0%	7,4%
Wzrost cen materiałów i usług niezbędnych do realizacji projektu	0,0%	0,0%	33,3%
Opóźnienia w realizacji wniosków o płatność	0,0%	25,0%	18,5%
Zbyt wąski zakres kosztów kwalifikowanych	0,0%	0,0%	7,4%
Ograniczenie w zakresie możliwości zakupu sprzętu lub wyposażenia	0,0%	0,0%	11,1%
Ograniczona możliwość zastosowania cross-financingu	0,0%	0,0%	11,1%
Inne bariery finansowe	0,0%	0,0%	0,0%
Utrata płynności finansowej	0,0%	0,0%	0,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CAWI/CATI z Beneficjentami RPO WM 2014-2020, n= 78.

Do czynników najczęściej utrudniających realizację projektów w **Działaniu 9.1** zaliczały się trudności w rekrutacji uczestników projektów (40,8%), a także opóźnienia/utrudnienia wynikające z pandemii COVID-19 (23,7%) czy wzrost cen materiałów i usług niezbędnych do realizacji projektów (22,4%). Nierzadko na wdrażanie interwencji wpływ miała również konieczność dokonywania zmian w przyjętym harmonogramie (18,4%).

Na brak wystąpienia jakichkolwiek trudności wskazało 26,3% ankietowanych Beneficjentów Działania 9.1.

Realizację projektów w **Działaniu 9.2** utrudniały najczęściej problemy wynikające z sytuacji epidemiologicznej (38,8%). Co piąty z realizatorów projektów wskazywał ponadto na wzrost cen materiałów i usług niezbędnych do realizacji interwencji (21,2%).

Zgodnie z deklaracjami Beneficjentów Działania 9.2, 43,5% z nich nie napotkało żadnych problemów z realizacją zaplanowanych działań.

Czynnikami, które ograniczały możliwości realizacji projektów zaplanowanych do wdrożenia w **Działaniu 9.3** były trudności w rekrutacji uczestników projektów, opóźnienia/utrudnienia wynikające z pandemii COVID-19, wzrost cen materiałów i usług niezbędnych do realizacji interwencji, ograniczenie w zakresie możliwości zakupu sprzętu lub wyposażenia czy bariery finansowe (po 7,1%). Nie występowały jednak one zbyt często.

28,6% Beneficjentów Działania 9.3 nie napotkało na żadne trudności w realizacji wsparcia.

Tabela 12. Proszę wskazać czynniki, które Pana/Pani zdaniem wpływały negatywnie na wdrażanie projektu – OP IX

Czynnik	Działanie 9.1	Działanie 9.2	Działanie 9.3
Trudności w rekrutacji uczestników projektu	40,8%	12,9%	7,1%
Nie napotkaliśmy żadnych trudności	26,3%	43,5%	28,6%
Opóźnienia/utrudnienia w realizacji wynikające z pandemii COVID-19	23,7%	38,8%	7,1%
Wzrost cen materiałów i usług niezbędnych do realizacji projektu	22,4%	21,2%	7,1%
Konieczność dokonywania zmian w harmonogramie projektu	18,4%	10,6%	0,0%
Krótki czas na przygotowanie i złożenie dokumentacji aplikacyjnej	15,8%	2,4%	0,0%
Zbyt wąski zakres kosztów kwalifikowanych	10,5%	10,6%	0,0%
Problemy w zakresie zapewnienia wkładu własnego	9,2%	4,7%	0,0%
Trudności z wyłonieniem wykonawców działań w ramach projektu	6,6%	15,3%	0,0%
Konieczność dokonywania zmian w zakresie rzeczowym projektu	5,3%	4,7%	0,0%
Konieczność poddawania się kontrolom w ramach projektu	5,3%	3,5%	0,0%
Opóźnienia w realizacji wniosków o płatność	5,3%	4,7%	0,0%
Ograniczenie w zakresie możliwości zakupu sprzętu lub wyposażenia	5,3%	7,1%	7,1%
Ograniczona możliwość zastosowania cross-financingu	5,3%	5,9%	0,0%
Utrudniony kontakt z przedstawicielami instytucji organizującej konkurs na etapie aplikowania o środki	3,9%	1,2%	0,0%
Utrudnienia prawne	3,9%	1,2%	0,0%
Utrata płynności finansowej	3,9%	0,0%	0,0%
Utrudniony kontakt z opiekunem projektu	2,6%	3,5%	0,0%
Nieścisłości w opracowanej dokumentacji technicznej	1,3%	3,5%	0,0%
Inne bariery finansowe	1,3%	1,2%	7,1%

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CAWI/CATI z Beneficjentami RPO WM 2014-2020, n= 175.

Beneficjenci **Działania 10.1**, do czynników oddziałujących negatywnie na realizowane projekty, zaliczali najczęściej opóźnienia/ utrudnienia wynikające z sytuacji epidemiologicznej (34,3%). Co czwarty z realizatorów projektów wskazywał ponadto na wzrost cen towarów i usług (25,4%), a co piąty – na ograniczenia w zakresie możliwości zakupu sprzętu lub wyposażenia (20,7%).

Na brak utrudnień w realizacji interwencji wskazał co trzeci z Beneficjentów Działania 10.1 (33,8%).

Realizację projektów w ramach **Działania 10.2** utrudniały najczęściej ograniczenia w zakresie możliwości zakupu sprzętu lub wyposażenia (25,0%), rzadziej czynniki takie, jak trudności w rekrutacji uczestników, konieczność dokonywania zmian w harmonogramie projektu, krótki czas na przygotowanie i złożenie dokumentacji aplikacyjnej, ograniczona możliwość zastosowania cross-financingu, problemy w zakresie zapewnienia wkładu własnego czy wreszcie opóźnienia/utrudnienia wynikające z pandemii COVID-19 (po 18.8% wskazań).

Na brak trudności wpływających na realizowane projekty wskazało 43,8% Beneficjentów Działania 10.2.

W przypadku **Działania 10.3**, największy wpływ na realizację projektów miały takie problemy, jak wzrost cen materiałów i usług niezbędnych do realizacji projektów (25,5%), trudności z wyłonieniem wykonawców działań w ramach projektów (21,6%) czy opóźnienia/utrudnienia wynikające z pandemii COVID-19 (19,6%).

43,1% Beneficjentów Działania 10.3 nie identyfikowało czynników, które w negatywny sposób wpływałyby na realizowane przez nich wsparcie.

Tabela 13. Proszę wskazać czynniki, które Pana/Pani zdaniem wpływały negatywnie na wdrażanie projektu – OP X

Czynnik	Działanie 10.1	Działanie 10.2	Działanie 10.3
Opóźnienia/utrudnienia w realizacji wynikające z pandemii COVID-19	34,3%	18,8%	19,6%
Nie napotkaliśmy żadnych trudności	33,8%	43,8%	43,1%
Wzrost cen materiałów i usług niezbędnych do realizacji projektu	25,4%	12,5%	25,5%
Ograniczenie w zakresie możliwości zakupu sprzętu lub wyposażenia	20,7%	25,0%	17,6%
Krótki czas na przygotowanie i złożenie dokumentacji aplikacyjnej	17,8%	18,8%	13,7%
Trudności z wyłonieniem wykonawców działań w ramach projektu	15,5%	6,3%	21,6%
Konieczność dokonywania zmian w harmonogramie projektu	10,8%	18,8%	5,9%
Ograniczona możliwość zastosowania cross-financingu	10,8%	18,8%	3,9%
Zbyt wąski zakres kosztów kwalifikowanych	7,0%	6,3%	3,9%
Trudności w rekrutacji uczestników projektu	6,6%	18,8%	13,7%
Konieczność dokonywania zmian w zakresie rzeczowym projektu	6,1%	12,5%	7,8%
Konieczność poddawania się kontrolom w ramach projektu	4,2%	12,5%	11,8%
Utrudnienia prawne	3,3%	0,0%	5,9%
Problemy w zakresie zapewnienia wkładu własnego	2,3%	18,8%	0,0%
Utrudniony kontakt z przedstawicielami instytucji organizującej konkurs na etapie aplikowania o środki	2,3%	0,0%	0,0%
Opóźnienia w realizacji wniosków o płatność	1,4%	6,3%	3,9%
Utrata płynności finansowej	0,9%	6,3%	2,0%
Utrudniony kontakt z opiekunem projektu	0,5%	0,0%	3,9%
Nieścisłości w opracowanej dokumentacji technicznej	0,5%	0,0%	2,0%
Inne bariery finansowe	0,5%	0,0%	0,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CAWI/CATI z Beneficjentami RPO WM 2014-2020, n= 280.

Realizację projektów w ramach **Działania 11.1** utrudniały najczęściej problemy wynikające z sytuacji epidemiologicznej (55,6%). Co trzeci z Beneficjentów wskazywał ponadto na wzrost cen materiałów i usług niezbędnych do realizacji projektów (33,3%), a co piąty – na utrudnienia prawne (22,2%).

Brak wystąpienia jakichkolwiek barier w realizacji interwencji deklarowało 44,4% Beneficjentów Działania 11.1.

Tabela 14. Proszę wskazać czynniki, które Pana/Pani zdaniem wpływały negatywnie na wdrażanie projektu – OP XI

Czynnik	Działanie 11.1
Opóźnienia/utrudnienia w realizacji wynikające z pandemii COVID-19	55,6%
Nie napotkaliśmy żadnych trudności	44,4%
Wzrost cen materiałów i usług niezbędnych do realizacji projektu	33,3%
Utrudnienia prawne	22,2%
Trudności z wyłonieniem wykonawców działań w ramach projektu	11,1%
Konieczność poddawania się kontrolom w ramach projektu	11,1%

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CAWI/CATI z Beneficjentami RPO WM 2014-2020, n= 9.

Beneficjenci **Działania 12.1**, do czynników mających negatywny wpływ na wdrażanie projektów, zaliczali najczęściej wzrost cen materiałów i usług niezbędnych do realizacji projektów (55,6%). Stosunkowo często wskazywano również na problemy z zapewnieniem wkładu własnego (27,8%), zbyt krótki czas na przygotowanie i złożenie dokumentacji aplikacyjnej bądź konieczność dokonywania zmian w harmonogramie projektu (po 22,2% wskazań).

22,2% Beneficjentów Działania 12.1 nie wskazywało na wystąpienie żadnych trudności podczas realizacji projektów.

Tabela 15. Proszę wskazać czynniki, które Pana/Pani zdaniem wpływały negatywnie na wdrażanie projektu – OP XII

Czynnik	Działanie 12.1
Wzrost cen materiałów i usług niezbędnych do realizacji projektu	55,6%
Problemy w zakresie zapewnienia wkładu własnego	27,8%
Nie napotkaliśmy żadnych trudności	22,2%
Krótki czas na przygotowanie i złożenie dokumentacji aplikacyjnej	22,2%
Konieczność dokonywania zmian w harmonogramie projektu	22,2%
Opóźnienia/utrudnienia w realizacji wynikające z pandemii COVID-19	16,7%
Zbyt wąski zakres kosztów kwalifikowanych	16,7%
Trudności z wyłonieniem wykonawców działań w ramach projektu	11,1%
Ograniczenie w zakresie możliwości zakupu sprzętu lub wyposażenia	11,1%
Konieczność dokonywania zmian w zakresie rzeczowym projektu	11,1%
Ograniczona możliwość zastosowania cross-financingu	5,6%
Nieścisłości w opracowanej dokumentacji technicznej	5,6%
Inne bariery finansowe	5,6%

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CAWI/CATI z Beneficjentami RPO WM 2014-2020, n= 18.

Biorąc pod uwagę cały RPO, zgodnie z deklaracjami przedstawicieli IZ i IP uczestniczących w badaniu jakościowym, realizację Programu w największym stopniu utrudniało wystąpienie pandemii COVID-19 i wprowadzenie przez rząd obostrzeń służących ograniczeniu stopnia rozprzestrzeniania się choroby. Realizację projektów trzeba było zawiesić, a te, które jeszcze się nie rozpoczęły, nierzadko były odraczane w czasie. To z kolei przekładało się na odpływ części Beneficjentów i trudności z dotarciem i zachęcenia do udziału w projektach ostatecznych odbiorców wsparcia (w przypadku projektów uwzględniających bezpośrednie zaangażowanie odbiorców). Utrudniony był również kontakt Beneficjentów zarówno z przedstawicielami Programu, jak i ostatecznymi odbiorcami wsparcia.

Pandemia koronawirusa, choć w znaczący sposób przełożyła się na możliwości realizacji zaplanowanych działań, nie była jedynym utrudnieniem we wdrażaniu Programu. Do innych barier identyfikowanych przez przedstawicieli IZ i IP zaliczały się:

- występowanie konkurencyjnego wsparcia oferowanego w ramach programów krajowych czy interwencji lokalnych (np. w przypadku Działania 8.3 dotyczącego zapewniania opieki nad dziećmi do lat 3, dla którego wsparcie konkurencyjne wdrażano zarówno na poziomie całego kraju, jak i na poziomie samorządowym);
- duża ilość kryteriów wyboru projektów, obniżająca atrakcyjność wsparcia oferowanego w Programie;
- rosnące koszty realizacji projektów, wynikające z gospodarczych konsekwencji pandemii i wojny w Ukrainie i związanej z nimi rosnącej inflacji;
- krótki czas na realizację projektów, wynikający z opóźnień będących skutkiem pandemii koronawirusa;
- w przypadku projektów transportowych, napotymano utrudnienia związane z dokumentacją środowiskową, postępowaniami środowiskowymi, ograniczeniami wynikającymi z sytuacji pogodowej,
- problemy z wyłonieniem wykonawców i/lub wywiązaniem się przez nich z powierzonych im zadań;
- opóźnienia w dostawach materiałów/sprzętów lub ich niedostępność;
- mocno ograniczony zakres wsparcia, dotyczący bardzo konkretnej, wąskiej dziedziny i określonych obszarów (w przypadku działań związanych z różnorodnością biologiczną), wpływający na niski poziom zainteresowania wsparciem;
- niska jakość składanych wniosków o dofinansowanie;
- zbyt niskie środki przeznaczone na pomoc techniczną Programu.

Do podejmowanych przez IZ i IP działań zaradczych zaliczały się natomiast:

- większa elastyczność w podejściu do wdrażanych działań, w tym np. zapewnienie możliwości zmiany formy realizacji działań projektowych na formę zdalną;
- realizację szkoleń dla Beneficjentów w formie zdalnej;
- przeniesienie części realizowanych działań do Internetu (w tym większe wykorzystanie social mediów);
- bieżące monitorowanie sytuacji społeczno-gospodarczej;
- bieżące monitorowanie postępów w realizacji projektów;
- zwiększona promocja Programu i oferowanego w jego ramach wsparcia.

Na istotne znaczenie podejmowania działań informacyjnych i promocyjnych uwagę zwrócili również eksperci uczestniczący w panelu eksperckim z uwagi na fakt, iż identyfikowali oni potrzeby w tym zakresie, nie tylko w skali województwa, lecz całego kraju. Choć działania takie, jak poprawienie dostępu do informacji m.in. poprzez poprawienie funkcjonalności stron internetowych jest, zdaniem badanych, właściwe, są to środki skierowane już do osób posiadających choćby podstawową wiedzę w tym zakresie, a niewystarczająca jest wciąż promocja samego wsparcia, gdyż potencjalni beneficjenci nie wiedzący o samej możliwości skorzystania z dofinansowania nie uzyskują potrzebnych informacji ze środków masowego przekazu. Jak wskazano w ramach panelu eksperckiego:

Ktoś, kto nie wie, że jest strona, że są fundusze europejskie, to z ogólnikowych informacji, z mediów masowego przekazu bardzo mało się dowiaduje. Nawet nie wie, gdzie ma się zwrócić i po co ma się zwracać. Tego być może beneficjenci nie wskazywali, bo ci którzy brali już udział tego nie widzą, bo już wiedzą, że coś takiego jest. Kolejny raz składają, dowiedzą się i jakoś się w tym systemie odnajdą. Natomiast nowi beneficjenci mają właśnie taką trudność albo po prostu ich nie ma.

Źródło: panel ekspertów.

1.3. Wpływ realizacji Programu na rozwój społeczno-gospodarczy województwa mazowieckiego

Jak realizacja RPO WM 2014-2020 wpłynęła m.in. na poziom konkurencyjności województwa, rozwój jego potencjałów endogenicznych, inteligentnych specjalizacji regionalnych, zróżnicowania wewnątrzregionalne?

Które z inwestycji podejmowanych w ramach RPO WM 2014-2020 mają największy wpływ na rozwój społeczno-gospodarczy województwa mazowieckiego?

Informacje ogólne o województwie mazowieckim

Województwo mazowieckie jest najbardziej rozwiniętym i jednym z najszybciej rozwijających się regionów w Polsce. Jednak jednocześnie jest niezwykle zróżnicowane przestrzennie pod względem poziomu rozwoju. Zasadniczy potencjał gospodarczy, kapitałowy i intelektualny skupiony jest w Warszawie i aglomeracji warszawskiej. Subregiony województwa odznaczają się zdecydowanie słabszym potencjałem gospodarczym i niższą dynamiką rozwojową. Przeprowadzona analiza pokazała, że występują duże przestrzenne dysproporcje pomiędzy rozwojem społeczno-gospodarczym regionu NUTS 2 warszawskiego stołecznego i mazowieckiego regionalnego, które wiążą się z polaryzacją rozwoju skoncentrowanego na Warszawie i jej obszarze metropolitalnym, jako ośrodku generującym rozwój w województwie, świadczącym usługi wyższego rzędu i równocześnie wygrywającym konkurencję o kapitał ludzki w regionie.

Warszawa, wraz z otaczającymi dwoma podregionami (warszawskim wschodnim i zachodnim) wytwarza prawie 80% PKB województwa. Przed rozpoczęciem perspektywy 2014-2020 w województwie mazowieckim wartość PKB na 1 mieszkańca była wyższa o 60,5% od średniej krajowej. Mazowsze było jedynym województwem w kraju, w którym PKB na 1 mieszkańca przekroczyło 75% średniej wartości PKB dla 28 krajów Unii Europejskiej. Szczególnie duże było zróżnicowanie w poziomie rozwoju gospodarczego między Warszawą a położonymi peryferyjnie najłabiej rozwiniętymi podregionami tj. radomskim, ostrołęckim, ciechanowskim i siedleckim. W podregionach tych PKB na 1 mieszkańca (w cenach bieżących) była czterokrotnie niższa niż w Warszawie.

Należy również podkreślić zróżnicowanie województwa pod względem liczby podmiotów prowadzących działalność gospodarczą w poszczególnych podregionach województwa mazowieckiego. W tym przypadku również występuje dominacja podregionu miasto Warszawa. Podregion ten systematycznie powiększa swoją przewagę w tym zakresie, co można zaobserwować dokonując analizy liczby nowo rejestrowanych podmiotów gospodarczych w poszczególnych latach.

Mazowsze jest aktualnie największym w Polsce rynkiem pracy i ponownie najbardziej zróżnicowanym. Koncentruje się on wokół potencjału Warszawy i gmin sąsiadujących bezpośrednio ze stolicą oraz większych ośrodków miejskich w podregionach. Wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 15-64 lata (2019) w RWS wyniósł 77,3%, z kolei w RMR był niższy niż średnia wartość dla Polski – 66,7%.

Według opracowanej przez GUS prognozy ludności³ w województwie mazowieckim w 2035 r. będzie mieszkało 5.469,5 tys. osób, tj. o 274,5 tys. (o 5,3%) więcej niż w połowie 2008 r. W okresie do 2035 r. nastąpi istotne przesunięcie w proporcjach między liczbą ludności w wieku produkcyjnym i poprodukcyjnym. Liczba ludności w wieku produkcyjnym zmniejszy się w stosunku do danych rzeczywistych z połowy 2008 r. o 125,5 tys. osób (o 4,1%). Udział tej grupy osób zmniejszy się z 63,8% w połowie 2008 r. do 58,1% w 2035 r., przy czym do - 2010 r. liczba ludności w wieku produkcyjnym będzie rosła (z 3.314,3 tys. osób w połowie 2008 r. do 3.347,4 tys. osób w 2010 r.). W najbliższych latach istotnym problemem będzie zagospodarowanie przyrostu potencjalnych zasobów pracy (mężczyźni w wieku 18-64 lata, kobiety w wieku 18-59 lat). W populacji ludności w wieku produkcyjnym, liczba młodzieży w wieku 19-24 lata będzie systematycznie malała (z 464,6 tys. osób w połowie 2008 r., poprzez 368,4 tys. osób w 2015 r. do 369,5 tys. osób w 2035 r.). Liczba ludności w wieku poprodukcyjnym wzrośnie o 506,3 tys. osób (o 56,5%), a udział jej w ogólnej liczbie ludności zwiększy się z 17,3% w połowie 2008 r. do 25,7% w 2035 r. Liczba dzieci i młodzieży w wieku 0-17 lat w omawianym okresie zmniejszy się o 96,4 tys. osób (o 9,8%).

³ Prognoza demograficzna na lata 2008 – 2035, GUS, Warszawa 2008 r.

Wpływ realizacji Programu na rozwój województwa mazowieckiego

Celem inteligentnych specjalizacji jest optymalne wykorzystanie różnorodności potencjału rozwojowego regionu poprzez najlepsze dopasowanie rozwoju edukacji i nauki do zmieniających się uwarunkowań społeczno-gospodarczych. Według Dyrekcji Generalnej ds. Polityki Regionalnej KE taka specjalizacja może zapewnić wzrost konkurencyjności regionów, a w rezultacie ich szybszy rozwój. Podstawowym założeniem koncepcji inteligentnej specjalizacji jest podnoszenie innowacyjności i konkurencyjności regionów na bazie ich potencjału endogenicznego i branż już w nich funkcjonujących. Mogą to być zarówno specjalizacje w ramach jednego sektora, jak i przedsięwzięcia międzysektorowe, pozwalające na osiągnięcie specyficznej przewagi konkurencyjnej.

Inteligentne specjalizacje służą jak najlepszemu wykorzystaniu istniejącego potencjału poszczególnych regionów przez odpowiednie dopasowanie w ramach relacji nauka-edukacja-gospodarka. Ich efektywne wdrożenie uzależnione jest od wielu czynników, w tym m.in. od potencjału naukowego i gospodarczego. Wpływ inteligentnych specjalizacji na rozwój małych i średnich przedsiębiorstw przejawia się w różnych formach, przede wszystkim przez wsparcie ich innowacyjności za pomocą odpowiednich funduszy (w tym funduszy unijnych), budowę klimatu przedsiębiorczości i silne wsparcie inicjatyw klastrowych. Małe i średnie przedsiębiorstwa elastycznie dostosowują się do zmian w otoczeniu i potrafią wyłapywać okazje, wchodząc w branże wyłonione w ramach inteligentnych specjalizacji. Jednak aktualnie nie ma pewności zarówno co do realnych korzyści tych działań dla wszystkich firm sektora MŚP, jak i tego, że regiony stosujące inteligentne specjalizacje zdobędą z tego powodu przewagę konkurencyjną. Jak wynika z przeprowadzonej analizy desk research, na poziom konkurencyjności województwa wpływ w szczególności miała realizacja projektów w ramach 1 oraz 3 OP.

Celem głównym tych osi było podniesienie poziomu innowacyjności i konkurencyjności regionu poprzez wsparcie działalności B+R oraz sektora MŚP. Interwencja w tym zakresie była więc podstawowym instrumentem wzmocnienia aktywności inwestycyjnej przedsiębiorstw. Umożliwiła ona zacieśnienie współpracy pomiędzy sferą B+R i przedsiębiorcami (w szczególności MŚP), a także wzrost absorpcji innowacji przez gospodarkę, bezpośrednio wpływając na poziom konkurencyjności województwa. Biorąc pod uwagę zakres i charakter prac badawczych prowadzonych przez różne instytucje, kierowane wsparcie miało dwojaki charakter. W przypadku jednostek naukowych, których prace koncentrowały się głównie na opracowaniu koncepcji technologii, jej przyszłych zastosowań i jej weryfikowaniu (np. uczelnie), rezultatem wsparcia jest zdolność do generowania wysokiej jakości wyników badań, konkurencyjnych dla międzynarodowej działalności naukowej oraz lepsza zdolność do udziału w międzynarodowych sieciach naukowych. W przypadku instytutów badawczych, inwestycje w infrastrukturę B+R doprowadziły do zwiększenia możliwości współpracy z konkretnymi przedsiębiorstwami i dostosowania jakości otrzymywanych wyników badań do oczekiwanego przez przedsiębiorstwa poziomu. Wsparcie przyczyniło się do rozwoju inteligentnej specjalizacji oraz zapewniło zwiększenie udziału środków prywatnych we wkładzie własnym oraz/lub w kosztach utrzymania powstałej infrastruktury jednostek naukowych. Nakłady ponoszone na działalność B+R wpłynęły na innowacyjność produktową przedsiębiorstw przemysłowych.

Trzeba mieć na uwadze, że sektor MŚP pełni kluczową rolę w rozwoju przedsiębiorczości zarówno w kraju, jak i na Mazowszu. Jednocześnie w dobie postępującej globalizacji, wzrasta rola rozwoju innowacyjnych pomysłów, które mogą stać się źródłem przewagi konkurencyjnej. W tym aspekcie problemem Mazowsza było niewystarczające dostosowanie usług oraz brak kompleksowego wsparcia ze strony IOB, w tym w szczególności ze strony inkubatorów przedsiębiorczości, do potrzeb rozwojowych przedsiębiorstw. Dodatkowo istotnym problemem, podkreślanym w Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 r. Innowacyjne Mazowsze w zakresie prowadzenia działalności gospodarczej oraz współpracy między firmami było rozwijanie fizycznej przestrzeni dla ich działalności.

RPO WM odpowiadał więc na potrzebę powiększenia istniejących już stref lub utworzenie nowych terenów inwestycyjnych. Wsparcie ukierunkowane było na stworzenie odpowiednich warunków dla rozwoju przedsiębiorczości, przede wszystkim w początkowym okresie funkcjonowania MŚP, poprzez poprawienie dostępności i jakości usług umożliwiających inkubację przedsiębiorstw. W wyniku interwencji nastąpił wzrost liczby nowopowstałych podmiotów gospodarczych oraz zmniejszenie liczby upadających przedsiębiorstw w I fazie rozwoju, w szczególności innowacyjnych.

Wartość uzyskanych efektów zaburzyła jednak pandemia COVID-19. Niemniej jednak w dłuższej perspektywie czasowej uzyskane efekty przełożą się na zwiększenie stopy inwestycji w sektorze prywatnym, dzięki ułatwianiu podejmowania działalności gospodarczej o charakterze innowacyjnym. Natomiast nowoczesne inkubatory przedsiębiorczości jako atrakcyjne miejsca prowadzenia działalności, będą doskonałym stymulatorem rozwoju przedsiębiorczości w województwie. Stworzone zostały warunki dla rozwoju przedsiębiorczości, poprzez dostępność wsparcia zwrotnego dostosowanego do potrzeb MŚP.

Pozostałe obszary oddziaływania wpływające na konkurencyjność regionu to:

- poprawa zdrowia mieszkańców (zarówno poprzez bezpośrednie działania ukierunkowane na daną osobę, jak i dbałość o zdrowy styl życia społeczeństwa czy ograniczenie niskiej emisji), wpływająca na możliwość podejmowania pracy i rozwój przedsiębiorczości;
- zwiększenie dostępu do edukacji, wpływającego na rozwój kompetencji kluczowych uczniów i poszerzenie kwalifikacji pracowników;
- utworzenie nowych miejsc pracy;
- aktywizacja zawodowa osób pozostających bez zatrudnienia (w tym dzięki utworzonym miejscom opieki nad dziećmi);
- wdrożenie innowacji i infrastruktury innowacyjnej, w tym w obszarze administracji publicznej;
- rozwój przedsiębiorstw, w tym poziomu ich konkurencyjności (wprowadzenie nowych produktów i usług, rozwinięcie działalności eksportowej, rozwój posiadanej infrastruktury produkcyjno-magazynowej).

Z analizy desk research wynika, że w RPO WM 2014-2020 założono interwencję, którą opracowano w taki sposób, aby odpowiadała na potrzeby regionu, uwzględnione w dokumentach strategicznych, a dofinansowane projekty były powiązane ze zdiagnozowanymi potrzebami.

Jednak warto wskazać, że RPO WM nie zlikwidował opisanego wcześniej zróżnicowania wewnątrzregionalnego występującego na Mazowszu. Jednym z czołowych wyzwań w nowej perspektywie finansowej UE będzie nadal wzmacnianie dyfuzji impulsów rozwoju gospodarczego z Warszawy do pozostałych podregionów. Wyniki analiz licznych opracowań naukowych oraz strategicznych umożliwiają wskazanie kilku obszarów, których wsparcie powinno zdynamizować omawiane procesy dyfuzyjne. Jednym z nich jest obszar specjalizacji gospodarek subregionalnych, w tym tzw. inteligentnych specjalizacji. Kolejnym jest usieciowienie gospodarki oraz bliższe powiązanie nauki z biznesem.

Podsumowując, wsparcie udzielone w ramach RPO WM 2014-2020 miało znaczący wpływ na rozwój województwa, w tym na wzrost konkurencyjności czy rozwój jego potencjału. Wniosek ten potwierdzają wyniki badania z przedstawicielami IZ i IP, którzy deklarowali, że **wsparcie realizowane w ramach RPO WM 2014-2020 miało pozytywny wpływ na rozwój społeczno-gospodarczy województwa mazowieckiego**. Interwencja w ramach Programu ukierunkowana została na obszary najpilniej wymagające wsparcia, wzmacniając potencjał Mazowsza i tworząc podstawę do jego dalszego wykorzystywania. Wymienić przy tym można m.in. działania ukierunkowane na wsparcie kształcenia i rozwój bazy edukacyjnej, wsparcie aktywizacji społecznej i zawodowej mieszkańców, wsparcie ochrony zdrowia, a także rozwój przedsiębiorczości i innowacyjności regionalnych podmiotów, rozwój regionalnego systemu transportowego, wsparcie rozwoju gospodarki niskoemisyjnej czy ochronę środowiska.

Również Beneficjenci w ramach badania FGI jednoznacznie wyrazili pogląd, iż **realizowane projekty w pozytywny sposób przyczyniają się do rozwoju społeczno-gospodarczego województwa** a zmiany te są zauważalne nie tylko przez podmioty zaangażowane w realizację działań, lecz również mieszkańców województwa.

Zmiany i odbiór tych zmian jest pozytywny. Zmiany są ogromne, jeżdżąc po województwie nie sposób nie zauważyć tego, co przynoszą zmiany związane z wdrażaniem polityk europejskich.

Źródło: badanie metodą FGI.

Badani wskazywali projekty, które, ich zdaniem, mają szczególnie istotny wpływ w kontekście rozwoju województwa. Przede wszystkim wskazywano w tym kontekście projekty skoncentrowane na rozwoju OZE i zmniejszeniu zużycia energii wpływają na wzrost konkurencyjności ze względu na niższe koszty eksploatacyjne.

Zwracano również uwagę na szeroko pojętą adaptację do zmian klimatu, systemy ostrzegania, systemy przeciwpowodziowe i systemy zagospodarowania wód opadowych, które mają istotne znaczenie z punktu widzenia zapewnienia bezpieczeństwa mieszkańcom, a z drugiej strony podnoszenia potencjału rozwoju społeczno-gospodarczego danego obszaru.

Biorąc pod uwagę specyfikę projektów realizowanych przez PUP, badani byli zdania, że miały one istotny wpływ na rozwój województwa mazowieckiego. Osiągnięte rezultaty projektów przyczyniły się bowiem do rozwoju poprzez m.in. wzrost aktywności zawodowej osób bezrobotnych i zmniejszenie liczby osób pozostających bez pracy. W kontekście rozwoju gospodarczego województwa, dzięki realizowanym projektom przedsiębiorcy otrzymywali wsparcie na wyposażenie stanowisk pracy, tj. rozwój tych przedsiębiorstw, jak również osoby bezrobotne otrzymywały jednorazowe środki na działalność gospodarczą, co sprawiło, że wzrosła liczba przedsiębiorstw w regionie – ponadto, odbiorcy działań, którzy stali się przedsiębiorcami w regionie mogą generować kolejne miejsca pracy, co jest bardzo istotne w kontekście rozwoju regionu.

Istotnymi projektami, zdaniem badanych, są także projekty dążące do podniesienia poziomu innowacyjności w województwie a także potencjalnego potencjału kadrowego personelu badawczego województwa. Innowacje, które opracowane są w ramach projektów mają często zastosowanie globalne.

Na pewno dzięki realizacji projektów spółka podniosła swój poziom konkurencyjności. Dzięki temu, że korzystamy ze środków pomocowych udało nam się rozwinąć, stworzyć nowe miejsca pracy. I to są miejsca pracy wyższej jakości niż w firmie, która w tej innowacji nie inwestowała, dlatego, że dzięki środkom pomocowym jesteśmy w stanie wdrażać technologie od wiodących dostawców europejskich. I dzięki współpracy z zespołem naukowym dokładać ten pierwiastek nowości.

Źródło: badanie metodą FGI.

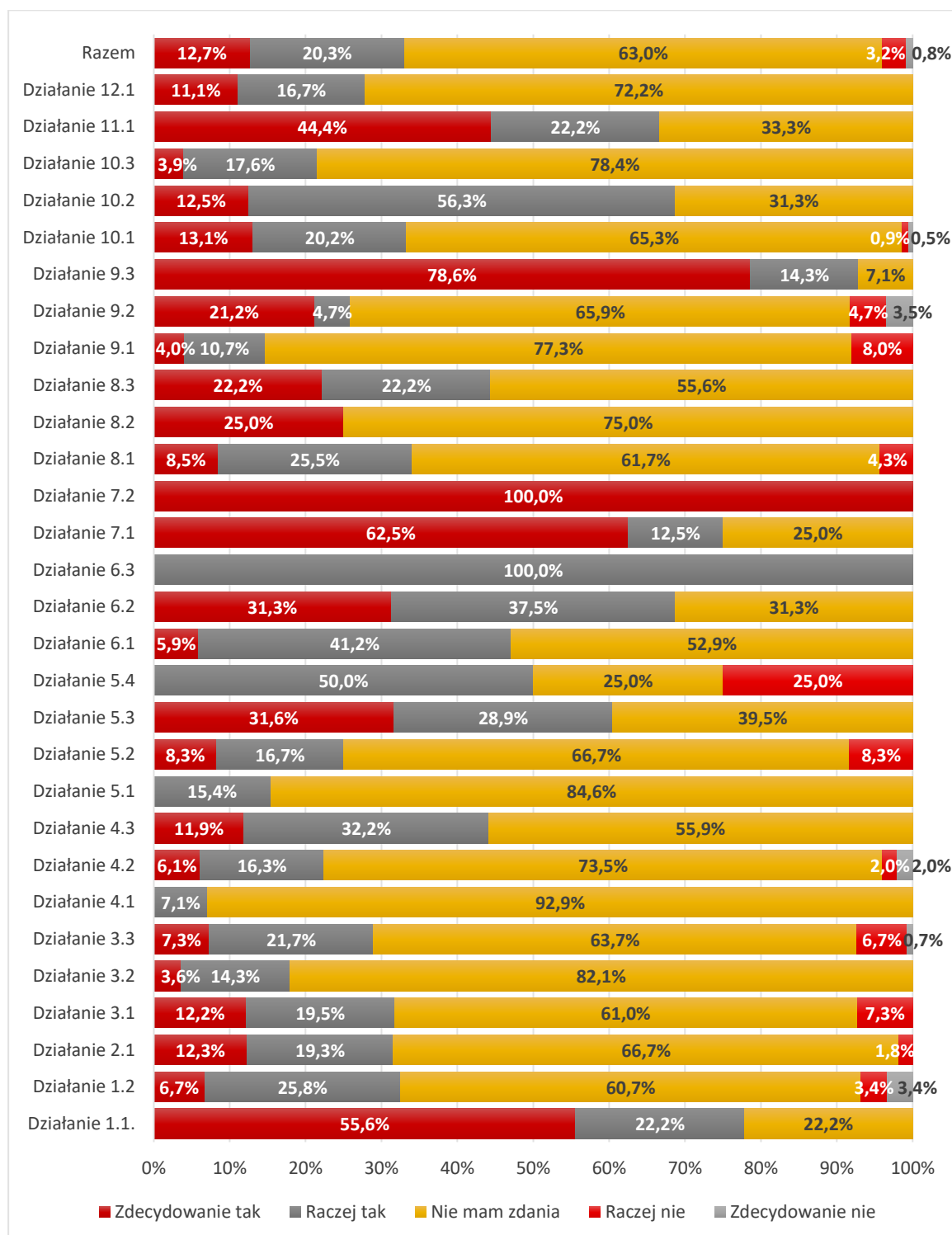
Dodano również, iż inwestycje mają szczególne znaczenie dla obszarów słabiej rozwiniętych, znajdujących się poza obszarem centrum województwa.

Z poglądem tym zgodzili się również respondenci uczestniczący w panelu ekspertów. Zdaniem ekspertów poziom konkurencyjności województwa, w szczególności w ramach osi priorytetowych, RPO WM 2014-2020, wskazuje na podniesienie poziomu innowacyjności. Szczególną uwagę zwrócono przy tym na istotne, zdaniem badanych, realizowane działania komplementarne z celami Strategii Europa 2020, w tym na rozwój oparty na wiedzy, rozwój innowacji, zrównoważony rozwój, gospodarkę przyjazną środowisku i spójność ekonomiczną i społeczną. Ekspersi obserwowali także rozwój województwa w zakresie rozwoju przedsiębiorczości i możliwości podejmowania pracy, jak również na zwiększenie dostępu do edukacji. Zdaniem badanych, w kontekście rozwoju kompetencji kluczowych uczniów i poszerzania kwalifikacji pracowników, biorąc pod uwagę okres programowania, znaczące są pozytywne wyniki wskazujące konkurencyjność, ale także tworzenie nowych miejsc pracy. Szeroko pojęta aktywizacja zawodowa możliwa była do osiągnięcia m.in. poprzez powstające nowe miejsca opieki nad dziećmi, pozwalające tym samym na aktywizację osób, które pozostawały bez zatrudnienia, w tym matek. Ekspersi dodali, iż województwo mazowieckie charakteryzuje się wysokim poziomem inteligentnych specjalizacji związanych z biznesem, gospodarką cyfrową i rozwijaniem gospodarki cyfrowej nie tylko w instytucjach publicznych, ale również w przedsiębiorstwach, przy czym należy stale monitorować poziom osiągniętych efektów i skuteczności podejmowanej i interwencji w obszarach słabiej rozwiniętych, znajdujących się poza obszarem centrum województwa.

Biorąc pod uwagę ogół realizowanych działań, w ramach badania ilościowego **Beneficjenci rzadko wskazywali jednak, by wdrażany przez nich projekt miał wpływ na rozwój społeczno-gospodarczy województwa**. Na odpowiedzi świadczące o oddziaływaniu interwencji na analizowany obszar wskazało łącznie 33,0% badanych, większość natomiast, bo aż 63,0%, powstrzymało się od jednoznacznej odpowiedzi. Wpływ ten obserwowali przede wszystkim Beneficjenci Działań 6.3 i 7.2 (po 100,0% wskazań), a także realizatorzy projektów w ramach Działania 9.3 (92,9%). Wskazywano przy tym, że dla osiągnięcia wysokiego poziomu wpływu interwencji w omawianym obszarze istotne znaczenie miały czynniki takie, jak atrakcyjność oferty wsparcia, przyjęte założenia projektów, duże zainteresowanie ostatecznych odbiorców interwencji oraz ich zaangażowanie w realizowane działania, a także znaczące efekty osiągnięte na skutek projektów.

Na brak wpływu realizowanych działań na rozwój społeczny i gospodarczy regionu wskazało natomiast zaledwie 4,0% badanych, w tym przede wszystkim Beneficjenci Działań 5.4 (25,0%), 5.2 (8,3%), 9.1 (8,0%) i 9.2 (8,2%). Niskie oceny wpływu uzasadniano wskazując na niewielką skalę interwencji w stosunku do identyfikowanych potrzeb czy specyfiką projektów (ich niewielkim znaczeniem dla sytuacji społeczno-gospodarczej regionu).

Wykres 3. Czy uważa Pan/Pani, że realizowany projekt miał wpływ na rozwój społeczno-gospodarczy województwa (w tym poziom konkurencyjności regionu, rozwój jego potencjałów endogenicznych, inteligentnych specjalizacji regionalnych, zróżnicowania wewnątrzregionalnego itp.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CAWI/CATI z Beneficjentami RPO WM 2014-2020, n= 1 395.

1.4. Adekwatność sposobu wyboru projektów względem potrzeb wynikających z zapisów Strategii Europa 2020

W jaki sposób na etapie składania wniosków weryfikowano zgodność projektów z zapisami Strategii Europa 2020? Czy przyjęty sposób weryfikacji należy uznać za trafny?

Czy kryteria wyboru projektów zapewniają wybór projektów, które odpowiadają na potrzeby i wyzwania wynikające z zapisów Strategii Europa 2020?

Analiza kryteriów wyboru projektów pokazała, że system kryteriów wyboru projektów i jego bazowe założenia zostały opracowane prawidłowo, kryteria dla większości działań były trafne i powinny przyczyniać się do wyboru najbardziej optymalnych projektów pod kątem realizacji celów strategicznych.

Prawidłowo opracowany zestaw kryteriów pozwolił na wybranie do dofinansowania tylko takich projektów, które kompleksowo przyczyniały się do realizacji wskaźników produktu i rezultatu bezpośredniego założonych w RPO WM. Ocena ekspercka kryteriów wyboru projektów potwierdziła, że posiadają one pozytywny wpływ na realizację celów Programu. Wśród kryteriów posiadających pozytywny wpływ na realizację celów Programu trzeba wskazać kryteria wpływu bezpośredniego, czyli kryteria kierunkujące (eliminujące przedsięwzięcia niespójne z celami) oraz stymulujące jakość (motywujące do podejmowania przez Beneficjentów działań, zwiększających skalę realizacji celów Programu).

Zarówno w EFS, jak i w EFRR w obszarze kryteriów wyboru projektów zastosowano rozwiązania służące zapewnieniu realizacji celów przyjętych w Strategii Europa 2020, w tym:

- Preferowanie projektów umożliwiających uczestnikom projektu składanie wniosków/formularzy w formie elektronicznej. Kryterium weryfikowano na podstawie deklaracji Wnioskodawcy zawartej w treści wniosku o dofinansowanie dotyczącej wprowadzenia komunikacji cyfrowej z uczestnikami projektu. W ten sposób zapewniano spójność projektu ze Strategią Europa 2020, której jednym z priorytetów jest rozwój oparty na wiedzy i innowacjach oraz projektem przewodnim strategii – Europejska Agenda Cyfrowa, w zakresie wdrożenia usług on-line. Kryterium uwzględniono w ramach Poddziałiań 8.3.1 i 8.3.2 oraz Działania 9.1.
- Uwzględnienie kryterium zakładającego, iż w ramach projektu realizowane będą działania umożliwiające kształcenie u uczniów określonej liczby kompetencji kluczowych i powiązanych z nimi postaw/umiejętności niezbędnych na rynku pracy, w tym obowiązkowo tych dotyczących innowacyjności i kreatywności. Kryterium to było zgodne z założeniami KE określonymi w Strategii EUROPA 2020, w ramach której jednym z priorytetów jest „poprawa rezultatów procesu kształcenia, stosując zintegrowane podejście w każdym segmencie systemu (...) uwzględniając kluczowe kompetencje (...)”. Kryterium weryfikowano na podstawie zapisów we wniosku o dofinansowanie projektu. Kryterium uwzględniono w ramach Poddziałiań 10.1.1 i 10.1.2⁴.

⁴ Załącznik 3 b - Kryteria wyboru projektów dla poszczególnych osi priorytetowych, działań/ poddziałań – dla EFS, s. 653-965.

- Uwzględnienie kryterium „Efekty dyfuzji działalności B+R”, zgodnie z którym, warunkiem otrzymania wsparcia przez duże przedsiębiorstwo było wykazanie efektu dyfuzji m.in. poprzez opis planowanej współpracy z MŚP lub organizacjami badawczymi w trakcie realizacji projektu lub w terminie 3 lat od rzeczowego zakończenia projektu. Kryterium uwzględniono w ramach Działania 1.2.
- Uwzględnienie zasady zrównoważonego rozwoju, zgodnie z którą warunkiem otrzymania wsparcia przez duże przedsiębiorstwo było zagwarantowanie, że otrzymane wsparcie nie spowoduje znacznego ubytku liczby miejsc pracy w istniejących lokalizacjach Wnioskodawcy na terytorium UE w związku z realizacją projektu. Kryterium uwzględniono w ramach Działania 1.2.
- Uwzględnienie kryterium „Ograniczenia emisji niektórych zanieczyszczeń do powietrza”, stosowanego dla projektów zakładających pozyskiwanie energii ze spalania biomasy. W jego ramach oceniano, czy instalacje spalające biomasę nie przekraczają dopuszczalnych wielkości emisji określonych w dyrektywie (UE) 2015/2193 z dnia 25 listopada 2015 r. w sprawie ograniczenia emisji niektórych zanieczyszczeń do powietrza ze średnich obiektów energetycznego spalania oraz w środkach wykonawczych do dyrektywy 2009/125/WE z dnia 21 października 2009 r. ustanawiającej ogólne zasady ustalania wymogów dotyczących ekoprojektu dla produktów związanych z energią. Instalacje biomasowe musiały spełniać wymogi ww. aktów prawnych od momentu oddania do użytkowania danej instalacji. Kryterium uwzględniono w ramach Działania 4.1⁵.

Powyższe wnioski zostały potwierdzone przez przedstawicieli IP uczestniczących w badaniu jakościowym. Jak wskazywali respondenci, kryteria wyboru projektów najczęściej w sposób pośredni uwzględniały ocenę spójności założeń projektów z zapisami Strategii Europa 2020 poprzez analizę wpływu planowanej interwencji na osiąganie poszczególnych rezultatów, mających znaczenie dla osiągania celów Strategii. Po raz kolejny podkreślano przy tym, że Program jako całość zaplanowany został w taki sposób, by przyczyniać się realizacji zapisów Strategii Europa 2020. Wybór projektów realizujących cele RPO WM 2014-2020 był zatem równoznaczny z realizacją założeń Strategii.

Dokonana przez Beneficjentów Programu średnia ocen procedury ubiegania się o wsparcie sięgała 3,9. Aspekt ten najlepiej oceniany był przez Beneficjentów Działania 7.2 (średnia ocen wyniosła 4,3), 8.1 (4,3), 9.2 (4,3) oraz 9.3 (4,7). Najniższą średnią ocen identyfikowano natomiast w przypadku Beneficjentów Działania 1.2, 3.1 i 3.2 oraz 8.2 (po 3,5). Uzasadniając niskie oceny, Beneficjenci wskazywali na nadmiar dokumentacji związanej z ubieganiem się o wsparcie, zawartość i niejasność procedur, skomplikowanie i nieintuicyjność panelu informatycznego wykorzystywanego na rzecz rekrutacji, a także nadmierną czasochłonność procedury i oczekiwania na decyzję.

⁵ Załącznik 3 a - Kryteria wyboru projektów dla poszczególnych osi priorytetowych, działań/ poddziałań – dla EFRR, s. 29-177.

Kolejnym z ocenianych aspektów administracyjnych związanych z korzystaniem ze wsparcia był wymagany zakres dokumentacji związanej z korzystaniem ze wsparcia, oceniony na średnio 3,7. Kwestia na najlepiej oceniana była przez Beneficjentów Działania 8.1 (4,2), a także Działan 4.1, 6.1 i 6.2 (4,1), najniżej z kolei – przez realizatorów projektów w Działaniach 8.2 (2,8) i 3.2 (3,2). Wystawienie tak niskich ocen respondenci uzasadniali najczęściej wskazując na zbyt dużą ilość dokumentów związanych z ubieganiem się o wsparcie, ich skomplikowanie i nadmierną szczegółowość, a także nieprzystępny język, nierzadko skutkujące koniecznością skorzystania z usług firmy zewnętrznej.

Dość nisko oceniono również stopień skomplikowania języka stosowanego w dokumentach. Średnia ocen respondentów wyniosła ogółem 3,7. Najlepiej aspekt ten oceniali Beneficjenci Działan 6.3 (średnia ocen 5,0) oraz 9.3 (4,6), najsłabiej natomiast – Beneficjenci Działan 3.1 i 3.2 (3,2). Uzasadniając niskie oceny, wskazywano najczęściej na niezrozumiałość, niejasność i niejednoznaczność zapisów dokumentów związanych z udziałem w Programie, a także nieprzystępny język wykorzystywany w dokumentach.

Tabela 16. Jak Pan/Pani ocenia aspekt administracyjny związany z korzystaniem ze wsparcia? Ocena w skali 1-5, gdzie 1 oznacza ocenę bardzo niską, a 5 bardzo wysoką – procedura ubiegania się o wsparcie

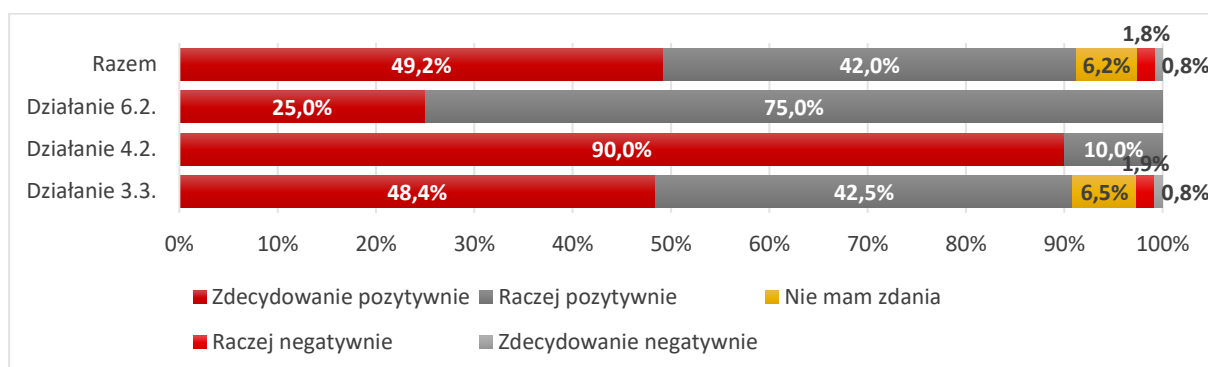
Działanie	Średnia ocen		
	Procedura ubiegania się o wsparcie	Wymagany zakres dokumentacji związanej z korzystaniem ze wsparcia	Stopień skomplikowania języka stosowanego w dokumentach
Razem	3,9	3,7	3,7
Działanie 1.1.	4,1	3,7	4
Działanie 1.2	3,5	3,4	3,4
Działanie 2.1	3,9	3,6	3,7
Działanie 3.1	3,5	3,3	3,2
Działanie 3.2	3,5	3,2	3,2
Działanie 3.3	3,9	3,8	3,5
Działanie 4.1	4,3	4,1	4,2
Działanie 4.2	3,9	3,8	3,6
Działanie 4.3	4,1	3,8	3,8
Działanie 5.1	4,1	4	3,8
Działanie 5.2	3,8	3,8	3,6
Działanie 5.3	4	3,8	3,9
Działanie 5.4	4	4	3,8
Działanie 6.1	4,2	4,1	4,1
Działanie 6.2	3,9	4,1	3,6
Działanie 6.3	5	5	5
Działanie 7.1	4	3,7	3,6
Działanie 7.2	4,3	3,7	4
Działanie 8.1	4,3	4,2	3,7
Działanie 8.2	3,5	2,8	3,3
Działanie 8.3	3,7	3,3	3,4
Działanie 9.1	4	3,8	3,7
Działanie 9.2	4,3	4,1	4
Działanie 9.3	4,7	3,4	4,6
Działanie 10.1	3,9	3,7	3,6
Działanie 10.2	3,6	3,8	3,8

Działanie	Średnia ocen		
	Procedura ubiegania się o wsparcie	Wymagany zakres dokumentacji związanej z korzystaniem ze wsparcia	Stopień skomplikowania języka stosowanego w dokumentach
Działanie 10.3	4	3,9	4
Działanie 11.1	4	4	4
Działanie 12.1	3,9	3,8	3,6
Uzasadnienie (dla ocen negatywnych, tj. 1-2)	Uzasadniając niskie oceny, Beneficjenci wskazywali na nadmiar dokumentacji związanej z ubieganiem się o wsparcie, zawartość i niejasność procedur, skomplikowanie i nieintuicyjność panelu informatycznego wykorzystywanego na rzecz rekrutacji, a także nadmierną czasochłonność procedury i oczekiwania na decyzję.	Uzasadniając niskie oceny, Beneficjenci wskazywali na nadmiar dokumentacji związanej z ubieganiem się o wsparcie, jej skomplikowanie i niepotrzebną szczegółowość, nierzadko skutkujące koniecznością skorzystania z usług firmy zewnętrznej, a także nieprzystępny język wykorzystywany w dokumentach.	Uzasadniając niskie oceny, Beneficjenci wskazywali na niezrozumienie przez nich/pracowników reprezentowanego przez nich podmiotu zapisów dokumentów związanych z udziałem w Programie, niejasność i niejednoznaczność tych zapisów, a także nieprzystępny język wykorzystywany w dokumentach.

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CAWI/CATI z Beneficjentami RPO WM 2014-2020, n= 1 396.

Ostateczni odbiorcy IF realizowanych w ramach Programu w zdecydowanej większości pozytywnie oceniali procedurę uzyskania wsparcia. Łącznie, na oceny zdecydowanie/raczej wysokie wskazało aż 91,2% badanych, natomiast na oceny przeciwnie (zdecydowanie/raczej negatywne) – zaledwie 2,6% ankietowanych. Warto również wspomnieć, że na oceny negatywne wskazywali wyłącznie ci z respondentów, którzy otrzymali wsparcie w ramach Działania 3.3. Największe zadowolenie deklarowali natomiast odbiorcy IF, którzy otrzymali wsparcie w ramach Działania 4.2 (90,0% ogółu ocen dokonanych przez przedstawicieli tej grupy stanowiły oceny zdecydowanie wysokie).

Wykres 4. Jak Pan/Pani ocenia procedurę uzyskania wsparcia?

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania TSSI z ostatecznymi odbiorcami instrumentów finansowych realizowanych w ramach RPO WM 2014-2020, n=386.

W tym miejscu warto również przyrzeć się zainteresowaniu wnioskodawców wsparciem oferowanym w ramach Programu. Analiza danych pochodzących z informacji kwartalnej za III kwartał 2023 r. wskazuje, że złożono dotychczas 10 990 – blisko dwukrotnie więcej niż wyniosła liczba projektów, które otrzymały wsparcie (łącznie realizowano 5 786 projektów). Największym zainteresowaniem wnioskodawców cieszyło się Działanie 3.3 (2 588 złożonych wniosków), a także Działania 1.2 (1 102) oraz 10.1 (1 463). Najrzadziej natomiast ubiegano się o wsparcie w ramach Działania 5.4 (7 złożonych wniosków o dofinansowanie i 7.2 (4).

Tabela 17. Zainteresowanie wnioskodawców Programem

Działanie	Liczba złożonych wniosków o dofinansowanie	Liczba umów/wydaných decyzji o dofinansowaniu	Udział wniosków otrzymujących dofinansowanie w ogóle złożonych
1.1	39	21	53,8%
1.2	1 102	491	44,6%
2.1	225	183	81,3%
3.1	464	235	50,6%
3.2	200	117	58,5%
3.3	2 588	1 951	75,4%
4.1	148	52	35,1%
4.2	319	226	70,8%
4.3	213	155	72,8%
5.1	128	56	43,8%
5.2	33	28	84,8%
5.3	141	98	69,5%
5.4	7	6	85,7%
6.1	110	46	41,8%
6.2	85	39	45,9%
7.1	49	39	79,6%
7.2	4	4	100,0%
8.1, 8.2	265	174	65,7%
8.3	264	84	31,8%
9.1	983	473	48,1%
9.2	814	381	46,8%
9.3	27	24	88,9%
10.1	1 463	559	38,2%
10.2	659	93	14,1%
10.3	581	205	35,3%
12.1, 12.2	79	46	58,2%
Razem	10 990	5 786	52,6%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Informacji kwartalnej za III kwartał 2023 r.

1.5. Wpływ interwencji na realizację celów zawartych w Strategii Europa 2020 i Umowie Partnerstwa

Czy i w jakim zakresie wsparcie świadczone w ramach Programu/Osi priorytetowej przyczynia się do osiągnięcia celów zawartych w Strategii Europa 2020 i Umowie Partnerstwa?

Czy funkcjonujący system wskaźników w trafny sposób odzwierciedla wsparcie w ramach RPO WM 2014-2020? Czy przyjęte wskaźniki są skorelowane z celami Strategii Europa 2020? Jakie zagadnienia (biorąc pod uwagę m.in. definicję wskaźników, sposób pomiaru, trafność wskaźników) należy wziąć pod uwagę przy realizacji systemu monitorowania przedmiotowego wsparcia w perspektywie 2021-2027?

W jakim stopniu formy wsparcia (dotacja/pożyczka) w ramach RPO WM 2014-2020 odpowiadały celom Strategii Europa 2020?

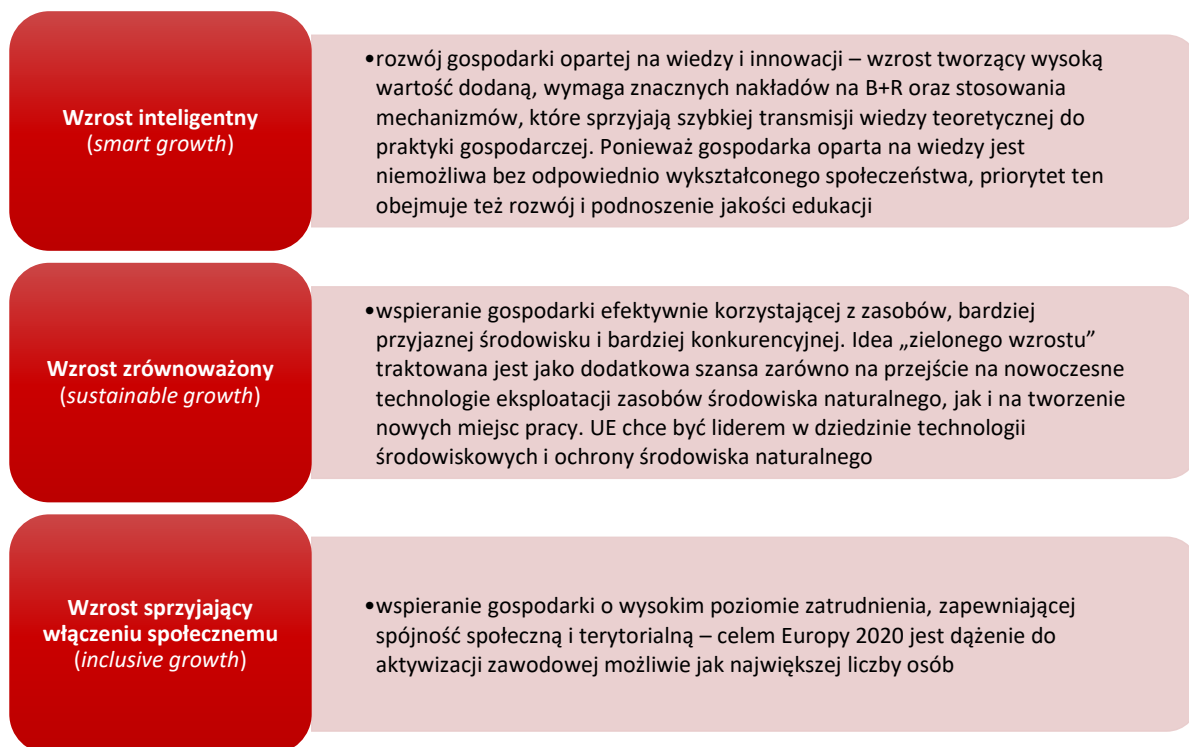
Które z inwestycji podejmowanych w ramach RPO WM 2014-2020 mają największy wpływ na osiągnięcie celów Strategii Europa 2020?

Strategia Europa 2020

„Europa 2020 – Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu” była długookresowym programem rozwoju społeczno-gospodarczego Unii Europejskiej (UE) na lata 2010-2020. Została zatwierdzona przez Radę Europejską 17 czerwca 2010 r. zastępując, realizowaną w latach 2000-2010, Strategię Lizbońską. Ze względu na specyficzny moment jej powstawania, stanowiła odpowiedź na kryzys gospodarczy. Równocześnie uwzględniała stojące przed Europą długofalowe wyzwania związane z globalizacją, starzeniem się społeczeństw czy rosnącą potrzebą racjonalnego wykorzystywania zasobów. Podobnie jak w Strategii Lizbońskiej, głównym celem był nadal wzrost gospodarczy, jednak szczególną uwagę zwrócono na kwestie dotyczące zrównoważenia tego procesu. Zgodnie z przyjętymi założeniami **efektem realizacji Strategii „Europa 2020” miała być gospodarka bazująca na wiedzy, niskoemisyjna, promująca przyjazne środowisku technologie, oszczędnie gospodarująca zasobami, kreująca nowe „zielone” miejsca pracy, a zarazem zachowująca dbałość o spójność społeczną.**

W celu osiągnięcia powyższych założeń zaproponowano trzy podstawowe, wzajemnie powiązane ze sobą priorytety:

Rysunek 2. Priorytety Strategii Europa 2020

Źródło: opracowanie własne.

Tym trzem priorytetom przypisano mierzalne Cele, w tym:

- **Zatrudnienie** – wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 20-64 lat powinien wynosić 75%.
- **Badania i rozwój** – na inwestycje w badania i rozwój należy przeznaczać 3% PKB Unii.
- **Zmiany klimatyczne i energia** – należy osiągnąć cele „20/20/20”: obniżenie emisji gazów cieplarnianych o 20% w porównaniu z rokiem 1990, 20% energii powinno pochodzić ze źródeł odnawialnych, efektywność energetyczna powinna wzrosnąć o 20%.
- **Edukacja** – liczbę osób przedwcześnie kończących naukę szkolną należy ograniczyć do 10%, a co najmniej 40% osób z młodego pokolenia powinno zdobywać wyższe wykształcenie.
- **Ubóstwo i wykluczenie społeczne** – liczbę osób zagrożonych ubóstwem należy zmniejszyć o 20 mln.

Strategia „Europa 2020” zawierała instrument realizacyjny w postaci projektów przewodnich zwanych inicjatywami flagowymi (flagship initiatives). Ich zadaniem było przyspieszenie i ukierunkowanie sposobów realizacji każdego z wymienionych celów Strategii:

- **Unia innowacji** – wykorzystanie działalności badawczo-rozwojowej i innowacji do rozwiązywania największych problemów (związanych m.in. ze zmianami klimatu, energią, ale także starzeniem się społeczeństwa) oraz likwidacja przepaści między światem nauki a rynkiem.
- **Mobilna młodzież** – poprawa jakości i atrakcyjności europejskiego szkolnictwa wyższego na arenie międzynarodowej poprzez wspieranie mobilności studentów i młodych specjalistów. Konkretnym tego przejawem powinna być większa dostępność stanowisk w państwach członkowskich dla kandydatów z całej Europy oraz właściwe uznawanie kwalifikacji i doświadczenia zawodowego.
- **Europejska agenda cyfrowa** – osiągnięcie trwałych korzyści gospodarczych i społecznych z jednolitego rynku cyfrowego opartego na bardzo szybkim Internecie.
- **Europa efektywnie korzystająca z zasobów** – działania na rzecz uniezależnienia wzrostu gospodarczego od wykorzystania zasobów oraz transformacji w kierunku gospodarki niskoemisyjnej, w większym stopniu wykorzystującej potencjał, jaki dają odnawialne źródła energii.
- **Polityka przemysłowa w erze globalizacji** – zwiększanie konkurencyjności unijnego sektora przemysłu w warunkach pokryzysowych, wsparcie przedsiębiorczości i rozwój nowych umiejętności.
- **Program na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia** – stworzenie warunków do unowocześnienia rynków pracy w celu zwiększenia poziomu zatrudnienia oraz zapewnienie trwałości naszych modeli społecznych.
- **Europejski program walki z ubóstwem** – zapewnienie spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej poprzez pomoc osobom biednym i wykluczonym społecznie oraz umożliwienie im aktywnego uczestniczenia w życiu społecznym.

Tabela 18. Cele i wskaźniki Strategii Europa 2020

Cele nadrzędne Strategii	Wskaźniki główne
Wzrost wskaźnika zatrudniania osób w przedziale wiekowym 20-64 lata do poziomu 75%	Wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 20-64 lata
Przeznaczenie 3% PKB UE na inwestycje w badania i rozwój (B+R)	Nakłady na B+R (w % PKB)
Osiągnięcie celów „20/20/20” w zakresie klimatu i energii – zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych o 20% w porównaniu z 1990 r., zwiększenie do 20% udziału energii odnawialnej w ogólnym zużyciu energii oraz zwiększenie efektywności energetycznej o 20%	Emisja gazów cieplarnianych (1990 =100)
	Udział energii ze źródeł odnawialnych w końcowym zużyciu energii brutto
	Zużycie energii pierwotnej
Podniesienie poziomu wykształcenia poprzez zmniejszenie odsetka osób zbyt wcześnie kończących naukę do poniżej 10% oraz zwiększenie, do co najmniej 40%, odsetka osób w wieku 30-34 lat z wykształceniem wyższym lub równoważnym	Młodzież niekontynuująca nauki
	Osoby w wieku 30-34 lata posiadające wyższe wykształcenie

Cele nadrzędne Strategii	Wskaźniki główne
Zmniejszenie ubóstwa poprzez wydzwigniecie co najmniej 20 mln osób z ubóstwa lub wykluczenia społecznego	Wskaźnik zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym (wskaźnik zbiorczy trzech poniższych):
	Wskaźnik bardzo niskiej intensywności pracy w gospodarstwie domowym
	Wskaźnik zagrożenia ubóstwem (po uwzględnieniu transferów społecznych)
	Wskaźnik pogłębionej deprywacji materialnej

Źródło: opracowanie własne.

RPO WM

Z analizy desk research wynika, że Program RPO WM uwzględniał cele tematyczne zdefiniowane przez KE w Strategii Europa 2020 oraz odpowiadał na zidentyfikowane wyzwania regionu w zakresie stymulowania rozwoju społecznego i gospodarczego, w powiązaniu z celami nakreślonymi przez Strategię. Głównym celem RPO WM 2014-2020 był inteligentny, zrównoważony rozwój zwiększający spójność społeczną i terytorialną przy wykorzystaniu potencjału mazowieckiego rynku pracy. W obszarze wspierania rozwoju, Program był spójny ze wszystkimi trzema celami Strategii Europa 2020, a więc rozwojem inteligentnym, zrównoważonym i sprzyjającym włączeniu społecznemu. Cele rozwoju w RPO WM 2014-2020 zgodne są z działaniami projektów flagowych UE. Interwencja oddziaływała głównie poprzez wsparcie w obszarze przedsiębiorczości i rozwoju konkurencyjności sektora MŚP, cyfryzacji, OZE, efektywności energetycznej, transportu, aktywizacji społecznej i zawodowej, ekonomii społecznej oraz edukacji.

Cel główny RPO WM 2014-2020, tj. **inteligentny, zrównoważony rozwój zwiększający spójność społeczną i terytorialną przy wykorzystaniu potencjału mazowieckiego rynku pracy** osiągnąć miał być poprzez cele strategiczne stanowiące odpowiedź na trzy podstawowe wyzwania Strategii Europa 2020, w kontekście wspierania rozwoju inteligentnego, zrównoważonego, jak i włączającego:

- Rozwój konkurencyjnej gospodarki regionu opartej na innowacyjności, przedsiębiorczości, chłonnym rynku pracy i zrównoważonych zasobach:

Wzrost działalności badawczej i rozwojowej w sferze przedsiębiorstw w celu podniesienia konkurencyjności regionu w skali kraju i Europy zostanie zapewniony poprzez wspieranie inicjatyw w ramach CT 1 i 3. Bardzo dużą rolę odegra tu Warszawa i jej obszar funkcjonalny, jako terytorium o największym potencjale innowacyjnym w kraju. Wykorzystanie tego potencjału w znacznej mierze warunkuje możliwość osiągnięcia przez Polskę poziomu wydatków na B+R na poziomie 1,7% PKB w 2020 r. Wraz z interwencjami na rzecz działań w zakresie e-usług i usług TIK, tj. CT 2, zapewniona została tu najwyższa koncentracja środków w wysokości 29% alokacji Programu. Ponadto w CT 4 możliwe było wykorzystanie środków FS, zgodnie z mechanizmem suplementacji, określonym w artykule 4 ustępie 3 rozporządzenia EFRR, co przyczynić się miało do jeszcze większej koncentracji środków na CT 1.

- Przeciwdziałanie dysproporcjom regionalnym prowadzące do zwiększenia chłonności regionalnego rynku pracy poprzez wyrównywanie dostępu do zatrudnienia, włączenie społeczne i edukację:

Zwiększenie chłonności regionalnego rynku pracy, wyrównywanie dostępu do zatrudnienia, włączenie społeczne i edukacja w regionie opierały się na wsparciu grup defaworyzowanych, a także na ukierunkowaniu zatrudnienia na włączenie społeczne. Ponadto, znaczącą rolę odgrywały działania służące dostosowaniu edukacji do potrzeb rynku pracy. Powyższe przedsięwzięcia wpłynęły na wzrost wykorzystania potencjału kapitału ludzkiego Mazowsza, a tym samym zwiększenie spójności i konkurencyjności regionu dzięki wsparciu przedsięwzięć w ramach CT 8-10. Ponadto realizowane było wsparcie regionalnych osi problemowych (określonych w SRWM) poprzez regionalne inwestycje terytorialne dla 5 subregionów. Inwestycje wynikające z planów inwestycyjnych dla subregionów objętych OSI problemowymi pozwalały na wzmocnienie potencjału województwa mazowieckiego poprzez rozwinięcie funkcji społeczno-gospodarczych obszarów regionalnych oraz subregionalnych, które uzupełniają metropolitarne funkcje ośrodka centralnego.

- Wsparcie działań wzmacniających zrównoważony rozwój środowiska na Mazowszu:

Istotnym celem rozwoju Mazowsza było wsparcie wzrostu efektywności energetycznej, większe wykorzystanie źródeł odnawialnych, co przyczyniło się do zmniejszania emisji CO₂ i realizacji zobowiązań wynikających z pakietu klimatyczno-energetycznego. W RPO WM 2014-2020 nacisk na emisyjność nie był jednak tak duży jak na rozwój przedsiębiorczości i spójność, gdyż cel ten Mazowsze w znacznym stopniu osiągnie poprzez zaangażowanie Funduszu Spójności. Zrównoważony rozwój środowiska został zapewniony dzięki interwencjom przewidzianym w ramach CT 5-6 i 9 oraz wsparciu inwestycji transportowych finansowanych w CT 7. Specyfika doboru interwencji na Mazowszu pozwoliła zmaksymalizować efektywność podejmowanych przedsięwzięć z zachowaniem zasady koncentracji wsparcia, ograniczając ich spektrum i gwarantując tym samym wpływ na cele Strategii Europa 2020 określone w KPR i przedstawione w UP.

Powiązanie działań RPO WM z celami mierzalnymi Strategii Europa 2020

Poniżej opisano realizację poszczególnych pięciu celów Strategii Europa 2020 przez RPO WM.

1. Cel 1. Zatrudnienie

Realizacja Celu Strategii związanego z zatrudnieniem jest jednym z najważniejszych priorytetów RPO WM 2014-2020. Część działań stanowi kontynuację procesu wdrażania komponentu regionalnego Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013 i została zaprogramowana na bazie doświadczeń poprzedniej perspektywy finansowej. W latach 2014-2020 cel ten realizowany był na poziomie RPO WM przede wszystkim przez projekty finansowane z EFS, w tym:

- OP VIII Rozwój rynku pracy poprzez Działania:
 - Działanie 8.1 Aktywizacja zawodowa osób bezrobotnych przez PUP i przeciwdziałanie skutkom epidemii COVID-19;
 - Działanie 8.2 Aktywizacja zawodowa osób nieaktywnych zawodowo;
 - Działanie 8.3 Ułatwianie powrotu do aktywności zawodowej osób sprawujących opiekę nad dziećmi do lat 3.

Pośrednio w cel wpisuje się także OP IX *Wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem*. Ponadto do obszarów mających wpływ na cel związany z zatrudnieniem zaliczyć należy także działania finansowane w ramach OP X *Edukacja dla rozwoju regionu*.

2. Cel 2. Badania i rozwój

Realizacja Celu 2 Strategii Europa 2020 związana jest z postulatem wzmacniania gospodarki europejskiej, zwiększania jej konkurencyjności poprzez wzrost innowacyjności. Postawione cele są bardzo ambitne, w szczególności dla Polski, w której nakłady na działalność badawczo-rozwojową nigdy nie były wysokie. Pomimo że innowacyjność była w poprzedniej perspektywie obszarem szczególnego wspierania, efekty interwencji zarówno na poziomie ogólnokrajowym, jak i poszczególnych regionów, nie są jeszcze znaczące.

Na poziomie RPO WM badania i rozwój były wspierane w ramach OP I *Wykorzystanie działalności badawczo-rozwojowej w gospodarce*, w której realizowane są m.in. dwa Działania realizujące ten Cel Tematyczny:

- Działanie 1.1. Działalność badawczo-rozwojowa jednostek naukowych.
- Działanie 1.2. Działalność badawczo-rozwojowa przedsiębiorstw.

3. Cel 3. Zmiany klimatyczne i energia

Wpisanie do Strategii Europa 2020 celu związanego z ograniczeniem zużycia energii pierwotnej, wzrostem udziału odnawialnych źródeł energii oraz wzrostem efektywności energetycznej wiąże się z koniecznością przeciwdziałaniu zmianom klimatycznym wywoływanym działalnością człowieka. Kraje UE, w tym także Polska coraz dobitniej mają do czynienia z negatywnymi konsekwencjami intensywnego rozwoju gospodarczego, rozwoju infrastruktury, rosnącego wytwarzania odpadów i zanieczyszczenia powietrza.

W RPO WM walce z tymi zjawiskami dedykowana była OP IV *Przejsie na gospodarkę niskoemisyjną*, a w jej ramach:

- Działanie 4.1 Odnawialne źródła energii.
- Działanie 4.2 Efektywność energetyczna.
- Działanie 4.3 Redukcja emisji zanieczyszczeń powietrza.

4. Cel 4. Edukacja

Czwarty Cel Strategii Europa 2020 był realizowany w ramach OP X *Edukacja dla rozwoju regionu* w Działaniach:

- Działanie 10.1 Kształcenie i rozwój dzieci i młodzieży.
- Działanie 10.2 Upowszechnianie kompetencji kluczowych wśród osób dorosłych.
- Działanie 10.3 Doskonalenie zawodowe.

5. Cel 5. Ubóstwo i wykluczenia społeczne

Piąty Cel Strategii Europa 2020 odpowiada na potrzebę walki z wykluczeniem społecznym, która powinna być prowadzona równolegle do działań wspierających rozwój gospodarczy. Podobnie jak w przypadku Celu 4 jest on realizowany w przeważającej części w ramach projektów „miękkich” współfinansowanych ze środków EFS. Do realizacji przyczynia się OP IX *Wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem*, w ramach Działań:

- Działanie 9.1 Aktywizacja społeczno-zawodowa osób wykluczonych i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu.
- Działanie 9.2 Usługi społeczne i usługi opieki zdrowotnej.
- Działanie 9.3 Rozwój ekonomii społecznej.

Do realizacji Celu 4 przyczyniają się również działania podejmowane w ramach OP VII *Rozwój wyniku pracy*, w ramach Działań:

- Działanie 8.1 Aktywizacja zawodowa osób bezrobotnych przez PUP i przeciwdziałanie skutkom epidemii COVID-19.
- Działanie 8.2 Aktywizacja zawodowa osób nieaktywnych zawodowo.
- Działanie 8.3 Ułatwianie powrotu do aktywności zawodowej osób sprawujących opiekę nad dziećmi do lat 3.

Cel realizowany jest również w ramach OP VI *Jakość życia*, głównie w ramach Działań:

- Działanie 6.1 Infrastruktura ochrony zdrowia.
- Działanie 6.3 Wsparcie ochrony zdrowia w ramach ZIT w związku z epidemią COVID-19.

Ocena trafności funkcjonującego systemu wskaźników względem wsparcia w ramach RPO WM 2014-2020 oraz korelacji przyjętych wskaźników z celami Strategii Europa 2020

Z analizy eksperckiej wynika, że działania Programu RPO WM zaprojektowane zostały w taki sposób, aby skierować największą pulę środków na wsparcie obszarów najsukuteczniej realizujących cele i rezultaty określone w Programie. Jednocześnie RPO WM ściśle wpisuje się w realizację celów Strategii Europa 2020. Położony został w nim nacisk na zapewnienie efektywności i skuteczności przedsięwzięć, komplementarności projektów infrastrukturalnych i projektów miękkich przy zachowaniu zasady koncentracji CT. Założone w Programie wskaźniki potwierdzają również, że RPO WM 2014-2020 realizował cele Strategii.

Zasadniczo katalogi wskaźników produktu i rezultatu bezpośredniego przyjęte dla poszczególnych Działań oraz typów projektów wspieranych przez RPO WM są spójne i kompletne z punktu widzenia kluczowych efektów zdefiniowanych dla Programu oraz w sposób kompleksowy i adekwatny opisują efekty realizacji poszczególnych projektów

Katalog wskaźników jest również kompletny i trafny z punktu widzenia kluczowych efektów zdefiniowanych dla OP oraz efektów realizacji poszczególnych projektów.

Warto przy tym wskazać, że same **wskaźniki Strategii mogą budzić trudności w monitorowaniu i uzyskaniu założonych wartości**. Przykładem jest wskaźnik dotyczący zwiększenia, do co najmniej 40%, odsetka osób w wieku 30–34 lat z wykształceniem wyższym lub równoważnym. Wskaźnik krajowy dotyczący osób z wyższym wykształceniem w wieku 30-34 lata, jest mocno opóźniony nie tylko w relacji do wyborów edukacyjnych młodzieży ze szkół średnich, ale nawet wobec procesu uzyskiwania wyższego wykształcenia przez młode osoby, gdyż wiek w jakim osoby uzyskują wykształcenie wyższe to zwykle 22-24 lata. Oczywiście może to wpływać długofalowo na odsetek osób z wyższym wykształceniem, ale biorąc pod uwagę, że analizowany wskaźnik Strategii Europa 2020 odnosi się do osób w wieku 30-34 lata to wpływ taki będzie na tyle opóźniony, że nie zostanie odnotowany w danych statystycznych z okresu objętego analizą.

Inną słabością tego wskaźnika jest to, że dotyczy bardzo wąskiej grupy osób wchodzących w skład ludności w wieku produkcyjnym i co roku jeden na pięciu roczników osób ocenianych w ramach tego wskaźnika się wymienia. Nie jest to więc najlepszy wskaźnik mierzący jakość kapitału ludzkiego. Inną jego słabością jest to, że pomija on strukturalne cechy wyższego wykształcenia i to, że samo zdobycie wyższego wykształcenia nie musi przekładać się na powodzenie na rynku pracy. W trakcie panelu ekspertów wskazywano, że wzrost wartości tego wskaźnika może następować równolegle ze wzrostem liczby osób z wykształceniem wyższym, które nie jest cenione na rynku pracy i nie przekłada się na sukces zawodowy. To z kolei może negatywnie wpływać na postrzeganie wykształcenia wyższego jako istotnego czynnika rozwoju zawodowego.

Tabela 19. Analiza porównawcza celów Strategii Europa 2020 w kontekście wskaźników przyjętych w RPO WM 2014-2020

Działanie/ Poddziałanie RPO WM realizujące wskaźnik Strategii Europa 2020	Wskaźnik rezultatu RPO WM	Wskaźnik produktu RPO Mazowsze
Cel nadrzędny Strategii Europa 2020: Wzrost wskaźnika zatrudniania osób w przedziale wiekowym 20-64 lata do poziomu 75%		
Poddziałanie 3.1.1	Wzrost zatrudnienia we wspieranych przedsiębiorstwach	
Działanie 3.3	Wzrost zatrudnienia we wspieranych przedsiębiorstwach	
Działanie 8.1	Liczba osób pracujących, łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek, po opuszczeniu programu	
	Liczba osób z niepełnosprawnością pracujących po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek)	
	Liczba utworzonych miejsc pracy w ramach udzielonych z EFS środków na podjęcie działalności gospodarczej	Liczba osób bezrobotnych, w tym długotrwale bezrobotnych, objętych wsparciem w programie
		Liczba osób długotrwale bezrobotnych objętych wsparciem w ramach programu
		Liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem w programie
		Liczba osób o niskich kwalifikacjach objętych wsparciem w programie

Działanie/ Poddziałanie RPO WM realizujące wskaźnik Strategii Europa 2020	Wskaźnik rezultatu RPO WM	Wskaźnik produktu RPO Mazowsze
		Liczba osób w wieku 50 lat i więcej objętych wsparciem w programie
		Liczba osób, które otrzymały bezzwrotne środki na podjęcie działalności gospodarczej w programie
Działanie 8.2.	Liczba osób pracujących, łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek, po opuszczeniu programu	Liczba osób biernych zawodowo niezarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy objętych wsparciem w programie
		Liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem w programie
		Liczba osób o niskich kwalifikacjach objętych wsparciem w programie
		Liczba osób w wieku 50 lat i więcej objętych wsparciem w programie
Poddziałanie 8.3.1	Liczba osób, które powróciły na rynek pracy po przerwie związanej z urodzeniem/ wychowaniem dziecka, po opuszczeniu programu	Liczba utworzonych miejsc opieki nad dziećmi w wieku do lat 3
Poddziałanie 8.3.2	Liczba osób, które powróciły na rynek pracy po przerwie związanej z urodzeniem/ wychowaniem dziecka, po opuszczeniu programu	Liczba utworzonych miejsc opieki nad dziećmi w wieku do lat 3
Cel nadrzędny Strategii Europa 2020: Przeznaczenie 3% PKB UE na inwestycje w badania i rozwój (B+R)		
Działanie 1.1	Liczba naukowców pracujących w ulepszonych obiektach infrastruktury badawczej	Liczba jednostek naukowych ponoszących nakłady inwestycyjne na działalność B+
	Liczba projektów B+R realizowanych przy wykorzystaniu wspartej infrastruktury badawczej	Liczba jednostek naukowych wspartych w zakresie prowadzenia prac B+R
	Liczba skomercjalizowanych wyników prac B+R prowadzonych przez jednostkę naukową	Nakłady inwestycyjne na zakup aparatury naukowobadawczej
		Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne w projekty w zakresie innowacji lub badań i rozwoju
Działanie 1.2	Liczba nowych naukowców we wspieranych jednostkach	Liczba przedsiębiorstw współpracujących z ośrodkami badawczymi
	Liczba przedsiębiorstw korzystających ze wspartej infrastruktury badawczej	Liczba przedsiębiorstw wspartych w zakresie prowadzenia prac B+R
		Liczba przedsiębiorstw ponoszących nakłady inwestycyjne na działalność B+R
		Nakłady inwestycyjne na zakup aparatury naukowo-badawczej
		Liczba projektów dotyczących monitorowania inteligentnych specjalizacji

Działanie/ Poddziałanie RPO WM realizujące wskaźnik Strategii Europa 2020	Wskaźnik rezultatu RPO WM	Wskaźnik produktu RPO Mazowsze
Cel nadrzędny Strategii Europa 2020: Osiągnięcie celów „20/20/20” w zakresie klimatu i energii – zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych o 20% w porównaniu z 1990 r., zwiększenie do 20% udziału energii odnawialnej w ogólnych zużyciu energii oraz zwiększenie efektywności energetycznej o 20%		
Działanie 4.1	Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych	Liczba jednostek wytwarzania energii cieplnej z OZE
		Liczba jednostek wytwarzania energii elektrycznej z OZE
		Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie finansowe inne niż dotacje
		Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne dla przedsiębiorstw (inne niż dotacje)
		Długość nowo wybudowanych lub zmodernizowanych sieci elektroenergetycznych dla odnawialnych źródeł energii
		Liczba wybudowanych instalacji do produkcji biokomponentów
		Liczba wybudowanych instalacji do produkcji biopaliw
		Dodatkowa zdolność wytwarzania energii odnawialnej
Działanie 4.2	Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych	Liczba gospodarstw domowych z lepszą klasą zużycia energii
	Zmniejszenie rocznego zużycia energii pierwotnej w budynkach publicznych	Liczba zmodernizowanych energetycznie budynków
	Ilość zaoszczędzonej energii elektrycznej	Moc zainstalowana energii elektrycznej i cieplnej
		Liczba jednostek wytwarzania energii elektrycznej i cieplnej w ramach kogeneracji
Cel nadrzędny Strategii Europa 2020: Podniesienie poziomu wykształcenia poprzez zmniejszenie odsetka osób zbyt wcześnie kończących naukę do poniżej 10% oraz zwiększenie, do co najmniej 40%, odsetka osób w wieku 30–34 lat z wykształceniem wyższym lub równoważnym		
Poddziałanie 10.1.1	Liczba szkół i placówek systemu oświaty wykorzystujących sprzęt TIK do prowadzenia zajęć edukacyjnych	Liczba szkół i placówek systemu oświaty wyposażonych w ramach programu w sprzęt TIK do prowadzenia zajęć edukacyjnych
	Liczba szkół, w których pracownice przedmiotowe wykorzystują wyposażenie do prowadzenia zajęć edukacyjnych	Liczba szkół, których pracownice przedmiotowe zostały wyposażone w programie
	Liczba uczniów, którzy nabyli kompetencje kluczowe po opuszczeniu programu	Liczba uczniów objętych wsparciem w zakresie rozwijania kompetencji kluczowych w programie
	Liczba nauczycieli, którzy uzyskali kwalifikacje lub nabyli kompetencje po opuszczeniu programu	Liczba nauczycieli objętych wsparciem w programie
	Liczba nauczycieli objętych wsparciem z zakresu TIK w programie	

Działanie/ Poddziałanie RPO WM realizujące wskaźnik Strategii Europa 2020	Wskaźnik rezultatu RPO WM	Wskaźnik produktu RPO Mazowsze
Cel nadrzędny Strategii Europa 2020: Zmniejszenie ubóstwa poprzez wydzwignięcie co najmniej 20 mln osób z ubóstwa lub wykluczenia społecznego		
Działanie 9.1	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie
	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym poszukujących pracy po opuszczeniu programu	Liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem w programie
	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym pracujących po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek)	
Poddziałanie 9.2.1	Liczba wspartych w programie miejsc świadczenia usług społecznych, istniejących po zakończeniu projektu	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych usługami społecznymi świadczonymi w interesie ogólnym w programie
	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym poszukujących pracy, uczestniczących w kształceniu lub szkoleniu, zdobywających kwalifikacje, pracujących (łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek) po opuszczeniu programu	
Poddziałanie 9.2.2	Liczba wspartych w programie miejsc świadczenia usług zdrowotnych, istniejących po zakończeniu projektu	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych usługami zdrowotnymi w programie
Działanie 9.3	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym pracujących po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek)	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie
	Liczba miejsc pracy utworzonych w przedsiębiorstwach społecznych	Liczba podmiotów ekonomii społecznej objętych wsparciem

Źródło: opracowanie własne.

Zdaniem zdecydowanej większości przedstawicieli IZ oraz IP uczestniczących w badaniu jakościowym, o właściwym dobraniu wskaźników służących monitorowaniu postępów w realizacji Programu świadczy fakt, że bezpośrednio odzwierciedlały one to, co działo się w ramach poszczególnych projektów i wskazywały na osiągnięte w ich ramach rezultaty. Zdaniem respondentów, system wskaźników nie był nadmiernie rozbudowany i nie nastroczał problemów interpretacyjnych, o czym można wnioskować na podstawie braku problemów w tym zakresie zgłaszanych przez wnioskodawców czy Beneficjentów.

Cała interwencja w ramach RPO WM 2014-2020, w tym również zaplanowane w Programie wskaźniki, zaprojektowana została ponadto w taki sposób, by wspierać osiągnięcie celów Strategii Europa 2020.

Zdarzały się jednak pojedyncze wskazania przedstawicieli IZ i IP na wskaźniki, których definicja czy zakres powinny zostać zmodyfikowane. Jednym z nich był wskaźnik *Liczba miejsc wychowania przedszkolnego dofinansowanych w programie*, który, w opinii reprezentanta IP odpowiedzialnej za wdrażanie OP X, nie pozwalał ocenić, czy nowe miejsca wychowania przedszkolnego utworzone zostały na obszarach cechujących się największym zapotrzebowaniem na tego typu wsparcie. Kolejnym ze wskaźników, który mógłby zostać rozszerzony/doprecyzowany, był omawiany już wskaźnik *Liczba szkół i placówek objętych wsparciem w zakresie realizacji zadań w obszarze doradztwa edukacyjno-zawodowego*, w ramach którego mierzono liczbę placówek kształcenia, w których w ramach projektów realizowano działania z zakresu doradztwa edukacyjno-zawodowego, nie biorąc jednak pod uwagę liczby uczniów obejmowanych tego typu wsparciem w danej placówce.

Adekwatność poszczególnych form wsparcia w ramach Programu względem celów Strategii Europa 2020 i wpływ interwencji na realizację tych celów

Pomimo zasadniczej przewagi instrumentów finansowych nad wsparciem dotacyjnym pod względem przynoszonych efektów (ze względu na lepsze przemyślenie planowanych inwestycji oraz możliwość sfinansowania za pomocą tych samych środków więcej niż jednej inwestycji), zdaniem ekspertów biorących udział w panelu delfickim, **w odniesieniu do realizacji celów Strategii Europa 2020 lepszym rozwiązaniem jest stosowanie formy dotacyjnej**. Inwestycje ukierunkowane na realizację ww. celów stanowią w dużej mierze przedsięwzięcia innowacyjne (o wysokim stopniu niepewności w zakresie wypracowania zysku) oraz o charakterze dobra społecznego, których nie sposób finansować za pośrednictwem IF (ze względu na brak zainteresowania ich wykorzystaniem). Niektórzy badani wskazywali na możliwość zastosowania instrumentów mieszanych czy częściowego zastosowania IF w takich obszarach jak działalność B+R (z ograniczeniem do etapu wdrożenia), rozwój OZE i efektywności energetycznej, w przypadku których wymagane byłoby jednak opracowanie komplementarnej i dobrze uzupełniającej się oferty wsparcia dotacyjnego i zwrotnego.

Opinię ekspertów częściowo zdają się potwierdzać wyniki badania ilościowego z Beneficjentami. Analiza dokonanej przez nich oceny wpływu realizowanych działań na osiągnięcie celów Strategii Europa wskazała, że **wykorzystanie IF miało pozytywny wpływ na realizację celów z zakresu spadku emisji gazów cieplarnianych i wzrostu efektywności energetycznej**. Średnia ocen wpływu projektów w tym zakresie, dokonana przez Beneficjentów korzystających z IF, wyniosła bowiem po 4,2 dla każdego ze wspomnianych obszarów, w porównaniu do odpowiednio 4,1 i 3,6 w przypadku ocen dokonanych przez Beneficjentów korzystających z dotacji. Dla działań skoncentrowanych na wzroście zatrudnienia, wsparcie dotacyjne pozwalało natomiast na osiągnięcie lepszych rezultatów niż IF. W przypadku działań skoncentrowanych na osiągnięciu pozostałych celów Strategii Europa 2020 wykorzystywano wyłącznie dotacje, w związku z czym niemożliwe jest określenie skuteczności potencjalnego zastosowania w tym miejscu instrumentów finansowych.

Tabela 20. W jakim stopniu Pana/Pani zdaniem realizowany projekt wpływa/wpływał na osiągnięcie celów Strategii Europa 2020? Ocena w skali 1-5, gdzie 1 oznacza bardzo niski wpływ, a 5 bardzo wysoki wpływ – podział na formy wsparcia

	IF	Dotacje
Wzrost zatrudnienia	2,8	3,5
Zwiększenie inwestycji w działalność B+R	n/d	3,8
Zmniejszenie stopnia wykluczenia społecznego (w tym względem osób z niepełnosprawnościami)	n/d	4,3
Wzrost udziału odnawialnych źródeł energii	n/d	3,4
Spadek emisji gazów cieplarnianych	4,2	4,1
Wzrost efektywności energetycznej	4,2	3,6
Zmniejszenie poziomu ubóstwa	n/d	3,8
Ograniczenie przedwczesnego kończenia nauki	n/d	3,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CAWI/CATI z Beneficjentami RPO WM 2014-2020, n= 1 396.

Ogółem, **wpływ realizowanych działań na osiągnięcie celów Strategii Europa 2020 był najczęściej oceniany przez Beneficjentów przeciętnie bądź dobrze**. Pozytywny wpływ interwencji dostrzegano przede wszystkim w odniesieniu do realizacji celu *Zmniejszenie stopnia wykluczenia społecznego (w tym względem osób z niepełnosprawnościami)* (średnia ocen respondentów wyniosła 4,3) oraz celów *Spadek emisji gazów cieplarnianych* (4,2) i *Wzrost efektywności energetycznej* (4,0). Najniższe oceny przypadały natomiast na oddziaływanie projektów na realizację celów *Wzrost zatrudnienia* (3,3) i *Zwiększenie inwestycji w działalność B+R* (3,1).

Biorąc pod uwagę poszczególne OP/Działania, największy wpływ na realizację celów Strategii Europa 2020 miały inwestycje podejmowane w ramach OP VII (w zakresie realizacji celu *Wzrost zatrudnienia*), OP IX i Działania 6.2 (na realizację celu *Zmniejszenie stopnia wykluczenia społecznego (w tym względem osób z niepełnosprawnościami)*), OP IV (na *Spadek emisji gazów cieplarnianych*) oraz Działania 6.2 i 12.2 (na realizację celu *Wzrost efektywności energetycznej*). Najniższy wpływ wsparcia na osiągnięcie celów Strategii Europa 2020 identyfikowano natomiast w przypadku Działania realizowanych w ramach OP3.

Uzasadniając niskie oceny przyznane wspomnianym obszarom, respondenci wskazywali na:

- brak wpływu realizowanych interwencji na poziom zatrudnienia w placówkach reprezentowanych przez Beneficjentów;
- brak możliwości zwiększenia zatrudnienia ze względu na koszty i/lub brak zapotrzebowania na nowych pracowników;
- brak wpływu realizacji projektów na poziom inwestycji w działalność B+R, w tym z uwagi na koncentrację podmiotów na utrzymaniu działalności z uwagi na pandemię COVID-19, a nie jej rozwoju;
- brak możliwości prowadzenia działalności przez część podmiotów z uwagi na pandemię koronawirusa, a w konsekwencji – brak możliwości zdobycia środków, które można by zainwestować;
- zbyt niską kwotę wsparcia z Programu;
- nieinwestycyjny charakter projektu.

Tabela 21. W jakim stopniu Pana/Pani zdaniem realizowany projekt wpływa/wpływał na osiągnięcie celów Strategii Europa 2020? Ocena w skali 1-5, gdzie 1 oznacza bardzo niski wpływ, a 5 bardzo wysoki wpływ

OP/ Działanie/ Poddziałanie	Oceniany aspekt	Średnia ocen	Uzasadnienie (dla ocen negatywnych, tj. 1-2)
Razem	Wzrost zatrudnienia	3,3	Oceny niskie wynikały najczęściej z braku wpływu realizacji projektów w placówkach reprezentowanych przez Beneficjentów na poziom zatrudnienia, w tym z uwagi na jednoosobowy charakter prowadzonej działalności (w przypadku Beneficjentów Działania 3.3), brak możliwości zwiększenia zatrudnienia ze względu na koszty i/lub brak zapotrzebowania na nowych pracowników.
OP III		2,9	
OP VIII		4	
OP IX		3,7	
OP X		3,5	
Razem	Zwiększenie inwestycji w działalność B+R	3,1	Oceny niskie wynikały najczęściej z braku wpływu realizacji projektów na poziom inwestycji w działalność B+R, w tym z uwagi na koncentrację podmiotów na utrzymaniu działalności z uwagi na pandemię COVID-19, a nie jej rozwoju. Pandemia przekładała się również na brak możliwości prowadzenia działalności przez część podmiotów, a w konsekwencji – brak możliwości zdobycia środków, które można by zainwestować. Wskazywano również na zbyt niską kwotę wsparcia z Programu lub nieinwestycyjny charakter projektu.
OP I		3,8	
Działanie 3.3		2,9	
Razem	Zmniejszenie stopnia wykluczenia społecznego (w tym względem osób z niepełnosprawnościami)	4,3	Oceny niskie uzasadniano niewielką skalą przedsięwzięcia, a tym samym niewielkim jego wpływem na analizowany obszar bądź brakiem bezpośredniego wpływu interwencji na poziom wykluczenia społecznego.
OP IX		4,3	
Działanie 6.2		4,1	
Razem	Wzrost udziału odnawialnych źródeł energii	3,7	Uzasadniając oceny niskie, Beneficjenci wskazywali na brak bezpośredniego wpływu realizowanych interwencji na udział OZE bądź niewielką skalę przedsięwzięcia, a tym samym – niewielki jego wpływ na analizowany wskaźnik.
OP IV		3,6	
Działanie 12.1		3,8	
OP IV	Spadek emisji gazów cieplarnianych	4,2	Oceny niskie uzasadniano niewielką skalą przedsięwzięcia, a tym samym – niewielkim jego wpływem na analizowany wskaźnik bądź też niewielkim wpływem realizacji projektów na rezygnację mieszkańców z korzystania z samochodów osobowych, co przełożyło się na nieznaczny wpływ interwencji na poziom emisji gazów cieplarnianych.
Razem	Wzrost efektywności energetycznej	4	Uzasadniając oceny niskie, Beneficjenci wskazywali na brak wpływu bądź niski wpływ realizowanych interwencji na efektywność energetyczną podmiotów.
OP IV		3,9	
Działanie 6.2		4,1	
Działanie 12.1		4,2	
OP IX	Zmniejszenie poziomu ubóstwa	3,8	Uzasadniając oceny niskie, Beneficjenci wskazywali na brak wpływu bądź niski wpływ realizowanych interwencji na zmniejszenie poziomu ubóstwa w regionie.
Poddziałanie 10.1.1-10.1.3	Ograniczenie przedwczesnego kończenia nauki	3,6	Uzasadniając oceny niskie, Beneficjenci wskazywali na brak wpływu realizowanych interwencji na ograniczenie przedwczesnego kończenia nauki, zbyt krótki czas, jaki minął od zakończenia interwencji, by można było oszacować ten wpływ bądź też objęcie projektem dzieci ze szkół podstawowych, objętych jeszcze obowiązkiem kształcenia.

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CAWI/CATI z Beneficjentami RPO WM 2014-2020, n= 1 396.

W ramach badania FGI Beneficjenci zauważali natomiast zdecydowanie pozytywny wpływ realizowanych projektów na cele zawarte w Strategii Europa 2020 i Umowie Partnerstwa. Wśród celów projektów, które komplementarne były z celami obu dokumentów respondenci wskazywali przede wszystkim:

- wzrost udziału odnawialnych źródeł energii;
- spadek emisji gazów cieplarnianych i wzrost efektywności energetycznej;
- wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną;
- promowanie dostosowania do zmian klimatu;
- zachowanie i ochrona środowiska naturalnego;
- wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami;
- wzmacnianie konkurencyjności MŚP;
- wzmocnienie zdolności instytucjonalnych instytucji publicznych;
- realizacja kompetencji kluczowych w odniesieniu do dzieci i kompetencji społecznych;
- zmniejszenie stopnia wykluczenia społecznego oraz promowanie włączenia społecznego;
- walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją.

Właściwe zaplanowanie interwencji w ramach RPO WM 2014-2020 względem realizacji celów zawartych w Strategii Europa 2020 i Umowie Partnerstwa potwierdzili również przedstawiciele IZ i IP uczestniczących w badaniu TDI. Jak wskazywano, Program zaprojektowano w taki sposób, by wspierał osiągnięcie omawianych celów poprzez właściwe ukierunkowanie interwencji na obszary i grupy docelowe wymagające wsparcia. Projekty wdrażane w ramach RPO miały zatem pozytywny, znaczący wpływ na osiągnięcie celów wskazanych w Strategii Europa 2020 i Umowie Partnerstwa.

Wnioski te zostały potwierdzone przez ekspertów uczestniczących w panelu eksperckim. Respondenci zwrócili jednak uwagę na istotny wpływ nieprzewidzianych czynników zewnętrznych i wynikającą z nich pewnego rodzaju niepewność co do sytuacji w latach kolejnych. Dodano, iż należy dołożyć starań, aby w przyszłości założone wskaźniki zostały utrzymane ze względu na zachodzące zmiany demograficzne i w środowisku gospodarczym.

Wskazówki na perspektywę 2021-2027

W opinii eksperckiej opracowane wskaźniki, zarówno EFS, jak i EFRR zostały dobrze powiązane z celami RPO WM i Strategii Europa 2020. Ponadto, stworzony system wskaźników charakteryzował się dużą skutecznością i efektywnością. Katalogi wskaźników produktu i rezultatu bezpośredniego przyjęte dla poszczególnych działań oraz typów projektów wspieranych w osiach priorytetowych są kompletne z punktu widzenia kluczowych efektów zdefiniowanych dla tych osi oraz w sposób kompleksowy i adekwatny opisują efekty realizacji poszczególnych projektów.

Należy zaznaczyć, że system wskaźników w dotychczasowej perspektywie finansowania był rozbudowany. Jednakże biorąc już pod uwagę zakres wskaźników zaplanowanych do monitorowania w ramach perspektywy 2021-2027 można zauważyć, że propozycje mierników są dobrze dobrane do zaplanowanej interwencji i odpowiadają skali planowanych inwestycji.

W przypadku możliwości uzupełnienia katalogów wskaźników w nowej perspektywie finansowej o wskaźniki specyficzne dla projektów, do rozważenia byłoby położenie większego nacisku na wskaźnik zatrudnienia najstarszych w grupie wiekowej 20-64 lata i podporządkowanie mu działań. Z analiz wynika, że najstarsza grupa ma problem, aby utrzymać się na rynku pracy do emerytury. Według raportu Polskiego Instytutu Ekonomicznego „Ageizm w Polsce – podsumowanie eksperymentalnego badania terenowego⁶”, który ukazał się na początku roku, **kandydaci do pracy mający poniżej 30 lat otrzymywali zaproszenie na rozmowę kwalifikacyjną średnio dwukrotnie częściej niż osoby po 50. roku życia**. W raporcie wskazano, że „To zjawisko jest szczególnie widoczne w Warszawie, gdzie młodszy kandydaci ubiegający się o pracę na wyspecjalizowanych stanowiskach wymagających doświadczenia, byli zapraszani na rozmowę nawet 4-krotnie częściej w porównaniu do 1,76 razy w przypadku osób ubiegających się o podobną pracę poza stolicą”.

W opinii PIE zgromadzone dane powinny służyć m.in. „projektowaniu rozwiązań pozwalających na zapobieganie i neutralizację negatywnych skutków ageizmu”. Podkreślono, że zachęcanie dojrzałych pracowników do podnoszenia kwalifikacji i doskonalenia kompetencji będzie miało wymierne efekty tylko wtedy, „kiedy podejmowany przez nich wysiłek zostanie dostrzeżony przez pracodawców gotowych do skorzystania z ich umiejętności”. Dodanie wskaźnika zachęciłoby natomiast przedsiębiorców do zatrudniania pracowników z tej grupy wiekowej.

Wątpliwości budzi zastosowanie wskaźnika *Liczba samochodów korzystających z miejsc postojowych w wybudowanych obiektach „parkuj i jedź”* w projektach z Działania 4.3 *Redukcja emisji zanieczyszczeń powietrza*. Można przypuszczać, że tego typu projekty wpływają na redukcję emisji gazów cieplarnianych, jednak skala efektów jest trudna do uchwycenia i pomiaru. W przyszłości należałoby rozważyć rezygnację z tego wskaźnika jako dowodu na realizację celu *Redukcja emisji zanieczyszczeń powietrza*.

⁶ <https://praca.gazetaprawna.pl/artykuly/8342669,ageizm-rynek-pracy-raport-pie.h>

1.6. Stopień realizacji zakładanych wartości wskaźników Programu

Jaki jest obecny stan realizacji wskaźników (produktu i rezultatu bezpośredniego i długoterminowego), w tym wskaźników ram wykonania, w kontekście osiągnięcia wartości docelowych? Czy aktualny stan wdrażania zapewnia realizację wartości docelowych wskaźników określonych na rok 2023?

Jakie są podstawowe przyczyny przekroczenia i/lub zagrożenia nieosiągnięcia zakładanych wielkości wskaźników ram wykonania, wskaźników rezultatu i pozostałych wskaźników produktu założonych na etapie programowania interwencji? Odpowiadając na to pytanie Wykonawca zidentyfikuje, w jakim stopniu na skuteczność interwencji oddziaływały czynniki wewnętrzne, tj.: kontekst instytucjonalny, system wdrażania i realizacji projektów, wybierane projekty, wnioskodawcy (beneficjenci, beneficjenci nieskuteczni, potencjalni wnioskodawcy), realizowane projekty; czynniki zewnętrzne, tj.: społeczne, gospodarcze, środowiskowe, geopolityczne, epidemiczne. Wykonawca przeanalizuje również kluczowe zmiany w warunkach zewnętrznych, które oddziałują na proces realizowania interwencji oraz ustalić w jakim stopniu założenia/logika interwencji jest spójna względem innych podejmowanych działań i trafna względem obecnych warunków społeczno-gospodarczych.

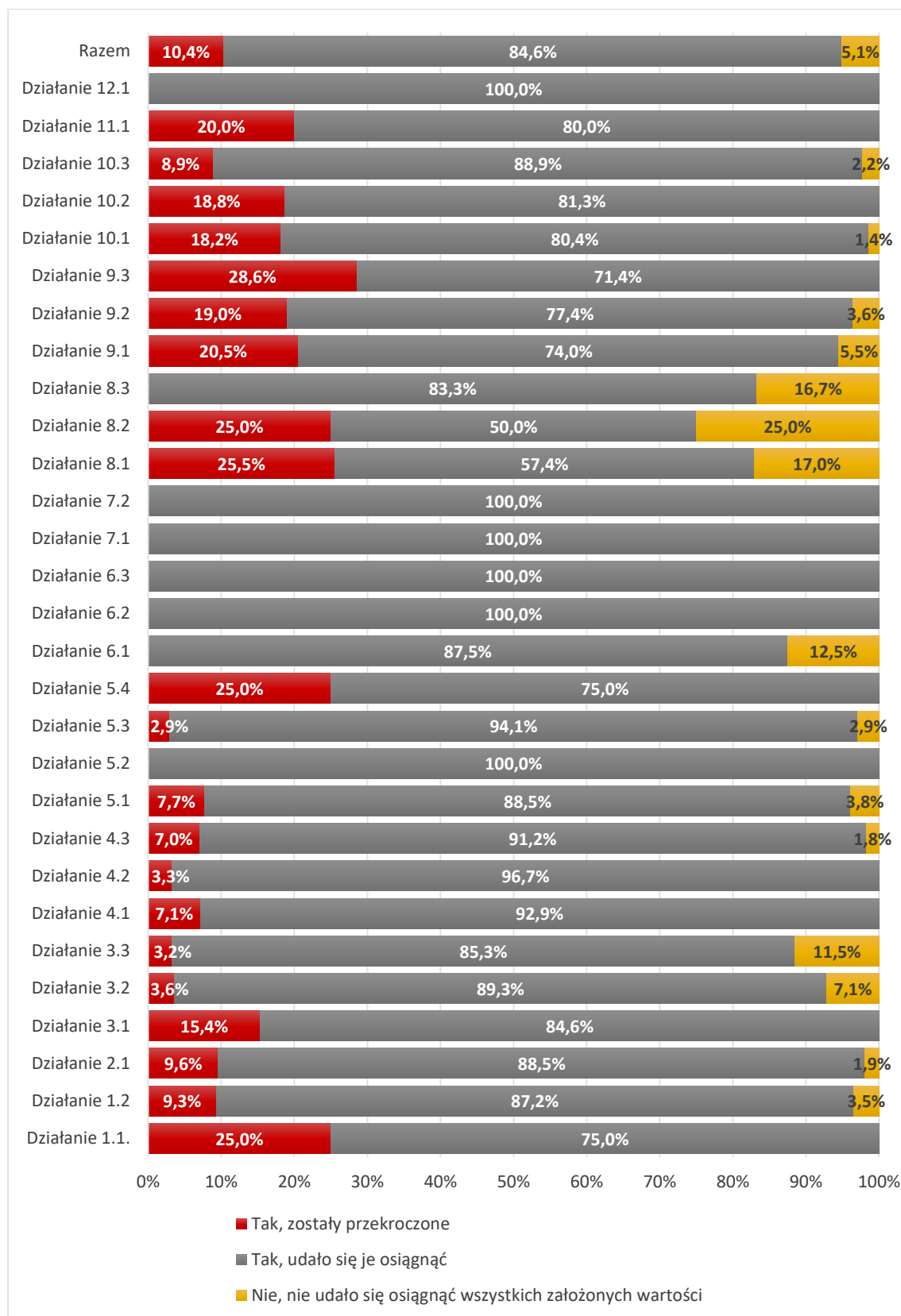
Zgodnie z deklaracjami Beneficjentów uczestniczących w badaniu ilościowym, w przypadku aż 95,0% z nich udało się osiągnąć planowane do osiągnięcia wartości wskaźników, z czego w 10,4% przypadków wartości docelowe wskaźników zostały przekroczone. Na realizację zakładanych wartości wszystkich przyjętych wskaźników wskazywali Beneficjenci Działań 1.1, 3.1, 4.1 i 4.2, 5.2 i 5.4, 6.2 i 6.3, 7.1 i 7.2, a także Działań 9.3, 10.1, 11.1 i 12.1 (po 100% wskazań).

Beneficjenci zapytani o to, jakie czynniki wpłynęły na przekroczenie założonych wartości wskaźników, wskazywali na początkowe niedoszacowanie wartości docelowych, atrakcyjność oferty wsparcia, duże zapotrzebowanie na realizowane wsparcie, wysoki poziom zarządzania projektem czy dobrą współpracę w ramach zespołu projektowego. Wymieniano również skutecznie przeprowadzoną rekrutację uczestników, kompleksowość wsparcia oraz duże zainteresowanie potencjalnych uczestników.

Brak osiągnięcia wartości docelowych części wskaźników deklarowało natomiast 5,1% ogółu ankietowanych, z czego najczęściej Beneficjenci OPVIII (od 16,7% do nawet 25,0% wskazań na niezrealizowanie wartości części wskaźników).

Brak osiągnięcia zakładanych wartości części wskaźników wynikał najczęściej z problemów związanych z wystąpieniem pandemii COVID-19 i wprowadzenia przez rząd obostrzeń służących ograniczeniu stopnia rozprzestrzeniania się choroby, a także – pod koniec okresu realizacji Programu – wybuchu wojny na Ukrainie. Do problemów tych zaliczały się m.in. problemy z rekrutacją uczestników i/lub rezygnacja zrekrutowanych uczestników z udziału bądź kontynuowania udziału w projekcie, konieczność zawieszenia działalności przez Beneficjentów czy wzrost cen towarów i usług, wpływający na możliwości realizacji projektów zgodnie z przyjętymi założeniami. Do innych czynników, wpływających na ograniczone możliwości realizacji zakładanych wartości wskaźników, zaliczano mniejsze od przewidywanego zainteresowanie przedstawicieli grup docelowych, a także niewystarczającą kwotę wsparcia w stosunku do potrzeb placówek.

Wykres 5. Czy w ramach projektu udało się osiągnąć planowane do osiągnięcia wartości wskaźników?

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CAWI/CATI z Beneficjentami RPO WM 2014-2020, n= 1 396.

Wymienione wyżej przyczyny występowania trudności w osiągnięciu zaplanowanych wartości docelowych wskaźników potwierdzili również Beneficjenci uczestniczący w badaniu jakościowym. Dodano, iż **w przypadku wystąpienia wszelkich trudności właściwym działaniem było informowanie na bieżąco instytucję finansującą, czyli Mazowiecką Jednostkę Wdrażania Programów Unijnych. W niektórych przypadkach pozytywnie wnioskowano o możliwość zmniejszenia zakładanego poziomu osiągnięcia danego wskaźnika, co pozwoliło na dostosowanie działań do zmieniającej się sytuacji społeczno-gospodarczej i ich efektywną realizację.**

Wniosek ten potwierdzony został przez ekspertów, którzy obserwowali istotny wpływ czynników zewnętrznych, potwierdzając skuteczne sposoby reagowania na zachodzące zmiany. Wskazywano, iż działania dostosowywane były do zmieniającej się sytuacji społeczno-gospodarczej, w tym przez Komisję Europejską, przykładem czego było zezwolenie na nadkontrakcję w czasie pandemii COVID-19. Eksperti uczestniczący w panelu potwierdzili również wysoką adekwatność przyjętych wskaźników.

Na wysoki poziom realizacji zdecydowanej większości wskaźników wskazywali również przedstawiciele IZ i IP Programu, choć przyznawano przy tym, że pojawiały się trudności z realizacją poszczególnych wskaźników, wynikające m.in. ze sposobów ich mierzenia czy objętego nimi zakresu. Przykładem problematycznego wskaźnika był wskaźnik *Liczba szkół i placówek objętych wsparciem w zakresie realizacji zadań w obszarze doradztwa edukacyjno-zawodowego*. W jego ramach mierzono bowiem liczbę placówek kształcenia, w których w ramach projektów realizowano działania z zakresu doradztwa edukacyjno-zawodowego. Nie brano jednak pod uwagę liczbę uczniów obejmowanych tego typu wsparciem w danej placówce, przez co – mimo znaczącej liczby odbiorców interwencji – wskaźnik uwzględniający liczbę placówek znajdował się na niższym od zakładanego poziomie. Zdarzało się również, że realizacja zaplanowanych działań, a co za tym idzie – osiąganie zakładanych wartości wskaźników – wydłużała się/napotykała na utrudnienia z uwagi na warunki zewnętrzne, w tym zwłaszcza pandemię koronawirusa i związane z nią obostrzenia. Biorąc pod uwagę, że realizacja znaczącej liczby projektów jeszcze się nie zakończyła, oczekiwano jednak, że zaplanowane wartości wskaźników zostaną ostatecznie osiągnięte.

Na wskaźniki w zakresie rozwoju innowacyjności regionu i rozwoju B+R zwrócili także uwagę eksperci uczestniczący w zrealizowanym panelu. Potwierdzono, że obserwuje się istotne pozytywne zmiany z w tym zakresie, zwłaszcza obserwując efekty osiągane w ramach działań zakładających współpracę z ośrodkami badawczymi. Pomimo, że nie wszystkie wskaźniki osiągnęły już zakładaną wartość docelową, zgodzono się ze stwierdzeniem, że szczególnie istotne jest każde wsparcie dla przedsiębiorców, którzy będą wspierać badania i rozwój, czy też będą chcieli współpracować z jednostkami naukowymi, tym samym zwiększając liczbę jednostek naukowych ponoszących nakłady na inwestycje w tym zakresie, liczbę naukowców w ulepszonych obiektach infrastruktury badawczej, oraz liczba przedsiębiorstw korzystających z tego wsparcia i współpracujących ze środowiskiem badawczym.

Wysoki poziom osiągnięcia zaplanowanych wartości docelowych potwierdza analiza stopnia realizacji wskaźników dokonana w oparciu o dane pochodzące z informacji kwartalnej za III kwartał 2023 r. Dane przedstawione zostały w poniższej tabeli w podziale na Działania, wraz ze wskazaniem aktualnej wartości wskaźników, jak i wartości szacowanej w oparciu o podpisane umowy o dofinansowanie/wydane decyzje. Wartości szacowane nie dotyczą wskaźników realizowanych w ramach EFS.

Analiza przedstawionych danych wskazuje, że w przedostatnim kwartale 2023 r. RPO WM 2014-2020 znajdował się już na końcowym etapie realizacji. W przypadku zdecydowanej większości wskaźników osiągnięto zakładane wartości docelowe, najczęściej je przekraczając, nieraz kilkukrotnie. Nadal identyfikuje się jednak wskaźniki, w przypadku których wartość docelowa nie została jeszcze zrealizowana (oznaczone kolorem czerwonym). Biorąc pod uwagę wartość szacowaną określaną na podstawie podpisanych umów o dofinansowanie/wydanach decyzji, na 196 analizowanych wskaźników identyfikuje się 41 wskaźników o wartości niższej niż wartość docelowa, przy czym w przypadku 9 z nich, według wartości aktualnej, wartość docelowa została już zrealizowana. Dla 6 wskaźników wartość szacowana nie przekracza 50,0% wartości zakładanej do realizacji, przy czym najtrudniejsza sytuacja dotyczy wskaźników:

- Liczba uczniów, którzy nabyli kompetencje kluczowe lub umiejętności uniwersalne po opuszczeniu programu (Działanie 10.3; 5,8% wartości docelowej);
- Liczba osób długotrwale bezrobotnych, które uzyskały kwalifikacje lub nabyły kompetencje po opuszczeniu programu oraz Liczba osób bezrobotnych (łącznie z długotrwale bezrobotnymi), które uzyskały kwalifikacje lub nabyły kompetencje po opuszczeniu programu (Działania 8.1 i 8.2; odpowiednio 25,6% i 30,6% wartości zakładanej do realizacji);

które jednak zostały dotychczas zrealizowane w większym stopniu. Biorąc pod uwagę aktualną wartość wskaźników, osiągnięto je odpowiednio na poziomie 74,0%, 45,8% i 55,2%.

Warto natomiast podkreślić, że w przypadku blisko połowy wskaźników, których wartość szacowana była niższa od wartości docelowej, podjęto odpowiednie kroki w celu urealnienia przyjętych założeń. W przekazanej do KE wersji 7.0 RPO WM 2014-2020 zmniejszono bowiem wartość docelową 15 z omawianych wskaźników, a w przypadku kolejnych 3 planowano taką zmianę w ramach SzOOP, po przyjęciu przez KE nowej wersji RPO. Ponadto, biorąc pod uwagę, że realizacja 751 projektów jeszcze się nie zakończyła, można przewidywać, że wartość wskaźników znacząco wzrośnie na skutek ich wdrożenia.

Przekroczenia zakładanych wartości docelowych dotyczyły, według wartości aktualnej, 133 wskaźników, a według wartości szacowanej – 140 wskaźników. Do przyczyn realizacji wskaźników w wyższym niż zakładany stopniu zaliczały się:

- zmiany wartości docelowych wskaźników w ramach projektów;
- zwiększenie bądź zmniejszenie poziomu alokacji;
- zmiany wartości docelowych/ planowane zmiany wartości docelowych;
- wyższe wartości wynikające z przekazanych wniosków o płatność;
- koszty jednostkowe wynikające z realizacji projektów, umożliwiające osiągnięcie wyższych docelowych wartości wskaźników;
- zapisy Regulaminu naboru w ramach Działania 8.1 ustanawiające, iż w przypadku bezrobotnych z grup defaworyzowanych, tj. osób w wieku 50+, osób z niepełnosprawnościami, osób długotrwale bezrobotnych proporcja musi odpowiadać co najmniej takiej samej proporcji jak liczebność danej podgrupy defaworyzowanej, zarejestrowanej w rejestrze PUP o I lub II profilu pomocy w stosunku do ogólnej liczby zarejestrowanych osób bezrobotnych o I lub II profilu, wg. stanu na ostatni dzień przedostatniego miesiąca poprzedzającego dzień rozpoczęcia naboru;
- zastosowanie kryterium premiującego projekty przewidujące minimum 30% udział osób po 50 r.ż. w grupie docelowej projektu;

- większa od planowanej liczba realizowanych projektów;
- niższe od zakładanych koszty realizacji projektów;
- objęcie wsparciem większej niż początkowo zakładano liczby osób;
- rozszerzenie zakresów projektów;
- objęcie interwencją większego niż zakładano obszaru.

Tabela 22. Realizacja wskaźników Programu

Działanie	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Szacowana wartość wskaźnika	Aktualna wartość wskaźnika	Wartość docelowa dla 2023 r.	% realizacji wartości docelowej według wartości szacowanej	% realizacji wartości docelowej według wartości aktualnej
OP 1							
1.1	<i>Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne w projekty w zakresie innowacji lub badań i rozwoju</i>	EUR	38 254 213,96	32 297 000,33	32 700 000	116,99%	98,77%
1.1	<i>Liczba jednostek naukowych ponoszących nakłady inwestycyjne na działalność B+R</i>	szt.	26,00	25,00	5	520,00%	500,00%
1.1	<i>Liczba naukowców pracujących w ulepszonych obiektach infrastruktury badawczej</i>	EPC	697,95	320,35	200	348,98%	160,18%
1.1	<i>Nakłady inwestycyjne na zakup aparatury naukowo-badawczej</i>	zł	444 264 269,20	354 938 973,94	350 000 000	126,93%	101,41%
1.2	<i>Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne dla przedsiębiorstw (dotacje)</i>	EUR	82 705 084,05	83 595 595,34	90 000 000	91,89%	92,88%
1.2	<i>Liczba nowych naukowców we wspieranych jednostkach</i>	EPC	75,90	40,40	110	69,00%	36,73%
1.2	<i>Liczba przedsiębiorstw korzystających ze wspartej infrastruktury badawczej</i>	szt.	78,00	68,00	35	222,86%	194,29%
1.2	<i>Liczba przedsiębiorstw otrzymujących dotacje</i>	przedsiębiorstwa	484,00	459,00	290	166,90%	158,28%
1.2	<i>Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie</i>	przedsiębiorstwa	484,00	459,00	290	166,90%	158,28%
1.2	<i>Liczba przedsiębiorstw ponoszących nakłady inwestycyjne na działalność B+R</i>	szt.	411,00	386,00	300	137,00%	128,67%
1.2	<i>Liczba przedsiębiorstw wspartych w zakresie prowadzenia prac B+R</i>	szt.	407,00	379,00	300	135,67%	126,33%
1.2	<i>Liczba przedsiębiorstw współpracujących z ośrodkami badawczymi</i>	przedsiębiorstwa	40,00	36,00	40	100,00%	90,00%
1.2	<i>Nakłady inwestycyjne na zakup aparatury naukowo-badawczej</i>	zł	115 296 939,65	107 993 149,47	100 000 000	115,30%	107,99%
OP 2							
2.1	<i>Liczba jednostek sektora publicznego korzystających z utworzonych aplikacji lub usług teleinformatycznych</i>	szt.	223,00	56,00	50	446,00%	112,00%

Działanie	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Szacowana wartość wskaźnika	Aktualna wartość wskaźnika	Wartość docelowa dla 2023 r.	% realizacji wartości docelowej według wartości szacowanej	% realizacji wartości docelowej według wartości aktualnej
2.1	Liczba pobrań/odtworzeń dokumentów zawierających informacje sektora publicznego	szt.	14 800,00	1 294,00	2 400	616,67%	53,92%
2.1	Liczba podmiotów, które udostępniły on-line informacje sektora publicznego	szt.	55,00	18,00	25	220,00%	72,00%
2.1	Liczba udostępnionych on-line dokumentów zawierających informacje sektora publicznego	szt.	41 212,00	30 830,00	10 750	383,37%	286,79%
2.1	Liczba usług publicznych udostępnionych on-line o stopniu dojrzałości co najmniej 3	szt.	1 856,00	1 558,00	1 300	142,77%	119,85%
2.1	Liczba usług publicznych udostępnionych on-line o stopniu dojrzałości co najmniej 4 - transakcja	szt.	1 218,00	1 179,00	1 030	118,25%	114,47%
2.1	Liczba zdigitalizowanych dokumentów zawierających informacje sektora publicznego	szt.	47 081,00	36 680,00	21 500	218,98%	170,60%
2.1	Przebieg dyskowy serwerowni	TB	7 635,20	4 292,39	5 000	152,70%	85,85%
OP 3							
3.1	Liczba inwestycji zlokalizowanych na przygotowanych terenach inwestycyjnych	szt.	29,00	0,00	20	145,00%	0,00%
3.1	Liczba IOB wspartych w zakresie profesjonalizacji usług	szt.	22,00	22,00	20	110,00%	110,00%
3.1	Liczba przedsiębiorstw korzystających z zaawansowanych usług (nowych i/lub ulepszonych) świadczonych przez IOB	szt.	118,00	99,00	276	42,75%	35,87%
3.1	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie	przedsiębiorstwa	606,00	557,00	630	96,19%	88,41%
3.1	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie niefinansowe	przedsiębiorstwa	606,00	557,00	630	96,19%	88,41%
3.1	Liczba zaawansowanych usług (nowych lub ulepszonych) świadczonych przez IOB	szt.	54,00	34,00	92	58,70%	36,96%
3.1	Powierzchnia przygotowanych terenów inwestycyjnych	ha	315,47	5,97	220	143,40%	2,71%
3.1	Wzrost zatrudnienia we wspieranych przedsiębiorstwach	EPC	353,00	0,00	280	126,07%	0,00%
3.2	Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne dla przedsiębiorstw (dotacje)	EUR	9 612 807,23	9 595 438,49	5 300 000	181,37%	181,05%

Działanie	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Szacowana wartość wskaźnika	Aktualna wartość wskaźnika	Wartość docelowa dla 2023 r.	% realizacji wartości docelowej według wartości szacowanej	% realizacji wartości docelowej według wartości aktualnej
3.2	Liczba kontraktów handlowych zagranicznych podpisanych przez przedsiębiorstwa wsparte w zakresie internacjonalizacji	szt.	1 063,00	716,00	400	265,75%	179,00%
3.2	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących dotacje	przedsiębiorstwa	123,00	124,00	80	153,75%	155,00%
3.2	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie	przedsiębiorstwa	123,00	124,00	80	153,75%	155,00%
3.2	Liczba przedsiębiorstw wspartych w zakresie internacjonalizacji działalności	przedsiębiorstwa	121,00	122,00	80	151,25%	152,50%
3.2	Liczba przedsiębiorstw, które wprowadziły zmiany organizacyjno-procesowe	przedsiębiorstwa	68,00	68,00	80	85,00%	85,00%
3.3	Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne dla przedsiębiorstw (dotacje)	EUR	149 007 101,76	132 892 063,13	56 000 000	266,08%	237,31%
3.3	Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne dla przedsiębiorstw (inne niż dotacje)	EUR	22 521 371,46	27 945 822,80	13 625 500	165,29%	205,10%
3.3	Liczba przedsiębiorstw objętych wsparciem w celu wprowadzenia produktów nowych dla firmy	przedsiębiorstwa	716,00	931,00	925	77,41%	100,65%
3.3	Liczba przedsiębiorstw objętych wsparciem w celu wprowadzenia produktów nowych dla rynku	przedsiębiorstwa	316,00	223,00	80	395,00%	278,75%
3.3	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących dotacje	przedsiębiorstwa	1 953,00	1 843,00	95	2 055,79%	1 940,00%
3.3	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie	przedsiębiorstwa	2 913,00	2 905,00	940	309,89%	309,04%
3.3	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie finansowe inne niż dotacje	przedsiębiorstwa	960,00	1 062,00	845	113,61%	125,68%
3.3	Liczba przedsiębiorstw wspartych w ramach sektora strategii inteligentnej specjalizacji	przedsiębiorstwa	235,00	132,00	80	293,75%	165,00%
3.3	Liczba przedsiębiorstw wspartych w zakresie ekoinnowacji	szt.	305,00	211,00	80	381,25%	263,75%
3.3	Liczba przedsiębiorstw wspartych w zakresie inwestycji	szt.	276,00	190,00	80	345,00%	237,50%
3.3	Liczba przedsiębiorstw wspartych w zakresie wdrożenia wyników prac B+R	szt.	278,00	219,00	80	347,50%	273,75%
3.3	Liczba wdrożonych wyników prac B+R	szt.	317,00	211,00	250	126,80%	84,40%

Działanie	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Szacowana wartość wskaźnika	Aktualna wartość wskaźnika	Wartość docelowa dla 2023 r.	% realizacji wartości docelowej według wartości szacowanej	% realizacji wartości docelowej według wartości aktualnej
3.3	Liczba wprowadzonych innowacji	szt.	830,00	503,00	600	138,33%	83,83%
3.3	Wzrost zatrudnienia we wspieranych przedsiębiorstwach	EPC	711,00	413,29	240	296,25%	172,20%
3.3	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie finansowe inne niż dotacje w związku z pandemią COVID-19	przedsiębiorstwa	270,00	270,00	46	586,96%	586,96%
3.3	Liczba MŚP objętych wsparciem innym niż bezzwrotnym (instrumenty finansowe) finansującym kapitał obrotowy w związku z COVID-19 (CV 23)	przedsiębiorstwa	270,00	270,00	46	586,96%	586,96%
3.3	Wartość wsparcia innego niż bezzwrotne (instrumenty finansowe) dla MŚP finansującego kapitał obrotowy w związku z COVID-19 (CV 21)	EUR	7 866 506,43	7 866 506,43	2 216 000	354,99%	354,99%
3.3	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących dotacje w związku z pandemią COVID-19	przedsiębiorstwa	1 634,00	1 619,00	1 700	96,12%	95,24%
3.3	Liczba MŚP objętych wsparciem bezzwrotnym (dotacje) finansującym kapitał obrotowy w związku z COVID-19 (CV-22)	przedsiębiorstwa	1 634,00	1 619,00	1 700	96,12%	95,24%
3.3	Wartość bezzwrotnego wsparcia (dotacje) dla MŚP finansującego kapitał obrotowy w związku z COVID-19 (CV 20)	EUR	12 608 056,17	12 456 034,96	15 000 000	84,05%	83,04%
OP 4							
4.1	Dodatkowa zdolność wytwarzania energii odnawialnej	MW	82,91	74,24	40	207,28%	185,60%
4.1	Liczba jednostek wytwarzania energii cieplnej z OZE	szt.	9 096,00	8 301,00	5 200	174,92%	159,63%
4.1	Liczba jednostek wytwarzania energii elektrycznej z OZE	szt.	6 101,00	5 644,00	4 000	152,53%	141,10%
4.1	Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych	tony równoważnika CO2	51 647,76	32 985,31	52 000	99,32%	63,43%
4.2	Ilość zaoszczędzonej energii elektrycznej	MWh/rok	18 612,85	16 706,51	8 000	232,66%	208,83%
4.2	Liczba gospodarstw domowych z lepszą klasą zużycia energii	gospodarstwa domowe	1 384,00	1 107,00	2 550	54,27%	43,41%
4.2	Liczba jednostek wytwarzania energii elektrycznej i ciepłej w ramach kogeneracji	szt.	4,00	4,00	9	44,44%	44,44%
4.2	Liczba zmodernizowanych energetycznie budynków	szt.	554,00	471,00	350	158,29%	134,57%

Działanie	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Szacowana wartość wskaźnika	Aktualna wartość wskaźnika	Wartość docelowa dla 2023 r.	% realizacji wartości docelowej według wartości szacowanej	% realizacji wartości docelowej według wartości aktualnej
4.2	Moc zainstalowana energii elektrycznej i ciepłej	MW	11,53	11,53	7	164,71%	164,71%
4.2	Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych	tony równoważnika CO2	48 482,58	48 036,48	42 300	114,62%	113,56%
4.2	Zmniejszenie rocznego zużycia energii pierwotnej w budynkach publicznych	kWh/rok	184 894 927,48	134 174 653,56	128 000 000	144,45%	104,82%
4.3	Długość wybudowanych lub przebudowanych dróg dla rowerów	km	662,42	597,09	200	331,21%	298,55%
4.3	Liczba miejsc postojowych w wybudowanych obiektach „parkuj i jedź”	szt.	8 179,00	7 013,00	3 700	221,05%	189,54%
4.3	Liczba pojazdów korzystających z miejsc postojowych w wybudowanych obiektach „parkuj i jedź”	szt.	1 432 359,00	530 598,00	266 000	538,48%	199,47%
4.3	Liczba wybudowanych lub przebudowanych obiektów "parkuj i jedź"	szt.	83,00	74,00	35	237,14%	211,43%
4.3	Liczba wymienionych punktów oświetlenia ulicznego	szt.	1 117,00	1 127,00	1 000	111,70%	112,70%
4.3	Liczba zakupionych jednostek taboru pasażerskiego w publicznym transporcie zbiorowym komunikacji miejskiej	szt.	81,00	76,00	70	115,71%	108,57%
4.3	Powierzchnia podlegająca zmianie sposobu ogrzewania	m2	540 112,16	415 123,25	350 000	154,32%	118,61%
OP 5							
5.1	Liczba ludności korzystającej ze środków ochrony przeciwpowodziowej	os.	11 548,00	11 548,00	11 500	100,42%	100,42%
5.1	Liczba ludności korzystającej ze środków ochrony przed pożarami lasów	os.	617 551,00	618 376,00	463 000	133,38%	133,56%
5.1	Liczba wprowadzonych do użycia elementów zintegrowanego systemu wczesnego ostrzegania	szt.	649,00	649,00	700	92,71%	92,71%
5.1	Liczba zakupionego sprzętu specjalistycznego ratowniczo-gaśniczego	szt.	32,00	32,00	16	200,00%	200,00%
5.2	Dodatkowe możliwości przerobowe w zakresie recyklingu odpadów	tony/rok	4 332,72	4 077,79	4 500	96,28%	90,62%
5.2	Liczba osób objętych selektywnym zbieraniem odpadów	os.	338 061,00	245 728,00	350 000	96,59%	70,21%

Działanie	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Szacowana wartość wskaźnika	Aktualna wartość wskaźnika	Wartość docelowa dla 2023 r.	% realizacji wartości docelowej według wartości szacowanej	% realizacji wartości docelowej według wartości aktualnej
5.2	Liczba wspartych Punktów Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych	szt.	33,00	26,00	35	94,29%	74,29%
5.2	Liczba wspartych zakładów zagospodarowania odpadów	szt.	4,00	4,00	1	400,00%	400,00%
5.3	Liczba instytucji kultury objętych wsparciem	szt.	72,00	62,00	30	240,00%	206,67%
5.3	Liczba kulturowych obszarów / miejsc / instytucji kulturalnych udostępnianych dla niepełnosprawnych	szt.	89,00	72,00	30	296,67%	240,00%
5.3	Liczba obiektów zabytkowych objętych wsparciem	szt.	63,00	49,00	30	210,00%	163,33%
5.3	Wzrost oczekiwanej liczby odwiedzin w objętych wsparciem miejscach należących do dziedzictwa kulturalnego i naturalnego oraz stanowiących atrakcje turystyczne	odwiedzin y/rok	346 083,00	269 456,00	255 000	135,72%	105,67%
5.4	Długość szlaków turystycznych	km	92,00	92,00	200	46,00%	46,00%
5.4	Liczba opracowanych dokumentów planistycznych z zakresu ochrony przyrody	szt.	3,00	3,00	3	100,00%	100,00%
5.4	Liczba siedlisk/zbiorowisk roślinnych objętych projektem	szt.	16,00	16,00	16	100,00%	100,00%
5.4	Liczba wprowadzonych ponownie do środowiska (reintrodukowanych) młodych osobników chronionych gatunków fauny	szt.	12 658,00	12 658,00	9 000	140,64%	140,64%
5.4	Powierzchnia siedlisk wspartych w zakresie uzyskania lepszego statusu ochrony	ha	70,66	70,66	20	353,30%	353,30%
OP 6							
6.1	Liczba urządzeń aparatury medycznej/ sprzętu medycznego zakupionych w programie	szt.	4 330,00	4 306,00	2 400	180,42%	179,42%
6.1	Liczba wspartych podmiotów leczniczych	szt.	124,00	120,00	34	364,71%	352,94%
6.1	Ludność objęta ulepszonymi usługami zdrowotnymi	os.	1 199 205,00	920 173,00	225 000	532,98%	408,97%
6.1	Wartość zakupionych środków ochrony indywidualnej (CV 1)	EUR	19 636 191,01	19 636 191,01	21 225 000	92,51%	92,51%
6.1	Wartość zakupionego sprzętu medycznego (CV 2)	EUR	52 999 874,63	22 790 350,00	9 983 000	530,90%	228,29%
6.1	Liczba zakupionych środków ochrony indywidualnej (CV 6)	szt.	34 000 000,00	33 000 000,00	27 000 000	125,93%	122,22%

Działanie	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Szacowana wartość wskaźnika	Aktualna wartość wskaźnika	Wartość docelowa dla 2023 r.	% realizacji wartości docelowej według wartości szacowanej	% realizacji wartości docelowej według wartości aktualnej
6.1	Liczba zakupionych respiratorów w celu wsparcia leczenia COVID-19 (CV 7)	szt.	180,00	150,00	94	191,49%	159,57%
6.1	Dodatkowa przestrzeń łóżkowa stworzona dla pacjentów chorych na COVID-19 (CV 8)	szt.	260,00	255,00	144	180,56%	177,08%
6.1	Zdolność przeprowadzania testów oraz diagnozowania COVID-19 (CV 10)	szt.	33 431,00	33 431,00	33 230	100,60%	100,60%
6.1	Liczba karetek pogotowia i pojazdów zakupionych na potrzeby reagowania kryzysowego (CV 11)	szt.	126,00	40,00	10	1260,00%	400,00%
6.2	Budynki publiczne lub komercyjne wybudowane lub wyremontowane na obszarach miejskich	m2	68 587,30	66 157,10	46 000	149,10%	143,82%
6.2	Liczba obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach	szt.	125,00	114,00	40	312,50%	285,00%
6.2	Liczba przedsiębiorstw ulokowanych na zrewitalizowanych obszarach	szt.	419,00	402,00	34	1 232,35%	1 182,35%
6.2	Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją	ha	693,54	750,23	30	2 311,80%	2 500,77%
OP 7							
7.1	Całkowita długość nowych dróg	km	51,43	51,43	47	109,43%	109,43%
7.1	Całkowita długość przebudowanych lub zmodernizowanych dróg	km	192,07	192,07	25	768,28%	768,28%
7.1	Całkowita długość przebudowanych lub zmodernizowanych linii kolejowych	km	60,94	3,42	3,7	1 647,03%	92,43%
7.1	Liczba zakupionych i zmodernizowanych pojazdów kolejowych	szt.	69,00	69,00	69	100,00%	100,00%
7.1	Pojemność zakupionych i zmodernizowanych wagonów osobowych	os.	10 482,00	10 599,00	9 142	114,66%	115,94%
OP 8							
8.1, 8.2	Liczba osób bezrobotnych, w tym długotrwale bezrobotnych, objętych wsparciem w programie	os.	39 750	43 126	34 986	113,62%	123,27%
8.1, 8.2	Liczba osób długotrwale bezrobotnych objętych wsparciem w ramach programu	os.	16 064	17 900	18 456	87,04%	96,99%
8.1, 8.2	Liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem w programie	os.	1 868	2 116	1 543	121,06%	137,14%

Działanie	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Szacowana wartość wskaźnika	Aktualna wartość wskaźnika	Wartość docelowa dla 2023 r.	% realizacji wartości docelowej według wartości szacowanej	% realizacji wartości docelowej według wartości aktualnej
8.1, 8.2	Liczba osób o niskich kwalifikacjach, które otrzymały wsparcie w ramach programu	os.	27 361	39 825	24 140	113,34%	164,98%
8.1, 8.2	Liczba osób w wieku 50 lat i więcej objętych wsparciem w ramach programu	os.	9 980	14 740	8 396	118,87%	175,56%
8.1, 8.2	Liczba osób, które otrzymały bezzwrotne środki na podjęcie działalności gospodarczej w programie	os.	12 412	12 286	10 829	114,62%	113,45%
8.1, 8.2	Liczba osób biernych zawodowo objętych wsparciem w programie	os.	1 645	1 451	1 695	97,05%	85,60%
8.1, 8.2	Liczba osób bezrobotnych (łącznie z długotrwale bezrobotnymi), pracujących po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek)	os.	27 856	35 178	66%	106,18%	123,59%
8.1, 8.2	Liczba osób długotrwale bezrobotnych, pracujących po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek)	os.	9 718	14 141	66%	91,66%	119,70%
8.1, 8.2	Liczba osób z niepełnosprawnościami pracujących po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek)	os.	995	1 478	55%	96,85%	127,00%
8.1, 8.2	Liczba osób bezrobotnych (łącznie z długotrwale bezrobotnymi), które uzyskały kwalifikacje lub nabyły kompetencje po opuszczeniu programu	os.	1 458	2 855	12%	30,57%	55,17%
8.1, 8.2	Liczba osób długotrwale bezrobotnych, które uzyskały kwalifikacje lub nabyły kompetencje po opuszczeniu programu	os.	493	984	12%	25,57%	45,81%
8.1, 8.2	Liczba osób z niepełnosprawnościami, które uzyskały kwalifikacje lub nabyły kompetencje po opuszczeniu programu	os.	132	302	10%	70,66%	142,72%
8.1, 8.2	Liczba utworzonych miejsc pracy w ramach udzielonych z EFS środków na podjęcie działalności gospodarczej	szt.	12 420	12 303	10 937	113,56%	112,49%
8.1, 8.2	Liczba osób biernych zawodowo pracujących po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek)	os.	463	498	31%	90,79%	110,71%
8.1, 8.2	Liczba osób biernych zawodowo, które uzyskały kwalifikacje lub nabyły kompetencje po opuszczeniu programu	os.	480	1 221	30%	97,26%	280,50%
8.1, 8.2	Wartość wydatków kwalifikowalnych przeznaczonych na działania związane z pandemią COVID-19	EUR	13 039 481	12 937 748	13 238 000	98,50%	97,73%
8.1, 8.2	Liczba osób objętych wsparciem w zakresie zwalczania lub przeciwdziałania skutkom pandemii COVID-19	os.	11 871	11 617	11 175	106,23%	103,96%

Działanie	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Szacowana wartość wskaźnika	Aktualna wartość wskaźnika	Wartość docelowa dla 2023 r.	% realizacji wartości docelowej według wartości szacowanej	% realizacji wartości docelowej według wartości aktualnej
8.3	Liczba osób opiekujących się dziećmi w wieku do lat 3 objętych wsparciem w programie	os.	5 173	6 332	3 251	159,12%	194,77%
8.3	Liczba utworzonych miejsc opieki nad dziećmi w wieku do lat 3	szt.	4 989	4 111	3 219	154,99%	127,71%
8.3	Liczba osób, które powróciły na rynek pracy po przerwie związanej z urodzeniem/ wychowaniem dziecka, po opuszczeniu programu	os.	2 521	2 192	70%		94,29%
8.3	Liczba osób pozostających bez pracy, które znalazły pracę lub poszukują pracy po opuszczeniu programu	os.	1 374	1 907	60%		105,56%
OP 9							
9.1	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie	os.	39 708	37 208	27 618	143,78%	134,72%
9.1	Liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem w programie	os.	7 790	9 946	3 447	225,99%	288,54%
9.1	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, które uzyskały kwalifikacje lub nabyły kompetencje po opuszczeniu programu	os.	20 493	21 584	22%	234,59%	263,68%
9.1	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym poszukujących pracy po opuszczeniu programu	os.	14 493	9 597	18%	202,77%	143,29%
9.1	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym pracujących po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek)	os.	9 498	8 704	30%	79,73%	77,98%
9.2	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych usługami społecznymi świadczonymi w interesie ogólnym w programie	os.	8 744	11 219	6 722	130,08%	166,90%
9.2	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych usługami zdrowotnymi w programie	os.	245 473	145 047	76 885	319,27%	188,65%
9.2	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych usługami asystenckimi i opiekuńczymi świadczonymi w społeczności lokalnej w programie [osoby]	os.	4 780	6 127	nd.	nd.	nd.
9.2	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych usługami w postaci mieszkań chronionych i wspomaganych w programie [osoby]	os.	157	237	nd.	nd.	nd.

Działanie	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Szacowana wartość wskaźnika	Aktualna wartość wskaźnika	Wartość docelowa dla 2023 r.	% realizacji wartości docelowej według wartości szacowanej	% realizacji wartości docelowej według wartości aktualnej
9.2	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych usługami wspierania rodziny i pieczy zastępczej w programie [osoby]	os.	2 631	3 713	nd.	nd.	nd.
9.2	Liczba wspartych w programie miejsc świadczenia usług społecznych, istniejących po zakończeniu projektu	szt.	5 551	5 336	4 436	125,14%	120,29%
9.2	Liczba wspartych w programie miejsc świadczenia usług zdrowotnych, istniejących po zakończeniu projektu	szt.	888	528	600	148,00%	88,00%
9.2	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, które opuściły opiekę instytucjonalną na rzecz usług społecznych świadczonych w społeczności lokalnej w programie [osoby]	os.	30	36	nd.	nd.	nd.
9.2	Liczba utworzonych w programie miejsc świadczenia usług asystenckich i opiekuńczych istniejących po zakończeniu projektu [szt.]	os.	2 608	2 175	nd.	nd.	nd.
9.2	Liczba utworzonych w programie miejsc świadczenia usług w mieszkaniach wspomaganych i chronionych istniejących po zakończeniu projektu [szt.]	os.	69	41	nd.	nd.	nd.
9.2	Liczba utworzonych w programie miejsc świadczenia usług wspierania rodziny i pieczy zastępczej istniejących po zakończeniu projektu [szt.]	os.	732	743	nd.	nd.	nd.
9.2	Wartość wydatków kwalifikowalnych przeznaczonych na działania związane z pandemią COVID-19	EUR	69 680 702	15 346 963	6 997 000	995,87%	219,34%
9.2	Liczba osób objętych wsparciem w zakresie zwalczania lub przeciwdziałania skutkom pandemii COVID-19	os.	1 039	2 400	1 013	102,57%	236,92%
9.2	Liczba podmiotów objętych wsparciem w zakresie zwalczania lub przeciwdziałania skutkom pandemii COVID-19	szt.	16	26	5	320,00%	520,00%
9.3	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie	os.	2 156	2 533	1 807	119,31%	140,18%
9.3	Liczba podmiotów ekonomii społecznej objętych wsparciem	szt.	699	1 989	720	97,08%	276,25%
9.3	Liczba inicjatyw dotyczących rozwoju ekonomii społecznej sfinansowanych ze środków EFS [szt.]	szt.	94	78	nd.	nd.	nd.

Działanie	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Szacowana wartość wskaźnika	Aktualna wartość wskaźnika	Wartość docelowa dla 2023 r.	% realizacji wartości docelowej według wartości szacowanej	% realizacji wartości docelowej według wartości aktualnej
9.3	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym pracujących po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek)	os.	815	664	38%	99,48%	68,98%
9.3	Liczba miejsc pracy utworzonych w przedsiębiorstwach społecznych	szt.	777	761	687	113,10%	110,77%
OP 10							
10.1	Liczba szkół i placówek systemu oświaty wyposażonych w ramach programu w sprzęt TIK do prowadzenia zajęć edukacyjnych	szt.	1 407	1 239	339	415,04%	365,49%
10.1	Liczba szkół, których pracownie przedmiotowe zostały wyposażone w programie	szt.	1 503	1 340	317	474,13%	422,71%
10.1	Liczba uczniów objętych wsparciem w zakresie rozwijania kompetencji kluczowych lub umiejętności uniwersalnych w programie	szt.	125 464	162 843	70 242	178,62%	231,83%
10.1	Liczba nauczycieli objętych wsparciem w programie	os.	13 432	15 396	8663	155,05%	177,72%
10.1	Liczba nauczycieli objętych wsparciem z zakresu TIK w programie	os.	6 200	7 075	4826	128,47%	146,60%
10.1	Liczba uczniów objętych wsparciem stypendialnym w programie	os.	5 082	3 806	2563	198,28%	148,50%
10.1	Liczba dzieci objętych w ramach programu dodatkowymi zajęciami zwiększającymi ich szanse edukacyjne w edukacji przedszkolnej	os.	19 707	21 124	16895	116,64%	125,03%
10.1	Liczba miejsc wychowania przedszkolnego dofinansowanych w programie	szt.	5 780	5 052	3781	152,87%	133,62%
10.1	Liczba szkół i placówek systemu oświaty wykorzystujących sprzęt TIK do prowadzenia zajęć edukacyjnych	szt.	1 280	1 254	90%	101,08%	112,46%
10.1	Liczba szkół, w których pracownie przedmiotowe wykorzystują wyposażenie do prowadzenia zajęć edukacyjnych	szt.	1 321	1 332	90%	97,66%	110,45%
10.1	Liczba uczniów, którzy nabyli kompetencje kluczowe lub umiejętności uniwersalne po opuszczeniu programu	os.	116 134	143 763	97%	95,43%	91,01%
10.1	Liczba nauczycieli, którzy uzyskali kwalifikacje lub nabyli kompetencje po opuszczeniu programu (10.1.1)	os.	11 002	13 167	91%	104,94%	107,60%
10.1	Liczba nauczycieli, którzy uzyskali kwalifikacje lub nabyli kompetencje po opuszczeniu programu (10.1.4)	os.	1 802	1 887	86%	109,65%	112,58%

Działanie	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Szacowana wartość wskaźnika	Aktualna wartość wskaźnika	Wartość docelowa dla 2023 r.	% realizacji wartości docelowej według wartości szacowanej	% realizacji wartości docelowej według wartości aktualnej
10.1	Wartość wydatków kwalifikowalnych przeznaczonych na działania związane z pandemią COVID-19	EUR	56 994 652	12 301 640	8 164 000	698,12%	150,68%
10.1	Liczba podmiotów objętych wsparciem w zakresie zwalczania lub przeciwdziałania skutkom pandemii COVID-19	szt.	386	431	200	193,00%	215,50%
10.2	Liczba osób o niskich kwalifikacjach objętych wsparciem w programie	os.	22 863	24 316	20 024	114,18%	121,43%
10.2	Liczba osób w wieku 50 lat i więcej objętych wsparciem w programie	os.	11 091	13 693	9 779	113,42%	140,02%
10.2	Liczba osób w wieku 25 lat i więcej objętych wsparciem w programie	os.	29 227	29 171	24 004	121,76%	121,53%
10.2	Liczba osób o niskich kwalifikacjach, które uzyskały kwalifikacje lub nabyły kompetencje po opuszczeniu programu	os.	18 398	22 573	59%	136,39%	157,34%
10.2	Liczba osób w wieku 50 lat i więcej, które uzyskały kwalifikacje lub nabyły kompetencje po opuszczeniu programu	os.	9 003	12 821	45%	180,39%	208,07%
10.2	Liczba osób w wieku 25 lat i więcej, które uzyskały kwalifikacje lub nabyły kompetencje po opuszczeniu programu	os.	23 004	26 794	68%	115,75%	135,08%
10.3	Liczba szkół i placówek objętych wsparciem w zakresie realizacji zadań w obszarze doradztwa edukacyjno-zawodowego	szt.	566	552	785	72,10%	70,32%
10.3	Liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego uczestniczących w stażach i praktykach u pracodawcy	os.	17 323	15 608	10 083	171,80%	154,80%
10.3	Liczba szkół i placówek kształcenia zawodowego wyposażonych w programie w sprzęt i materiały dydaktyczne niezbędne do realizacji kształcenia zawodowego	szt.	344	354	223	154,26%	158,74%
10.3	Liczba podmiotów realizujących zadania centrum kształcenia zawodowego i ustawicznego objętych wsparciem w programie	szt.	25	24	16	156,25%	150,00%
10.3	Liczba nauczycieli kształcenia zawodowego oraz instruktorów praktycznej nauki zawodu objętych wsparciem w programie	os.	1 996	1 680	1 874	106,51%	89,65%
10.3	Liczba uczniów objętych wsparciem w zakresie rozwijania kompetencji kluczowych lub umiejętności uniwersalnych w programie	szt.	6 126	9 387	4 866	125,89%	192,91%
10.3	Liczba uczniów objętych wsparciem stypendialnym w programie	os.	2 958	2 814	2 959	99,97%	95,10%

Działanie	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Szacowana wartość wskaźnika	Aktualna wartość wskaźnika	Wartość docelowa dla 2023 r.	% realizacji wartości docelowej według wartości szacowanej	% realizacji wartości docelowej według wartości aktualnej
10.3	Liczba osób uczestniczących w pozaszkolnych formach kształcenia w programie	os.	13 101	12 437	9 779	133,97%	127,18%
10.3	Liczba nauczycieli kształcenia zawodowego oraz instruktorów praktycznej nauki zawodu, którzy uzyskali kwalifikacje lub nabyli kompetencje po opuszczeniu programu	os.	1 868	1 553	80%	116,98%	115,55%
10.3	Liczba szkół i placówek kształcenia zawodowego wykorzystujących doposażenie zakupione dzięki EFS	szt.	344	338	82%	121,95%	116,44%
10.3	Liczba uczniów, którzy nabyli kompetencje kluczowe lub umiejętności uniwersalne po opuszczeniu programu	os.	344	6 738	97%	5,79%	74,00%
10.3	Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje w ramach pozaszkolnych form kształcenia	os.	11 001	10 995	85%	98,79%	104,01%
OP 12							
12.1, 12.2	Liczba zmodernizowanych energetycznie budynków	szt.	84,00	14,00	90	93,33%	15,56%
12.1, 12.2	Zmniejszenie rocznego zużycia energii pierwotnej w budynkach publicznych	kWh/rok	17 757 998,03	1 534 389,08	29 000 000	61,23%	5,29%
12.1, 12.2	Liczba podmiotów, które udostępniły on-line informacje sektora publicznego	szt.	28,00	0,00	26	107,69%	0,00%
12.1, 12.2	Liczba usług publicznych udostępnionych on-line o stopniu dojrzałości co najmniej 3	szt.	14,00	0,00	3	466,67%	0,00%
12.1, 12.2	Liczba usług publicznych udostępnionych on-line o stopniu dojrzałości co najmniej 4 -transakcja	szt.	7,00	0,00	1	700,00%	0,00%
12.1, 12.2	Liczba podmiotów objętych wsparciem w zakresie zwalczania lub przeciwdziałania skutkom pandemii COVID-19	szt.	2,00	1,00	2	100,00%	50,00%
12.1, 12.2	Wartość sprzętu IT oraz oprogramowania/licencji finansowanych w odpowiedzi na COVID-19	EUR	6 840 299,51	3 565 368,53	3 873 000	176,62%	92,06%
12.1, 12.2	Wartość sprzętu IT oraz oprogramowania/licencji finansowanych w odpowiedzi na COVID-19 dla sektora ochrony zdrowia	EUR	6 840 299,51	3 565 368,53	3 873 000	176,62%	92,06%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Informacji kwartalnej za III kwartał 2023 r.

1.7. Ocena komplementarności realizowanych działań

W jakim stopniu podejmowane w ramach RPO WM 2014-2020 działania ukierunkowane na rozwój społeczno-gospodarczy województwa i realizację celów Strategii Europa 2020 były ze sobą komplementarne?

W jakim stopniu podejmowane w ramach RPO WM 2014-2020 działania ukierunkowane na rozwój społeczno-gospodarczy województwa i realizację celów Strategii Europa 2020 były komplementarne z działaniami ukierunkowanymi na rozwój społeczno-gospodarczy województwa i realizację celów Strategii Europa 2020 finansowanymi z innych źródeł?

Zdaniem przedstawicieli IZ i IP uczestniczących w badaniu jakościowym, **działania podejmowane w ramach Programu, które były ukierunkowane na rozwój społeczno-gospodarczy województwa i realizację celów Strategii Europa 2020, były ze sobą komplementarne**. Wynikało to już z samej spójności kierunków rozwoju Mazowsza z założeniami Strategii i zakładanymi w jej ramach celami. Mówiąc o komplementarności inwestycji w ramach Programu, jak i tych podejmowanych w ramach innych źródeł, respondenci wskazywali przede wszystkim na zapewnianie spójności działań infrastrukturalnych zaplanowanych i wdrażanych przez Beneficjentów. We wnioskach o dofinansowanie konieczne było bowiem wykazanie, w jaki sposób planowane do realizacji inwestycje uzupełniają realizowane dotychczas działania w tym samym obszarze.

Również eksperci uczestniczący w panelu eksperckim potwierdzili wysoki stopień komplementarności podejmowanych działań, wskazując przy tym również na wpływ prawidłowo funkcjonującego systemu instytucjonalnego, który zapewnia spójność działań podejmowanych w skali regionu, kraju oraz Unii Europejskiej.

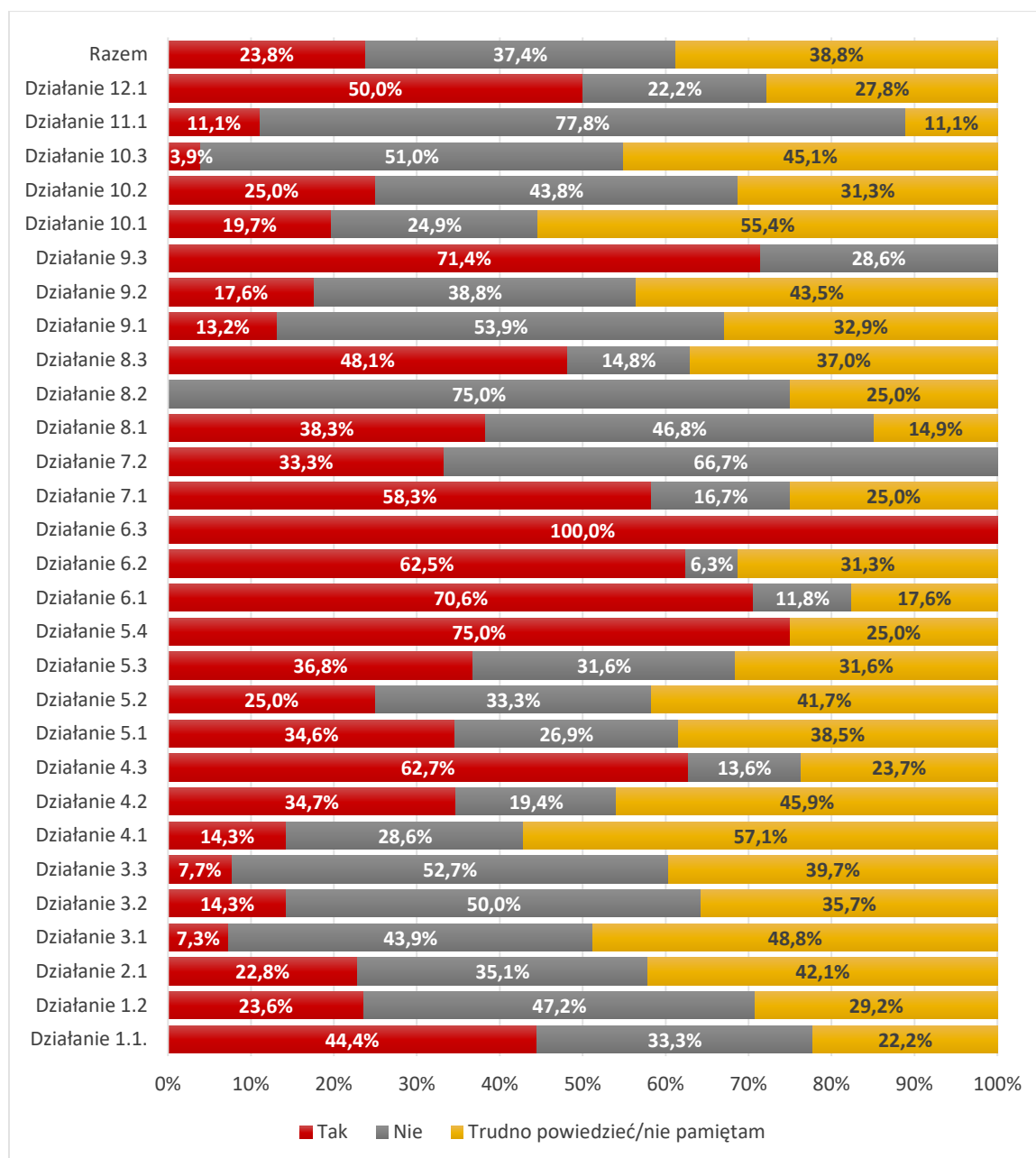
Uczestnicy badania FGI potwierdzili, iż projekty ukierunkowane na rozwój społeczno-gospodarczy województwa i realizację celów Strategii Europa 2020 były ze sobą w wysokim stopniu komplementarne. Wynikało to przede wszystkim już z poziomu programowania wsparcia, gdyż prawidłowo skonstruowana logika interwencji zapewniła, iż projekty mają realizować cele strategii lokalnej, cele strategii regionalnej, cele programowe, cele umowy partnerstwa i w konsekwencji Strategię Europa 2020. Badani dodali również, że obserwowana komplementarność jest rozpatrywana w ujęciu wieloaspektowym, dotycząc komplementarności przedmiotowej, geograficznej, funkcjonalnej oraz międzyfunduszowej.

Realizowane przez nas projekty są właściwie wszystkie komplementarne ze sobą, wszystkie wpływają na jakość udzielanych świadczeń, na dostępność do tych świadczeń. Finansujemy je z różnych źródeł zarówno z programów operacyjnych związanymi ze środkami unijnymi jak również z programów krajowych. Są również komplementarne z projektami realizowanymi przez naszych partnerów.

Źródło: badanie metodą FGI.

Biorąc pod uwagę wyniki badania ilościowego, blisko jeden na czterech Beneficjentów realizował również działania finansowane z innych środków, które były komplementarne względem wdrażanego projektu finansowanego ze środków Programu (23,8%). Na realizację działań uzupełniających względem omawianych inwestycji wskazywali najczęściej Beneficjenci Działań 5.3 (75,0%), 5.4 (70,6%) i 6.3 (100,0%). Stosunkowo często były one wdrażane również przez realizatorów projektów w Działaniach 4.2 (62,7%), 6.2 (62,5%) i 7.1 (58,3%). Działania komplementarne względem inwestycji z Programu realizował również co drugi z Beneficjentów Działania 12.1 (50,0%).

Wykres 6. Czy realizowali Państwo inne inwestycje (finansowane z innych źródeł), które uznać można za komplementarne względem realizowanego projektu finansowanego ze środków RPO?

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CAWI/CATI z Beneficjentami RPO WM 2014-2020, n= 1 396.

1.8. Trwałość efektów interwencji

W jakim stopniu uzyskane efekty wsparcia w zakresie rozwoju społeczno-gospodarczego województwa można uznać za trwałe?

Jakie czynniki wpływają na trwałość efektów wsparcia w zakresie rozwoju społeczno-gospodarczego województwa?

W jakim stopniu uzyskane efekty wsparcia w zakresie osiągania celów Strategii Europa 2020 można uznać za trwałe?

Jakie czynniki wpływają na trwałość efektów wsparcia w zakresie osiągania celów Strategii Europa 2020?

Zdaniem Beneficjentów uczestniczących w wywiadach zrealizowanych metoda FGI, **uzyskane efekty wsparcia w zakresie rozwoju społeczno-gospodarczego województwa cechują się wysoką trwałością**. Wpływ miał na to przede wszystkim infrastrukturalny charakter części projektów i zakup środków trwałych, które będą mogły być wykorzystywane w dłuższej perspektywie czasu. W przypadku działań skoncentrowanych na rozwoju technologicznym, działań innowacyjnych i rozwoju medycyny oraz edukacji i kompetencji zawodowych i społecznych mieszkańców regionu, osiągnięte efekty pozwolą na dalszy ich rozwój i wykorzystywanie w przyszłości jako swoistej bazy umożliwiającej osiągnięcie kolejnych efektów w przyszłości. Tym samym osiągnięte efekty wsparcia respondenci badania uznali za trwałe.

Z naszej strony, ponieważ świadczymy usługi medyczne, instalacja solarna jak i fotowoltaiczna umożliwiła nam zmniejszenie kosztów zmiennych związanych ze zużyciem źródeł energii. A ponieważ bardzo mocno idziemy w telemedycynę i rozwiązania opierające się chociażby na uczenie maszynowe, czyli konsumpcja energii jest dość spora. I dzięki temu możemy trzymać koszty na niższym poziomie, tym samym zwiększając dostępność usług, które świadczymy.

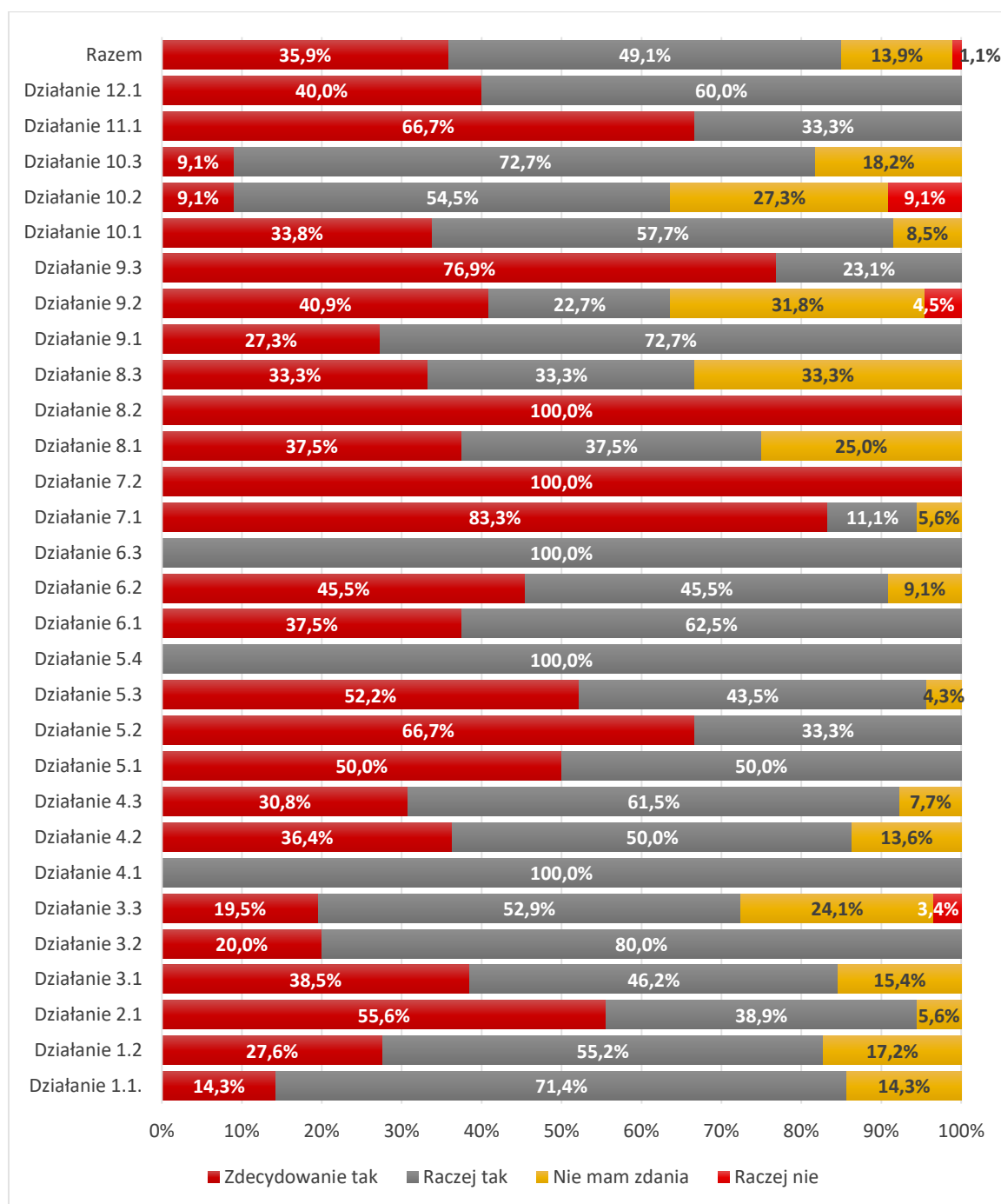
Źródło: badanie metodą FGI.

Wysoką trwałość osiągniętych rezultatów potwierdzono w ramach badania ilościowego z Beneficjentami. Wpływ interwencji na rozwój społeczno-gospodarczy województwa oceniano najczęściej jako zdecydowanie/raczej trwałe (85,0% wskazań). Na odpowiedzi świadczące o trwałości tego wpływu wskazywali najczęściej Beneficjenci Działań 3.2, 4.1, 5.1, 5.2 i 5.4, 6.1 i 6.3, 7.2, 8.2, a także 9.1 i 9.3, 11.1 i 12.1 (po 100,0% wskazań). Podkreślano przy tym, że na wysoką trwałość wpływu realizowanych projektów na sytuację społeczno-gospodarczą składają się takie czynniki, jak

- bieżące monitorowanie osiągniętych rezultatów, pozwalające oczekiwać, że utrzymają się one przez dłuższy czas;
- dostosowanie wsparcia do potrzeb identyfikowanych w regionie;
- kontynuowanie działań rozpoczętych w projekcie;
- niezbywalny bądź długotrwały charakter osiągniętych rezultatów (jak wzrost kompetencji/kwalifikacji uczestników).

Na raczej niską trwałość wpływu projektów na rozwój społeczno-gospodarczy Mazowsza wskazało łącznie 1,1% ogółu respondentów, z czego najczęściej Beneficjenci Działań 9.2 (4,5%) i 10.2 (9,1%). Niskie oceny trwałości analizowanego wpływu uzasadniano poprzez wskazania na **brak środków na kontynuację działań rozpoczętych w ramach projektów oraz inflację, utrudniającą ich dalszą realizację ze środków własnych**.

Wykres 7. Czy wpływ ten można Pana/Pani zdaniem uznać za trwały?

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CAWI/CATI z Beneficjentami RPO WM 2014-2020, n= 1 395.

Oceniając trwałość wpływu realizowanych projektów na osiągnięcie celów Strategii Europa 2020, Beneficjenci wskazywali najczęściej na oceny zdecydowanie/raczej pozytywne (łącznie 44,0% wskazań) bądź nie mieli jednoznacznego zdania w tym zakresie (52,8%). Odsetek ocen zdecydowanie/raczej negatywnych wynosił zaledwie 3,2%. Biorąc pod uwagę poszczególne Działania, najwyższą trwałość wpływu interwencji na realizację omawianych celów deklarowali Beneficjenci Działań 8.2 (75,0%) i 9.3 (92,9%). Na oceny świadczące o zdecydowanie/raczej niskiej trwałości tego oddziaływania wskazywali natomiast najczęściej Beneficjenci Działań 8.1 (8,5%) i 9.2 (7,1%).

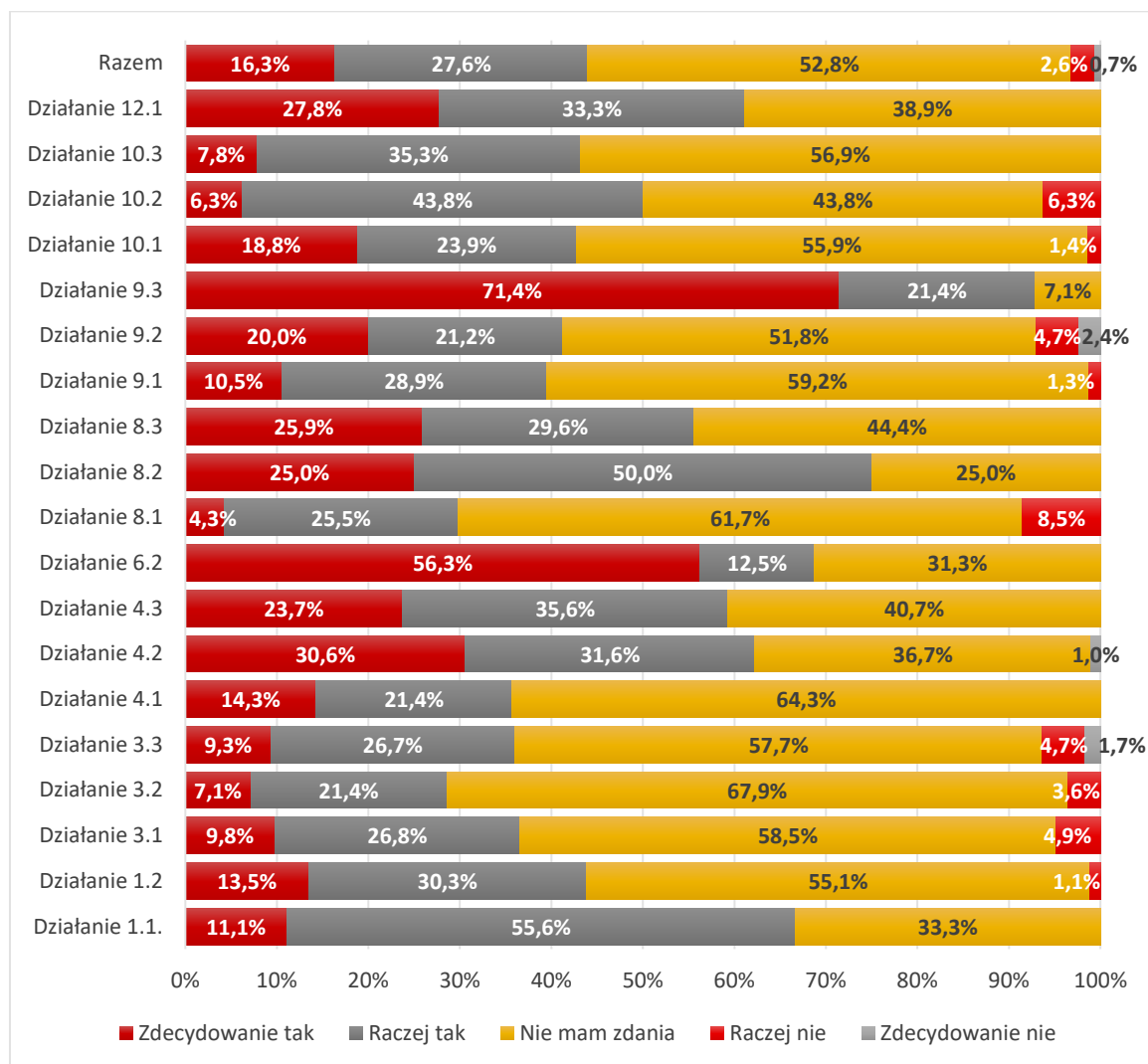
Uzasadniając deklarowaną wysoką trwałość wpływu interwencji na realizację celów Strategii Europa 2020, Beneficjenci wskazywali na:

- bieżące monitorowanie osiągniętych rezultatów, pozwalające oczekiwać, że utrzymają się one przez dłuższy czas;
- dalsze wykorzystywanie efektów osiągniętych w ramach projektów/zakupionego w projektach sprzętu;
- kontynuowanie działań rozpoczętych w projekcie;
- utrzymanie działalności na rynku/stanowisk pracy (w przypadku projektów obejmujących wsparcie przedsiębiorców w sytuacji pandemii COVID-19).

Na nietrwałość osiągniętych w tym zakresie efektów, zdaniem ankietowanych Beneficjentów, wpływały przede wszystkim następujące czynniki:

- niewielka skala przedsięwzięcia w stosunku do identyfikowanych potrzeb, skutkująca koniecznością kontynuacji dotychczasowych działań;
- brak środków na kontynuację rozpoczętych działań;
- trudna sytuacja rynkowa, wywołana pandemią COVID-19 i jej długoterminowymi konsekwencjami oraz wojną w Ukrainie.

Wykres 8. Czy wpływ ten można Pana/Pani zdaniem uznać za trwały?

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CAWI/CATI z Beneficjentami RPO WM 2014-2020, n= 1 205.

Również w ramach badania metodą fokusową Beneficjenci przyznawali, że uzyskane efekty wsparcia w zakresie osiągania celów Strategii Europa 2020 uznać należy za trwałe. Wskazano przy tym, że wpływ ma na to zarówno infrastrukturalny, jak i społeczny charakter realizowanych projektów. W przypadku działań infrastrukturalnych ich efekty wykorzystywane mogą być przez wiele lat, zaś w przypadku działań miękkich, takich, jak aktywizacja społeczna i zawodowa czy nabycie nowych kompetencji – dożywotnio.

Oczywiście jeżeli chodzi o nasze projekty, jak najbardziej te efekty możemy uznać za trwałe. I nie wyobrażam sobie, żeby kiedykolwiek te projekty przestały funkcjonować. One będą nadal kontynuowane. Ich okres trwałości nie wygasa. I w związku z zapotrzebowaniem na usługi zdrowotne, wszystkie zakupy właściwie są po kilku latach ponawiane, odtwarzane i modernizowane w zakresie szybko zmieniającej się infrastruktury i dostępu do nowoczesnej aparatury i sprzętu medycznego. A kształtujący się personel wymaga dostępu do nowoczesnych technik diagnostycznych. I staramy się o to, żeby jakość udzielanych świadczeń była zawsze na wysokim poziomie. Więc zapotrzebowanie tutaj jest niekończące się.

Źródło: badanie metodą FGI

Zdaniem przedstawicieli IZ i IP Programu można oczekiwać, że efekty osiągnięte na skutek realizacji projektów, w tym efekty wsparcia w zakresie osiągania celów Strategii Europa 2020 oraz wsparcia rozwoju społeczno-gospodarczego Mazowsza, będą miały charakter trwały, utrzymując się co najmniej w okresie trwałości, jeśli nie dłużej. Do czynników wpływających na utrzymanie się efektów interwencji zaliczono:

- możliwości finansowe podmiotów, które realizowały projekty, w zakresie kontynuowania dotychczasowych działań;
- gotowość podmiotów, które realizowały projekt, do poszukiwania zewnętrznych źródeł finansowania, umożliwiających kontynuowanie dotychczasowych działań;
- gotowość uczestników projektów do dalszego wykorzystania zdobytych możliwości/wiedzy/doświadczenia/umiejętności i/lub ich pogłębiania;
- dalsze wykorzystywanie zakupionego wyposażenia/sprzętu na rzecz kontynuacji działań realizowanych w ramach projektów;
- wytrzymałość materiałów zastosowanych w ramach projektów infrastrukturalnych/zakupionego wyposażenia itp.;
- stopień użytkowania zakupionego w projektach sprzętu i utworzonej infrastruktury;
- rozwój wiedzy, technologii i stosowanych rozwiązań, przekładający się na dezaktualizację efektów projektów.

1.9. Nieplanowane efekty wdrażania Programu

Jakie można wskazać nieoczekiwane pozytywne efekty wdrażania Programu?

Jakie można wskazać nieoczekiwane negatywne efekty wdrażania Programu?

Nieplanowane efekty pozytywne

Nieoczekiwanym, pozytywnym efektem wdrażanej interwencji, dostrzeganym przez Beneficjentów uczestniczących w badaniu FGI, było znaczące zainteresowanie odbiorców wsparcia innymi działaniami po uczestnictwie w projekcie, zwiększenie ich świadomości i chęci do kontynuowania swojego uczestnictwa we wsparciu w przyszłości.

W przypadku działań zdrowotnych i edukacyjnych skierowanych do dzieci, u rodziców obserwowano istotny wzrost świadomości w zakresie korzyści wynikających z działań profilaktycznych i działań wpływających na wzrost umiejętności u dzieci, szczególnie w przypadku wykorzystywania nowoczesnych i innowacyjnych metod.

Pozytywny, nieprzewidziany wpływ działań infrastrukturalnych obserwowano w kontekście kształtowania przestrzeni miejskiej. Dostrzeżono pozytywny wpływ zmodernizowanej architektury na architekturę powstających budynków, przekładając się na większą rozpoznawalność gminy oraz dostrzeżenie tej realizacji przez architektów.

Innym, obserwowanym przez uczestników badania FGI nieprzewidzianym pozytywnym efektem było przekonanie się i docenienie przez personel elektronicznego obiegu dokumentów, wdrożonego w części administracyjnej, jak również w części wykorzystywanej do świadczenia usług.

Wtedy, kiedy wybuchła epidemia covidu i musieliśmy się bardzo mocno izolować, u nas nie ma możliwości pracy zdalnej, więc szpital pracował. I przychodziliśmy wszyscy do pracy więc to ograniczenie kontaktów bezpośrednich poprzez elektroniczny obieg dokumentów, naprawdę wiele osób, które wtedy sceptycznie do tego pochodziło, to doceniło. I chyba wszyscy się już do tego przyzwyczailiśmy i z tego korzystamy.

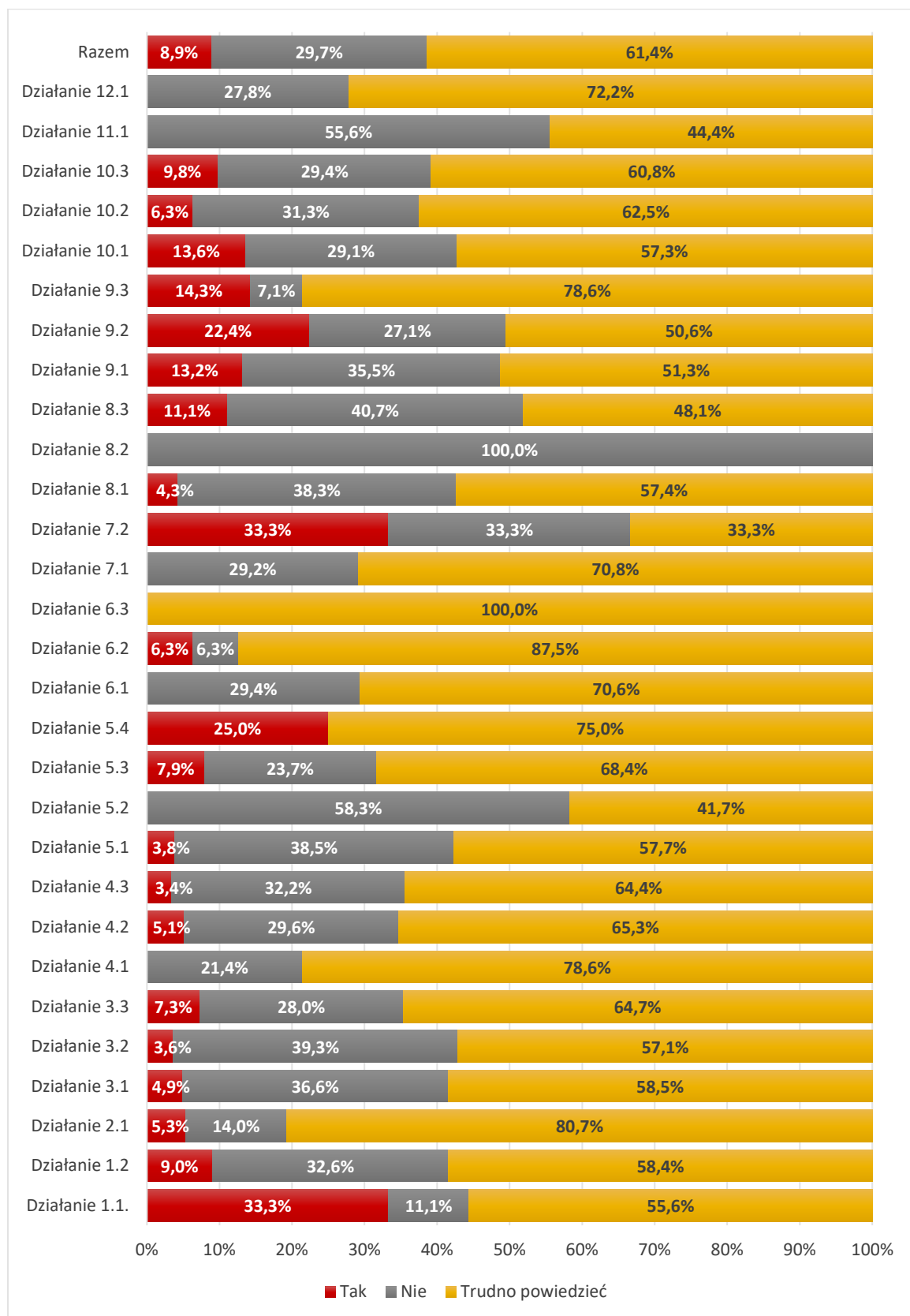
Źródło: badanie metodą FGI.

W ramach badania ilościowego, na wystąpienie dodatkowych, nieplanowanych, pozytywnych efektów projektów wskazało ogółem 8,9% realizatorów projektów. Tego typu rezultaty dostrzegali najczęściej Beneficjenci Działów 1.1 (33,3%) 5.4 (25,0%), 7.2 (33,3%) oraz 9.2 (22,4%).

Do nieplanowanych efektów pozytywnych interwencji zaliczono:

- zaangażowanie osób odpowiedzialnych za realizację interwencji;
- duże zainteresowanie ze strony potencjalnych uczestników;
- duże zaangażowanie ze strony uczestników projektów;
- wysoki poziom zadowolenia uczestników z otrzymanego wsparcia;
- wysoki wpływ realizowanych działań na sytuację społeczną/zawodową odbiorców wsparcia;
- wzrost umiejętności kadry lidera i partnera projektów na skutek podjętych współpracy;
- utrzymanie przedsiębiorstwa na rynku (w przypadku przedsiębiorstw wspartych z uwagi na pandemię koronawirusa);
- poprawa wyników finansowych przedsiębiorstw;
- rozwój przedsiębiorstw objętych wsparciem;
- znaczące przekroczenie zakładanych wartości wskaźników;
- nawiązanie współpracy z innymi podmiotami/jednostkami.

Wykres 9. Czy w wyniku realizacji projektu pojawiły się jakieś nieoczekiwane, pozytywne efekty?

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CAWI/CATI z Beneficjentami RPO WM 2014-2020, n= 1 396.

Natomiast przedstawiciele IZ i IP uczestniczący w badaniu, do nieoczekiwanych, pozytywnych efektów realizacji Programu zaliczyli:

- duże zainteresowanie ze strony wnioskodawców;
- pozytywny odbiór realizowanych działań przez opinię publiczną, w tym działań informacyjno-promocyjnych;
- wzrost świadomości potencjalnych beneficjentów, w tym samorządów, nt. korzyści płynących z wykorzystania środków unijnych na rzecz rozwoju regionu i wzrostu jakości życia jego mieszkańców.

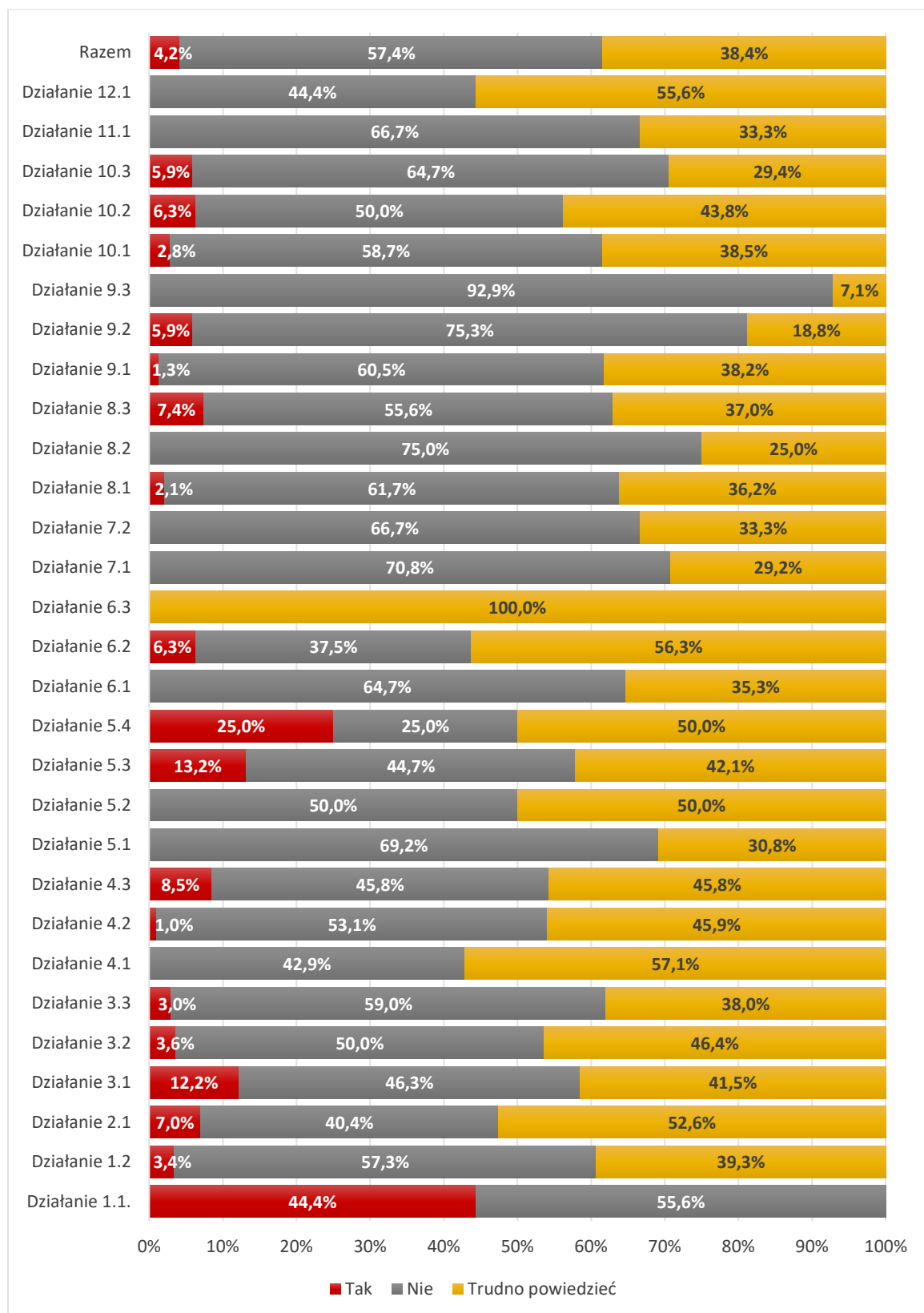
Nieplanowane efekty negatywne

Na wystąpienie nieplanowanych efektów negatywnych wskazało natomiast 4,2% Beneficjentów Programu. Identyfikowali je najczęściej realizatorzy projektów w Działaniach 1.1 (44,4%) oraz 5.4 (25,0%). Stosunkowo często na ich wystąpienie wskazywali również Beneficjenci Działania 3.1 (12,2%) i 5.3 (13,2%).

Do pojawiających się efektów negatywnych realizacji projektów zaliczono:

- brak środków finansowych umożliwiających kontynuowanie/utrzymanie efektów interwencji;
- duże koszty utrzymania efektów projektów;
- wzrost cen towarów i usług, skutkujący nieadekwatnością wcześniejszych wycen planowanych działań;
- opóźnienia/utrudnienia wynikające z pandemii COVID-19;
- konieczność poniesienia wyższego niż zakładano wkładu własnego;
- konieczność zwrotu części środków na skutek nieprawidłowości wykrytych podczas kontroli;
- niezadowolenie części odbiorców z otrzymanego wsparcia.

Wykres 10. Czy w wyniku realizacji projektu pojawiły się jakieś nieoczekiwane, negatywne efekty?

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CAWI/CATI z Beneficjentami RPO WM 2014-2020, n= 1 396.

Przedstawiciele IZ i IP Programu, poproszeni o wskazanie nieplanowanych efektów negatywnych interwencji wskazywali z kolei na:

- nieumiejętność przygotowania atrakcyjnej oferty wsparcia na rzecz wzmocnienia działalności MŚP przez JST;
- „zepsucie” rynku szkoleń dla dorosłych przez wsparcie unijne, które stanowiło motywację dla powstawania firm oferujących szkolenia niskiej jakości.

1.10. Ocena efektywności interwencji

Jakie czynniki wpływały na efektywność interwencji?

Czy można byłoby osiągnąć zbliżone efekty w zakresie rozwoju społeczno-gospodarczego województwa i realizacji celów Strategii Europa 2020 bez wykorzystania środków unijnych w ramach RPO WM 2014-2020?

Zgodnie z danymi dotyczącymi realizowanych projektów pozyskanymi od Zamawiającego, w ramach Programu wdrażano łącznie 5 786, z czego realizacja 751 jeszcze się nie zakończyła. Do tej pory wydatki z zatwierdzonych wniosków o płatność sięgnęły ogółem 12 465 330 718 euro, z czego 10 633 286 811 euro stanowiły wydatki kwalifikowalne. Największe środki pochłonęła realizacja 52 projektów wdrażanych w ramach Działania 4.1 *Odnawialne źródła energii* (1 297 829 671,83 euro) oraz 56 projektów realizowanych w ramach Działania 5.1 *Dostosowanie do zmian klimatu* (1 554 339 644,21 euro).

Tabela 23. Dane finansowe dotyczące realizowanych projektów

Działanie/ Poddziałanie	Liczba realizowanych projektów	Zawarte umowy o dofinansowanie			Wydatki z zatwierdzonych wniosków o płatność		
		Wartość ogółem	Wydatki kwalifikowalne	Wkład UE	Wartość ogółem	Wydatki kwalifikowalne	Wkład UE
Działanie 1.1 <i>Działalność badawczo-rozwojowa jednostek naukowych</i>	21	821 484 394,66	673 368 748,35	519 572 711,01	692 940 412,55	574 136 223,48	444 035 689,77
Działanie 1.2 <i>Działalność badawczo-rozwojowa przedsiębiorstw</i>	491						
Działanie 2.1 <i>E-usługi/ Poddziałanie 2.1.1 E-usługi dla Mazowsza</i>	183	905 035 963,39	791 993 075,50	521 755 792,36	861 439 123,22	714 339 859,08	470 029 458,90
Działanie 2.1 <i>E-usługi/ Poddziałanie 2.1.2 E-usługi dla Mazowsza w ramach ZIT</i>							
Działanie 3.1 <i>Poprawa rozwoju MŚP na Mazowszu/ Poddziałanie 3.1.2 Rozwój MŚP</i>	235	901 197 810,37	834 472 190,90	666 197 178,07	726 283 935,68	673 023 595,99	537 085 594,49
Działanie 3.2 <i>Internacjonalizacja MŚP/ Poddziałanie 3.2.2 Internacjonalizacja przedsiębiorstw</i>	117	139 644 880,65	114 487 000,11	90 732 742,88	127 975 152,70	87 035 519,47	68 560 741,20
Działanie 3.3 <i>Innowacje w MŚP</i>	1 951	71 275 536,55	59 229 126,48	26 726 904,00	69 767 339,58	56 145 226,48	25 249 998,99
Działanie 4.1 <i>Odnawialne źródła energii</i>	52	1 461 517 845,07	1 224 669 886,73	714 540 022,62	1 297 829 671,83	1 083 426 830,50	622 700 222,56
Działanie 4.2 <i>Efektywność energetyczna</i>	226	318 107 423,10	275 081 077,87	207 218 062,09	313 480 755,82	261 057 164,43	195 998 931,35
Działanie 4.3 <i>Redukcja emisji zanieczyszczeń powietrza/ Poddziałanie 4.3.1 Ograniczanie zanieczyszczeń powietrza i rozwój mobilności miejskiej</i>	155	861 070 516,27	566 288 563,39	434 945 329,28	734 290 052,73	501 038 562,95	383 193 015,06
Działanie 4.3 <i>Redukcja emisji zanieczyszczeń powietrza/ Poddziałanie 4.3.2 Mobilność miejska w ramach ZIT</i>							
Działanie 5.1 <i>Dostosowanie do zmian klimatu</i>	56	1 689 348 544,75	1 299 419 007,18	1 035 429 214,80	1 554 339 644,21	1 191 666 995,11	949 596 720,67
Działanie 5.2 <i>Gospodarka odpadami</i>	28	99 818 598,56	96 675 979,59	64 273 478,26	86 105 654,18	82 963 035,21	53 303 122,76
Działanie 5.3 <i>Dziedzictwo kulturowe</i>	98	39 986 492,87	26 040 423,05	19 119 273,84	37 504 361,57	24 619 883,96	18 034 836,92

Działanie/ Poddziałanie	Liczba realizowanych projektów	Zawarte umowy o dofinansowanie			Wydatki z zatwierdzonych wniosków o płatność		
		Wartość ogółem	Wydatki kwalifikowalne	Wkład UE	Wartość ogółem	Wydatki kwalifikowalne	Wkład UE
Działanie 5.4 <i>Ochrona bioróżnorodności</i>	6	442 821 159,05	309 290 513,37	196 045 057,47	406 905 917,40	285 643 751,34	179 365 361,19
Działanie 6.1 <i>Infrastruktura ochrony zdrowia</i>	46	18 489 723,29	16 180 571,23	12 944 456,98	18 489 723,29	16 180 571,23	12 944 456,98
Działanie 6.2 <i>Rewitalizacja obszarów zmarginalizowanych</i>	39	1 044 112 239,59	1 004 617 541,04	821 049 656,15	935 639 498,56	893 392 244,18	731 932 880,58
Działanie 6.3 <i>Wsparcie ochrony zdrowia w ramach ZIT w związku z epidemią COVID-19</i>	1	526 810 467,22	383 871 589,11	286 098 704,13	500 554 734,57	374 818 510,39	280 051 192,69
Działanie 7.1 <i>Infrastruktura drogowa</i>	39	931 177 263,93	858 365 730,44	628 679 598,16	924 311 018,38	851 499 484,87	623 279 529,94
Działanie 7.2 <i>Infrastruktura kolejowa</i>	4	832 785 536,50	568 115 121,28	453 276 775,73	671 609 617,85	542 790 060,06	433 016 726,78
Działanie 8.1 <i>Aktywizacja zawodowa osób bezrobotnych przez PUP i przeciwdziałanie skutkom epidemii COVID-19</i>	174	611 002 076,83	611 002 076,83	488 801 661,78	593 281 728,71	585 760 958,39	468 596 360,76
Działanie 8.2 <i>Aktywizacja zawodowa osób nieaktywnych zawodowo</i>							
Działanie 8.3 <i>Ułatwianie powrotu do aktywności zawodowej osób sprawujących opiekę nad dziećmi do lat 3/ Poddziałanie 8.3.1. Ułatwianie powrotu do aktywności zawodowej</i>	84	153 418 033,29	153 418 033,29	121 878 843,97	140 270 259,72	127 746 491,07	101 288 335,58
Działanie 8.3 <i>Ułatwianie powrotu do aktywności zawodowej osób sprawujących opiekę nad dziećmi do lat 3/ Poddziałanie 8.3.2. Ułatwianie powrotu do aktywności zawodowej w ramach ZIT</i>							
Działanie 9.1 <i>Aktywizacja społeczno-zawodowa osób wykluczonych i</i>	473	470 821 720,88	470 821 720,88	376 445 387,22	388 508 776,90	384 033 579,07	306 719 980,71

Działanie/ Poddziałanie	Liczba realizowanych projektów	Zawarte umowy o dofinansowanie			Wydatki z zatwierdzonych wniosków o płatność		
		Wartość ogółem	Wydatki kwalifikowalne	Wkład UE	Wartość ogółem	Wydatki kwalifikowalne	Wkład UE
<i>przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu</i>							
Działanie 9.2 Usługi społeczne i usługi opieki zdrowotnej/ Poddziałanie 9.2.1 Zwiększenie dostępności usług społecznych	381	490 343 116,21	490 343 116,21	392 271 780,93	432 279 044,41	408 304 725,01	326 511 956,00
Działanie 9.2 Usługi społeczne i usługi opieki zdrowotnej/ Poddziałanie 9.2.2 Zwiększenie dostępności usług zdrowotnych							
Działanie 9.3 Rozwój ekonomii społecznej	24	55 552 550,64	55 552 550,64	44 442 040,52	47 536 040,52	47 268 975,75	37 797 605,37
Działanie 10.1 Kształcenie i rozwój dzieci i młodzieży/ Poddziałanie 10.1.1 Edukacja ogólna	559	508 403 259,45	508 403 259,45	399 829 178,49	443 807 336,54	438 550 583,92	344 260 213,26
Działanie 10.1 Kształcenie i rozwój dzieci i młodzieży/ Poddziałanie 10.1.2 Edukacja ogólna w ramach ZIT							
Działanie 10.1 Kształcenie i rozwój dzieci i młodzieży/ Poddziałanie 10.1.3 Programy stypendialne							
Działanie 10.1 Kształcenie i rozwój dzieci i młodzieży/ Poddziałanie 10.1.4 Edukacja przedszkolna							
Działanie 10.2 Upowszechnianie kompetencji kluczowych wśród osób dorosłych	93	87 368 670,00	87 368 670,00	69 894 936,00	83 791 579,95	80 601 240,38	64 432 069,34
Działanie 10.3 Doskonalenie zawodowe/ Poddziałanie 10.3.1 Doskonalenie zawodowe uczniów	205	359 621 419,07	359 621 419,07	287 662 474,92	306 228 000,61	296 386 435,85	236 929 241,38

Działanie/ Poddziałanie	Liczba realizowanych projektów	Zawarte umowy o dofinansowanie			Wydatki z zatwierdzonych wniosków o płatność		
		Wartość ogółem	Wydatki kwalifikowalne	Wkład UE	Wartość ogółem	Wydatki kwalifikowalne	Wkład UE
Działanie 10.3 <i>Doskonalenie zawodowe/</i> Poddziałanie 10.3.2 <i>Programy stypendialne</i>							
Działanie 10.3 <i>Doskonalenie zawodowe/</i> Poddziałanie 10.3.3 <i>Doradztwo edukacyjno-zawodowe w ramach ZIT</i>							
Działanie 10.3 <i>Doskonalenie zawodowe/</i> Poddziałanie 10.3.4 <i>Kształcenie oraz doskonalenie zawodowe osób dorosłych</i>							
Działanie 12.1 <i>REACT-EU dla termomodernizacji budynków użyteczności publicznej na Mazowszu</i>	46	232 281 724,50	152 885 604,43	129 856 266,59	70 161 336,56	50 856 302,63	43 857 915,79
Działanie 12.2 <i>REACT-EU dla e-usług na Mazowszu</i>							
Razem	5 786	14 073 496 967	11 991 582 596	9 009 687 528	12 465 330 718	10 633 286 811	7 958 772 159

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych pochodzących z Informacji kwartalnej za III kwartał 2023 r.

Przedstawiciele IZ i IP RPO WM 2014-2020 uczestniczący w wywiadach pogłębionych deklarowali najczęściej, że **nakłady przeznaczone na realizację działań zaplanowanych w ramach Programu były optymalne względem zakładanych do uzyskania efektów**, na co wskazuje m.in. poziom realizacji wskaźników. Równocześnie przyznawano jednak, że biorąc pod uwagę duże zainteresowanie wnioskodawców możliwością skorzystania ze wsparcia w ramach poszczególnych Działań, warto byłoby rozważyć zwiększenie alokacji przeznaczanej na ich realizację. Sytuacja ta dotyczyła m.in. Działania 8.2, w przypadku którego przeprowadzono tylko jeden nabór, w ramach którego wykorzystano całość środków przewidzianych na realizację Działania z uwagi na ogromne zainteresowanie ze strony wnioskodawców.

W przypadku Działania 8.2 [...] musieliśmy zwiększyć alokację przeznaczoną na konkurs, ponieważ wartość wniosków, które mogły być wybrane do finansowania, przekraczała prawie dwa razy [zakładaną kwotę] i rzeczywiście zwiększyliśmy [alokację], żeby móc podpisać wszystkie umowy.

Źródło: badanie TDI z przedstawicielami IZ i IP RPO WM 2014-2020.

Opinie przedstawicieli IP i IZ potwierdzili Beneficjenci Programu, uczestniczący w badaniu FGI i CAWI/CATI. Zdaniem respondentów badania FGI, wsparcie finansowe uzyskane w ramach Programu było adekwatne względem potrzeb i zakładanych rezultatów, ponadto, nie byłoby możliwe zrealizowanie działań i osiągnięcie ich efektów w takim samym stopniu, gdyby nie pozyskano dofinansowania w ramach Programu.

Kwota, o którą wnioskowaliśmy była adekwatna do założeń projektowych i też celów, które zostały określone w programie. Więc w tym przypadku jeśli byśmy mieli ocenić wysokość kwoty możliwej do uzyskania, do wsparcia, to jak najbardziej była ona adekwatna do założonych celów.

Jeśli chodzi o nasze przedsiębiorstwo, to wysokość kwoty możliwego do uzyskania wsparcia była jak najbardziej w porządku. Tutaj były to środki wystarczające do przeprowadzenia dosyć skomplikowanych i czasochłonnych prac B+R.

Źródło: badanie metodą FGI

Badani dodali jednak, iż wciąż identyfikowane są dalsze potrzeby w zakresie realizowanych projektów, wskazując przy tym przede wszystkim na potrzeby w zakresie odnawialnych źródeł energii i poprawy efektywności energetycznej budynków.

Istotną rolę w kontekście efektywnego wykorzystania dostępnych środków, zdaniem badanych, pełnią również odpowiednio przygotowane zasoby organizacyjne. Respondenci wskazali, iż wdrażanie i realizowanie projektów przy współfinansowaniu ze środków zewnętrznych nie byłoby możliwe bez zapewnionych właściwych zasobów kadrowych i zaangażowania personelu.

Trudno mi sobie wyobrazić wdrażanie i realizowanie projektów przy współfinansowaniu ze środków zewnętrznych nie mając z kim pracować. Czyli nie mając tego zasobu ludzkiego, zaangażowanego zespołu, który staje na wysokości zadania (...). I to w perspektywie przyniosło efekty, bo praktycznie każdą możliwość pozyskania środka zewnętrznego wykorzystujemy w sposób efektywny.

Źródło: badanie metodą FGI

Zdaniem badanych korzystną zmianą byłoby **przewidzenie rezerwy, jeżeli chodzi o zasoby alokacji, które pozwalałyby na zwiększanie kwoty dofinansowania po odpowiednim udokumentowaniu**. Wynika to z faktu, iż wydatki w projektach inwestycyjnych z powodu czynników zewnętrznych, które miały miejsce w ostatnich latach, znacząco wzrosły. W umowach jest zapis, że jest to zadanie beneficjenta, aby w przypadku podniesienia kosztów projektu finansować je z własnych zasobów. Natomiast w praktyce, zdaniem respondentów, stanowi to wyzwanie, żeby w krótkim czasie zorganizować finansowanie zewnętrzne, gdy brak jest nadwyżek finansowych, które mogłyby być przeznaczone na ten cel.

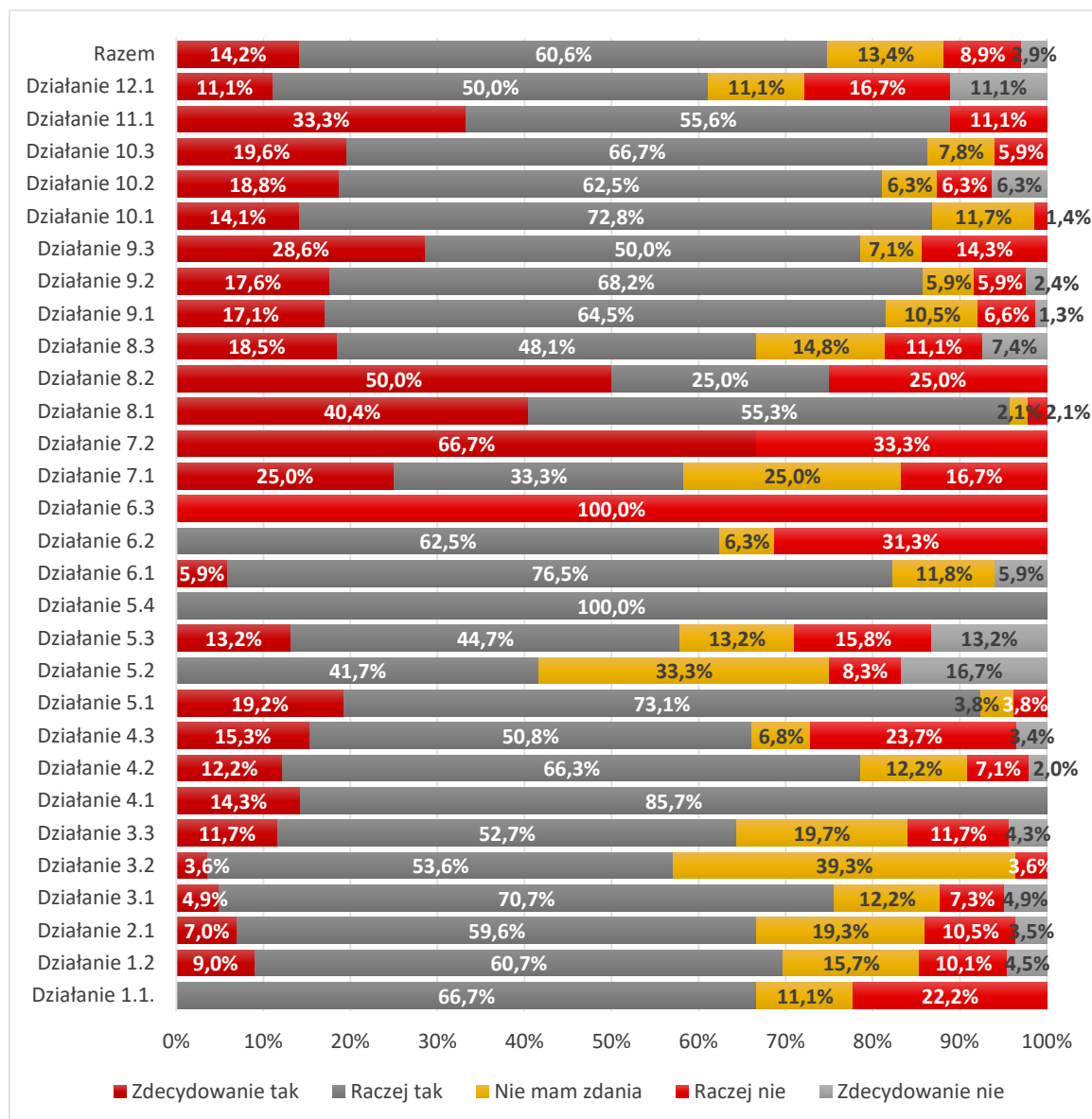
Na pewno wyzwaniem i też propozycją, jeśli ona byłaby możliwa do wdrożenia, to, żeby w każdym z programów była pewna rezerwa środków o które później beneficjenci mogą się ubiegać w jakimś dodatkowym trybie, czy na zasadzie aneksów. Co pozwalałoby na dopasowanie poziomu dofinansowania do realiów rynkowych, w których projekt jest realizowany.

Źródło: badanie metodą FGI

Również w ramach badania ilościowego **Beneficjenci w zdecydowanej większości pozytywnie oceniali wysokość kwoty możliwego do uzyskania wsparcia względem możliwości osiągnięcia zakładanych celów projektów**. Na oceny zdecydowanie/raczej pozytywne wskazało łącznie blisko $\frac{3}{4}$ ankietowanych (74,8%), podczas gdy na oceny przeciwne (zdecydowanie/raczej negatywne) – zaledwie co dziesiąty z badanych (11,8%). Najwyższy odsetek ocen pozytywnych identyfikowano w grupie Beneficjentów Działań 4.1 (100,0%), 5.1 (92,3%), 5.4 (100,0%) oraz 8.1 (95,7%). Na oceny zdecydowanie/raczej negatywne wskazywali z kolei zazwyczaj Beneficjenci Działania 6.3 (100,0%), a także Działania 6.2 (31,3%) i 7.2 (33,3%).

Oceny niskie uzasadniano najczęściej rosnącymi cenami, przekładającymi się na nawet kilkukrotny wzrost kosztów realizacji projektów. Nierzadko wskazywano również na konieczność włożenia zbyt wysokiego wkładu własnego oraz na zbyt niski poziom dofinansowania względem potrzeb placówki, w tym wynikających zarówno z planów rozwojowych, jak i strat spowodowanych wystąpieniem pandemii COVID-19.

Wykres 11. Czy uważa Pan/Pani, że wysokość kwoty możliwego do uzyskania wsparcia była wystarczająca w kontekście możliwości osiągnięcia zakładanych celów projektu?

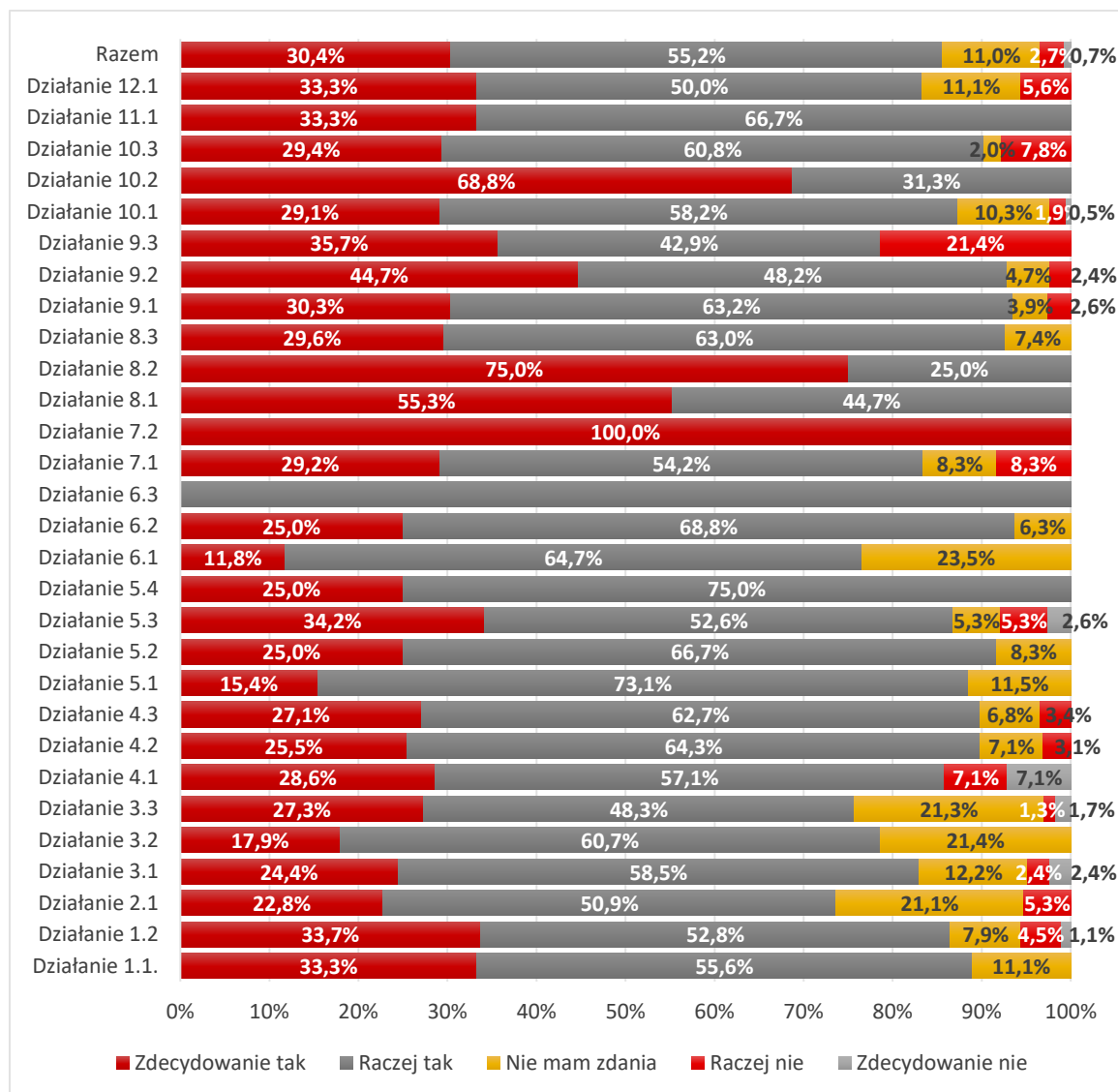

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CAWI/CATI z Beneficjentami RPO WM 2014-2020, n= 1 396.

Oceniając adekwatność możliwych do wykorzystania zasobów organizacyjnych (kadrowych) względem możliwości osiągnięcia zakładanych celów projektu, Beneficjenci wskazywali najczęściej na oceny zdecydowanie/raczej pozytywne (85,6%). Dla porównania, na oceny przeciwnie (zdecydowanie/raczej negatywne) wskazało jedynie 3,4% ogółu badanych. Biorąc pod uwagę poszczególne Działania, na dostosowanie posiadanych zasobów kadrowych do potrzeb skutecznej realizacji celów interwencji wskazywali najczęściej Beneficjenci Działań 5.4, 6.3, 7.2, 8.1, 8.2, 10.2, oraz 11.1 (po 100,0% wskazań na oceny zdecydowanie/raczej pozytywne). Największy odsetek ocen zdecydowanie/raczej negatywnych identyfikowano natomiast w przypadku Działania 9.3 (21,4%) oraz 4.1 (14,3%).

Oceny niskie uzasadniano najczęściej wskazując na zbyt dużą ilość dokumentacji związanej z korzystaniem w Programie, skutkującej nierzadko koniecznością korzystania z pomocy firm zewnętrznych, a także znaczącą liczbę problemów napotykaną podczas realizacji projektów, zmuszających realizatorów projektów do odrywania się od bieżących zadań i podejmowania działań zaradczych. Nierzadko wskazywano również na dużą rotację pracowników i braki kadrowe, utrudniające sprawną realizację działań zaplanowanych w projekcie.

Wykres 12. Czy uważa Pan/Pani, że możliwe do wykorzystania przez Państwa zasoby organizacyjne (kadrowe) były wystarczające w kontekście możliwości osiągnięcia zakładanych celów projektu?

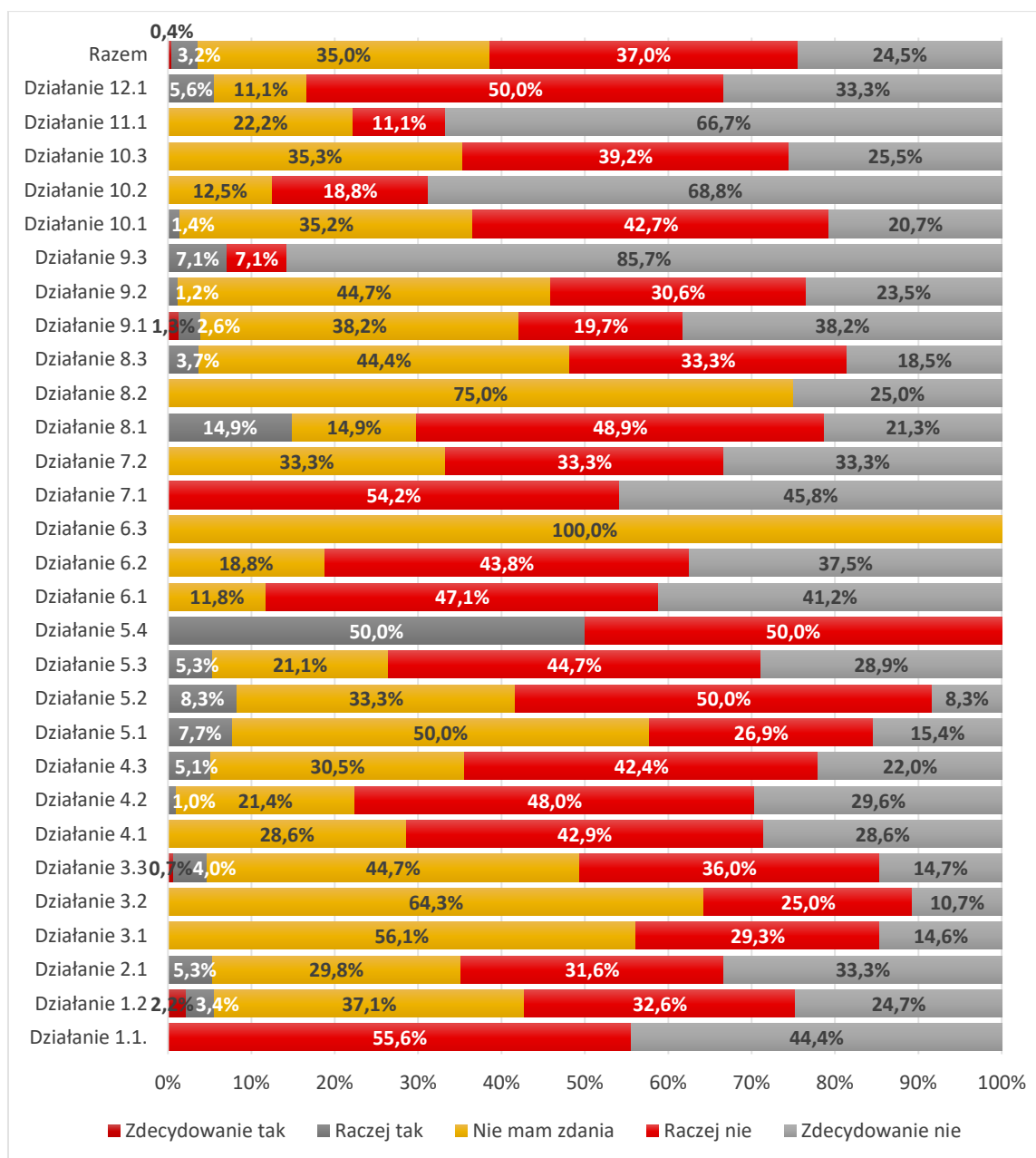

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CAWI/CATI z Beneficjentami RPO WM 2014-2020, n= 1 396.

Zdaniem większości ankietowanych Beneficjentów, bez wsparcia ze środków RPO WM 2014-2020 nie udałooby się uzyskać zbliżonych efektów (61,5%), w tym przede wszystkim z uwagi na ograniczone możliwości finansowania tego typu działań ze środków własnych bądź innych środków zewnętrznych.

Na możliwość osiągnięcia podobnych rezultatów bez środków Programu wskazało zaledwie 3,6% ankietowanych, w tym najczęściej Beneficjenci Działań 1.1 i 7.1 (po 100,0% wskazań), a także Beneficjenci Działania 9.3 (92,8%), najrzadziej natomiast – realizatorzy projektów w ramach Działań 6.3 (0,0%), 8.2 (25,0%) i 3.2 (35,7%). Wskazywano przy tym, że realizowane w ramach RPO działania mogłyby zostać sfinansowane z wykorzystaniem środków pochodzących z innych źródeł, w tym ze środków własnych czy dotacji krajowych, bądź że osiągnięcie podobnych efektów byłoby możliwe jedynie w dłuższym okresie czasu.

Wykres 13. Czy Pana/Pani zdaniem podobne efekty udałoby się uzyskać bez wsparcia ze środków RPO WM 2014-2020?

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CAWI/CATI z Beneficjentami RPO WM 2014-2020, n= 1 396.

Beneficjenci uczestniczący w badaniu FGI potwierdzili, iż podobne efekty w zakresie rozwoju społeczno-gospodarczego województwa i realizacji celów Strategii Europa 2020 nie byłyby możliwe do osiągnięcia bez wsparcia ze środków RPO WM 2014-2020.

Zdaniem badanych, bez wsparcia ze środków zewnętrznych przedsięwzięć nie udało by się zrealizować w takim czasie i w takiej skali. Wiele z tych przedsięwzięć trzeba by było albo ograniczyć, jeśli chodzi o zakres rzeczowy albo jeśli chodzi o liczbę działań, albo rozłożyć ich realizację w czasie. Tym samym, bez środków zewnętrznych tego typu przedsięwzięcia mające bez wątpienia istotny wpływ na rozwój społeczno-gospodarczy województwa, nie byłyby możliwe do realizacji w takim czasie. Wniosek ten potwierdzony został przez ekspertów uczestniczących w panelu eksperckim, którzy zauważyli, że zarówno po stronie sektora publicznego, który nie dysponuje odpowiednimi środkami, jak i samych beneficjentów, samodzielna realizacja działań w takiej skali nie byłaby możliwa.

Ponadto, z uwagi na ograniczone środki własne przedsiębiorstw i wysokie koszty działalności innowacyjnej, bez środków RPO nie udało by się skomplementować niezbędnego do badań sprzętu w takim samym zakresie i o równie wysokiej innowacyjności.

Nasza inwestycja na pewno musiałaby przesunąć się w czasie. A znając późniejsze okoliczności z dzisiejszej perspektywy, nie wiem, czy zostałaaby zrealizowana. Myślę, że ograniczony byłby zakres realizacji. A dodam, że to jest taka inwestycja, która nie tylko udostępniła budynek, ale ten budynek leży w centrum gminy. Więc wpłynęła na zagospodarowanie przestrzenne, na uporządkowanie centrum naszej głównej miejscowości. Więc ma niebagatelny wpływ na wizerunek miejscowości. A to przez tych 5-6 lat istnienia jest nie do przecenienia.

Źródło: badanie metodą FGI

Podobnego zdania byli przedstawiciele IZ i IP uczestniczących w badaniu jakościowym, którzy deklarowali, że **bez wsparcia ze strony środków unijnych osiągnięcie zbliżonych efektów w zakresie rozwoju społeczno-gospodarczego województwa i realizacji celów Strategii Europa 2020 nie byłoby możliwe, a nawet jeśli, to w zdecydowanie mniejszej skali i/lub w znacznie dłuższym okresie czasu.** Przy wsparciu w ramach Programu przeważająca część obciążenia finansowego spoczywa bowiem powiem na UE, a nie Beneficjentach. Analiza wypowiedzi respondentów wskazuje, że najmniejsze szanse na osiągnięcie korzyści zbliżonych do tych uzyskanych w ramach RPO dotyczą tych Działań, w przypadku których Beneficjentami były JST, mające największe ograniczenia budżetowe w stosunku do koniecznych do sfinansowania inwestycji.

1.11. Rozwiązania stosowane w ramach innych programów, celem zapewnienia wpływu projektów na realizację celów Strategii Europa 2020

Jakie rozwiązania stosowane są w ramach programów regionalnych innych województw celem zapewnienia wpływu projektów na realizację celów Strategii Europa 2020? Czy któreś z tych rozwiązań można byłoby przyjąć jako dobre praktyki dla województwa mazowieckiego?

Jakie rozwiązania stosowane są w ramach krajowych programów operacyjnych celem zapewnienia wpływu projektów na realizację celów Strategii Europa 2020? Czy któreś z tych rozwiązań można byłoby przyjąć jako dobre praktyki dla województwa mazowieckiego?

W ramach identyfikacji rozwiązań, stosowanych w innych programach regionalnych, których celem było zapewnienie wpływu projektów na realizację założeń Strategii Europa 2020, dokonano analizy porównawczej poniższych programów:

- RPO Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2014-2020 (RPO WZP 2014-2020);
- RPO Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020 (RPO WP 2014-2020);
- RPO Województwa Śląskiego (RPO WSL 2014-2020);
- RPO Województwa Lubelskiego (RPO WL 2014-2020).

Miała ona na celu identyfikację dobrych praktyk projektowych i programowych wpływających na wypełnianie celów Strategii Europa 2020.

Wykonany benchmarking wskazał, że wszystkie analizowane Programy tj. RPO WZP, RPO WP, RPO WSL i RPO WL miały wpływ na realizację celów zawartych w Strategii Europa 2020 w podobny sposób jak RPO WM.

RPO WZP

W RPO WZP największy wpływ miał miejsce w przypadku celów dotyczących zwiększania poziomu zatrudnienia, działalności innowacyjnej, wzmacniania konkurencyjności oraz działalności badawczo-rozwojowej.

W ramach priorytetu „Rozwój inteligentny – rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji” zostały dofinansowane działania realizujące potrzeby regionu związane z wielokrotnie zdiagnozowanym bardzo niskim stanem jego innowacyjności, w tym ze zbyt niską świadomością innowacyjną przedsiębiorców, słabym stanem infrastruktury wsparcia innowacji, niemal całkowitym brakiem działań proinnowacyjnych wśród przedsiębiorców (eksperymentowanie, patentowanie, współpraca z sektorem B+R), zbyt małą ilością infrastruktury i usług badawczych dostępnych dla przedsiębiorstw, słabymi powiązaniami sieciowymi w biznesie oraz na jego styku z sektorem B+R, za niską orientacją probiznesową uczelni w regionie. Interwencje były skierowane na wsparcie rozwoju inteligentnych specjalizacji regionu, wykorzystujących jego mocne strony i pojawiające się szanse gospodarcze, w tym unikatowe powiązania i łańcuchy umożliwiające tworzenie nowych produktów, szczególnie związanych z takimi zidentyfikowanymi już sektorami regionalnych specjalizacji jak biogospodarka, działalność morska i logistyka, przemysł maszynowy i metalowy, usługi oparte na wiedzy oraz turystyka. Pod względem rodzaju wsparcia były to m.in. interwencje obejmujące konieczne inwestycje w infrastrukturę B+R; granty i dotacje na działalność wysokoinnowacyjną w przedsiębiorstwach, a także działania edukacyjno-promocyjne adresowane do wszystkich aktorów procesów innowacyjnych.

Priorytet „Rozwój zrównoważony – wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów” obejmował potrzeby regionalne związane z rozwojem przedsiębiorstw (szczególnie w obszarach przyczyniających się do rozwoju inteligentnych specjalizacji), rozwojem i promocją form gospodarowania minimalizujących obciążenia dla środowiska oraz jednocześnie wykorzystujących warunki naturalne regionu oraz rozwojem przyjaznej dla środowiska infrastruktury transportowej na poziomie regionu.

Realizowany był także priorytet „Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu – wspieranie gospodarki charakteryzującej się wysokim poziomem zatrudnienia i zapewniającej spójność gospodarczą, społeczną i terytorialną”.

RPO WP

Działania na rzecz zmniejszenia bezrobocia w regionie i zwiększenie aktywności zawodowej mieszkańców były jednym z wiodących celów RPO WP. Część działań stanowiła kontynuację procesu wdrażania komponentu regionalnego Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013 i została zaprogramowana na bazie doświadczeń poprzedniej perspektywy finansowej. W latach 2014-2020 cel ten realizowany był na poziomie RPO WP przede wszystkim przez projekty finansowane z EFS, w tym:

- całą VII OP rynek pracy, w tym m.in. działania mające na celu poprawę sytuacji osób bezrobotnych na rynku pracy, wsparcie rozwoju przedsiębiorczości, rozwój opieki żłobkowej w regionie, rozwój kompetencji pracowników sektora MŚP, programy profilaktyczne i zdrowotne w regionie;
- większość działań IX OP Jakość edukacji i kompetencji w regionie w tym rozwój edukacji przedszkolnej, czy działania na rzecz podniesienia kompetencji osób dorosłych w obszarze TIK i języków obcych oraz poprawy jakości kształcenia zawodowego.

Ponadto do obszarów mających wpływ na cel związany z zatrudnieniem zaliczyć należy działania finansowane z EFRR dotyczące rozwoju infrastruktury przedszkolnej, a także szkolnictwa zawodowego, ustawicznego i PWSZ.

RPO WSL

W RPO WSL istotnym elementem były działania, które pośrednio wpływały na rynek pracy i poziom zatrudnienia. Mianowicie chodzi o OP X, w ramach której finansowane były m.in. inwestycje zakładające rozwój mieszkalnictwa socjalnego, wspomaganego i chronionego, co powinno umożliwić osobom zagrożonym wykluczeniem społecznym ekonomiczną samodzielność. W połączeniu z aktywizacją społeczną, docelowo ww. działania mogą prowadzić do spadku liczby osób bezrobotnych w regionie. W ramach OP X prowadzone były także działania rewitalizacyjne, które np. poprzez nadawanie nowych funkcji istniejącym w przestrzeni społecznej obiektom, mogą przyczynić się do rozwoju przedsiębiorczości, a tym samym powstawania nowych miejsc pracy. Istotne jest również to, że Program RPO WSL zakładał:

- możliwość finansowania projektów w zakresie zaopatrzenia w wodę bez konieczności inwestycji w kanalizację lub oczyszczalnię ścieków;
- promowanie na etapie oceny zastosowania w projektach efektywnego zarządzania systemem kanalizacyjnym/wodociągowym;

- minimalny poziom 60% maksymalnej możliwej do uzyskania liczby punktów jako warunek pozytywnego wyniku oceny (mobilizacja wnioskodawcy do optymalizacji projektu pod kątem kryteriów oceny).

RPO WL

W przypadku RPO WL największy wpływ na realizację celów Strategii Europa 2020 miało dofinansowanie w zakresie przedsiębiorczości i rozwoju konkurencyjności sektora MŚP, cyfryzacji, OZE, efektywności energetycznej, transportu, ale także aktywizacji społecznej i zawodowej, ekonomii społecznej oraz edukacji.

Wybrane obszary w RPO WL, na które przeznaczono najwięcej środków to:

- poprawa dostępności komunikacyjnej województwa;
- wsparcie wytwarzania i wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych;
- zwiększenie nowych inwestycji w sektorze MŚP;
- rozwój obszarów rewitalizowanych;
- wzrost integracji społecznej oraz poprawa dostępu do rynku pracy przez osoby wykluczone lub zagrożone wykluczeniem społecznym,
- poprawa efektywności energetycznej w budownictwie użyteczności publicznej i sektorze mieszkaniowym;
- osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu wód powierzchniowych i podziemnych;
- ogólnodostępne i wysokosprawne usługi medyczne i społeczne
- promowanie przedsiębiorczości;
- zwiększenie dostępu do zatrudnienia osób pozostających bez pracy;
- zwiększenie liczby nowych miejsc pracy w regionie.

Wyniki benchmarkingu

Zdaniem respondentów badania zrealizowanego na potrzeby benchmarkingu, zarówno na poziomie regionalnym jak i krajowym, wsparcie już na etapie programowania i wyboru projektów do dofinansowania zapewniło wpływ na realizację celów Strategii Europa 2020.

W założeniu RPO województwa małopolskiego na lata 2014-2020 było wskazanie obszarów interwencji i wspieranie ich tak, żeby mogły realizować one cele Strategii Europa 2020. Jednym z kryteriów stosowanych podczas oceny projektu, była weryfikacja jego zgodności z obszarami regionalnej inteligentnej specjalizacji, określonymi w dokumencie przyjętym uchwałą Zarządu Województwa Małopolskiego, zawierającym uszczegółowienie Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Małopolskiego (w priorytecie nr 1 – kryt. obligatoryjne, w priorytecie nr 3 – fakultatywne). Regionalna Strategia Innowacji Województwa Małopolskiego wdrażana była m.in. w ramach RPO Małopolska, a więc również w zgodności z założeniami strategii Europa 2020.

W przypadku RPO województwa pomorskiego na lata 2014-2020 wskazano, iż bardzo duży nacisk położony został na działania rewitalizacyjne. W ramach tego instrumentu prowadzone były negocjacje z miastami i z obszarami, dotyczące pakietów wsparcia dla obszarów zdegradowanych w miastach. Pakiety te miały w sobie elementy, które się wpisują w Strategię Europa 2020, zakładając podejście zintegrowane. W kontekście celów Strategii, w zakresie wykluczenia społecznego realizowane były projekty zintegrowane w obszarze usług społecznych, tj. projektodawca składał wnioski o dofinansowanie dwóch projektów w jednym pakiecie infrastrukturalnym EFRR i „miękkim” EFS, które były oceniane razem. Rozwiązanie to jest kontynuowane i szeroko stosowane również w aktualnej perspektywie finansowej w zakresie usług społecznych, kształcenia zawodowego, rewitalizacji i opieki żłobkowej i przedszkolnej, odpowiadając na kierunki wyznaczone w Strategii Europa 2020, wykazując spójny pakiet EFS i EFRR.

Analizowane programy na szczeblu krajowym same w sobie stanowią instrument realizacji Strategii Europa 2020, właśnie przez to, że są one finansowane w głównej mierze ze środków EFS i EFRR, będąc ukierunkowanymi stricte na sprawy społeczne, rozwój infrastrukturalny i poprawę środowiska naturalnego, realizując cele wpisane w Strategię Europa 2020.

Na poziomie krajowym oceniono, że przyjęty sposób weryfikacji zgodności założeń programów z zapisami Strategii Europa 2020 był odpowiedni. Wskazano przy tym, iż kryteria były zawsze przyjmowane przez Komitet Monitorujący, zapewniając możliwość wypowiedzenia się przez przedstawicieli IZ partnerów społecznych, były więc one zawsze uzgadniane w warunkach na zasadzie partnerstwa.

Również skorelowane wskaźniki, zdaniem badanych, są adekwatne i wystarczające, jednakże respondenci badania zauważyli, że osiągnięte rezultaty będą mogły być odzwierciedlone w analizie społeczno-gospodarczej przedstawionej w ramach wskaźników GUS dopiero w dłuższej perspektywie czasu, po zakończeniu realizacji wszystkich projektów programowych i osiągnięciu wskaźników, które będą mieć później przełożenie na dane GUS, które w przypadku części wskaźników opracowywane są z opóźnieniem, toteż efekty działań nie zawsze są jeszcze widoczne w analizach GUS.

Ponadto, efektywne rozwiązania stosowane w ramach innych programów regionalnych identyfikowali również eksperci uczestniczący w panelu eksperckim. Zwrócono uwagę na efektywne programy tworzenia ośrodków innowacyjnych bądź centrów innowacyjności, funkcjonujących jako huby przedsiębiorczości i startupów, gdzie główna idea było stworzenie środowiska i platformy porozumienia pomiędzy naukowcami i sferą biznesu. Tworzono klastry nie w standardowej formie, tj. zorientowane jedynie na zakup, infrastrukturę oraz na udostępnianie tej infrastruktury, lecz budujące platformy współpracy. Innymi wskazanymi przykładami były przedsiębiorstwa społeczne, cieszące się pozytywnym odbiorem w województwie warmińsko-mazurskim, jak również instrumenty wsparcia kompetencji cyfrowych u osób starszych. Potrzeby te są szczególnie zauważalne w wyniku pandemii wirusa COVID-19, który wymusił większe wykorzystanie technologii informacyjno-komunikacyjnych i zwiększone zapotrzebowanie na kompetencje cyfrowe.

W momencie pandemii i takiej sytuacji, gdzie wiele rzeczy trzeba było załatwić innymi kanałami komunikacji i wypełniać wnioski przez Internet i mieć ten podpis kwalifikowany i różne platformy, to tutaj, zwłaszcza osoby starsze, w wyniku starzejącego się społeczeństwa zostały automatycznie wykluczone. To z jednej strony, a z drugiej strony również przedsiębiorcy, bo również przedsiębiorcy też musieli się dostosować do tych warunków. Też zostali w pewien sposób zaskoczeni, być może elastyczność mieli większą, ale podnoszenie kompetencji cyfrowych i łączenie tych innowacyjnych technologii informacyjno-komunikacyjnych w bieżącej działalności to jest to, na co trzeba by było zwrócić uwagę.

Źródło: panel ekspertów.

1.12. Sposoby uwzględniania wniosków wynikających z badania na etapie wdrażania nowego programu w perspektywie finansowej UE 2021-2027

W jaki sposób przedstawione w wyniku badania wnioski należy uwzględnić na etapie wdrażania nowego programu w perspektywie finansowej UE 2021-2027?

W oparciu o wyniki badań, jak i wiedzę ekspercką można wskazać, iż logika interwencji opisana w RPO WM pozostaje aktualna w obecnej sytuacji społeczno-gospodarczej. Jak już udowodniono, wdrożone przedsięwzięcia odpowiadały na istniejące potrzeby regionu. Jednak od czasu projektowania sytuacja geopolityczna i rosnąca inflacja osłabiły skalę osiągniętych rezultatów, w związku z czym konieczne jest podejmowanie dalszych działań w już wspieranych obszarach.

Dotychczasowe założenia logika podjętej interwencji były jak najbardziej trafne. Zidentyfikowane potrzeby zostały w dużej części zaspokojone, jednak również wciąż konieczne jest wspieranie. Na pewno pozostają potrzeby związane z gospodarką niskoemisyjną, edukacją, obszarem Smart City, gospodarką o obiegu zamkniętym, czy rewitalizacją.

W opinii eksperckiej najważniejsze pozostają inwestycje związane ze sprawami okołozdrowotnymi mieszkańców regionu. Wciąż najważniejszymi problemami zdrowotnymi zarówno w skali kraju, jak i województwa mazowieckiego są: choroby psychiczne, choroby układu krążenia, choroby nowotworowe, choroby układu kostno-stawowo-mięśniowego i choroby układu oddechowego. Należą one do głównych przyczyn niezdolności do pracy i umieralności.

Istotnym problemem zdrowotnym na Mazowszu są choroby psychiczne i zaburzenia zachowania u dzieci i młodzieży.

Zachorowalność na choroby układu kostno-stawowo-mięśniowego w starzejącym się społeczeństwie Mazowsza, również ma trend rosnący. Jest to jedna z najczęstszych przyczyn absencji chorobowej. Zgodnie z diagnozą zawartą w Policy Paper, choroby układu kostno-stawowego, mięśniowego i tkanki łącznej ponadprzeciętnie często stają się przyczyną niepełnosprawności.

Istotne problemy zdrowotne stanowią również: choroby układu krążenia, choroby nowotworowe, choroby układu oddechowego.

Zgodnie z obowiązującymi trendami demograficznymi występującymi na całym świecie, również w województwie mazowieckim, liczba osób w wieku produkcyjnym jak i przedprodukcyjnym będzie się zmniejszać w najbliższych latach, przy jednoczesnym systematycznym wzroście liczby osób w wieku poprodukcyjnym.

Problemem ochrony zdrowia w województwie mazowieckim jest dostępność do nowoczesnego sprzętu i aparatury medycznej, finansowanej przez płatnika publicznego, niezbędnej do właściwego diagnozowania i leczenia pacjentów oraz konieczności modernizacji podmiotów leczniczych. W przypadku podmiotów leczniczych monospecjalistycznych problem modernizacji pomieszczeń dotyczy głównie obszaru psychiatrii.

Z problemami zdrowotnymi mieszkańców Mazowsza wiążą się problemy z dostępnością transportu dla osób o ograniczonej możliwości poruszania się, w tym osób z niepełnosprawnością, osób w wieku senioralnym czy rodziców z dziećmi w wózkach. O ile warszawski tabor transportowy jest już w większości niskopodłogowy, a więc nie stanowi bariery w przemieszczaniu się po mieście. O tyle transport regionalny niestety jest niedoinwestowany i stanowi istotny problem. Pojazdy są wysokopodłogowe i nie pozwalają na podróże osobom, które mają problemy z poruszaniem się. W nowej perspektywie finansowej większy nacisk niż dotychczas powinien być nałożony właśnie na poprawę transportu regionalnego, w kontekście jego dostępności dla osób o ograniczonej możliwości poruszania się.

Jednym z czołowych wyzwań stojących w nowej perspektywie finansowej UE jest także wzmacnianie dyfuzji impulsów rozwoju gospodarczego z Warszawy do pozostałych podregionów. Wyniki analiz licznych opracowań naukowych oraz strategicznych umożliwiają wskazanie kilku obszarów, których wsparcie powinno zdynamizować omawiane procesy dyfuzyjne. Jednym z nich jest obszar specjalizacji gospodarek subregionalnych, w tym tzw. inteligentnych specjalizacji. Kolejnym jest usieciowienie gospodarki oraz bliższe powiązanie nauki z biznesem.

W kontekście procedur, na podstawie przeglądu analizy dokumentów konkursowych można zaproponować uproszczenie języka stosowanego w dokumentacji konkursowej (w szczególności zakres załączników do wniosku o dofinansowanie). Przy ocenie projektów konkursowych każdorazowo należy dokładnie analizować jak potencjalni beneficjenci planują zrealizować zobowiązania wynikające z zasad horyzontalnych: równości szans, równości płci i niedyskryminacji. Wydaje się zasadne prowadzenie szkoleń w tym zakresie, zarówno dla członków KOP, jak i potencjalnych beneficjentów.

Potrzebę kontynuacji działań podjętych w ramach RPO potwierdzają również wypowiedzi przedstawicieli IZ i IP uczestniczących w badaniu jakościowym. Respondenci wskazywali najczęściej, że mimo znaczącego, pozytywnego wpływu realizacji Programu na sytuację województwa mazowieckiego, interwencje wdrażane w ramach RPO WM 2014-2020 nie wyczerpały potrzeb regionu. Identyfikowano natomiast zróżnicowane zapotrzebowanie na kontynuację poszczególnych Działań lub potrzebę wprowadzenia pewnych zmian w ich założeniach. Wskazywano przy tym na:

- potrzebę ukierunkowania projektów skoncentrowanych na zwiększeniu dostępności do opieki nad dziećmi w wieku przedszkolnym na tzw. „białe plamy” w dostępie do tego typu wsparcia (OP X);

- potrzebę kontynuowania działań skoncentrowanych na kształceniu i szkoleniu osób dorosłych w sposób bardziej zindywidualizowany, dostosowany do specyficznych potrzeb każdego uczestnika (OP X).

Z kolei Beneficjenci uczestniczący wywiadach fokusowych oczekiwali zmiany w sposobie udzielania informacji przez punkty kontaktowe. Wskazywano, iż bardzo często na etapie wnioskowania potencjalni beneficjenci zwracają się do punktów kontaktowych z prośbą o udzielenie informacji. Punkty kontaktowe zawsze reagują i zawsze starają się odpowiedzieć, natomiast odpowiedzi te nie zawsze, zdaniem respondentów, są wystarczające. W przypadku gdy podmioty zapoznały się z regulaminem i dokumentacją, a niektóre zapisy nie są wystarczająco zrozumiałe, oczekują one rzeczowej odpowiedzi na zadane pytanie, jednak za odpowiedź otrzymując często cytaty z tej właśnie dokumentacji.

Jeżeli mamy jakiś problem, jakieś pytanie to oczekuje się rzeczowej odpowiedzi natomiast bardzo często jest tak, że te punkty kontaktowe cytują nam zapisy z regulaminów, które my dokładnie już znamy i które nie są dla nas do końca jasne, więc czasami naprawdę wystarczy nam tylko „tak” albo „nie”, a takiej odpowiedzi zazwyczaj nie otrzymujemy i tracimy tak naprawdę czas, bo czekamy na odpowiedź punktu kontaktowego, a i tak jesteśmy w tym samym miejscu, w którym byliśmy wcześniej.

Źródło: badanie metodą FGI.

Badani zwrócili także uwagę na kwestię obciążania prywatnych firm regulacjami związanymi z regułą konkurencyjności. Zdaniem badanych, przetargi, które organizuje się w bazie konkurencyjności, nie mają przełożenia na realia rynkowe. Wiodący dostawcy sprzętów w Europie nie składają bowiem ofert przez bazę. W związku z tym, w przypadku prywatnych firm, zdaniem respondentów, wystarczającym zapisem byłby zakaz udzielania zamówień podmiotom powiązanym oraz wprowadzenie mechanizmu, który pozwalałby jednostce kontrolującej w przypadku powzięcia wątpliwości co do rynkowego charakteru, wycenić dane urządzenie wyciągnąć konsekwencje w przypadku zakupu nierynkowego.

Badani zauważyli także możliwe korzyści ponowienia stosowania metody sprawdzonej w okresie programowania 2007-2013, kiedy IZ pytała niektórych beneficjentów czy chcą dodatkowe środki, aby przedłużyć projekt do końca okresu kwalifikowalności w przypadku projektów przewidzianych do realizacji wyłącznie w danym okresie (np. 8 miesięcy).

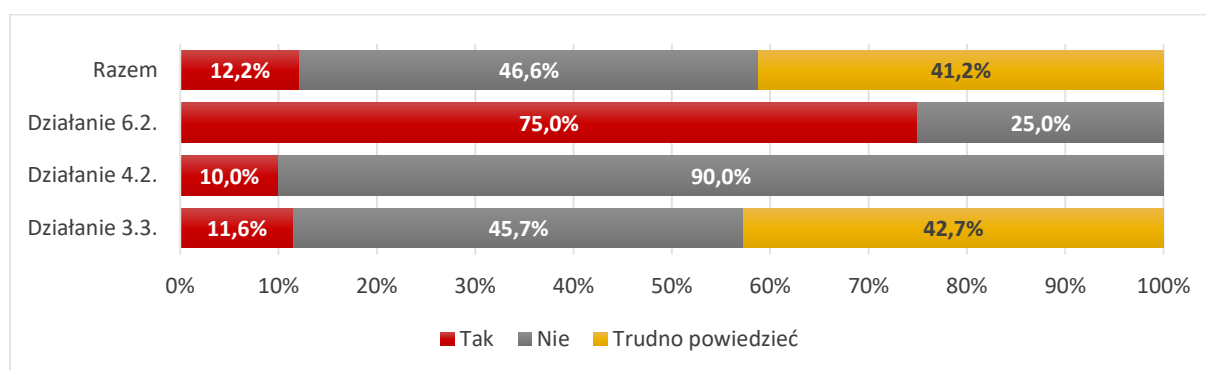
Taki pomysł, że może zamiast ogłaszać konkurs, to może zrobić tak, żeby zapytać beneficjentów, którzy najlepiej realizują wskaźniki i im zaproponować dodatkowe dofinansowanie na przedłużenie projektu. Ponieważ zespół jest, zarządzanie jest i nic nie trzeba zmieniać i machina może działać dalej do końca okresu programowania.

Źródło: badanie metodą FGI.

Respondenci zwrócili również uwagę na problem w wyborze partnerów projektu. JST muszą bowiem wybierać swoich partnerów do projektu zgodnie z ustawą wdrożeniową, mogąc wybrać partnera dowolnego, z tym, że jeżeli partner ten nie zatrudnia osób na umowę o pracę bądź wolontariuszy, to według wytycznych z formularza wypełniania wniosku, nie może zostać on wpisany jako zasób kadrowy. Z jednej więc strony wybór partnera na podstawie ustawy następuje, po czym wytyczne wykluczają, że ten partner może zatrudniać swoich pracowników na umowę zlecenie bądź na działalności gospodarczej, wskazując, że taki partner musi posiadać umowy o pracę. Zdaniem badanych wzajemnie się to wyklucza z uwagi na fakt, iż większość organizacji pozarządowych zatrudnia na umowy cywilnoprawne, czy umowy zlecenie głównie, albo to są osoby, które działalność gospodarczą prowadzą.

12,2% odbiorców IF wdrażanych w ramach Programu deklarowało, że w przyszłości należałoby zmienić/rozszerzyć dotychczasowy zakres tematyczny przedsięwzięć, na które będzie można uzyskać wsparcie. Największy odsetek wskazań na potrzebę zmiany bądź rozszerzenia listy działań możliwych do realizacji w ramach IF identyfikowano wśród odbiorców IF wdrażanych w Działaniu 6.2 (75,0% ogółu odpowiedzi udzielonych przez przedstawicieli tej grupy). Odbiorcy IF, którzy w ramach badania ilościowego deklarowali potrzebę zmiany/rozszerzenia dotychczasowego zakresu tematycznego przedsięwzięć możliwych do sfinansowania ze środków Programu, wskazywali jednak przy tym na potrzebę sfinansowania takich działań, jak zakup nieruchomości pod inwestycje, zakup środków transportu, finansowanie bieżących kosztów działalności, inwestycje na rzecz rewitalizacji, rozwój alternatywnych źródeł energii czy rozwój firm z branży turystycznej, gastronomicznej, hotelarskiej, muzeów, firm technologicznych, a więc obszarów, które były dostępne w ramach IF w perspektywie 2014-2020 i będą dostępne w perspektywie 2021-2027, w zakresie określonym ramami prawnymi i wytycznymi dot. kwalifikowalności wydatków. Zdaniem ewaluatora świadczy to o niskim poziomie wiedzy części wnioskodawców nt. zasad otrzymywania wsparcia ze środków UE.

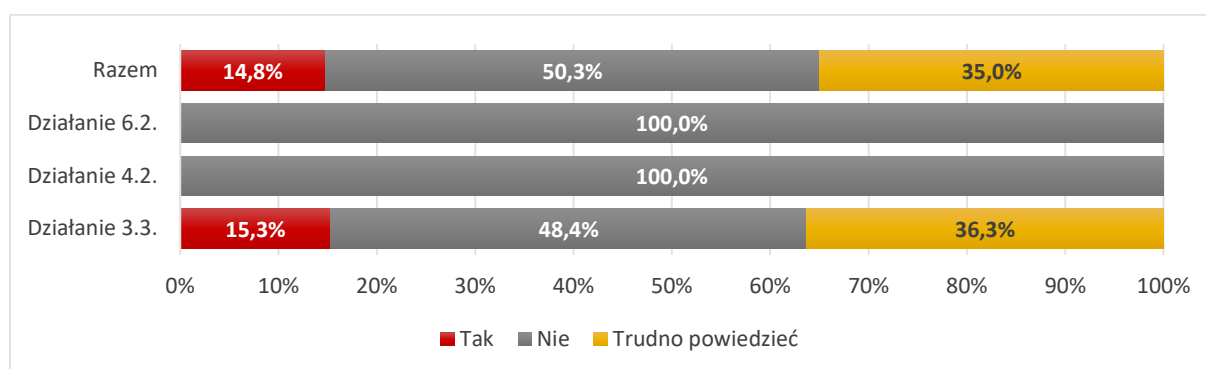
Wykres 14. Czy Pana/Pani zdaniem w zakresie przyszłego wsparcia należy zmienić/rozszerzyć dotychczasowy zakres tematyczny przedsięwzięć, na które będzie można uzyskać wsparcie?

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania TSSI z ostatecznymi odbiorcami instrumentów finansowych realizowanych w ramach RPO WM 2014-2020, n=386.

Zdaniem 14,8% odbiorców IF, którzy uczestniczyli w badaniu TSSI, w zakresie przyszłego wsparcia należałoby wprowadzić dodatkowe zmiany w kontekście wsparcia oferowanego w perspektywie 2021-2027. Tego typu odpowiedzi pojawiały się wyłącznie wśród odbiorców IF wdrażanych w ramach Działania 3.3. Respondenci wskazywali przy tym niemal wyłącznie na potrzebę uproszczenia procedury ubiegania się o wsparcie i ograniczenia liczby wymaganych dokumentów. Pojedyncze odpowiedzi wskazywały na potrzebę obniżenia poziomu oprocentowania, zwłaszcza dla mikro i małych przedsiębiorstw, zwiększenia kwoty wsparcia oraz większą dowolność w określaniu celu, na który wykorzystane mają zostać środki czy wydłużenie okresu spłaty pożyczki.

Wykres 15. Czy Pana/Pani zdaniem w zakresie przyszłego wsparcia należy wprowadzić jeszcze jakieś inne zmiany w kontekście wsparcia oferowanego w przyszłości, tj. w perspektywie 2021-2027 (np. wymagana dokumentacja, procedura ubiegania się o wsparcie, warunki wsparcia, kontakt z pośrednikiem finansowym)?

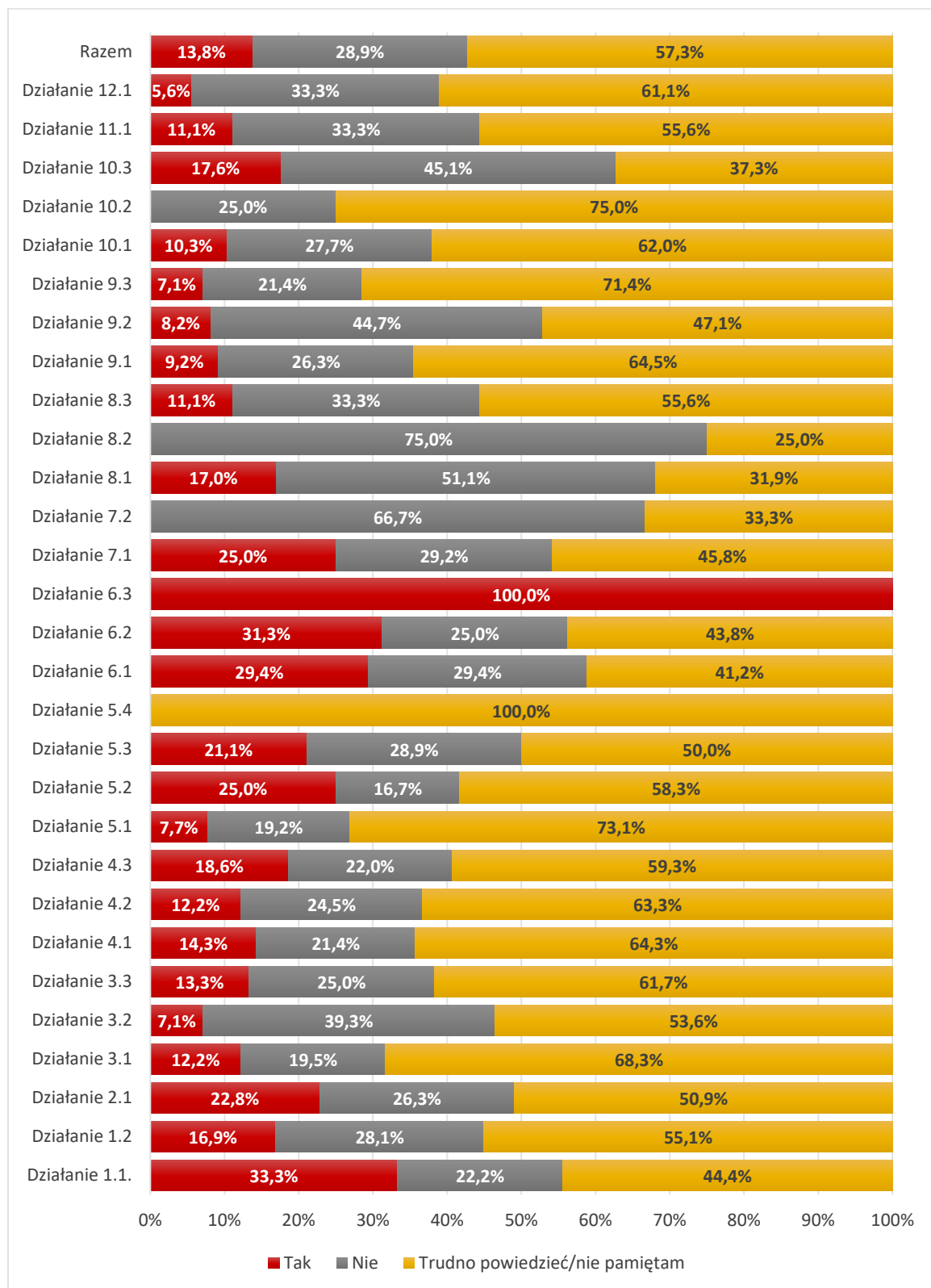
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania TSSI z ostatecznymi odbiorcami instrumentów finansowych realizowanych w ramach RPO WM 2014-2020, n=386.

Zdaniem 13,8% ankietowanych Beneficjentów, w ramach przyszłego wsparcia należałoby wprowadzić również inne zmiany. Opinię tą podzielali najczęściej realizatorzy projektów w Działaniu 6.3 (100,0%), a także Beneficjenci Działania 1.1 (33,3%), 6.1 (29,4%) i 6.2 (31,3%) oraz co czwarty z Beneficjentów Działania 5.2 i 7.1 (po 25,0% wskazań).

Do innych zmian koniecznych do wdrożenia w przyszłości zaliczano:

- stworzenie platformy zapewniającej dostęp do bieżących ofert wsparcia, podgląd realizowanych projektów czy archiwum z dokumentacją;
- uproszczenie założeń Programu/systemu informowania o Programie;
- zmniejszenie poziomu wkładu własnego;
- zapewnienie możliwości finansowania działań pilotażowych w przypadku innowacji;
- urealnienie katalogu kosztów kwalifikowalnych;
- zapewnienie wsparcia na etapie tworzenia wniosków o dofinansowanie.

Wykres 16. Czy w ramach przyszłego wsparcia należy wprowadzić jeszcze jakieś inne zmiany (np. w zakresie zakresu wspieranych inwestycji, sposobów naboru, realizacji projektów itp.)?

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CAWI/CATI z Beneficjentami RPO WM 2014-2020, n= 1 396.

2. Obszar II: Ocena efektów wdrażania inwestycji zintegrowanych oraz instrumentów finansowych

2.1. Ocena logiki interwencji, w przypadku których wykorzystano instrumenty finansowe oraz komplementarności wdrażanych instrumentów finansowych z innymi formami interwencji publicznej dla tego samego rynku

Czy prawidłowo określono obszary interwencji, w przypadku których wykorzystano instrumenty finansowe?

Czy wdrażane instrumenty finansowe były spójne/ komplementarne z pozostałymi formami interwencji publicznej dla tego samego rynku?

IF wykorzystywano w Programie w ramach trzech Działań: Działania 3.3 *Innowacje w MŚP*, Działania 4.2 *Efektywność energetyczna* oraz Działania 6.2 *Rewitalizacja obszarów zmarginalizowanych*. W poniższej tabeli przedstawiono założenia ww. Działań, wraz ze wskazaniem typów projektów możliwych do wdrożenia w ich ramach oraz alokacji.

Tabela 24. Założenia Działań wykorzystujących IF

Działanie	Cel Działania	Typy projektów	Alokacja z UE	Alokacja ogółem
Działanie 3.3 <i>Innowacje w MŚP</i>	Zwiększone zastosowanie innowacji w przedsiębiorstwach sektora MŚP	- wprowadzanie na rynek nowych lub ulepszonych produktów lub usług; - rozwój produktów i usług opartych na handlu elektronicznym oraz zaawansowanych rozwiązaniach TIK; - finansowanie wydatków MŚP, których sytuacja pogorszyła się w związku z pandemią COVID-19, dotyczących utrzymania bieżącej działalności firmy i zapewnienia jej płynności finansowej.	153 418 330	232 855 312
Działanie 4.2 <i>Efektywność energetyczna</i>	Zwiększona efektywność energetyczna w sektorze publicznym i mieszkaniowym	- termomodernizacja budynków użyteczności publicznej; - termomodernizacja budynków mieszkalnych; - wysokosprawna kogeneracja.	99 308 223	135 283 165
Działanie 6.2 <i>Rewitalizacja obszarów zmarginalizowanych</i>	Ożywienie obszarów zmarginalizowanych poprzez przywrócenie lub nadanie im nowych funkcji	rozwój infrastruktury technicznej na obszarach rewitalizowanych w celu ich aktywizacji społecznej i gospodarczej;	64 618 711	102 243 345

Działanie	Cel Działania	Typy projektów	Alokacja z UE	Alokacja ogółem
	społeczno-gospodarczych	odnowa tkanki mieszkaniowej.		

Źródło: opracowanie własne na podstawie dokumentu Szczegółowy Opis Osi Priorytetowych Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego na lata 2014 – 2020 (uszczegółowienie RPO WM/SzOOP), (wersja 6.7), Załącznik nr 1 do uchwały nr 1780/444/23 Zarządu Województwa Mazowieckiego z dnia 24 października 2023 r., Zarząd Województwa Mazowieckiego, Warszawa 2023, s. 68-156.

W rozdziale 1.1 niniejszego dokumentu potwierdzono już, że logika interwencji RPO WM 2014-2020, w tym założenia ww. Działań, została właściwie zaplanowana, uwzględniając zarówno potrzeby regionu identyfikowane na etapie diagnozy, jak i zakładane do osiągnięcia cele poszczególnych OP Programu. Również zgodnie z deklaracjami przedstawicieli podmiotów odpowiedzialnych za wdrażanie IF, założenia i parametry wsparcia w ramach IF zostały określone na podstawie analizy ex ante oraz dotychczasowego doświadczenia we wdrażaniu działań prowadzonych z wykorzystaniem tego typu instrumentów, co przełożyło się zarówno na trafne ukierunkowanie interwencji, jak i jej wysoką skuteczność. Tym samym, wykorzystanie IF w sposób znaczący przyczyniły się do zakładanych celów RPO WM 2014-2020 oraz *Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku*. Jak wskazał przedstawiciel BGK uczestniczący w badaniu TDI:

Zastosowanie [...] finansowych IF zmniejszyło lukę finansowania przedsiębiorców z województwa mazowieckiego. Pozyskane przez nich finansowanie zostało wykorzystane na realizację inwestycji, [które z pewnością] wzmocniły ich potencjał innowacyjny i dały im możliwość wykorzystania ich potencjału rozwojowego, przyczyniając się niewątpliwie do rozwoju gospodarczego.

Źródło: badanie TDI z osobami wdrażającymi instrumenty finansowe w ramach RPO WM 2014-2020 (EBI oraz BGK).

Pozytywnie oceniano również trafność i skuteczność wykorzystania IF na rzecz wsparcia rewitalizacji obszarów miejskich oraz efektywności energetycznej, choć w tym przypadku identyfikowano silny, negatywny wpływ pandemii COVID-19 oraz konfliktu na Ukrainie. Niepewna sytuacja społeczno-gospodarczo-polityczna przekładała się na rezygnację części wnioskodawców z możliwości realizacji projektów. Negatywne zewnętrzne czynniki w tym zakresie potwierdzone były również przez ekspertów uczestniczących w panelu eksperckim – sytuacja gospodarcza, w tym rosnące ceny energii, powoduje, że przedsiębiorstwa zaczęły się mierzyć z problemami, których wcześniej nie mogły przewidzieć i znaleźć na nie odpowiedzi. Znaczący wzrost cen materiałów i usług negatywnie wpływa bowiem na konkurencyjność oraz na niedostępność możliwości szybkiego reagowania i wprowadzenia zmian. Co więcej, w przypadku Działania 4.2 problemem było również pojawienie się na rynku podobnych, nierzadko bardziej atrakcyjnych produktów, jak np. fundusz termomodernizacyjny. W związku z niskim zainteresowaniem wsparciem z zakresu termomodernizacji, zdecydowano się na obniżenie oprocentowania do stałej wartości 0,4%. Wpłynęło to na znaczący wzrost zainteresowania możliwością skorzystania z IF oferowanych w Programie, przekraczający możliwości pośrednika finansowego, którego funkcję pełnił ówczesny Getin Bank. Ze względu na przymusową restrukturyzację Getin Banku, wstrzymano wypłatę ostatniej transzy do momentu utworzenia banku pomostowego i

oceny jego możliwości przez EBI. Wydłużyło to okres wypłacania środków do marca 2023 r., zwiększając tym samym ryzyko związane z koniecznością wykorzystania alokacji do końca b.r.

Jak wskazał przedstawiciel EBI uczestniczący w badaniu jakościowym, w województwie mazowieckim brakuje podmiotów, które byłyby w stanie i które byłyby chętne pełnić funkcję pośredników finansowych. Największe możliwości w tym zakresie mają banki sieciowe, które jednak nie są zainteresowane wdrażaniem IF. Wsparcie dedykowane jest bowiem tylko określonej obszarowi, przez co – z punktu widzenia banku – jest to przedsięwzięcie nieopłacalne. Znaczącym wyzwaniem w perspektywie finansowej 2014-2020 było zapewnienie wkładu własnego na poziomie 25% przez pośrednika finansowego, w związku z czym IZ podjęła decyzję o wykorzystywaniu własnego budżetu w celu zapewnienia wkładu publicznego na poziomie 95% dla obu obszarów wsparcia, znacząco obniżając tym samym wymagany poziom finansowania komercyjnego. W celu zachęcenia podmiotów mających potencjał do pełnienia funkcji pośrednika finansowego IF będą ponadto łączone ze wsparciem w postaci grantu.

Także eksperci biorący udział w panelu delfickim pozytywnie ocenili wsparcie oferowane dotychczas w ramach RPO WM 2014-2020. Zwracano uwagę na atrakcyjne warunki wsparcia, trafny zakres IF i brak wymogów zniechęcających do korzystania z nich (w tym zakres inwestycji na który można było przeznaczyć środki). Pozytywnie oceniono również brak nadmiernego rozdrobnienia alokacji, co w niektórych RPO prowadziło do bardzo niewielkich nakładów przeznaczanych na dany obszar tematyczny. Negatywnie oceniono natomiast brak instrumentów poręczeniowych, co jednak było typowym zjawiskiem w ofertach IF poszczególnych RPO. Eksperci podkreślili, że ze względu na doświadczenia z poprzednich perspektyw finansowych wdrażanie wsparcia w tej formule nie stanowiło już nowości, a same IF stanowiły już stosunkowo rozpoznawalną formę, wobec czego odnotowywano istotne zainteresowanie ze strony odbiorców. Czynnikiem ograniczającym wykorzystanie IF były pandemia COVID-19, wojna w Ukrainie oraz inne czynniki zewnętrzne, które ograniczały działania inwestycyjne regionalnych przedsiębiorstw.

Także zdaniem przedstawicieli IZ odpowiedzialnych za realizację OP III, IV i VI, obszary, w których wykorzystano IF zostały właściwie określone. Analiza wypowiedzi respondentów pozwala ponadto potwierdzić, że wdrażane w Programie wsparcie w formie IF było komplementarne z pozostałymi formami interwencji publicznej. Inwestycje finansowane w ramach instrumentów finansowych, choć realizowane w obszarach zbliżonych do działań finansowanych poprzez dotacje, miały nieco inny charakter i nierzadko cechowały się mniejszym ryzykiem niż inwestycje finansowane w ramach instrumentów bezzwrotnych.

2.2. Identyfikacja mocnych i słabych stron wdrażanych w Programie instrumentów finansowych

Jakie były mocne i słabe strony instrumentów finansowych wdrażanych w ramach RPO WM 2014-2020?

Mocne strony wdrażanych instrumentów finansowych

Do mocnych stron wsparcia w postaci IF, odbiorcy IF dostępnych w ramach Programu zaliczyli:

- atrakcyjne warunki wsparcia w porównaniu z ofertą podmiotów komercyjnych;
- korzystne oprocentowanie pożyczki;
- atrakcyjne warunki spłaty;
- dobrą współpracę z jednostką udzielającą wsparcia;
- fachowość i pomocność obsługi;
- możliwość rozwoju podmiotu;
- sprawny przebieg procesu ubiegania się o i przyznania wsparcia.

Przedstawiciele podmiotów odpowiedzialnych za wdrażanie IF Programie do ich mocnych stron zaliczyli:

- właściwe ukierunkowanie IF na rozwój regionalny, istotne zwłaszcza z punktu widzenia obszarów słabiej rozwiniętych;
- wsparcie regionalnych przedsiębiorców, w tym rozwój ich innowacyjności, wzrost konkurencyjności;
- wzrost dostępności do atrakcyjnej oferty finansowania planowanych działań;
- wysoki profesjonalizm pośredników finansowych (w przypadku Działania 3.3);
- elastyczność IF w przypadku konieczności sprawnego reagowania na pojawiające się wyzwania (pandemia COVID-19, konflikt w Ukrainie);
- wsparcie rozwoju zrównoważonego poprzez wykorzystanie adekwatnych kryteriów wyboru projektów i preferencji;
- atrakcyjne warunki finansowania;
- prowadzenie stałego naboru.

Z kolei przedstawiciele IZ odpowiedzialnych za realizację OP III, IV i VI do największych korzyści wykorzystania IF w ramach Programu zaliczyli efektywność funkcjonowania w ich ramach środków publicznych, które są zwracane, dzięki czemu mogą zostać przeznaczone na wsparcie kolejnych inwestycji.

Główne mocne strony IF wskazywane przez uczestników panelu delfickiego to z kolei:

- brak skomplikowanych procedur i szybkość udzielania wsparcia;
- atrakcyjne i jasne warunki wsparcia generujące zainteresowanie odbiorców;
- niska liczba produktów (brak niepotrzebnego rozdrobnienia oferty);
- sprawna obsługa dystrybucji środków;
- duża liczba wspartych podmiotów i zrealizowanych inwestycji;
- elastyczność wsparcia (możliwość dostosowywania oferty do realiów rynku);

- brak rozdrobnienia alokacji, skutkujące kumulacją alokacji w konkretnych obszarach tematycznych;
- możliwość ubiegania się o umorzenie/karencję;
- rosnąca rozpoznawalność IF.

Słabe strony wdrażanych instrumentów finansowych

Odbiorcy IF oferowanych w ramach RPO WM 2014-2020, do słabych stron tego typu wsparcia zaliczyli:

- biurokrację;
- zbyt małe kwoty wsparcia w stosunku do potrzeb;
- utrudniony kontakt z jednostką udzielającą wsparcia;
- długotrwałość procedur związanych z procesem ubiegania się o i przyznania wsparcia;
- trudności w dotarciu do szczegółowych informacji nt. wsparcia;
- zwrotny charakter wsparcia.

Warto zwrócić uwagę, na rozbieżności między wskazanymi przez odbiorców IF mocnymi i słabymi stronami tego typu instrumentów, które widoczne są przede wszystkim w odniesieniu do oceny kontaktu z jednostką udzielającą wsparcia oraz procedur związanych z procesem ubiegania się o i przyznania pożyczek, które mogą wskazywać na potrzebę zapewnienia pewnych standardów w procesie realizacji wsparcia. Rozwiązaniem w tym zakresie mogłaby być realizacja szkoleń dla personelu wyznaczonego do kontaktu z odbiorcami wsparcia i/lub zwiększenie liczby osób zaangażowanych w proces weryfikacji i oceny dokumentacji nadesłanej przez wnioskodawców, rozliczanie projektów itp. Nie bez znaczenia w tym zakresie byłoby również uproszczenie procedury wnioskowania i rozliczania wsparcia oraz ograniczenie liczby dokumentów wymaganych od odbiorców IF. Dobrą praktyką byłoby również stworzenie poradnika bądź instrukcji dla potencjalnych odbiorców oraz odbiorców wsparcia, obejmującej szczegółowe informacje związane z procesem ubiegania się i rozliczania środków otrzymanych w ramach Programu.

Poproszony o wskazanie słabych stron IF oferowanych w Programie, przedstawiciel BGK nie zidentyfikował żadnych minusów płynących z wykorzystania tego typu wsparcia. Przedstawiciel EBI wskazał natomiast na:

- konkurencyjność oferty komercyjnej, w tym biorąc pod uwagę wymagania stawiane odbiorcom IF w ramach RPO WM 2014-2020;
- zbyt wąski katalog wydatków kwalifikowalnych;
- wysoki poziom wymaganego wkładu własnego (25%);
- trudności z wyłonieniem podmiotów mogących i chętnych pełnić funkcję pośrednika finansowego.

Poproszeni o wskazanie zmian i modyfikacji w zakresie oferowanych IF, które powinno się wprowadzić w przyszłym wsparciu oferowanym z poziomu programu regionalnego, w celu zapewnienia odpowiedniego poziomu zainteresowania pośredników finansowych i samych odbiorców ostatecznych, przedstawiciele instytucji odpowiedzialnych za wdrażanie IF wskazywali na **potrzebę obniżenia poziomu wymaganego wkładu własnego od pośredników finansowych** do 5%. Dotychczasowy poziom 25% znacząco obniżał bowiem atrakcyjność IF, a także zdolność finansową samych odbiorców ostatecznych. Zdaniem przedstawiciela BGK, należałoby ponadto **podnieść elastyczność w wykorzystywaniu IF**, uwzględniającą obecną sytuację rynkową i identyfikowane potrzeby odbiorców:

Przedsiębiorcy ucierpieli podczas ostatnich sytuacji na rynku i tych środków mają mniej, chcą mieć dla siebie rezerwę na [...] prowadzenie działalności gospodarczej. Natomiast nie chcą tych środków przeznaczać na badania i rozwój, dlatego, że się boją, bo nie wiedzą, czy w przyszłości nie będzie znowu lock down'u. Więc jeżeli bardziej skomplikujemy instrument i będziemy mieć większe wymagania w stosunku do przedsiębiorców, to będzie pewnie słabiej sprzedawalne.

Źródło: badanie TDI z osobami wdrażającymi instrumenty finansowe w ramach RPO WM 2014-2020 (EBI oraz BGK).

W opinii przedstawiciela EBI, istotne dla realizacji wsparcia w postaci IF w przyszłości będzie natomiast **łączenie instrumentu finansowego z grantem**. Będzie to bowiem zarówno ułatwienie dla realizatora projektu, jak i zachęta dla potencjalnych wnioskodawców do skorzystania z Programu.

Przedstawiciele IZ odpowiedzialnych za wdrażanie OP III, IV i VI, do słabych stron instrumentów finansowych zaliczali natomiast większe ryzyko ponoszone przez Beneficjentów korzystających z tego typu wsparcia, z uwagi na konieczność przekalkulowania przez nich potencjalnych zysków płynących z wykorzystania IF oraz strat związanych z koniecznością spłacenia inwestycji.

Główne słabe strony IF wskazywane przez uczestników panelu delfickiego to:

- stosunkowo niewielka alokacja;
- brak wspólnej platformy informacyjnej dotyczącej regionalnej oferty IF (słaba rozpoznawalność pośredników i ich oferty);
- brak wspólnego przekazu informacyjno-promocyjnego na temat oferty IF;
- ograniczenie wsparcia do pożyczek;
- niskie oprocentowanie i mniejsze, niż w bankach, wymogi co do historii kredytowej stanowiące główny generator popytu na tę formę wsparcia;
- nierównomierna dostępność (czasowa) środków wśród pośredników finansowych (w tym ze względu na procedury związane z wyborem pośredników);
- problemy z pozyskaniem finansowania przez pośredników finansowych na tzw. wkład własny do projektu.

Wśród sugerowanych przez panelistów uczestniczących w panelu delfickim zmian w zakresie IF znalazły się przede wszystkim:

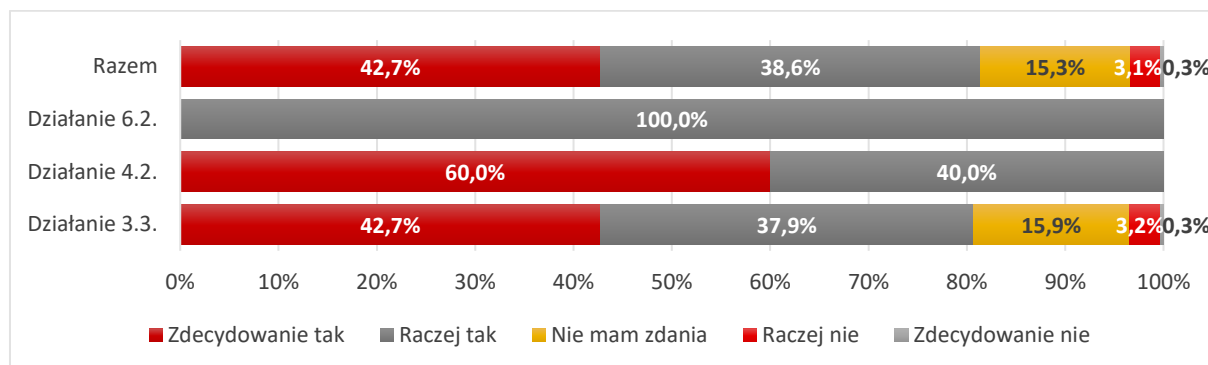
- ujednolicenie i polepszenie komunikacji dotyczącej ofert IF w regionie;
- ujęcie w przyszłych umowach zapisów ograniczających ponoszenie przez pośredników finansowych ryzyka związanego z postępowaniem pożyczkobiorcy;
- skrócenie okresu wypłaty środków dla pośredników (dotychczasowy 3 miesięczny okres w praktyce (w obliczu inflacji) powodował spadek realnej wartości należnych im środków);
- zapewnienie większej ciągłości w dostępie do oferty IF;
- wprowadzenie rozwiązań umożliwiających pośrednikom podjęcie działań wobec pożyczkobiorców objętych układem restrukturyzacyjnym lub ogłaszających upadłość konsumencką (dotychczas sytuacje te prowadziły do przeterminowania pożyczki i braku możliwości zakończenia projektu);
- rozszerzenie oferty IF skierowanej ku mikroprzedsiębiorcom;
- unikanie niepotrzebnego mnożenia produktów (np. podziału pożyczki na „małą” i „dużą”);
- rozważenie możliwości wprowadzenia instrumentów mieszanych;
- rozważenie możliwości wykorzystania środków zwróconych z IF RPO WM 2014-2020 na potrzeby zapewnienia wkładu własnego pośredników finansowych;
- analiza sytuacji finansowej potencjalnych pośredników finansowych pod względem możliwości sprostania wymogom pełnienia tej roli w ramach Programu.

2.3. Wpływ korzystania z instrumentów finansowych na opinie Beneficjentów i Ostatecznych Odbiorców instrumentów na temat tego typu wsparcia

Czy skorzystanie z instrumentów finansowych przyczyniło się do zmiany opinii beneficjentów i ostatecznych odbiorców instrumentów na temat instrumentów finansowych? Czy planują oni korzystanie w przyszłości z instrumentów finansowych w celu sfinansowania kolejnych inwestycji?

Zdecydowana większość odbiorców IF uczestniczących w badaniu TSSI deklarowała, że w przyszłości, w celu sfinansowania kolejnych inwestycji, zamierzają ponownie ubiegać się o wsparcie w postaci IF oferowanych w ramach RPO (łącznie 81,3% wskazań na odpowiedzi zdecydowanie/raczej tak). Przeciwnego zdania było zaledwie 3,4% respondentów, z czego wszystkie odpowiedzi zdecydowanie/raczej nie pojawiły się w grupie odbiorców IF oferowanych w ramach Działania 3.3 Programu. Największy odsetek odpowiedzi świadczących o zdecydowanej chęci ponownego skorzystania ze wsparcia identyfikowano natomiast wśród odbiorców wsparcia wdrażanego w Działaniu 4.2 (aż 60,0% ogółu odpowiedzi udzielonych przez przedstawicieli tej grupy).

Wykres 17. Czy w przyszłości planuje Pan/Pani ponownie skorzystać z instrumentów finansowych oferowanych w ramach programu regionalnego w celu sfinansowania kolejnych inwestycji?

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania TSSI z ostatecznymi odbiorcami instrumentów finansowych realizowanych w ramach RPO WM 2014-2020, n=386.

Ci z odbiorców IF realizowanych w ramach RPO WM 2014-2020, którzy wskazywali, że nie zamierzają ponownie korzystać z tego typu wsparcia, w większości deklarowali, że w chwili obecnej nie identyfikują potrzeby realizowania kolejnych inwestycji. Dwóch respondentów wskazało natomiast odpowiednio na brak opłacalności zaciągania pożyczki i nadmierną zawartość procedur związanych z ubieganiem się o i rozliczaniem wsparcia.

Zdaniem przedstawiciela BGK uczestniczącego w badaniu TDI, zainteresowanie przedsiębiorców korzystaniem z instrumentów finansowych niewątpliwie rośnie. Choć tego typu wsparcie nigdy nie będzie dla odbiorców tak atrakcyjne jak wsparcie bezzwrotne, to IF oferowane w Programie wiążą się z licznymi preferencjami dla ich użytkowników i w porównaniu z ofertą podmiotów komercyjnych są znacznie tańsze.

Biorąc pod uwagę dotychczasowe doświadczenia, w tym przede wszystkim trudności związane z pandemią COVID-19 i wojną w Ukrainie, istotne będzie zwiększenie elastyczności wsparcia realizowanego w ramach IF. Tym bardziej, że perspektywa finansowa na lata 2021-2027 nie tylko obciążona jest konsekwencjami wspomnianych wydarzeń, ale i wiąże się z dużą niepewnością co do rozwoju konfliktu na Ukrainie, a także sytuacji politycznej, związanej z zagrożeniem wypłaty funduszy unijnych dla Polski. Przedstawiciel EBI uczestniczący w badaniu wskazał ponadto, że planowane do wdrożenia inne niż RPO programy z zakresu gospodarki niskoemisyjnej mogą być konkurencyjne wobec działań planowanych w Programie, przekładając się na większe trudności z wyłonieniem pośrednika finansowego, jak i ostatecznych odbiorców IF.

Zdaniem respondenta, niskim zainteresowaniem mogą się cieszyć również projekty z zakresu mobilności miejskiej, w tym przede wszystkim obejmujące car-sharing i bike-sharing.

Zgodnie z deklaracjami ekspertów uczestniczących w panelu delfickim, dotychczasowa oferta nie zaspokoila popytu na środki, a pośrednicy nie mieliby trudności z udzielenie finansowania z wykorzystaniem zdecydowanie wyższej alokacji. Można więc mówić o wysokim i stale rosnącym zainteresowaniu IF, które najprawdopodobniej w perspektywie 2021-2027 będzie jeszcze wyższe niż dotychczas. Argumentami w tym zakresie są zidentyfikowana (wysoka) luka finansowa, stopniowe odchodzenie od udzielania wsparcia w formule dotacyjnej oraz utrzymujące się wysokie stopy procentowe. Ponadto, przewiduje się wzrost zainteresowania IF ze względu na planowane rozszerzenie ich oferty, w tym dzięki instrumentom uruchamianym w ramach tzw. re-użycia, środkami pochodzącymi ze zwrotów RPO WM 2007-2013 oraz 2014-2020.

2.4. Ocena adekwatności zakresu tematycznego wsparcia w ramach ZIT oraz wpływu jego zastosowania na realizację celów szczegółowych RPO WM 2014-2020 i zawiązywanie trwałych partnerstw jednostek samorządu terytorialnego w miejskich obszarach funkcjonalnych

Czy zdefiniowany zakres tematyczny wsparcia w ramach ZIT był odpowiedni? Dla jakich typów projektów instrument ZIT (lub podobne instrumenty terytorialne) stanowił najbardziej efektywny sposób wdrażania interwencji publicznej?

Jak zastosowanie instrumentu terytorialnego wpłynęło na realizację celów szczegółowych RPO WM 2014-2020?

Czy dzięki realizacji ZIT udało się stworzyć trwałe partnerstwa jednostek samorządu terytorialnego w miejskich obszarach funkcjonalnych?

Jakie czynniki ułatwiały, a jakie utrudniały tworzenie trwałych partnerstw jednostek samorządu terytorialnego w miejskich obszarach funkcjonalnych?

W ramach podejścia zintegrowanego ZIT, przy wsparciu ze środków unijnych w ramach RPO podejmowane są wspólne interwencje ekonomiczne, społeczne i przestrzenne na terenach miast wojewódzkich oraz ich obszarów funkcjonalnych. Na terenie województwa mazowieckiego dla Warszawy i jej obszaru funkcjonalnego, ZIT obejmowały przedsięwzięcia z zakresu transportu publicznego, wsparcia efektywności energetycznej, poprawy stanu środowiska oraz promocji gospodarczej⁷. Instrument terytorialny zastosowany został w ramach sześciu Działań/Poddziałań: Poddziałania 2.1.2 *E-usługi dla Mazowsza w ramach ZIT*, Poddziałania 4.3.2 *Mobilność miejska w ramach ZIT*, Działania 6.3 *Wsparcie ochrony zdrowia w ramach ZIT w związku z epidemią COVID-19*, Poddziałania 8.3.2. *Ułatwianie powrotu do aktywności zawodowej w ramach ZIT* oraz Poddziałania 10.1.2 *Edukacja ogólna w ramach ZIT* i 10.3.3 *Doradztwo edukacyjno-zawodowe w ramach ZIT*. W poniższej tabeli przedstawiono założenia ww. Działań/Poddziałań, wraz ze wskazaniem typów projektów możliwych do wdrożenia w ich ramach oraz alokacji.

W perspektywie 2014-2020 na realizację ZIT przeznaczono 208,2 mln euro, z czego 169,4 mln euro stanowiło wsparcie z UE.

⁷ <https://www.funduszedlamazowsza.eu/o-programie/poznaj-zasady-dzialania-programu/> [dostęp na dzień: 09.11.2023].

Tabela 25. Założenia Działań wykorzystujących ZIT

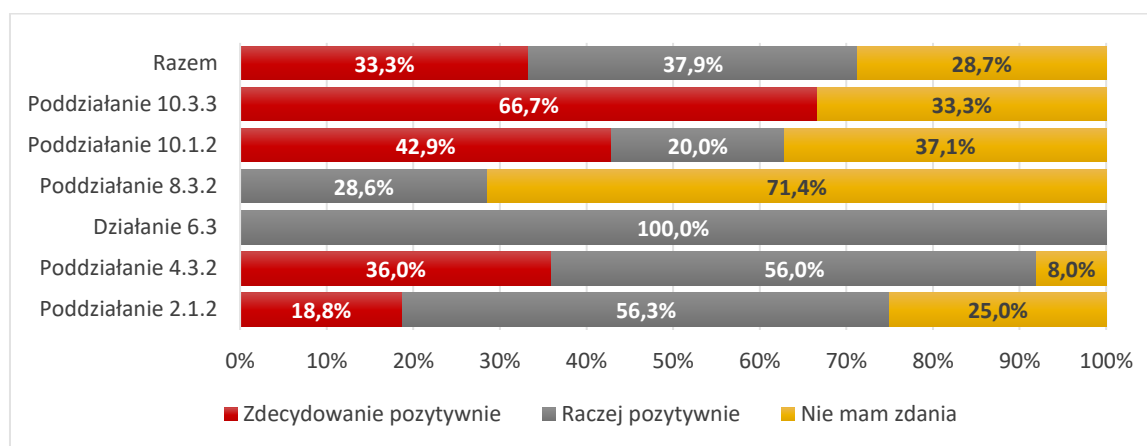
Działanie/ Poddziałanie	Cel szczegółowy Poddziałania	Działania/ Typy projektów	Wsparcie z UE ogółem	Finansowanie ogółem
Działanie 2.1 <i>E-usługi/</i> Poddziałanie 2.1.2 <i>E-usługi dla Mazowsza w ramach ZIT</i>	Zwiększone wykorzystanie e-usług publicznych	• stworzenie systemu mikrolokalizacji ułatwiającego dostęp do informacji w przestrzeni publicznej poprzez mobilne aplikacje dostępne bezpłatnie dla wszystkich potencjalnych użytkowników. • digitalizacja dokumentów znajdujących się w archiwach urzędów gmin; • zaprojektowanie i budowa systemu wsparcia usług opiekuńczych w oparciu o rozwiązania informatyczne i teleinformatyczne; • informatyzacja służby zdrowia na terenie Warszawskiego Obszaru Funkcjonalnego, • informatyzacja administracji publicznej oraz instytucji i zasobów kultury na terenie Warszawskiego Obszaru Funkcjonalnego • zakup sprzętu i oprogramowania do szkół, umożliwiającego wprowadzenie nowoczesnych form nauczania z wykorzystaniem TIK oraz zapewnienie możliwości realizacji działań edukacyjnych w formule zdalnej w związku z zagrożeniem powtórzenia lub przedłużeniem się epidemii COVID-19.	23 986 474	30 088 940
Działanie 4.3 <i>Redukcja emisji zanieczyszczeń powietrza/</i> Poddziałanie 4.3.2 <i>Mobilność miejska w ramach ZIT</i>	Redukcja emisji zanieczyszczeń powietrza	• rozwój zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej poprzez tworzenie/dostosowywanie parkingów „Parkuj i jedź”; • rozwój zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej poprzez inwestycje w ścieżki i infrastrukturę rowerową.	116 665 537	141 392 355
Działanie 6.3 <i>Wsparcie ochrony zdrowia w ramach ZIT w związku z epidemią COVID-19</i>	Wsparcie podmiotów leczniczych m. st. Warszawy w celu natychmiastowego zapobiegania i zwalczania epidemii COVID-19	• zapobieganie i zwalczanie epidemii COVID-19.	1 405 000	1 756 250
Działanie 8.3 <i>Ułatwianie powrotu do aktywności zawodowej osób sprawujących opiekę nad dziećmi do lat 3/</i> Poddziałanie 8.3.2.	Powrót do aktywności zawodowej osób sprawujących opiekę nad dziećmi do lat 3	• tworzenie i funkcjonowanie nowych miejsc opieki nad dzieckiem do lat 3, w formie żłobków lub klubów dziecięcych i opiekuna dziennego oraz dostosowanie już istniejących miejsc do potrzeb dzieci z niepełnosprawnościami;	16 890 609	21 222 026

Działanie/ Poddziałanie	Cel szczegółowy Poddziałania	Działania/ Typy projektów	Wsparcie z UE ogółem	Finansowanie ogółem
Ułatwianie powrotu do aktywności zawodowej w ramach ZIT		• świadczenie usługi w postaci pokrycia części lub całości kosztów związanych ze świadczeniem bieżących usług opieki nad dziećmi do lat 3.		
Działanie 10.1 Kształcenie i rozwój dzieci i młodzieży/ Poddziałanie 10.1.2 Edukacja ogólna w ramach ZIT	Podniesienie u uczniów kompetencji kluczowych i umiejętności uniwersalnych niezbędnych na rynku pracy oraz rozwój indywidualnego podejścia do ucznia, szczególnie o największych i specjalnych potrzebach edukacyjnych	• kształtowanie i rozwijanie u uczniów kompetencji kluczowych oraz umiejętności uniwersalnych niezbędnych na rynku pracy; • tworzenie warunków dla nauczania opartego na metodzie eksperymentu; • korzystanie z TIK oraz rozwijanie kompetencji informatycznych.	8 514 304	11 184 549
Działanie 10.3 Doskonalenie zawodowe/ Poddziałanie 10.3.3 Doradztwo edukacyjno-zawodowe w ramach ZIT	Zwiększenie zdolności do zatrudnienia uczniów szkół i placówek oświatowych kształcenia zawodowego	• uzyskiwanie kwalifikacji doradców zawodowych przez nauczycieli realizujących zadania z zakresu doradztwa edukacyjno-zawodowego, którzy nie posiadają kwalifikacji z tego zakresu oraz podnoszenie kwalifikacji przez nauczycieli, realizujących zadania z zakresu doradztwa edukacyjno-zawodowego, • tworzenie Punktów Informacji i Kariery (PIK) umożliwiających realizację doradztwa edukacyjno-zawodowego; • zewnętrzne wsparcie szkół w obszarze doradztwa zawodowego; • działania na rzecz intensyfikacji współpracy rynku pracy ze szkołami w zakresie doradztwa edukacyjno-zawodowego, w tym rozpoznania potrzeb rynku pracy i promowania kształcenia zawodowego.	1 945 045	2 535 881

Źródło: opracowanie własne na podstawie dokumentu Szczegółowy Opis Osi Priorytetowych Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego na lata 2014 – 2020 (uszczegółowienie RPO WM/SzOOP), (wersja 6.7), Załącznik nr 1 do uchwały nr 1780/444/23 Zarządu Województwa Mazowieckiego z dnia 24 października 2023 r., Zarząd Województwa Mazowieckiego, Warszawa 2023, s. 40-275.

Przy okazji omówienia założeń Programu udowodniono już, iż logika interwencji RPO WM 2014-2020, w tym założenia ww. Działań i Poddziałań, została właściwie zaplanowana, biorąc pod uwagę potrzeby regionu diagnozowane na etapie projektowania wsparcia, jak i zakładane do osiągnięcia cele poszczególnych OP Programu (zob. rozdział 1.1). Odnosząc się do Działań i Poddziałań wykorzystujących ZIT, w ramach badania ilościowego z ich Beneficjentami **zakres tematyczny wsparcia możliwego do uzyskania w ramach instrumentu terytorialnego oceniano wyłącznie zdecydowanie/raczej pozytywnie (71,3%) lub powstrzymując się od jednoznacznej oceny (28,7%)**. Biorąc pod uwagę poszczególne Poddziałania/Działania, zakres ten najlepiej oceniany był przez Beneficjentów Poddziałania 4.3.2 i Działania 6.3 (odpowiednio 92,0% i 100,0% wskazań).

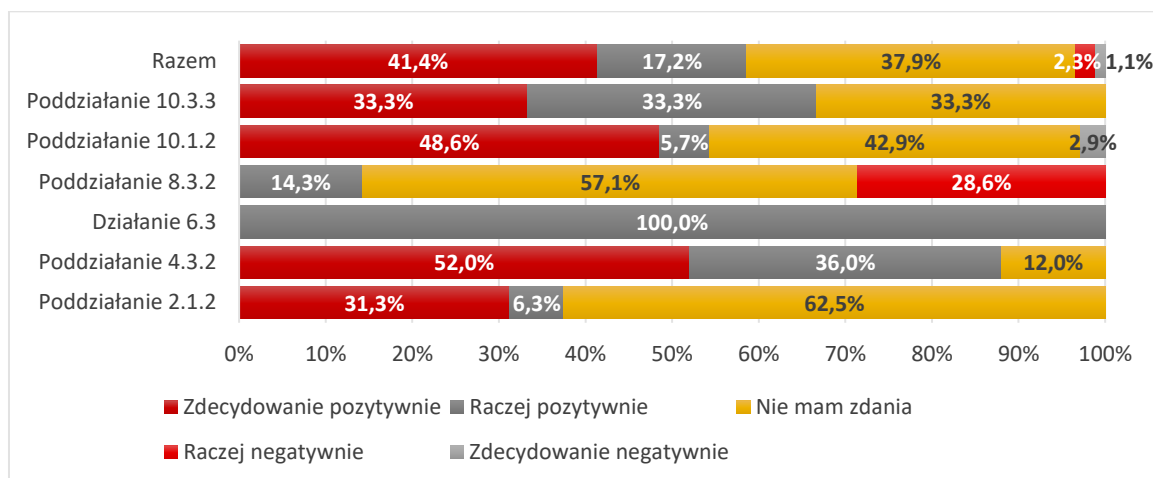
Wykres 18. Jak Pan/Pani ocenia zakres tematyczny wsparcia możliwego do uzyskania w ramach instrumentu ZIT?

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CAWI/CATI z Beneficjentami RPO WM 2014-2020, n= 87.

Ankietowani **Beneficjenci zazwyczaj dobrze oceniali również efektywność wsparcia z punktu widzenia jego formuły, tj. instrumentu ZIT**. Na oceny zdecydowanie/raczej pozytywne wskazało 58,6% badanych, podczas gdy na oceny zdecydowanie/raczej negatywne – jedynie 3,4% ogółu respondentów. Biorąc pod uwagę poszczególne Działania, aspekt ten najwyżej oceniany był przez Beneficjentów Działań 6.3 (100,0%) i 4.3 (88,0%).

Wykres 19. Jak Pan/Pani ocenia efektywność wsparcia z punktu widzenia jego formuły, tj. instrumentu ZIT?

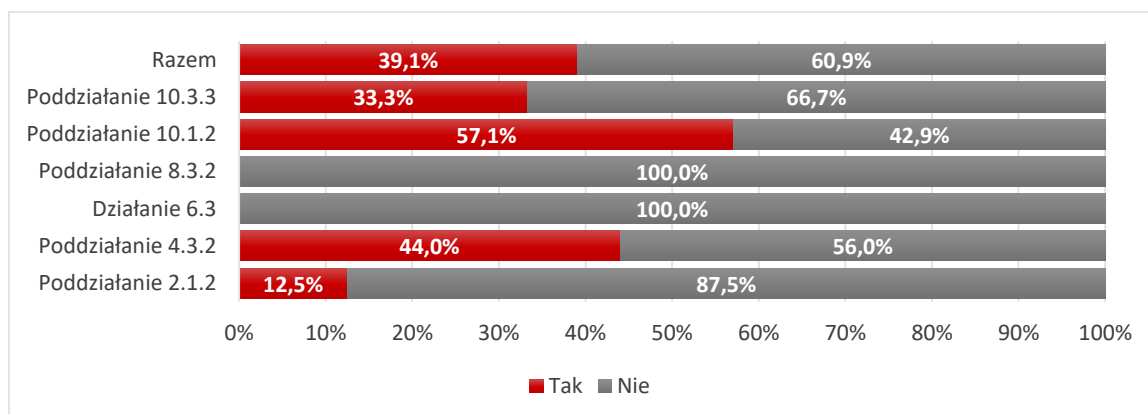

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CAWI/CATI z Beneficjentami RPO WM 2014-2020, n= 87.

Pozytywny wpływ zastosowania instrumentu terytorialnego w ramach Programu na realizację celów szczegółowych RPO WM 2014-2020 pozwalają potwierdzić wypowiedzi przedstawicieli IP ZIT uczestniczących w wywiadach pogłębionych. Jak wskazywano w ramach badania, interwencje zaplanowane z wykorzystaniem ZIT zostały bowiem zaprojektowane w taki sposób, by bezpośrednio odpowiadać na wyzwania i potrzeby określone w dokumentach programowych, realizując tym samym cele Programu. O wysokim wpływie projektów wdrażanych w ramach instrumentu terytorialnego na osiąganie celów RPO świadczy natomiast wysoki poziom realizacji przypisanych do nich wskaźników.

Analizując wpływ zastosowania ZIT na wzrost współpracy JST należy wskazać, że średnio **39,1% ankietowanych realizatorów projektów, w ramach których możliwe było nawiązanie partnerstwa z JST w obrębie MOF, deklarowało, że w wyniku wdrożenia interwencji nawiązali współpracę z tego typu podmiotami**. Biorąc pod uwagę poszczególne Poddziałania/Działania, udało się to 12,5% Beneficjentów Poddziałania 2.1.2, 44,0% Beneficjentów Poddziałania 4.3.2, a także 57,1% realizatorów projektów w Poddziałaniu 10.1.2 i co trzeciemu z Beneficjentów Poddziałania 10.3.3 (33,3%).

Wykres 20. Czy w wyniku realizacji projektu udało się nawiązać partnerstwo z innymi JST?

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CAWI/CATI z Beneficjentami RPO WM 2014-2020, n= 87.

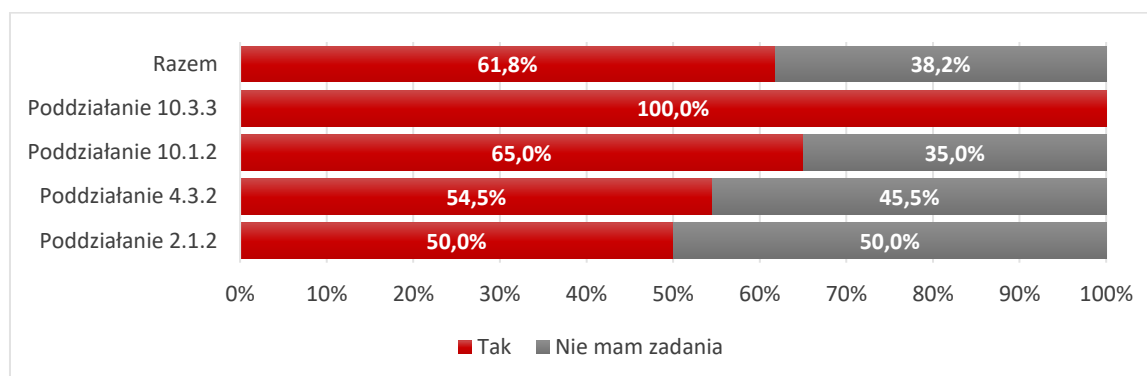
Do czynników ułatwiających nawiązanie partnerstwa z innymi JST zaliczano:

- podobne potrzeby tego typu podmiotów;
- wspólne cele;
- premiowanie współpracy;
- wcześniejsze podejmowanie współpracy;
- możliwość zakupu w ramach projektów pomocy i udostępnienia ich podmiotom spoza obszaru realizacji interwencji.

Beneficjenci, którzy deklarowali, że w wyniku realizacji projektu nie nawiązali partnerstwa z innymi JST, wskazywali w większości, że wynikało to z braku potrzeb w tym zakresie. Wymieniano również czynniki takie, jak wcześniejsze zawiązanie partnerstw przez okoliczne JST z innymi podmiotami/jednostkami czy specyfika interwencji.

Zdaniem 61,8% ankietowanych Beneficjentów, którzy w ramach projektów nawiązali współpracę JST w obrębie MOF, partnerstwa te można uznać za trwałe. Biorąc pod uwagę poszczególne Poddziałania, tego zdania byli wszyscy Beneficjenci Poddziałania 10.3.3, a także połowa realizatorów projektów w Poddziałaniu 2.1.2, 54,5% Beneficjentów Poddziałania 4.3.2 i 65,0% Beneficjentów Poddziałania 10.1.2. Niemal wszyscy z ankietowanych realizatorów projektów, którzy deklarowali, że nawiązane partnerstwa będą mieć charakter trwały, wskazywali zarazem, że planują już kolejne wspólne inicjatywy.

Wykres 21. Czy partnerstwo to uznać można Pana/Pani zdaniem za trwałe?

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CAWI/CATI z Beneficjentami RPO WM 2014-2020, n= 34.

Wpływ zastosowanie instrumentu terytorialnego na rozwój współpracy między JST potwierdzają wyniki rozmów z przedstawicielami IP ZIT. Analiza wypowiedzi respondentów pozwala również wskazać, że mimo iż czasami współpraca między poszczególnymi jednostkami miała charakter wyłącznie formalny, skoncentrowany wyłącznie na osiągnięciu określonego rezultatu, zdarzało się również, że nawiązane partnerstwo stawało się okazją do wymiany dobrych praktyk. Tam, gdzie udało się nawiązać głębsze relacje, miały one najczęściej charakter trwały, wykraczając poza działania czysto projektowe:

Tu, gdzie te partnerstwa powstały, [...] to nawet nie o to chodzi, że te partnerstwa w takim rozumieniu projektowym się utrzymają, ale że zostały nawiązane pełne relacje, platformy wymiany wiedzy. Ludzie się zaczęli znać, zaczęli rozmawiać ze sobą, już często nie działa to w ten sposób, że każdy próbuje swoje problemy [...] samodzielnie rozwiązywać, tylko troszkę ludzie się nauczyli, że w większości przypadków to już ktoś coś takiego miał, wystarczy zadzwonić. [...] Takich rzeczy przed ZIT nie było.

Źródło: badanie TDI z przedstawicielami IZ i IP RPO WM 2014-2020.

Przedstawiciele IP ZIT uczestniczący w badaniu jakościowym potwierdzili ponadto, że **zakres tematyczny wsparcia w ramach ZIT był wystarczający w stosunku do potrzeb identyfikowanych w regionie, a zastosowanie instrumentu terytorialnego w ramach Programu stanowiło najbardziej efektywny sposób wdrażania interwencji publicznej**. Wsparcie umożliwiło bowiem zintegrowane podejście do potrzeb regionu i szersze wsparcie obszarów problemowych. Dzięki zastosowaniu ZIT wsparto również współpracę między JST, umożliwiając im wymianę dobrych praktyk i wzajemne wsparcie.

2.5. Identyfikacja mocnych i słabych stron instrumentu terytorialnego

Jakie było mocne i słabe strony instrumentu terytorialnego?

Mocne strony instrumentu ZIT

Do mocnych stron tej formuły, tj. instrumentu ZIT, Beneficjenci Programu zaliczali:

- możliwość współpracy pomiędzy samorządami;
- możliwość upowszechniania rezultatów wsparcia;
- dobry poziom współpracy z partnerami;
- dostosowywanie planowanych działań do specyficznych potrzeb danego obszaru;
- szersze spojrzenie na potrzeby danego obszaru funkcjonalnego;
- strategiczne podejście do rozwoju obszaru;
- ściśle określone kierunki działania i grupy ich odbiorców.

Przedstawiciele IP ZIT uczestniczący w badaniu jakościowym, do korzyści płynących z wykorzystania instrumentu terytorialnego zaliczyli:

- animowanie współpracy z samorządami;
- racjonalizowanie kosztów;
- tworzenie spójnych rozwiązań, mających szerszy zakres oddziaływania terytorialnego;
- zapewnienie możliwości wymiany doświadczeń, dobrych praktyk, wzajemnej współpracy;
- nawiązywanie trwałych partnerstw przez JST.

Słabe strony instrumentu ZIT

Do słabych stron instrumentu ZIT Beneficjenci Programu zaliczyli niewystarczające wsparcie dla podmiotów realizujących projekty w tej formule, przy równoczesnych większych wymaganiach związanych z dodatkową sprawozdawczością do Urzędu Marszałkowskiego.

Zapytani o słabe strony wykorzystania ZIT, przedstawiciele IP uczestniczący w wywiadach wymieniali:

- nawiązywanie partnerstw motywowanych wyłącznie chęcią pozyskania środków na realizację pożądanej inwestycji, a nie pragnieniem rozwoju i wzajemnej współpracy;
- planowanie projektów trudnych do koordynacji, uwzględniających zbyt wielu partnerów i/lub zbyt szeroki zakres interwencji;
- brak elastyczności w zarządzaniu alokacją w ramach ZIT (do instrumentu terytorialnego przypisano określoną ilość środków, bez możliwości przesunięć w ramach poszczególnych Działań).

2.6. Identyfikacja czynników mających negatywny wpływ na realizowane działania

Czy wystąpiły, a jeśli tak, to jakie były najważniejsze bariery w korzystaniu z różnych instrumentów finansowych?

Jakie działania podjęto w celu przeciwdziałania barierom w korzystaniu z instrumentów finansowych? Które z tych działań okazały się skuteczne?

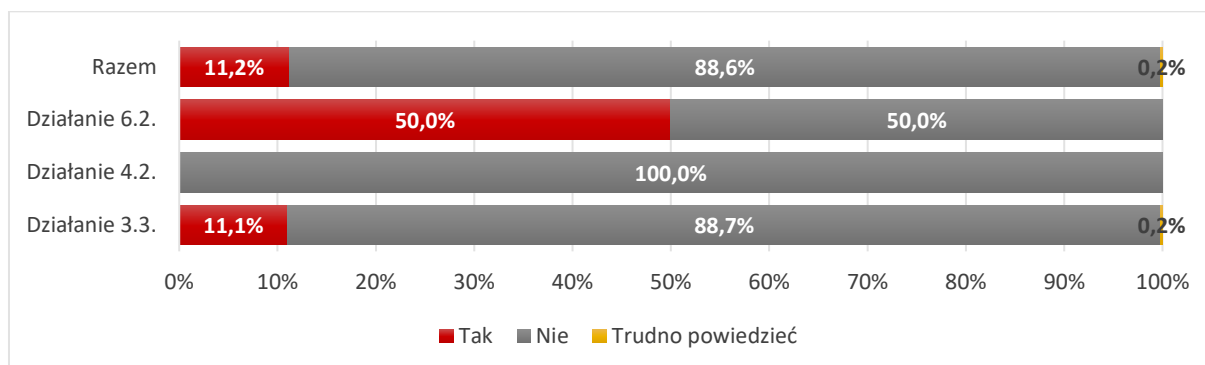
Czy wystąpiły, a jeśli tak, to jakie były najważniejsze bariery w realizacji ZIT?

Barier w korzystaniu instrumentów finansowych

Zgodnie z wynikami badania TSSI, 11,2% odbiorców IF napotkało na większe trudności podczas korzystania ze wsparcia. Na występowanie trudności wskazywali odbiorcy wsparcia realizowanego w ramach Działania 3.3 (11,1% ogółu przedstawicieli tej grupy) oraz Działania 6.2 (50,0% ogółu badanych z tej grupy). Do problemów identyfikowanych przez odbiorców IF zaliczały się przede wszystkim:

- zbyt obszerna dokumentacja wymagana w związku z udziałem we wsparciu;
- nadmierne skomplikowanie procesu ubiegania się o wsparcie i rozliczania środków;
- trudności w nawiązaniu kontaktu z jednostką udzielającą wsparcia i/lub niska jakość obsługi pożyczki.

Wykres 22. Czy podczas korzystania ze wsparcia napotkał/a Pan/Pani na jakieś istotne trudności?

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania TSSI z ostatecznymi odbiorcami instrumentów finansowych realizowanych w ramach RPO WM 2014-2020, n=386.

Przedstawiciele IP odpowiedzialnych za realizację OP, w ramach których wdrażano IF, nie identyfikowali natomiast większych trudności w korzystaniu z instrumentów finansowych oferowanych w ramach RPO.

Barier w korzystaniu z instrumentu terytorialnego ZIT

Zestawienie odpowiedzi wskazywanych przez Beneficjentów Działań i Poddziałań uwzględniających ZIT wskazuje, że **największą barierą w korzystaniu z instrumentu terytorialnego był wzrost cen materiałów i usług niezbędnych do realizacji projektów**, na co wskazywał więcej niż co drugi z respondentów (55,2%). Istotnym utrudnieniem dla znaczącej części realizatorów projektów były utrudnienia/opóźnienia wynikające z pandemii COVID-19 (44,8%). Średnio co czwarty z ankietowanych Beneficjentów deklarował ponadto, że realizację zaplanowanych działań utrudniały mu ograniczenia w zakresie możliwości zakupu sprzętu lub wyposażenia (25,1%), a co piąty wskazywał na trudności z wyłonieniem wykonawców (21,8%).

24,1% ankietowanych Beneficjentów Działań/Poddziałań uwzględniających ZIT podczas wdrażania projektów nie napotkało na żadne trudności.

Biorąc pod uwagę wdrażanie poszczególnych Działań i Poddziałań, na realizację projektów w Poddziałaniu 2.1.2 w największym stopniu wpływały problemy wynikające z inflacji (62,5%). Co czwarty z ankietowanych Beneficjentów tego Poddziałania wskazywał ponadto na opóźnienia i utrudnienia wynikające z sytuacji epidemiologicznej, ograniczenia w zakresie możliwości zakupu sprzętu czy wyposażenia oraz opóźnienia w realizacji wniosków o płatność (po 25,0% wskazań).

Również Beneficjenci Poddziałania 4.3.2 do czynników utrudniających im realizację zaplanowanych działań zaliczali najczęściej wzrost cen materiałów i usług (48,0%), a także na trudności z wyłonieniem wykonawców działań (44,0%). Często wskazywano ponadto na konieczność dokonywania zmian w zakresie rzeczowym i harmonogramie projektów, problemy z zapewnieniem wkładu własnego (po 36,0% wskazań) czy utrudnienia związane z pandemią COVID-19 (32,5%).

Jedyny Beneficjent Działania 6.3 wskazał na wystąpienie problemów związanych z rosnącymi cenami oraz koniecznością wyłonienia wykonawców zaplanowanych działań (po 100,0% wskazań).

Realizację projektów zaplanowanych w ramach Poddziałania 8.3.2 ograniczały najczęściej opóźnienia i utrudnienia wynikające z sytuacji epidemiologicznej (42,9%) czy rosnące koszty wdrożenia interwencji (42,9%).

Beneficjenci Poddziałania 10.1.2 również wskazywali najczęściej na problemy wynikające z wystąpienia pandemii koronawirusa (65,7%) i postępującej inflacji (57,1%). Nierzadko wskazywano jednak także na ograniczenia w zakresie możliwości zakupu sprzętu lub wyposażenia (48,6%).

Realizatorzy projektów w Poddziałaniu 10.3.3 zgodnie przyznawali, że skuteczną realizację zaplanowanych przez nich działań ograniczały najczęściej rosnące koszty ich wdrożenia oraz konieczność poddawania się kontrolom w ramach projektów (po 100,0% wskazań). Często pojawiały się ponadto trudności z wyłonieniem wykonawców (66,7%) czy opóźnienia/utrudnienia wynikające z pandemii COVID-19 (33,3%).

Tabela 26. Proszę wskazać czynniki, które Pana/Pani zdaniem wpływały negatywnie na wdrażanie projektu – Beneficjenci Działań/Poddziałania uwzględniających ZIT

Czynnik	Działanie/Poddziałanie						Razem
	2.1.2	4.3.2	6.3	8.3.2	10.1.2	10.3.3	
Wzrost cen materiałów i usług niezbędnych do realizacji projektu	62,5%	48,0%	100,0%	28,6%	57,1%	100,0%	55,2%
Opóźnienia/utrudnienia w realizacji wynikające z pandemii COVID-19	25,0%	32,0%	0,0%	42,9%	65,7%	33,3%	44,8%
Ograniczenie w zakresie możliwości zakupu sprzętu lub wyposażenia	25,0%	4,0%	0,0%	0,0%	48,6%	0,0%	25,3%
Nie napotkaliśmy żadnych trudności	18,8%	28,0%	0,0%	57,1%	20,0%	0,0%	24,1%
Trudności z wyłonieniem wykonawców działań w ramach projektu	18,8%	44,0%	100,0%	0,0%	5,7%	66,7%	21,8%
Konieczność dokonywania zmian w zakresie rzeczowym projektu	12,5%	36,0%	0,0%	14,3%	5,7%	0,0%	16,1%
Konieczność dokonywania zmian w harmonogramie projektu	18,8%	36,0%	0,0%	0,0%	5,7%	0,0%	16,1%
Konieczność poddawania się kontrolom w ramach projektu	18,8%	12,0%	0,0%	0,0%	8,6%	100,0%	13,8%
Krótki czas na przygotowanie i złożenie dokumentacji aplikacyjnej	12,5%	16,0%	0,0%	0,0%	17,1%	0,0%	13,8%
Problemy w zakresie zapewnienia wkładu własnego	6,3%	36,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	11,5%
Zbyt wąski zakres kosztów kwalifikowanych	18,8%	16,0%	0,0%	0,0%	5,7%	0,0%	10,3%
Opóźnienia w realizacji wniosków o płatność	25,0%	8,0%	0,0%	14,3%	0,0%	0,0%	8,0%
Ograniczona możliwość zastosowania cross-finansingu	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	8,6%	0,0%	3,4%
Utrudnienia prawne	0,0%	12,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	3,4%
Utrudniony kontakt z przedstawicielami instytucji organizującej konkurs na etapie aplikowania o środki	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	5,7%	0,0%	2,3%
Trudności w rekrutacji uczestników projektu	6,3%	0,0%	0,0%	14,3%	0,0%	0,0%	2,3%
Utrudniony kontakt z opiekunem projektu	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	2,9%	0,0%	1,1%

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CAWI/CATI z Beneficjentami RPO WM 2014-2020, n= 87.

Przedstawiciele IP ZIT uczestniczących w badaniu TDI do trudności w korzystaniu z instrumentu terytorialnego oferowanego w ramach RPO zaliczyli natomiast te problemy, które występowały na poziomie całego Programu, jak:

- niedostępność niezbędnych materiałów/sprzętu;
- wzrost cen towarów i usług;
- trudności w realizacji zamówień publicznych;
- sztywna struktura funduszy unijnych;
- pandemia COVID-19 i związane z nią obostrzenia;
- konieczność pozyskania wymaganych zgód, pozwoleń, dokumentów itp.

Nie identyfikowano natomiast problemów, które związane byłyby z samą specyfiką ZIT.

3. Obszar III: Analiza dobrych i złych praktyk w zakresie realizacji projektów ukierunkowanych na rozwój społeczno-gospodarczy i realizację celów Strategii Europa 2020 w ramach RPO WM 2014-2020

3.1. Identyfikacja dobrych praktyk dotyczących realizacji projektów ukierunkowanych na rozwój społeczno-gospodarczy i realizację celów Strategii Europa 2020 w ramach RPO WM 2014-2020

Jakie można wskazać dobre praktyki dotyczące realizacji projektów ukierunkowanych na rozwój społeczno-gospodarczy i realizację celów Strategii Europa 2020 w ramach RPO WM 2014-2020?

Dlaczego działania te należy uznać za dobre praktyki?

Zapytani o dobre praktyki w realizacji Programu, Beneficjenci uczestniczący w badaniu FGI wskazywali na bardzo pozytywne doświadczenie, jeżeli chodzi o wsparcie ze strony IZ. Zdaniem respondentów badania, w przypadku występujących trudności, zawsze otrzymywano odpowiednią pomoc i wsparcie. Za dobrą praktykę uznać więc należy właściwie **wdrażaną współpracę pomiędzy IZ a realizatorami projektów**.

Zawsze można było liczyć na wsparcie w problemach bieżących - jakieś zmiany w projekcie, jakieś problemy, które się na bieżąco działy, przesunięcia różnego typu, to tutaj nie ukrywam, że zawsze można było liczyć na pomoc i życzliwość. Nie mówię tylko o wytycznych i przepisach, ale taką właśnie chęć pomocy.

Źródło: badanie metodą FGI.

Za dobrą praktykę uznać także należy **świadome zdobywanie doświadczenia przez realizatorów projektów poprzez przygotowanie dokumentacji i samo wdrażanie działań**, które, zdaniem badanych, wykorzystane zostanie w przyszłości w celu efektywnej realizacji dalszych działań.

Dlatego, że my sami rozliczaliśmy, to była bardzo dobra szkoła dla nas, nauka dokładności, skrupulatności, co się przydało nam zdecydowanie przez rozliczaniu innych projektów, choćby z dofinansowania Ministra Kultury, więc jest zdobywanie doświadczeń, ale przede wszystkim to, że w skali globalnej realizacja tych projektów i korzystanie ze środków unijnych zmieniło w ogóle sposób myślenia na bardziej zadaniowy.

Źródło: badanie metodą FGI.

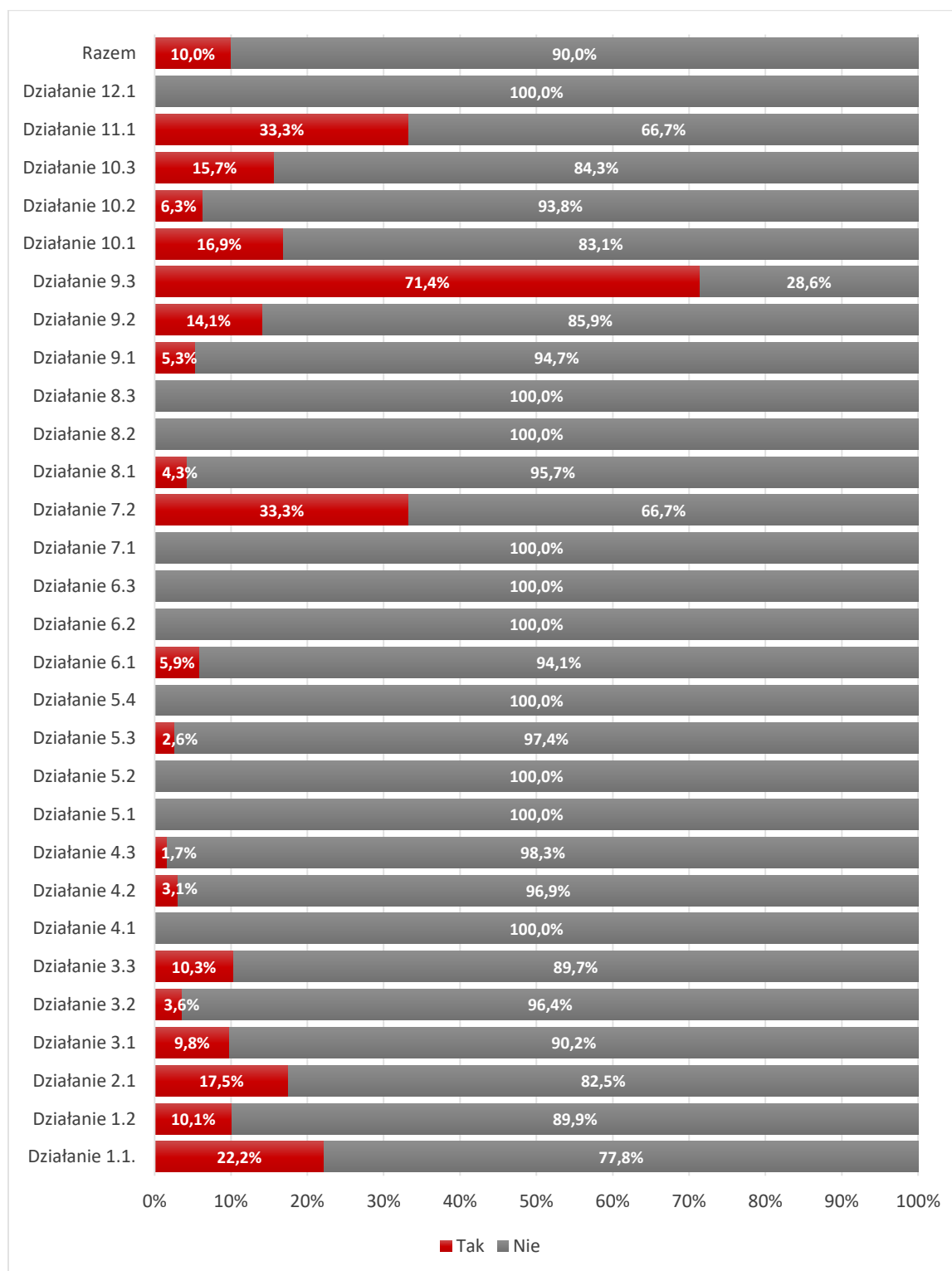
Zwrócono również uwagę na praktyki wykorzystywane w celu doskonalenia standardów prowadzonej działalności. Zdaniem badanych są one dobrym narzędziem do podnoszenia jakości kapitału ludzkiego, uczą, jak można wzbogacać swoją wiedzę korzystając z doświadczenia innych. Badani wykorzystują przy tym bazę dobrych praktyk, którą tworzy Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich, obserwując istotny wzrost aktywności mieszkańców wsi, którzy byli zaangażowani w proces badawczy.

Na wystąpienie tzw. dobrych praktyk, tj. skutecznych rozwiązań, zawierających pewien potencjał innowacji i możliwych do wykorzystania ich w innych, podobnych projektach, wskazywał średnio jeden na dziesięciu Beneficjentów Programu. Biorąc pod uwagę poszczególne Działania, identyfikowali je najczęściej realizatorzy projektów w Działaniach 1.1 (22,2%), 7.2 (33,3%), 9.3 (71,4%) oraz 11.1 (33,3%).

Do dobrych praktyk wskazywanych przez Beneficjentów zaliczały się:

- dobre przygotowanie merytoryczne pracowników odpowiedzialnych za przygotowanie wniosków o dofinansowanie;
- cykliczna organizacja konferencji/forów regionalnych jako platform wymiany doświadczeń i efektów pozyskania funduszy europejskich;
- nawiązanie współpracy z innymi podmiotami/jednostkami;
- połączenie kilku form oddziaływania na rzecz wsparcia jednej grupy odbiorców (np. w przypadku uczniów były to realizacja wycieczek, półkolonii, pokazów, zajęć pozalekcyjnych itp.);
- prowadzenie zajęć metodą eksperymentu (w przypadku wsparcia kierowanego do uczniów);
- sieciowanie PES;
- uwzględnienie pomocy *de minimis* i wprowadzenie częściowej niekwalifikowalności VAT;
- wymiana doświadczeń między JST.

Wykres 23. Czy Pana/Pani zdaniem w Państwa projekcie wystąpiły jakieś dobre praktyki (skuteczne rozwiązania, które zawierają w sobie pewien potencjał innowacji, przy czym są one na tyle powtarzalne, że potencjalnie istnieje możliwość wykorzystania ich w innych, podobnych projektach)?

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CAWI/CATI z Beneficjentami RPO WM 2014-2020, n= 1 396.

Przedstawiciele IZ oraz IP uczestniczący w badaniu jakościowym do dobrych praktyk w realizacji projektów ukierunkowanych na rozwój społeczno-gospodarczy i realizację celów Strategii Europa 2020 zaliczyli:

- promocję wyjątkowo skutecznych i interesujących projektów;
- spotkania informacyjne dla mieszkańców odnośnie konieczności selektywnego zbierania odpadów i innych działań z zakresu świadomości ekologicznej;
- zapewnienie dostępu do mieszkań chronionych dla osób wychodzących np. z pieczy zastępczej, umożliwiające im rozpoczęcie samodzielnego życia;
- kompleksowość realizowanych działań;
- dobre przygotowanie wnioskodawców do realizacji zaplanowanych działań;
- animowanie współpracy z samorządami w ramach instrumentu terytorialnego i nawiązywanie trwałych partnerstw przez JST.

Wymienione powyżej dobre praktyki przyczyniły się do wysokiej skuteczności realizowanych działań, umożliwiając osiągnięcie znaczących rezultatów zarówno w odniesieniu do wsparcia rozwoju społeczno-gospodarczego województwa mazowieckiego, jak i realizacji celów Strategii Europa 2020.

3.2. Identyfikacja złych praktyk dotyczących realizacji projektów ukierunkowanych na rozwój społeczno-gospodarczy i realizację celów Strategii Europa 2020 w ramach RPO WM 2014-2020

Jakie można wskazać złe praktyki dotyczące realizacji projektów ukierunkowanych na rozwój społeczno-gospodarczy i realizację celów Strategii Europa 2020 w ramach RPO WM 2014-2020?

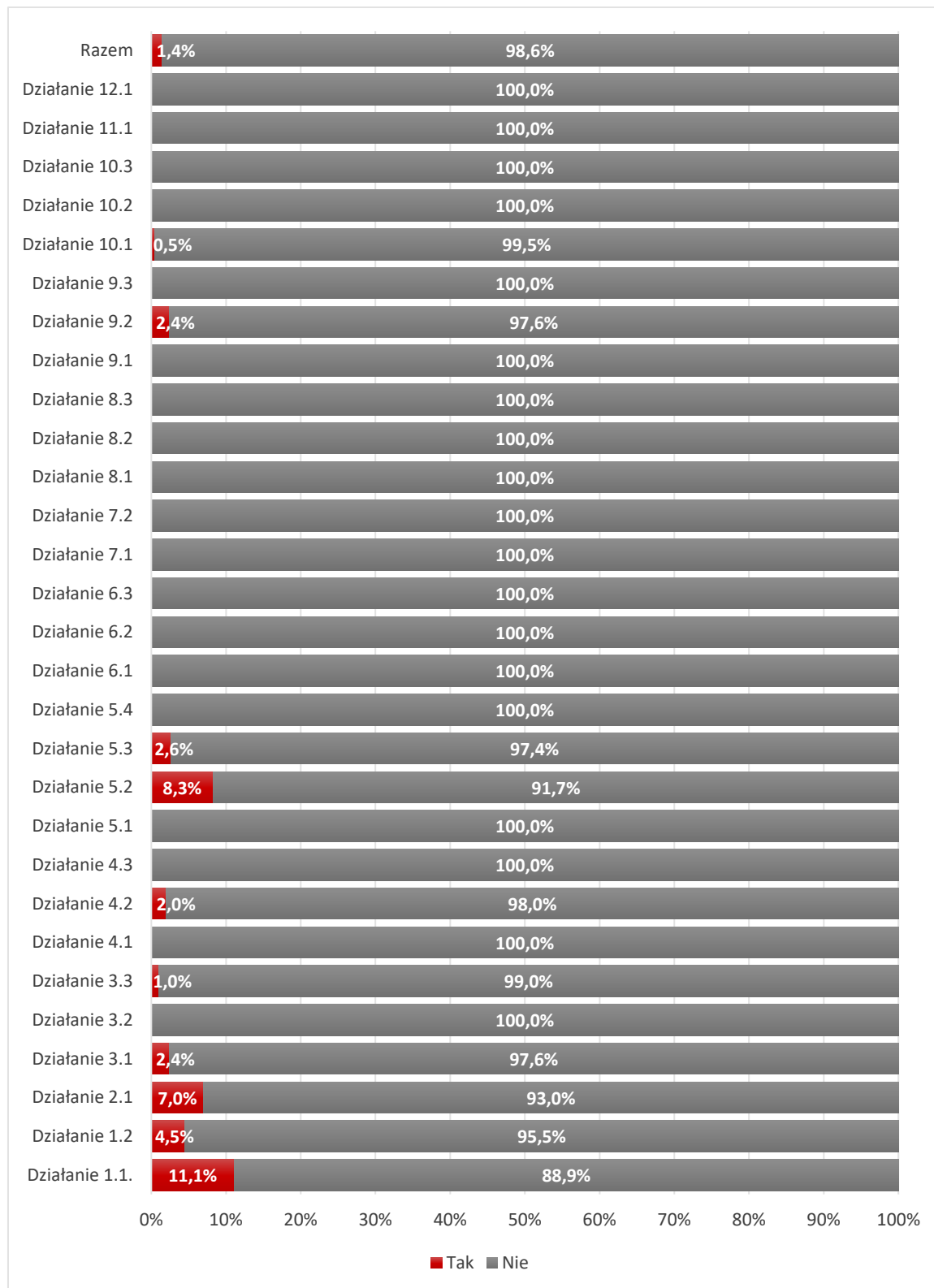
Dlaczego działania te należy uznać za złe praktyki?

Jakie rozwiązania należało zastosować w miejsce zidentyfikowanych złych praktyk, aby zapewnić skuteczniejszą realizację przyszłych działań?

Zgodnie z analizą wyników badań FGI i CAWI/CATI z Beneficjentami RPO WM 2014-2020, podejmowane przez realizatorów działania zazwyczaj okazywały się trafne. O ile w ramach badania fokusowego nie dostrzegano jednak złych praktyk w realizacji projektów, tj. działań negatywnie wpływających na możliwość osiągnięcia zakładanych celów, to w ramach badania ilościowego na ich wystąpienie wskazało 1,4% ogółu ankietowanych Beneficjentów, z czego najczęściej realizatorzy interwencji w Działaniu 1.1 (11,1%). Do tzw. złych praktyk zaliczono:

- długi okres kontroli realizowanych/zrealizowanych działań;
- generowanie problemów przez opiekunów projektów;
- zbyt krótki okres czasu na testowanie nowych rozwiązań przed ich wprowadzeniem;
- zbyt krótkie trzymanie się pierwotnych założeń projektów, mimo zmian następujących w okresie ich wdrażania;
- rezygnacja uczestników z możliwości udziału we wsparciu (w tym głównie z uwagi na sytuację epidemiologiczną);
- przeszacowanie wartości wskaźników;
- wyższe koszty realizacji interwencji niż początkowo zakładano.

Wykres 24. Analogicznie, czy z perspektywy czasu uważa Pan/Pani, że w Państwa projekcie wystąpiły jakieś złe praktyki (działania negatywnie wpływające na możliwość osiągnięcia zakładanych celów)?

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CAWI/CATI z Beneficjentami RPO WM 2014-2020, n= 1 396.

Do złych praktyk, tj. rozwiązań, z których należałoby zrezygnować w przyszłości, przedstawiciele IZ i IP uczestniczący w wywiadach pogłębionych zaliczyli:

- niewywiązywanie się części Beneficjentów z założonych w ramach projektów działań;
- nieskuteczność niektórych form wsparcia, np. bonów na doradztwo realizowanych w ramach OP III;
- cedowanie zarządzania projektami na zewnątrz przez samorządy, mające potencjał i możliwości do samodzielnego, skutecznego wdrożenia zaplanowanych działań;
- niewystarczający poziom komunikacji między podmiotami odpowiedzialnymi za realizację projektów a ich odbiorcami, skutkujące rezygnacją części uczestników z możliwości skorzystania ze wsparcia;
- brak weryfikowania aktualności poszczególnych działań zaplanowanych w ramach Programu podczas jego wdrażania (np. w ramach ewaluacji śródkresowej);
- brak przygotowania wnioskodawców do realizacji zaplanowanych działań;
- nawiązywanie partnerstw w ramach instrumentu terytorialnego motywowanych wyłącznie chęcią pozyskania środków na realizację pożądanej inwestycji, a nie pragnieniem rozwoju i wzajemnej współpracy;
- planowanie projektów trudnych do koordynacji, uwzględniających zbyt wielu partnerów i/lub zbyt szeroki zakres interwencji.

Identyfikowane złe praktyki przekładały się na niższą skuteczność realizowanych działań, ograniczając tym samym stopień oddziaływania wdrażanych projektów na rozwój regionu oraz osiąganie zakładanych celów. W opinii eksperckiej, znaczącej części ww. złych praktyk można by było jednak zaradzić poprzez bardziej **elastyczne podejście do założeń Programu**, w tym sposobu wydatkowania środków dostępnych w jego ramach, a także realizowanych projektów. Umożliwiłoby to bieżące reagowanie na pojawiające się trudności oraz uaktualnianie wsparcia zgodnie ze zmieniającymi się warunkami zewnętrznymi. Dobrym rozwiązaniem w tym zakresie byłoby również **wydlużenie czasu przewidzianego na realizację projektów**, co mogłoby przyczynić się do osiągnięcia w ich ramach lepszych rezultatów. Warto byłoby również **podjąć działania mające na celu lepsze przygotowanie potencjalnych wnioskodawców do aplikowania w ramach Programu oraz realizacji planowanych interwencji**, w tym poprzez udostępnianie i promowanie dobrych praktyk w tym zakresie.

4. Analiza SWOT

Tabela 27. Analiza SWOT

SWOT	
Silne strony	Słabe strony
- osiągnięcie założonych przez beneficjentów wskaźników; - pozytywny wpływ na osiągnięcie celów Strategii Europa 2020; - zwiększenie inwestycji w działalność B+R; - pozytywny wpływ realizacji projektów na rozwój społeczno-gospodarczy województwa; - wzrost udziału odnawialnych źródeł energii; - redukcja emisji gazów cieplarnianych; - wzrost efektywności energetycznej; - zmniejszenie stopnia wykluczenia społecznego; - poprawa spójności regionalnej sieci drogowej; - komunikacyjne zwiększenie dostępności wewnętrznej i zewnętrznej; - wzrost zatrudnienia; - ułatwienie dostępu do usług społecznych dla osób niesamodzielnych; - rozwój kompetencji kluczowych raz właściwych postaw, przydatnych na rynku pracy, wśród uczniów szkoły podstawowej.	- niewłaściwe rozłożenie w czasie dostępności produktów finansowych dla przedsiębiorców; - nierównomierne rozłożenie w czasie przetargów na wybór pośredników finansowych i długi okres procedowania zawierania umów z pośrednikami.
Szanse	Zagrożenia
- możliwość osiągnięcia celów zawartych w Strategii Europa 2020; - szansa na rozwój działalności B+R; - możliwość efektywniejszego rozwoju regionu; - wzrost dostępności infrastrukturalnej; - zmniejszenie poziomu bezrobocia, - wzrost kompetencji przyszłych pracowników.	- nieosiągnięcie wszystkich celów Strategii Europa 2020; - spowolnienie i zmniejszenie efektywności rozwoju społeczno-gospodarczego regionu; - brak wzrostu efektywności energetycznej; - brak dalszej redukcji emisji gazów cieplarnianych; - niższy poziom rozwinięcia kompetencji kluczowych oraz właściwych, przydatnych na rynku pracy postaw, wśród uczniów.

Źródło: opracowanie własne.

5. Analiza PEST

Tabela 28. Analiza PEST

PEST	
Czynniki polityczne	• stabilność w realizowaniu przez Państwo obowiązków wynikających z aktów prawnych Unii Europejskiej; • przepisy regulacji europejskiej, dotyczące m.in. Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności; • regulacja Strategii Europa 2020; • regulacje wytycznych, w tym wytycznych obszarowych dla perspektywy na lata 2014-2020; • przepisy regulacji krajowej, w zakresie ustaw oraz strategii na poziomie krajowym oraz regionalnym.
Czynniki ekonomiczne	• spadający poziom bezrobocia (grudzień 2020 – 5,2%); • niski poziom inflacji w okresie realizacji projektów (4,1% w 1. kwartale 2020 r.); • pandemia COVID – 19.
Czynniki społeczno-kulturowe	• poziom wykluczenia społecznego; • występowanie osób należących do grup defaworyzowanych; • niewystarczający poziom kompetencji kluczowych dla rynku pracy wśród uczniów; • występowanie zainteresowania OZE; • występowanie zapotrzebowania na informatyzację usług publicznych.
Czynniki technologiczne	• zapotrzebowanie na prace B+R; • zapotrzebowanie lokalnych przedsiębiorców na rozbudowę profesjonalnego parku maszynowego; • występujące zapotrzebowanie termomodernizacji budynków oraz wzrostu efektywności energetycznej; • zapotrzebowanie na rozwój OZE; • niewystarczający poziom informatyzacji bibliotek publicznych, przekładający się na zapotrzebowanie na e-usługi.

Źródło: opracowanie własne.

III. CZĘŚĆ PODSUMOWUJĄCA

1. Wnioski wraz z wyróżnionymi rekomendacjami (w oparciu o pytania badawcze)

Tabela 29. Wnioski wraz z wyróżnionymi rekomendacjami (w oparciu o pytania badawcze)

L.p.	Pytania badawcze	Najważniejsze wnioski i powiązane z nimi rekomendacje
		Obszar badawczy I
1	Jaka jest skuteczność i efektywność interwencji w zakresie osiągania założonych w programie celów i oczekiwań?	Analiza logiki interwencji RPO WM 2014-2020 pozwala wskazać, że uwzględnione w jej ramach kierunki i działania zostały właściwie zaplanowane, biorąc pod uwagę zarówno potrzeby regionu identyfikowane na etapie diagnozy, jak i zakładane do osiągnięcia cele poszczególnych OP Programu. Ewaluowana interwencja stanowiła spójną całość, zachowując logikę wykorzystanych mechanizmów przyczynowo-skutkowych, umożliwiających osiągnięcie pożądanych efektów. Wyniki przeprowadzonych badań reaktywnych potwierdziły, że interwencja w ramach Programu okazała się skuteczna z punktu widzenia realizacji zakładanych celów i oczekiwań, a także efektywna.
2	Czy i w jakim zakresie wsparcie świadczone w ramach Programu/Osi priorytetowej przyczynia się do osiągania celów zawartych w Strategii Europa 2020 i Umowie Partnerstwa?	Wpływ realizowanych działań na osiąganie celów Strategii Europa 2020 był najczęściej oceniany przez Beneficjentów przeciętnie bądź dobrze. Pozytywny wpływ interwencji dostrzegano przede wszystkim w odniesieniu do realizacji celu Zmniejszenie stopnia wykluczenia społecznego (w tym względem osób z niepełnosprawnościami oraz celów Spadek emisji gazów cieplarnianych i Wzrost efektywności energetycznej. Najniższe oceny przypadały natomiast na oddziaływanie projektów na realizację celów Wzrost zatrudnieni i Zwiększenie inwestycji w działalność B+R. Biorąc pod uwagę poszczególne OP, najniższy wpływ wsparcia na osiąganie celów Strategii Europa 2020 identyfikowano w przypadku Działań realizowanych w ramach OP III. Wynikało to w decydującej mierze z utrudnień związanych z wystąpieniem pandemii COVID-19 i podjętych przez rząd działań służących ograniczeniu stopnia rozprzestrzeniania się choroby, które silnie wpłynęły na możliwości prowadzenia działalności gospodarczej i sytuację firm, zmuszając znaczną część przedsiębiorców do koncentracji na utrzymaniu działalności, a nie na jej rozwoju. W związku z powyższym, rekomenduje się zachowanie jak największej elastyczności w całym procesie wdrażania Programu i realizowanych w jego ramach projektów tak, by w miarę szybko i skutecznie móc reagować na zmieniające się warunki zewnętrzne.

L.p.	Pytania badawcze	Najważniejsze wnioski i powiązane z nimi rekomendacje
		Zaleca się również zwiększenie elastyczności w wykorzystaniu instrumentów finansowych w ramach Programu, w tym przede wszystkim tych kierowanych do przedsiębiorców tak, by oferowane wsparcie uwzględniało obecną sytuację rynkową i bieżące potrzeby ostatecznych odbiorców.
3	Jaki jest obecny stan realizacji wskaźników (produktu i rezultatu bezpośredniego i długoterminowego), w tym wskaźników ram wykonania, w kontekście osiągnięcia wartości docelowych? Czy aktualny stan wdrażania zapewnia realizację wartości docelowych wskaźników określonych na rok 2023?	W przedostatnim kwartale 2023 r. RPO WM 2014-2020 znajdował się już na końcowym etapie realizacji. W przypadku zdecydowanej większości wskaźników osiągnięto zakładane wartości docelowe, najczęściej je przekraczając, nieraz kilkakrotnie. Nadal identyfikuje się jednak wskaźniki, w przypadku których wartość docelowa nie została jeszcze zrealizowana. Biorąc pod uwagę wartość szacowaną określaną na podstawie podpisanych umów o dofinansowanie/wydanych decyzji, na 196 analizowanych wskaźników identyfikuje się 41 wskaźników o wartości niższej niż wartość docelowa, przy czym w przypadku 9 z nich, według wartości aktualnej, wartość docelowa została już zrealizowana. Dla 6 wskaźników wartość szacowana nie przekracza 50,0% wartości zakładanej do realizacji, przy czym najtrudniejsza sytuacja dotyczy wskaźników: • Liczba uczniów, którzy nabyli kompetencje kluczowe lub umiejętności uniwersalne po opuszczeniu programu (Działanie 10.3; 5,8% wartości docelowej); • Liczba osób długotrwale bezrobotnych, które uzyskały kwalifikacje lub nabyły kompetencje po opuszczeniu programu oraz Liczba osób bezrobotnych (łącznie z długotrwale bezrobotnymi), które uzyskały kwalifikacje lub nabyły kompetencje po opuszczeniu programu (Działania 8.1 i 8.2; odpowiednio 25,6% i 30,6% wartości zakładanej do realizacji); które jednak zostały dotychczas zrealizowane w większym stopniu. Biorąc pod uwagę aktualną wartość wskaźników, osiągnięto je odpowiednio na poziomie 74,0%, 45,8% i 55,2%. Warto natomiast podkreślić, że w przypadku blisko połowy wskaźników, których wartość szacowana była niższa od wartości docelowej, podjęto odpowiednie kroki w celu urealnienia przyjętych założeń. W przekazanej do KE wersji 7.0 RPO WM 2014-2020 zmniejszono bowiem wartość docelową 15 z omawianych wskaźników, a w przypadku kolejnych 3 planowano taką zmianę w ramach SzOOP, po przyjęciu przez KE nowej wersji RPO. Ponadto, biorąc pod uwagę, że realizacja 751 projektów jeszcze się nie zakończyła, można przewidywać, że wartość wskaźników znacząco wzrośnie na skutek ich wdrożenia. W związku z dotychczasowym nieosiągnięciem wartości docelowych części wskaźników, rekomenduje się bieżące monitorowanie realizacji wskaźników, których wartości docelowych dotychczas nie osiągnięto oraz, zgodnie z identyfikowaną potrzebą, podjęcie działań zaradczych obejmujących np. uzasadnienie niższej od zakładanej realizacji wskaźników, zintensyfikowanie działań skoncentrowanych na podniesieniu osiągniętej wartości wskaźników, wsparcie Beneficjentów w osiąganiu zakładanych celów itp.

L.p.	Pytania badawcze	Najważniejsze wnioski i powiązane z nimi rekomendacje
4	Jakie są podstawowe przyczyny przekroczenia i/lub zagrożenia nieosiągnięcia zakładanych wielkości wskaźników ram wykonania, wskaźników rezultatu i pozostałych wskaźników produktu założonych na etapie programowania interwencji? Odpowiadając na to pytanie Wykonawca zidentyfikuje, w jakim stopniu na skuteczność interwencji oddziaływały: • czynniki wewnętrzne, tj.: kontekst instytucjonalny, system wdrażania i realizacji projektów, wybierane projekty, wnioskodawcy (beneficjenci, beneficjenci nieskuteczni, potencjalni wnioskodawcy), realizowane projekty; • czynniki zewnętrzne, tj.: społeczne, gospodarcze, środowiskowe, geopolityczne, epidemiczne.	Brak osiągnięcia zakładanych wartości części wskaźników wynikał najczęściej z problemów związanych z wystąpieniem pandemii COVID-19 i wprowadzenia przez rząd obostrzeń służących ograniczeniu stopnia rozprzestrzeniania się choroby, a także – pod koniec okresu realizacji Programu – wybuchu wojny na Ukrainie. Do problemów tych zaliczały się m.in. problemy z rekrutacją uczestników i/lub rezygnacją zrekrutowanych uczestników z udziału bądź kontynuowania udziału w projekcie, konieczność zawieszenia działalności przez Beneficjentów czy wzrost cen towarów i usług, wpływający na możliwości realizacji projektów zgodnie z przyjętymi założeniami. Do innych czynników, wpływających na ograniczone możliwości realizacji zakładanych wartości wskaźników, zaliczano: • mniejsze od przewidywanego zainteresowanie przedstawicieli grup docelowych; • niewystarczającą kwotę wsparcia w stosunku do potrzeb podmiotu; • przyjęta definicja wskaźnika <i>Liczba szkół i placówek objętych wsparciem w zakresie realizacji zadań w obszarze doradztwa edukacyjno-zawodowego</i>, w ramach którego mierzono liczbę placówek kształcenia, w których realizowano działania z zakresu doradztwa edukacyjno-zawodowego, nie biorąc jednak pod uwagę liczby uczniów obejmowanych tego typu wsparciem w danej placówce. W związku z powyższym, przy realizacji podobnych działań w przyszłości, zaleca się monitorowanie nie tylko liczby placówek objętych wsparciem, ale również liczby osób, które z niego skorzystały. Do przyczyn realizacji wskaźników w wyższym niż zakładany stopniu zaliczały się natomiast: • zmiany wartości docelowych wskaźników w ramach projektów; • zwiększenie bądź zmniejszenie poziomu alokacji; • zmiany wartości docelowych/ planowane zmiany wartości docelowych; • wyższe wartości wynikające z przekazanych wniosków o płatność; • koszty jednostkowe wynikające z realizacji projektów umożliwiające osiągnięcie wyższych docelowych wartości wskaźników; • zapisy Regulaminu naboru w ramach Działania 8.1 ustanawiające, iż w przypadku bezrobotnych z grup defaworyzowanych, tj. osób w wieku 50+, osób z niepełnosprawnościami, osób długotrwale bezrobotnych proporcja musi odpowiadać co najmniej takiej samej proporcji jak liczebność danej podgrupy defaworyzowanej, zarejestrowanej w rejestrze PUP o I lub II profilu pomocy w stosunku do ogólnej liczby zarejestrowanych osób bezrobotnych o I lub II profilu, wg. stanu na ostatni dzień przedostatniego miesiąca poprzedzającego dzień rozpoczęcia naboru; • zastosowanie kryterium premiującego projekty przewidujące minimum 30% udział osób po 50 r.ż. w grupie docelowej projektu;

L.p.	Pytania badawcze	Najważniejsze wnioski i powiązane z nimi rekomendacje
		• większa od planowanej liczba realizowanych projektów; • niższe od zakładanych koszty realizacji projektów; • objęcie wsparciem większej niż początkowo zakładano liczby osób; • rozszerzenie zakresów projektów; • objęcie interwencją większego niż zakładano obszaru.
5	Czy i w jakim stopniu system instytucjonalny skutecznie wspiera realizację interwencji, czy potrzebne są dostosowania w zakresie wsparcia instytucjonalnego?	Aktualny system instytucjonalny Programu należy ocenić jako adekwatny i skuteczny. Został on bowiem wypracowany na bazie doświadczeń z wdrażania poprzedniej perspektywy finansowej i skonstruowany tak, by w miarę możliwości wspierać Beneficjentów w realizacji zaplanowanych przez nich działań, w tym poprzez elastyczne reagowanie na pojawiające się wyzwania i trudności. Funkcjonujący system instytucjonalny Programu skutecznie wspiera ponadto realizację zaplanowanych w jego ramach interwencji. O jego adekwatności świadczy ponadto fakt, iż Beneficjenci RPO WM 2014-2020 zazwyczaj pozytywnie oceniali kontakt z IZ i/lub IP, w tym z opiekunami projektów. Pojawiały się jednak i niskie oceny, wskazujące na potrzebę udoskonalenia omawianego systemu, w tym poprzez: • zwiększenie ilości czasu przeznaczonego na przygotowanie i złożenie dokumentacji aplikacyjnej i/lub wcześniejsze udostępnienie dokumentacji związanej z naborami, przed faktycznym rozpoczęciem procesu naboru wniosków; • uproszczenie języka stosowanego w dokumentacji związanej ze wsparciem; • ograniczenie ilości dokumentacji związanej z ubieganiem się o wsparcie, realizacją czy rozliczaniem projektów; • określenie marginesu błędu w wydatkowaniu środków w ramach projektów; • nieorganizowanie konkursów dla szkół w okresie wakacyjnym; • wcześniejsze informowanie o wprowadzanych zmianach (czy to na etapie konkursów, czy realizacji zaplanowanych działań); • uproszczenie i usprawnienie procedur związanych z ubieganiem się o i rozliczaniem wsparcia; • elastyczność w stosunku do początkowych założeń projektów (w tym ich budżetu) z uwagi na zmieniające się warunki; • dłuższy czas na realizację i rozliczenie projektów. W związku z powyższym, rekomenduje się ograniczenie w miarę możliwości ilości dokumentacji związanej z ubieganiem się o wsparcie, realizacją czy rozliczaniem projektów oraz uproszczenie stosowanego w jej ramach języka tak, by był on zrozumiały dla przeciętnego odbiorcy. O ile to możliwe, dobrym rozwiązaniem byłoby również zaangażowanie większej liczby osób na rzecz oceny wniosków o dofinansowanie i rozliczania projektów tak, by przyspieszyć czas realizacji tych procesów.

L.p.	Pytania badawcze	Najważniejsze wnioski i powiązane z nimi rekomendacje
		Zaleca się ponadto zwiększenie ilości czasu przeznaczanego na przygotowanie i złożenie dokumentacji aplikacyjnej i/lub wcześniejsze udostępnienie dokumentacji związanej z naborami (przed faktycznym rozpoczęciem procesu naboru wniosków), a także wydłużenie czasu przeznaczanego na realizację i rozliczenie projektów. Rekomenduje się także zachowanie jak największej elastyczności w całym procesie wdrażania Programu i realizowanych w jego ramach projektów tak, by w miarę szybko i skutecznie móc reagować na zmieniające się warunki zewnętrzne.
6	W jakim stopniu formy wsparcia (dotacja/pożyczka) w ramach RPO WM 2014-2020 odpowiadały celom Strategii Europa 2020?	Pomimo zasadniczej przewagi instrumentów finansowych nad wsparciem dotacyjnym pod względem przynoszonych efektów (ze względu na lepsze przemysłenie planowanych inwestycji oraz możliwość sfinansowania za pomocą tych samych środków więcej niż jednej inwestycji), w odniesieniu do realizacji celów Strategii Europa 2020 lepszym rozwiązaniem jest stosowanie formy dotacyjnej. Inwestycje ukierunkowane na realizację ww. celów stanowią w dużej mierze przedsięwzięcia innowacyjne (o wysokim stopniu niepewności w zakresie wypracowania zysku) oraz o charakterze dobra społecznego, których nie sposób finansować za pośrednictwem IF (ze względu na brak zainteresowania ich wykorzystaniem). Wykorzystanie IF okazało się bardziej skuteczne od dotacji w przypadku działań z zakresu spadku emisji gazów cieplarnianych i wzrostu efektywności energetycznej. W pozostałych obszarach, do których należały wzrost zatrudnienia, zwiększenie inwestycji w działalność B+R i zmniejszenie stopnia wykluczenia społecznego, wsparcie dotacyjne pozwalało na osiągnięcie lepszych rezultatów niż IF. Dla działań skoncentrowanych na wdrożeniu zatrudnienia, wsparcie dotacyjne pozwalało natomiast na osiągnięcie lepszych rezultatów niż IF. W przypadku działań skoncentrowanych na osiągnięciu pozostałych celów Strategii Europa 2020 wykorzystywano wyłącznie dotacje, w związku z czym niemożliwe jest określenie skuteczności potencjalnego zastosowania w tym miejscu instrumentów finansowych. W związku z powyższym rekomenduje się dalsze wykorzystywanie IF, w tym zwłaszcza w obszarach, w których cechowały się one wyższą skutecznością od wsparcia w postaci dotacji. Wsparcie w postaci instrumentów finansowych powinno być jednak uzupełniane poprzez opracowanie komplementarnej oferty wsparcia dotacyjnego, np. w ramach instrumentu mieszanego.
7	Jak realizacja RPO WM 2014-2020 wpłynęła m.in. na poziom konkurencyjności województwa, rozwój jego potencjałów endogenicznych, inteligentnych specjalizacji regionalnych, różnicowania wewnątrzregionalnego?	Realizacja Programu miała znaczący wpływ na poprawę sytuacji województwa mazowieckiego, w tym m.in. w zakresie konkurencyjności regionu, rozwoju jego potencjałów endogenicznych czy inteligentnych specjalizacji. Wdrożenie RPO WM, choć nie pozostało bez znaczenia dla zrównoważonego rozwoju województwa, nie zlikwidowało jednak różnicowania wewnątrzregionalnego występującego na Mazowszu. Jednym z czołowych wyzwań w nowej perspektywie finansowej UE będzie nadal wzmacnianie dyfuzji impulsów rozwoju gospodarczego z Warszawy do pozostałych podregionów.

L.p.	Pytania badawcze	Najważniejsze wnioski i powiązane z nimi rekomendacje
8	Czy funkcjonujący system wskaźników w trafny sposób odzwierciedla wsparcie w ramach RPO WM 2014-2020? Czy przyjęte wskaźniki są skorelowane z celami Strategii Europa 2020? Jakie zagadnienia (biorąc pod uwagę m.in. definicję wskaźników, sposób pomiaru, trafność wskaźników) należy wziąć pod uwagę przy realizacji systemu monitorowania przedmiotowego wsparcia w perspektywie 2021-2027?	Działania RPO WM zaprojektowane zostały w taki sposób, aby skierować największą pulę środków na wsparcie obszarów najsukceszniej realizujących cele i rezultaty określone w Programie. Jednocześnie RPO WM ściśle wpisuje się w realizację celów Strategii Europa 2020. Położony został w nim nacisk na zapewnienie efektywności i skuteczności przedsięwzięć, komplementarności projektów infrastrukturalnych i projektów miękkich przy zachowaniu zasady koncentracji CT. Założone w Programie wskaźniki potwierdzają również, że RPO WM 2014-2020 realizował cele Strategii. Zdarzały się jednak wskaźniki, których definicje czy założenia nastroczały pewnych trudności. Jednym z nich był wskaźnik <i>Liczba miejsc wychowania przedszkolnego dofinansowanych w programie</i>, który nie pozwalał ocenić, czy nowe miejsca wychowania przedszkolnego utworzone zostały na obszarach cechujących się największym zapotrzebowaniem na tego typu wsparcie. Kolejnym ze wskaźników, który mógłby zostać rozszerzony/doprecyzowany, był omawiany już wskaźnik <i>Liczba szkół i placówek objętych wsparciem w zakresie realizacji zadań w obszarze doradztwa edukacyjno-zawodowego</i>, w ramach którego mierzono liczbę placówek kształcenia, w których w ramach projektów realizowano działania z zakresu doradztwa edukacyjno-zawodowego, nie biorąc jednak pod uwagę liczby uczniów obejmowanych tego typu wsparciem w danej placówce.
9	Jakie rozwiązania stosowane są w ramach programów regionalnych innych województw celem zapewnienia wpływu projektów na realizację celów Strategii Europa 2020? Czy któreś z tych rozwiązań można byłoby przyjąć jako dobre praktyki dla województwa mazowieckiego?	Rozwiązania stosowane w ramach programów regionalnych innych województw celem zapewnienia wpływu projektów na realizację celów Strategii Europa 2020 były zbliżone do tych, które wykorzystano w ramach Programu. Zaplanowane w ich ramach działania ukierunkowano w taki sposób, by przyczyniały się do realizacji celów Strategii Europa 2020. Do wsparcia wdrażanego w ramach innych RPO w celu realizacji założeń Strategii zaliczały się m.in.: • działania ukierunkowane na wsparcie innowacyjności (w tym wzrost świadomości innowacyjnej przedsiębiorców, rozwój infrastruktury i usług badawczych dostępnych dla przedsiębiorstw, rozwój współpracy przedsiębiorstw z sektorem B+R, wzrost orientacji probiznesowych regionalnych uczelni, wsparcie rozwoju inteligentnych specjalizacji); • działania ukierunkowane na wsparcie zrównoważonego rozwoju (w tym rozwój i promocja form gospodarowania minimalizujących obciążenia dla środowiska, przy równoczesnym wykorzystaniu warunków naturalnych regionu, rozwój przyjaznej dla środowiska infrastruktury transportowej, działania rewitalizacyjne obejmujące m.in. nadawanie nowych funkcji obiektom istniejącym w przestrzeni publicznej, wzrost efektywności energetycznej w budownictwie użyteczności publicznej i sektorze mieszkaniowym); • działania ukierunkowane na wsparcie włączenia społecznego (w tym wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność gospodarczą, społeczną i terytorialną, inwestycje zakładające rozwój

L.p.	Pytania badawcze	Najważniejsze wnioski i powiązane z nimi rekomendacje
		mieszkalnictwa socjalnego, wspomaganego i chronionego, wzrost integracji społecznej oraz poprawa dostępu do rynku pracy przez osoby wykluczone lub zagrożone wykluczeniem społecznym); • działania ukierunkowane na poprawę sytuacji na rynku pracy (w tym działania mające na celu poprawę sytuacji osób bezrobotnych, wsparcie rozwoju przedsiębiorczości, rozwój opieki żłobkowej w regionie, rozwój kompetencji pracowników sektora MŚP, programy profilaktyczne i zdrowotne); • działania ukierunkowane na rozwój kompetencji i wzrost jakości edukacji (w tym rozwój edukacji przedszkolnej, działania na rzecz podniesienia kompetencji osób dorosłych w obszarze TIK i języków obcych oraz poprawy jakości kształcenia zawodowego). Do innych stosowanych rozwiązań należały m.in. uwzględnianie kryteriów wyboru projektów, badających zgodność składanych wniosków z założeniami Strategii Europa 2020.
10	W jaki sposób przedstawione w wyniku badania wnioski należy uwzględnić na etapie wdrażania nowego programu w perspektywie finansowej UE 2021-2027?	Logika interwencji RPO WM pozostaje aktualna w obecnej sytuacji społeczno-gospodarczej. Wdrożone przedsięwzięcia odpowiadały na istniejące potrzeby regionu. Jednak od czasu projektowania sytuacja geopolityczna i rosnąca inflacja osłabiły skalę osiągniętych rezultatów, w związku z czym konieczne jest podejmowanie dalszych działań w już wspieranych obszarach. Aktualne pozostają potrzeby w zakresie gospodarki niskoemisyjnej, edukacji, obszaru Smart City, gospodarki o obiegu zamkniętym czy rewitalizacji, a także potrzeby zdrowotne, w tym przede wszystkim w zakresie najistotniejszych problemów zdrowotnych regionu. Konieczne będzie również dalsze wdrażanie działań skoncentrowanych na podnoszeniu dostępności transportowej, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, wsparcie ukierunkowane na zaspokajanie potrzeb osób starszych, a także wzmacnianie dyfuzji impulsów rozwoju gospodarczego z Warszawy do pozostałych podregionów. W kontekście procedur związanych z ubieganiem się o, realizacją i rozliczaniem wsparcia, proponuje się przede wszystkim uproszczenie języka stosowanego w dokumentacji, a także – w miarę możliwości – ograniczenie zakresu dokumentacji wymaganej od wnioskodawców i Beneficjentów. Przy ocenie projektów konkursowych każdorazowo należy dokładnie analizować jak potencjalni beneficjenci planują zrealizować zobowiązania wynikające z zasad horyzontalnych: równości szans, równości płci i niedyskryminacji. Wydaje się zasadne prowadzenie szkoleń w tym zakresie, zarówno dla członków KOP, jak i potencjalnych beneficjentów.
11	W jaki sposób na etapie składania wniosków weryfikowano zgodność projektów z zapisami Strategii Europa 2020? Czy przyjęty sposób weryfikacji należy uznać za trafny?	Zarówno w EFS, jak i w EFRR w obszarze kryteriów wyboru projektów stosowano rozwiązania i mechanizmy służące zapewnieniu realizacji celów przyjętych w Strategii Europa 2020. Na etapie oceny składanych wniosków brano pod uwagę zgodność planowanych do wdrożenia działań z zapisami Strategii Europa 2020, w tym poprzez: • Preferowanie projektów umożliwiających uczestnikom projektu składanie wniosków/formularzy w formie elektronicznej. Kryterium weryfikowano na podstawie deklaracji Wnioskodawcy zawartej w treści wniosku o dofinansowanie dotyczącej wprowadzenia komunikacji cyfrowej z uczestnikami projektu. W ten sposób

L.p.	Pytania badawcze	Najważniejsze wnioski i powiązane z nimi rekomendacje
		zapewniano spójność projektu ze Strategią Europa 2020, której jednym z priorytetów jest rozwój oparty na wiedzy i innowacjach oraz projektem przewodnim strategii – Europejska Agenda Cyfrowa, w zakresie wdrożenia usług on-line. Kryterium uwzględniono w ramach Poddziałów 8.3.1 i 8.3.2 oraz Działania 9.1. Uwzględnienie kryterium zakładającego, iż w ramach projektu realizowane będą działania umożliwiające kształcenie u uczniów określonej liczby kompetencji kluczowych i powiązanych z nimi postaw/umiejętności niezbędnych na rynku pracy, w tym obowiązkowo tych dotyczących innowacyjności i kreatywności. Kryterium to było zgodne z założeniami KE określonymi w Strategii EUROPA 2020, w ramach której jednym z priorytetów jest „poprawa rezultatów procesu kształcenia, stosując zintegrowane podejście w każdym segmencie systemu (...) uwzględniając kluczowe kompetencje (...)”. Kryterium weryfikowano na podstawie zapisów we wniosku o dofinansowanie projektu. Kryterium uwzględniono w ramach Poddziałów 10.1.1 i 10.1.2⁸. Kryteria wyboru projektów najczęściej w sposób pośredni uwzględniały ocenę spójności założeń projektów z zapisami Strategii Europa 2020 poprzez analizę wpływu planowanej interwencji na osiąganie poszczególnych rezultatów, mających znaczenie dla osiągania celów Strategii. Program jako całość zaplanowany został w taki sposób, by przyczynić się realizacji zapisów Strategii Europa 2020. Wybór projektów realizujących cele RPO WM 2014-2020 był zatem równoznaczny z realizacją założeń Strategii.
12	Czy kryteria wyboru projektów zapewniają wybór projektów, które odpowiadają na potrzeby i wyzwania wynikające z zapisów Strategii Europa 2020?	Kryteria wyboru projektów najczęściej w sposób pośredni uwzględniały ocenę spójności założeń projektów z zapisami Strategii Europa 2020 poprzez analizę wpływu planowanej interwencji na osiąganie poszczególnych rezultatów, mających znaczenie dla osiągania celów Strategii. Program jako całość zaplanowany został w taki sposób, by przyczynić się realizacji zapisów Strategii Europa 2020. Wybór projektów realizujących cele RPO WM 2014-2020 był zatem równoznaczny z realizacją założeń Strategii.
13	Które z inwestycji podejmowanych w ramach RPO WM 2014-2020 mają największy wpływ na rozwój społeczno-gospodarczy województwa mazowieckiego?	Wsparcie realizowane w ramach RPO WM 2014-2020 miało pozytywny wpływ na rozwój społeczno-gospodarczy województwa mazowieckiego. Interwencja w ramach Programu ukierunkowana została na obszary najpilniej wymagające wsparcia, wzmacniając potencjał Mazowsza i tworząc podstawę do jego dalszego wykorzystywania. Do projektów mających szczególne znaczenie dla rozwoju regionu, zaliczono projekty skoncentrowane na rozwoju OZE i zmniejszeniu zużycia energii, wpływające na wzrost konkurencyjności województwa ze względu na niższe koszty eksploatacyjne. Zwracano również uwagę na szeroko pojętą adaptację do zmian klimatu, systemy ostrzegania, systemy przeciwpowodziowe i systemy zagospodarowania wód opadowych, które mają istotne znaczenie z punktu widzenia zapewnienia bezpieczeństwa mieszkańcom, a z drugiej strony podnoszenia potencjału rozwoju społeczno-gospodarczego danego obszaru. Wysoki wpływ na rozwój regionu miały również projekty realizowane przez PUP, w tym poprzez m.in.

⁸ Załącznik 3 b - Kryteria wyboru projektów dla poszczególnych osi priorytetowych, działań/ poddziałań – dla EFS, s. 653-965.

L.p.	Pytania badawcze	Najważniejsze wnioski i powiązane z nimi rekomendacje
		wzrost aktywności zawodowej osób bezrobotnych i zmniejszenie liczby osób pozostających bez pracy. W kontekście rozwoju gospodarczego województwa, dzięki realizowanym projektom przedsiębiorcy otrzymywali wsparcie na wyposażenie stanowisk pracy, tj. rozwój tych przedsiębiorstw, jak również osoby bezrobotne otrzymywały jednorazowe środki na działalność gospodarczą, co sprawiło, że wzrosła liczba przedsiębiorstw w regionie – ponadto, odbiorcy działań, którzy stali się przedsiębiorcami w regionie mogą generować kolejne miejsca pracy, co jest bardzo istotne w kontekście rozwoju regionu. Istotnymi projektami, z punktu widzenia rozwoju regionu, były także projekty dążące do podniesienia poziomu innowacyjności w województwie a także potencjalnego potencjału kadrowego personelu badawczego województwa. Znaczący wpływ realizowanych projektów na rozwój społeczno-gospodarczy Mazowsza obserwowano również w przypadku działań z zakresu rozwoju ekonomii społecznej, rozwoju infrastruktury kolejowej czy wsparcia realizowane na rzecz przeciwdziałania skutkom pandemii COVID-19.
14	Które z inwestycji podejmowanych w ramach RPO WM 2014-2020 mają największy wpływ na osiąganie celów Strategii Europa 2020?	Największy wpływ na realizację celów Strategii Europa 2020 miały inwestycje podejmowane w ramach OP VII (w zakresie realizacji celu Wzrost zatrudnienia), OP IX i Działania 6.2 (na realizację celu Zmniejszenie stopnia wykluczenia społecznego (w tym względem osób z niepełnosprawnościami)), OP IV (na Spadek emisji gazów cieplarnianych) oraz Działania 6.2 i 12.2 (na realizację celu Wzrost efektywności energetycznej).
15	W jakim stopniu uzyskane efekty wsparcia w zakresie rozwoju społeczno-gospodarczego województwa można uznać za trwałe?	Zgodnie z wynikami przeprowadzonych badań, można oczekiwać, iż efekty osiągnięte wskutek interwencji w obszarze rozwoju społeczno-gospodarczego będą miały charakter trwały. Rekomenduje się kontynuację działań realizowanych dotychczas w ramach Programu oraz rozszerzenie wsparcia zgodnie z potrzebami wynikającymi z aktualnej sytuacji rynkowej i bieżącymi potrzebami ostatecznych odbiorców wsparcia.
16	Jakie czynniki wpływają na trwałość efektów wsparcia w zakresie rozwoju społeczno-gospodarczego województwa?	Na wysoką trwałość wpływu realizowanych projektów na sytuację społeczno-gospodarczą składają się takie czynniki, jak: • bieżące monitorowanie osiągniętych rezultatów, pozwalające oczekiwać, że utrzymają się one przez dłuższy czas; • dostosowanie wsparcia do potrzeb identyfikowanych w regionie; • kontynuowanie działań rozpoczętych w projekcie; • niezbywalny bądź długotrwały charakter osiągniętych rezultatów (jak wzrost kompetencji/kwalifikacji uczestników); • możliwości finansowe podmiotów, które realizowały projekty, w zakresie kontynuowania dotychczasowych działań; • gotowość podmiotów, które realizowały projekt, do poszukiwania zewnętrznych źródeł finansowania, umożliwiających kontynuowanie dotychczasowych działań;

L.p.	Pytania badawcze	Najważniejsze wnioski i powiązane z nimi rekomendacje
		- gotowość uczestników projektów do dalszego wykorzystania zdobytych możliwości/wiedzy/doświadczenia/umiejętności i/lub ich pogłębiania; - dalsze wykorzystywanie zakupionego wyposażenia/sprzętu na rzecz kontynuacji działań realizowanych w ramach projektów; - wytrzymałość materiałów zastosowanych w ramach projektów infrastrukturalnych/zakupionego wyposażenia itp.; - stopień użytkowania zakupionego w projektach sprzętu i utworzonej infrastruktury; - rozwój wiedzy, technologii i stosowanych rozwiązań, przekładający się na dezaktualizację efektów projektów. Niska trwałość części osiągniętych rezultatów wynikać może z: - braku środków na kontynuację działań rozpoczętych w ramach projektów; - wysokiej inflacji, utrudniającej dalszą realizację działań rozpoczętych w projekcie ze środków własnych; - niewielkiej skali przedsięwzięcia w stosunku do identyfikowanych potrzeb, skutkującej koniecznością kontynuacji dotychczasowych działań; - trudnej sytuacji rynkowej, wywołanej pandemią COVID-19 i jej długoterminowymi konsekwencjami oraz wojną w Ukrainie. Zaleca się analizę przyczyn nieutrzymania trwałości efektów przez realizatorów projektów, w przypadku których osiągnięte rezultaty nie utrzymały się w przewidywanym okresie trwałości. Umożliwi to zapobieżenie występowaniu podobnych sytuacji w przyszłości.
17	W jakim stopniu uzyskane efekty wsparcia w zakresie osiągnięcia celów Strategii Europa 2020 można uznać za trwałe?	Zgodnie z wynikami przeprowadzonych badań, można oczekiwać, iż uzyskane efekty wsparcia w zakresie osiągnięcia celów Strategii Europa 2020 będą miały charakter trwały. Rekomenduje się kontynuację działań realizowanych dotychczas w ramach Programu oraz rozszerzenie wsparcia zgodnie z potrzebami wynikającymi z aktualnej sytuacji rynkowej i bieżącymi potrzebami ostatecznych odbiorców wsparcia.
18	Jakie czynniki wpływają na trwałość efektów wsparcia w zakresie osiągnięcia celów Strategii Europa 2020?	Na wysoką trwałość wpływu interwencji na realizację celów Strategii Europa 2020 przekładają się następujące aspekty: - bieżące monitorowanie osiągniętych rezultatów, pozwalające oczekiwać, że utrzymają się one przez dłuższy czas; - dalsze wykorzystywanie efektów osiągniętych w ramach projektów/zakupionego w projektach sprzętu; - kontynuowanie działań rozpoczętych w projekcie; - utrzymanie działalności na rynku/stanowisk pracy (w przypadku projektów obejmujących wsparcie przedsiębiorców w sytuacji pandemii COVID-19); - możliwości finansowe podmiotów, które realizowały projekty, w zakresie kontynuowania dotychczasowych działań;

L.p.	Pytania badawcze	Najważniejsze wnioski i powiązane z nimi rekomendacje
		- gotowość podmiotów, które realizowały projekt, do poszukiwania zewnętrznych źródeł finansowania, umożliwiających kontynuowanie dotychczasowych działań; - gotowość uczestników projektów do dalszego wykorzystania zdobytych możliwości/wiedzy/doświadczenia/umiejętności i/lub ich pogłębiania; - dalsze wykorzystywanie zakupionego wyposażenia/sprzętu na rzecz kontynuacji działań realizowanych w ramach projektów; - wytrzymałość materiałów zastosowanych w ramach projektów infrastrukturalnych/zakupionego wyposażenia itp.; - stopień użytkowania zakupionego w projektach sprzętu i utworzonej infrastruktury; - rozwój wiedzy, technologii i stosowanych rozwiązań, przekładający się na dezaktualizację efektów projektów. Niska trwałość części osiągniętych rezultatów wynikać może z: - niewielkiej skali przedsięwzięcia w stosunku do identyfikowanych potrzeb, skutkująca koniecznością kontynuacji dotychczasowych działań; - braku środków na kontynuację rozpoczętych działań; - trudnej sytuacji rynkowej, wywołanej pandemią COVID-19 i jej długoterminowymi konsekwencjami oraz wojną w Ukrainie. Zaleca się analizę przyczyn nieutrzymania trwałości efektów przez realizatorów projektów, w przypadku których osiągnięte rezultaty nie utrzymały się w przewidywanym okresie trwałości. Umożliwi to zapobieżenie występowaniu podobnych sytuacji w przyszłości.
19	W jakim stopniu podejmowane w ramach RPO WM 2014-2020 działania ukierunkowane na rozwój społeczno-gospodarczy województwa i realizację celów Strategii Europa 2020 były ze sobą komplementarne?	Działania podejmowane w ramach Programu, które były ukierunkowane na rozwój społeczno-gospodarczy województwa i realizację celów Strategii Europa 2020, były ze sobą komplementarne. Wynikało to już z samej spójności kierunków rozwoju Mazowsza z założeniami Strategii i zakładanymi w jej ramach celami. Mówiąc o komplementarności inwestycji wdrażanych w ramach Programu, przedstawiciele IP i IZ uczestniczący w badaniu wskazywali przede wszystkim na zapewnianie spójności działań infrastrukturalnych zaplanowanych i wdrażanych przez Beneficjentów. We wnioskach o dofinansowanie konieczne było bowiem wykazanie, w jaki sposób planowane do realizacji inwestycje uzupełniają realizowane dotychczas działania w tym samym obszarze.
20	W jakim stopniu podejmowane w ramach RPO WM 2014-2020 działania ukierunkowane na rozwój społeczno-gospodarczy województwa i realizację celów Strategii Europa 2020 były komplementarne z działaniami ukierunkowanymi na rozwój	Zgodnie z wynikami przeprowadzonych badań, działania podejmowane w ramach RPO WM 2014-2020 były komplementarne z działaniami ukierunkowanymi na rozwój społeczno-gospodarczy województwa i realizację celów Strategii Europa 2020 finansowanymi z innych źródeł. Mówiąc o komplementarności w tym zakresie, przedstawiciele IP i IZ uczestniczący w wywiadach pogłębionych wskazywali przede wszystkim na zapewnianie spójności działań infrastrukturalnych zaplanowanych i wdrażanych przez Beneficjentów. We wnioskach o dofinansowanie konieczne

L.p.	Pytania badawcze	Najważniejsze wnioski i powiązane z nimi rekomendacje
	społeczno-gospodarczy województwa i realizację celów Strategii Europa 2020 finansowanymi z innych źródeł?	było bowiem wykazanie, w jaki sposób planowane do realizacji inwestycje uzupełniają realizowane dotychczas działania w tym samym obszarze. Biorąc pod uwagę wyniki badania ilościowego, blisko jeden na czterech Beneficjentów Programu, prócz interwencji w ramach RPO, realizował również działania finansowane z innych środków, które były komplementarne względem wdrażanego projektu finansowanego ze środków Programu (23,8%). Na realizację działań uzupełniających względem omawianych inwestycji wskazywali najczęściej Beneficjenci Działania 5.3 (75,0%), 5.4 (70,6%) i 6.3 (100,0%). Stosunkowo często były one wdrażane również przez realizatorów projektów w Działaniach 4.2 (62,7%), 6.2 (62,5%) i 7.1 (58,3%). Działania komplementarne względem inwestycji z Programu realizował również co drugi z Beneficjentów Działania 12.1 (50,0%).
21	Jakie można wskazać nieoczekiwane pozytywne efekty wdrażania Programu?	Do nieplanowanych, pozytywnych efektów wdrażania Programu można zaliczyć: • zaangażowanie osób odpowiedzialnych za realizację interwencji; • duże zainteresowanie ze strony potencjalnych uczestników; • duże zaangażowanie ze strony uczestników projektów; • wysoki poziom zadowolenia uczestników z otrzymanego wsparcia; • wysoki wpływ realizowanych działań na sytuację społeczną/zawodową odbiorców wsparcia; • wzrost umiejętności kadry lidera i partnera projektów na skutek podjętych współpracy; • utrzymanie przedsiębiorstwa na rynku (w przypadku przedsiębiorstw wspartych z uwagi na pandemię koronawirusa); • poprawa wyników finansowych przedsiębiorstw; • rozwój przedsiębiorstw objętych wsparciem; • znaczące przekroczenie zakładanych wartości wskaźników; • nawiązanie współpracy z innymi podmiotami/jednostkami. • wzrost świadomości uczestników nt. korzyści płynących z udziału w przedsięwzięciu i chęci do kontynuowania swojego uczestnictwa we wsparciu w przyszłości; • wzrost świadomości ludności w zakresie korzyści wynikających z działań profilaktycznych i działań wpływających na wzrost umiejętności u dzieci, szczególnie w przypadku wykorzystywania nowoczesnych i innowacyjnych metod; • pozytywny wpływ zmodernizowanej architektury na architekturę powstających budynków, przekładający się na większą rozpoznawalność gminy oraz dostrzeżenie tej realizacji przez architektów; • przekonanie się i docenienie przez personel wspartych podmiotów elektronicznego obiegu dokumentów, wdrożonego w części administracyjnej, jak również w części wykorzystywanej do świadczenia usług;

L.p.	Pytania badawcze	Najważniejsze wnioski i powiązane z nimi rekomendacje
		- pozytywny odbiór realizowanych działań przez opinię publiczną, w tym działań informacyjno-promocyjnych; - wzrost świadomości potencjalnych beneficjentów, w tym samorządów, nt. korzyści płynących z wykorzystania środków unijnych na rzecz rozwoju regionu i wzrostu jakości życia jego mieszkańców.
22	Jakie można wskazać nieoczekiwane negatywne efekty wdrażania Programu?	Do pojawiających się efektów negatywnych realizacji projektów zaliczono: - brak środków finansowych umożliwiających kontynuowanie/utrzymanie efektów interwencji; - duże koszty utrzymania efektów projektów; - wzrost cen towarów i usług, skutkujący nieadekwatnością wcześniejszych wycen planowanych działań; - opóźnienia/utrudnienia wynikające z pandemii COVID-19; - konieczność poniesienia wyższego niż zakładano wkładu własnego; - konieczność zwrotu części środków na skutek nieprawidłowości wykrytych podczas kontroli; - niezadowolenie części odbiorców z otrzymanego wsparcia; - nieumiejętność przygotowania atrakcyjnej oferty wsparcia na rzecz wzmocnienia działalności MŚP przez JST; „zepsucie” rynku szkoleń dla dorosłych przez wsparcie unijne, które stanowiło motywację dla powstawania firm oferujących szkolenia niskiej jakości.
23	Jakie czynniki wpływały na efektywność interwencji?	Do czynników wpływających na efektywność interwencji zaliczały się przede wszystkim rosnące ceny, przekładające się na nawet kilkukrotny wzrost kosztów realizacji projektów, a także konieczność włożenia zbyt wysokiego wkładu własnego oraz zbyt niski poziom dofinansowania względem potrzeb placówki, w tym wynikających zarówno z planów rozwojowych, jak i strat spowodowanych wystąpieniem pandemii COVID-19.
24	Czy można byłoby osiągnąć zbliżone efekty w zakresie rozwoju społeczno-gospodarczego województwa i realizacji celów Strategii Europa 2020 bez wykorzystania środków unijnych w ramach RPO WM 2014-2020?	Wyniki przeprowadzonych badań jednoznacznie wskazują, że podobne efekty w zakresie rozwoju społeczno-gospodarczego województwa i realizacji celów Strategii Europa 2020 nie byłyby możliwe do osiągnięcia bez wsparcia ze środków RPO WM 2014-2020. Bez wsparcia ze środków zewnętrznych, przedsięwzięć nie udało by się zrealizować w takim czasie i w takiej skali. Wiele z tych przedsięwzięć trzeba by było albo ograniczyć, jeśli chodzi o zakres rzeczowy albo jeśli chodzi o liczbę działań, albo rozłożyć ich realizację w czasie.
25	Jakie rozwiązania stosowane są w ramach krajowych programów operacyjnych celem zapewnienia wpływu projektów na realizację celów Strategii Europa 2020? Czy któreś z tych rozwiązań można byłoby przyjąć jako dobre praktyki dla województwa mazowieckiego?	Analizowane programy na szczeblu krajowym same w sobie stanowiły instrument realizacji Strategii Europa 2020, będąc ukierunkowanymi stricte na sprawy społeczne, rozwój infrastrukturalny i poprawę środowiska naturalnego, a więc obszary wpisujące się w założenia Strategii Europa 2020. Zgodnie z wynikami benchmarkingu, przyjęty sposób weryfikacji zgodności założeń programów krajowych z zapisami Strategii Europa 2020 był odpowiedni. Kryteria były zawsze przyjmowane przez Komitet Monitorujący, zapewniając możliwość wypowiedzenia się przez przedstawicieli IZ, partnerów społecznych, były więc one zawsze uzgadniane w warunkach na zasadzie partnerstwa.

L.p.	Pytania badawcze	Najważniejsze wnioski i powiązane z nimi rekomendacje
Obszar badawczy II		
26	Czy wdrażane instrumenty finansowe były spójne/komplementarne z pozostałymi formami interwencji publicznej dla tego samego rynku?	Wdrażane w Programie wsparcie w formie IF było komplementarne z pozostałymi formami interwencji publicznej. Inwestycje finansowane w ramach instrumentów finansowych, choć realizowane w obszarach zbliżonych do działań finansowanych poprzez dotacje, miały nieco inny charakter i nierzadko cechowały się mniejszym ryzykiem niż inwestycje finansowane w ramach instrumentów bezzwrotnych.
27	Czy wystąpiły, a jeśli tak, to jakie były najważniejsze bariery w korzystaniu z różnych instrumentów finansowych?	Do problemów identyfikowanych przez odbiorców IF zaliczały się przede wszystkim: • zbyt obszerna dokumentacja wymagana w związku z udziałem we wsparciu; • nadmierne skomplikowanie procesu ubiegania się o wsparcie i rozliczania środków; • trudności w nawiązaniu kontaktu z jednostką udzielającą wsparcia i/lub niska jakość obsługi pożyczki. Dotychczasowe doświadczenia z wdrażania instrumentów finansowych w ramach Programu wskazują ponadto na niewystarczającą elastyczność w wykorzystywaniu IF, zwłaszcza tych kierowanych do przedsiębiorców. Z uwagi na wystąpienie pandemii koronawirusa, wybuch wojny w Ukrainie i ich konsekwencje społeczno-gospodarcze, potrzeby odbiorców wsparcia nierzadko uległy bowiem zmianie. Zaleca się zatem zwiększenie elastyczności w wykorzystaniu instrumentów finansowych w ramach Programu, w tym przede wszystkim tych kierowanych do przedsiębiorców tak, by oferowane wsparcie uwzględniało obecną sytuację rynkową i bieżące potrzeby ostatecznych odbiorców.
28	Jak zastosowanie instrumentu terytorialnego wpłynęło na realizację celów szczegółowych RPO WM 2014-2020?	Wpływ zastosowania instrumentu terytorialnego w ramach Programu na realizację celów szczegółowych RPO WM 2014-2020 należy ocenić pozytywnie. Interwencje zaplanowane z wykorzystaniem ZIT zostały bowiem zaprojektowane w taki sposób, by bezpośrednio odpowiadać na wyzwania i potrzeby określone w dokumentach programowych, realizując tym samym cele Programu. O wysokim wpływie projektów wdrażanych w ramach instrumentu terytorialnego na osiągnięcie celów RPO świadczy natomiast wysoki poziom realizacji przypisanych do nich wskaźników.
29	Czy dzięki realizacji ZIT udało się stworzyć trwałe partnerstwa jednostek samorządu terytorialnego w miejskich obszarach funkcjonalnych?	39,1% ankietowanych realizatorów projektów, w ramach których możliwe było nawiązanie partnerstwa z JST w obrębie MOF, deklarowało, że w wyniku wdrożenia interwencji nawiązali współpracę z tego typu podmiotami. Biorąc pod uwagę poszczególne Poddziałania/Działania, udało się to 12,5% Beneficjentów Poddziałania 2.1.2, 44,0% Beneficjentów Poddziałania 4.3.2, a także 57,1% realizatorów projektów w Poddziałaniu 10.1.2 i co trzeciemu z Beneficjentów Poddziałania 10.3.3 (33,3%). Zdaniem 61,8% ankietowanych Beneficjentów, którzy w ramach projektów nawiązali współpracę JST w obrębie MOF, partnerstwa te można uznać za trwałe. Biorąc pod uwagę poszczególne Poddziałania, tego zdania byli wszyscy Beneficjenci Poddziałania 10.3.3, a także połowa realizatorów projektów w Poddziałaniu 2.1.2, 54,5% Beneficjentów Poddziałania 4.3.2 i 65,0% Beneficjentów Poddziałania 10.1.2. Niemal wszyscy z

L.p.	Pytania badawcze	Najważniejsze wnioski i powiązane z nimi rekomendacje
		ankietowanych realizatorów projektów, którzy deklarowali, że nawiązane partnerstwa będą mieć charakter trwały, wskazywali zarazem, że planują już kolejne wspólne inicjatywy. Wpływ zastosowanie instrumentu terytorialnego na rozwój współpracy między JST potwierdzają wyniki rozmów z przedstawicielami IP ZIT. Analiza wypowiedzi respondentów pozwala również wskazać, że czasami współpraca między poszczególnymi jednostkami miała charakter wyłącznie formalny, skoncentrowany wyłącznie na osiągnięciu określonego rezultatu. Zdarzało się jednak również, że nawiązywano głębsze relacje, umożliwiające wymianę dobrych praktyk, mające najczęściej charakter trwały, wykraczając poza działania czysto projektowe.
30	Czy zdefiniowany zakres tematyczny wsparcia w ramach ZIT był odpowiedni? Dla jakich typów projektów instrument ZIT (lub podobne instrumenty terytorialne) stanowił najbardziej efektywny sposób wdrażania interwencji publicznej?	W ramach badania ilościowego z ich Beneficjentami zakres tematyczny wsparcia możliwego do uzyskania w ramach instrumentu terytorialnego oceniano wyłącznie zdecydowanie/raczej pozytywnie (71,3%) lub powstrzymując się od jednoznacznej oceny (28,7%). Biorąc pod uwagę poszczególne Poddziałania/Działania, zakres ten najlepiej oceniany był przez Beneficjentów Poddziałania 4.3.2 i Działania 6.3 (odpowiednio 92,0% i 100,0% wskazań), najgorzej natomiast – przez realizatorów projektów w Poddziałaniu 8.3.2 (28,6% wskazań na oceny pozytywne). Ankietowani Beneficjenci zazwyczaj dobrze oceniali również efektywność wsparcia z punktu widzenia jego formuły, tj. instrumentu ZIT. Na oceny zdecydowanie/raczej pozytywne wskazało 58,6% badanych, podczas gdy na oceny zdecydowanie/raczej negatywne – jedynie 3,4% ogółu respondentów. Biorąc pod uwagę poszczególne Działania, aspekt ten najwyższej oceniany był przez Beneficjentów Działania 6.3 (100,0%) i 4.3 (88,0%), najniższej natomiast – przez realizatorów projektów w ramach Działania 8.3 (14,3% ocen pozytywnych i aż 28,6% ocen negatywnych).
31	Jakie działania podjęto w celu przeciwdziałania barierom w korzystaniu z instrumentów finansowych? Które z tych działań okazały się skuteczne?	W celu przeciwdziałania występującym barierom w korzystaniu z IF, Beneficjenci na bieżąco zgłaszali napotykaną problemy, co nierzadko umożliwiało sprawne podjęcie działań zaradczych, np. poprzez zmianę harmonogramu czy zakresu projektów. W przypadku wzrostu kosztów realizowanych działań, nieraz konieczne było zaangażowanie większej ilości środków własnych w celu wyrównania różnic w stosunku do pierwotnych założeń. Natomiast w odniesieniu do trudności związanych ze skomplikowaniem procesu ubiegania się o i realizacji wsparcia, jak również wypełniania dokumentacji projektowej, nierzadko korzystano ze wsparcia firm zewnętrznych. Podejmowane działania zaradcze najczęściej okazywały się skuteczne, należy jednak wskazać, że z wyłączeniem wsparcia ze strony IZ, ich wdrożenie wymagało od Beneficjentów zaangażowania środków własnych.
32	Jakie były mocne i słabe strony instrumentów finansowych wdrażanych w ramach RPO WM 2014-2020?	Do mocnych stron wsparcia w postaci IF zaliczają się: • atrakcyjne warunki wsparcia w porównaniu z ofertą podmiotów komercyjnych; • korzystne oprocentowanie pożyczki; • atrakcyjne warunki spłaty; • dobra współpraca Beneficjentów z jednostką udzielającą wsparcia;

L.p.	Pytania badawcze	Najważniejsze wnioski i powiązane z nimi rekomendacje
		• fachowość i pomocność obsługi; • możliwość rozwoju podmiotu; • sprawny przebieg procesu ubiegania się o i przyznania wsparcia; • właściwe ukierunkowanie IF na rozwój regionalny, istotne zwłaszcza z punktu widzenia obszarów słabiej rozwiniętych; • wsparcie regionalnych przedsiębiorców, w tym rozwój ich innowacyjności, wzrost konkurencyjności; • wzrost dostępności do atrakcyjnej oferty finansowania planowanych działań; • wysoki profesjonalizm pośredników finansowych (w przypadku Działania 3.3); • elastyczność IF w przypadku konieczności sprawnego reagowania na pojawiające się wyzwania (pandemia COVID-19, konflikt w Ukrainie); • wsparcie rozwoju zrównoważonego poprzez wykorzystanie adekwatnych kryteriów wyboru projektów i preferencji; • prowadzenie stałego naboru; • efektywność funkcjonowania w ich ramach środków publicznych, które są zwracane, dzięki czemu mogą zostać przeznaczone na wsparcie kolejnych inwestycji; • brak skomplikowanych procedur i szybkość udzielania wsparcia; • jasne warunki wsparcia generujące zainteresowanie odbiorców; • sprawna obsługa dystrybucji środków; • duża liczba wspartych podmiotów i zrealizowanych inwestycji; • elastyczność wsparcia (możliwość dostosowywania oferty do realiów rynku); • brak rozdrobnienia alokacji, skutkujące kumulacją alokacji w konkretnych obszarach tematycznych; • możliwość ubiegania się o umorzenie/karencję; • rosnąca rozpoznawalność IF. Do słabych stron tego typu wsparcia zaliczano natomiast: • biurokrację; • zbyt małe kwoty wsparcia w stosunku do potrzeb; • utrudniony kontakt z jednostką udzielającą wsparcia; • długotrwałość procedur związanych z procesem ubiegania się o i przyznania wsparcia; • trudności w dotarciu do szczegółowych informacji nt. wsparcia; • zwrotny charakter wsparcia;

L.p.	Pytania badawcze	Najważniejsze wnioski i powiązane z nimi rekomendacje
		• konkurencyjność oferty komercyjnej, w tym biorąc pod uwagę wymagania stawiane odbiorcom IF w ramach RPO WM 2014-2020; • zbyt wąski katalog wydatków kwalifikowalnych; • wysoki poziom wymaganego wkładu własnego (25%); • trudności z wyłonieniem podmiotów mogących i chętnych pełnić funkcję pośrednika finansowego; • większe ryzyko ponoszone przez Beneficjentów korzystających z tego typu wsparcia, z uwagi na konieczność przekalkulowania przez nich potencjalnych zysków płynących z wykorzystania IF oraz strat związanych z koniecznością spłacenia inwestycji; • stosunkowo niewielka alokacja; • brak wspólnej platformy informacyjnej dotyczącej regionalnej oferty IF (słaba rozpoznawalność pośredników i ich oferty); • brak wspólnego przekazu informacyjno-promocyjnego na temat oferty IF; • ograniczenie wsparcia do pożyczek; • niskie oprocentowanie i mniejsze, niż w bankach, wymogi co do historii kredytowej stanowiące główny generator popytu na tę formę wsparcia; • nierównomierna dostępność (czasowa) środków wśród pośredników finansowych (w tym ze względu na procedury związane z wyborem pośredników); • problemy z pozyskaniem finansowania przez pośredników finansowych na tzw. wkład własny do projektu. Warto zwrócić uwagę, na rozbieżności między wskazanymi przez odbiorców IF mocnymi i słabymi stronami tego typu instrumentów, które widoczne są przede wszystkim w odniesieniu do oceny kontaktu z jednostką udzielającą wsparcia oraz procedur związanych z procesem ubiegania się o i przyznania pożyczek, które mogą wskazywać na potrzebę zapewnienia pewnych standardów w procesie realizacji wsparcia. Rozwiązaniem w tym zakresie mogłaby być realizacja szkoleń dla personelu wyznaczonego do kontaktu z odbiorcami wsparcia i/lub zwiększenie liczby osób zaangażowanych w proces weryfikacji i oceny dokumentacji nadesłanej przez wnioskodawców, rozliczanie projektów itp. Nie bez znaczenia w tym zakresie byłoby również uproszczenie procedury wnioskowania i rozliczania wsparcia oraz ograniczenie liczby dokumentów wymaganych od odbiorców IF. Dobrą praktyką byłoby również stworzenie poradnika bądź instrukcji dla potencjalnych odbiorców oraz odbiorców wsparcia, obejmującej szczegółowe informacje związane z procesem ubiegania się i rozliczania środków otrzymanych w ramach Programu. W tym miejscu należy również nadmienić, iż w województwie mazowieckim brakuje podmiotów, które byłyby w stanie i które byłyby chętne pełnić funkcję pośredników finansowych. Największe możliwości w tym zakresie mają banki sieciowe, które najczęściej jednak nie są zainteresowane wdrażaniem IF. Wsparcie dedykowane jest bowiem tylko określonej obszarowi,

L.p.	Pytania badawcze	Najważniejsze wnioski i powiązane z nimi rekomendacje
		przez co – z punktu widzenia banku – jest to przedsięwzięcie nieopłacalne. Znaczącym wyzwaniem w perspektywie finansowej 2014-2020 było zapewnienie wkładu własnego na poziomie 25% przez pośrednika finansowego, w związku z czym IZ podjęła decyzję o wykorzystywaniu własnego budżetu w celu zapewnienia wkładu publicznego na poziomie 95% dla obu obszarów wsparcia, znacząco obniżając tym samym wymagany poziom finansowania komercyjnego. W związku z tym zalecane jest obniżenie poziomu wkładu własnego wymaganego od pośredników finansowych do 5% . Warto ponadto rozważyć możliwość dystrybuowania IF przez agencję rozwoju regionalnego (Agencja Rozwoju Mazowsza), znającą specyfikę i potrzeby województwa, na wzór innych regionów.
33	Czy prawidłowo określono obszary interwencji, w przypadku których wykorzystano instrumenty finansowe?	Zakres tematyczny wsparcia w ramach ZIT był wystarczający w stosunku do potrzeb identyfikowanych w regionie, a zastosowanie instrumentu terytorialnego w ramach Programu stanowiło najbardziej efektywny sposób wdrażania interwencji publicznej. Wsparcie umożliwiło bowiem zintegrowane podejście do potrzeb regionu i szersze wsparcie obszarów problemowych. Dzięki zastosowaniu ZIT wsparto również współpracę między JST, umożliwiając im wymianę dobrych praktyk i wzajemne wsparcie.
34	Czy skorzystanie z instrumentów finansowych przyczyniło się do zmiany opinii beneficjentów i ostatecznych odbiorców instrumentów na temat instrumentów finansowych? Czy planują oni korzystanie w przyszłości z instrumentów finansowych w celu sfinansowania kolejnych inwestycji?	Zdecydowana większość odbiorców IF uczestniczących w badaniu TSSI deklarowała, że w przyszłości, w celu sfinansowania kolejnych inwestycji, zamierzają ponownie ubiegać się o wsparcie w postaci IF oferowanych w ramach RPO (łącznie 81,3% wskazań na odpowiedzi zdecydowanie/raczej tak). Przeciwnego zdania było zaledwie 3,4% respondentów, z czego wszystkie odpowiedzi zdecydowanie/raczej nie pojawiły się w grupie odbiorców IF oferowanych w ramach Działania 3.3 Programu.
35	Jakie było mocne i słabe strony instrumentu terytorialnego?	Do mocnych stron instrumentu ZIT, zaliczają się: • animowanie współpracy z samorządami; • animowanie współpracy z samorządami; • możliwość upowszechniania rezultatów wsparcia; • dobry poziom współpracy z partnerami; • dostosowywanie planowanych działań do specyficznych potrzeb danego obszaru; • szersze spojrzenie na potrzeby danego obszaru funkcjonalnego; • strategiczne podejście do rozwoju obszaru; • ściśle określone kierunki działania i grupy ich odbiorców. • racjonalizowanie kosztów; • tworzenie spójnych rozwiązań, mających szerszy zakres oddziaływania terytorialnego; • zapewnienie możliwości wymiany doświadczeń, dobrych praktyk, wzajemnej współpracy; • nawiązywanie trwałych partnerstw przez JST.

L.p.	Pytania badawcze	Najważniejsze wnioski i powiązane z nimi rekomendacje
		Słabymi stronami wykorzystania instrumentu terytorialnego są natomiast: - nawiązywanie partnerstw motywowanych wyłącznie chęcią pozyskania środków na realizację pożądanej inwestycji, a nie pragnieniem rozwoju i wzajemnej współpracy; - planowanie projektów trudnych do koordynacji, uwzględniających zbyt wielu partnerów i/lub zbyt szeroki zakres interwencji; - brak elastyczności w zarządzaniu alokacją w ramach ZIT (do instrumentu terytorialnego przypisano określoną ilość środków, bez możliwości przesunięć w ramach poszczególnych Działów); - niewystarczające wsparcie dla podmiotów realizujących projekty w tej formule, przy równoczesnych większych wymaganiach związanych z dodatkową sprawozdawczością do Urzędu Marszałkowskiego.
36	Czy wystąpiły, a jeśli tak, to jakie były najważniejsze bariery w realizacji ZIT?	Największą barierą w korzystaniu z instrumentu terytorialnego był wzrost cen materiałów i usług niezbędnych do realizacji projektów. Istotnym utrudnieniem dla znaczącej części realizatorów projektów były ponadto utrudnienia/opóźnienia wynikające z pandemii COVID-19, a także ograniczenia w zakresie możliwości zakupu sprzętu lub wyposażenia i trudności z wyłonieniem wykonawców. Dodatkowo do głównym barier w realizacji ZIT zaliczyć można niedostępność niezbędnych materiałów/sprzętu, sztywną strukturę funduszy unijnych oraz konieczność pozyskania wymaganych zgód, pozwoleń, dokumentów itp. w związku z realizacją projektów.
37	Jakie czynniki ułatwiały, a jakie utrudniały tworzenie trwałych partnerstw jednostek samorządu terytorialnego w miejskich obszarach funkcjonalnych?	Do czynników ułatwiających nawiązanie partnerstwa z innymi JST zaliczono: - podobne potrzeby tego typu podmiotów; - wspólne cele; - premiowanie współpracy; - wcześniejsze podejmowanie współpracy; - możliwość zakupu w ramach projektów pomocy i udostępnienia ich podmiotom spoza obszaru realizacji interwencji. Beneficjenci, którzy deklarowali, że w wyniku realizacji projektu nie nawiązali partnerstwa z innymi JST, wskazywali w większości, że wynikało to z braku potrzeb w tym zakresie. Wymieniano również czynniki takie, jak wcześniejsze zawiązanie partnerstw przez okoliczne JST z innymi podmiotami/jednostkami czy specyfika interwencji.
Obszar badawczy III		
38	Jakie można wskazać dobre praktyki dotyczące realizacji projektów ukierunkowanych na rozwój społeczno-gospodarczy i	Do dobrych praktyk dotyczących realizacji projektów ukierunkowanych na rozwój społeczno-gospodarczy i realizację celów Strategii Europa 2020 w ramach RPO WM 2014-2020 można zaliczyć: wsparcie Beneficjentów przez IZ;

L.p.	Pytania badawcze	Najważniejsze wnioski i powiązane z nimi rekomendacje
	realizację celów Strategii Europa 2020 w ramach RPO WM 2014-2020?	• świadome zdobywanie doświadczenia przez realizatorów projektów poprzez przygotowanie dokumentacji i samo wdrażanie działań; • dobre przygotowanie merytoryczne pracowników odpowiedzialnych za przygotowanie wniosków o dofinansowanie; • cykliczną organizację konferencji/forów regionalnych jako platform wymiany doświadczeń i efektów pozyskania funduszy europejskich; • nawiązanie współpracy z innymi podmiotami/jednostkami; • połączenie kilku form oddziaływania na rzecz wsparcia jednej grupy odbiorców (np. w przypadku uczniów były to realizacja wycieczek, półkolonii, pokazów, zajęć pozalekcyjnych itp.); • prowadzenie zajęć metodą eksperymentu (w przypadku wsparcia kierowanego do uczniów); • sieciowanie PES; • uwzględnienie pomocy <i>de minimis</i> i wprowadzenie częściowej niekwalifikowalności VAT; • wymianę doświadczeń między JST; • promocję wyjątkowo skutecznych i interesujących projektów; • spotkania informacyjne dla mieszkańców odnośnie konieczności selektywnego zbierania odpadów i innych działań z zakresu świadomości ekologicznej; • zapewnienie dostępu do mieszkań chronionych dla osób wychodzących np. z pieczy zastępczej, umożliwiające im rozpoczęcie samodzielnego życia; • kompleksowość realizowanych działań; • dobre przygotowanie wnioskodawców do realizacji zaplanowanych działań; • animowanie współpracy z samorządami w ramach instrumentu terytorialnego i nawiązywanie trwałych partnerstw przez JST.
39	Dlaczego działania te należy uznać za dobre praktyki?	Wspomniane dobre praktyki przyczyniły się do wysokiej skuteczności realizowanych działań, umożliwiając osiągnięcie znaczących rezultatów zarówno w odniesieniu do wsparcia rozwoju społeczno-gospodarczego województwa mazowieckiego, jak i realizacji celów Strategii Europa 2020.
40	Jakie można wskazać złe praktyki dotyczące realizacji projektów ukierunkowanych na rozwój społeczno-gospodarczy i realizację celów Strategii Europa 2020 w ramach RPO WM 2014-2020?	Do tzw. złych praktyk dotyczących realizacji projektów ukierunkowanych na rozwój społeczno-gospodarczy i realizację celów Strategii Europa 2020 w ramach RPO WM 2014-2020 można zaliczyć: • długi okres kontroli realizowanych/zrealizowanych działań; • generowanie problemów przez opiekunów projektów; • zbyt krótki okres czasu na testowanie nowych rozwiązań przed ich wprowadzeniem;

L.p.	Pytania badawcze	Najważniejsze wnioski i powiązane z nimi rekomendacje
		• zbyt krótkie trzymanie się pierwotnych założeń projektów, mimo zmian następujących w okresie ich wdrażania; • rezygnację uczestników z możliwości udziału we wsparciu (w tym głównie z uwagi na sytuację epidemiologiczną); • przeszacowanie wartości wskaźników; • wyższe koszty realizacji interwencji niż początkowo zakładano; • niewywiązywanie się części Beneficjentów z założonych w ramach projektów działań; • nieskuteczność niektórych form wsparcia, np. bonów na doradztwo realizowanych w ramach OP III; • cedowanie zarządzania projektami na zewnątrz przez samorządy, mające potencjał i możliwości do samodzielnego, skutecznego wdrożenia zaplanowanych działań; • niewystarczający poziom komunikacji między podmiotami odpowiedzialnymi za realizację projektów a ich odbiorcami, skutkujące rezygnacją części uczestników z możliwości skorzystania ze wsparcia; • brak weryfikowania aktualności poszczególnych działań zaplanowanych w ramach Programu podczas jego wdrażania (np. w ramach ewaluacji śródkresowej); • brak przygotowania wnioskodawców do realizacji zaplanowanych działań; • nawiązywanie partnerstw w ramach instrumentu terytorialnego motywowanych wyłącznie chęcią pozyskania środków na realizację pożądanej inwestycji, a nie pragnieniem rozwoju i wzajemnej współpracy; • planowanie projektów trudnych do koordynacji, uwzględniających zbyt wielu partnerów i/lub zbyt szeroki zakres interwencji.
41	Dlaczego działania te należy uznać za złe praktyki?	Identyfikowane złe praktyki przekładały się na niższą skuteczność realizowanych działań, ograniczając tym samym stopień oddziaływania wdrażanych projektów na rozwój regionu oraz osiągnięcie zakładanych celów.
42	Jakie rozwiązania należało zastosować w miejsce zidentyfikowanych złych praktyk, aby zapewnić skuteczniejszą realizację przyszłych działań?	W opinii eksperckiej, znaczącej części ww. złych praktyk można by było zaradzić poprzez bardziej elastyczne podejście do założeń Programu, w tym sposobu wydatkowania środków dostępnych w jego ramach, a także realizowanych projektów . Umożliwiłoby to bieżące reagowanie na pojawiające się trudności oraz uaktualnianie wsparcia zgodnie ze zmieniającymi się warunkami zewnętrznymi. Dobrym rozwiązaniem w tym zakresie byłoby również kontynuowanie wydłużenia czasu przewidzianego na realizację projektów , zgodnie z identyfikowanym zapotrzebowaniem, co mogłoby przyczynić się do osiągnięcia w ich ramach lepszych rezultatów. Warto byłoby również podjąć działania mające na celu lepsze przygotowanie potencjalnych wnioskodawców do aplikowania w ramach Programu oraz realizacji planowanych interwencji , w tym poprzez udostępnianie i promowanie dobrych praktyk w tym zakresie.

Źródło: opracowanie własne.

2. Tabela wniosków i rekomendacji

Tabela 30. Tabela wniosków i rekomendacji

Lp.	Treść wniosku	Treść rekomendacji	Adresat rekomendacji	Sposób wdrożenia	Termin wdrożenia (kwartał)	Klasa rekomendacji
1	Z przeprowadzonych badań wynika, iż interwencję w ramach RPO WM 2014-2020 zaplanowano w taki sposób, by odpowiadała na potrzeby regionu, uwzględnione w dokumentach strategicznych. Założenia Programu umożliwiły również skuteczne osiąganie zakładanych celów i oczekiwań. Wsparcie udzielone w ramach RPO WM 2014-2020 miało zatem znaczący wpływ na rozwój województwa, w tym na wzrost konkurencyjności czy rozwój jego potencjału. Realizacja RPO WM nie zlikwidowała jednak zróżnicowania wewnątrzregionalnego występującego na Mazowszu. Jednym z czołowych wyzwań w nowej perspektywie finansowej UE będzie nadal wzmacnianie dyfuzji impulsów rozwoju gospodarczego z Warszawy do pozostałych podregionów. Wyniki analiz licznych opracowań naukowych oraz strategicznych umożliwiają wskazanie kilku obszarów, których wsparcie powinno zdynamizować omawiane procesy dyfuzyjne. Jednym z nich jest obszar specjalizacji gospodarek subregionalnych, w tym tzw. inteligentnych specjalizacji. Kolejnym jest usieciowienie gospodarki oraz bliższe powiązanie nauki z biznesem. Potrzeba kontynuacji dotychczasowych działań jest tym bardziej istotna, że wartość uzyskanych efektów Programu zaburzyła pandemia Covid-19. Strony w raporcie: 32-53 oraz 70-71	Rekomenduje się kontynuację działań realizowanych dotychczas w ramach Programu, ze szczególnym naciskiem na wzmacnianie dyfuzji impulsów rozwoju gospodarczego z Warszawy do pozostałych podregionów, zgodnie z identyfikowanym obecnie zapotrzebowaniem.	IZ FEM 2021-2027	Niezwłoczne przystąpienie do organizacji naborów zgodnie z zakresem przyjętym w ramach FEM 2021-2027, w tym w obszarze stanowiącym kontynuację wsparcia realizowanego dotychczas w ramach RPO WM 2014-2020, ze szczególnym naciskiem na wzmacnianie dyfuzji impulsów rozwoju gospodarczego z Warszawy do pozostałych obszarów województwa mazowieckiego, zgodnie z identyfikowanym obecnie zapotrzebowaniem.	III kwartał 2024 r.	Programowa, strategiczna
		Rekomenduje się podejmowanie szeroko zakrojonych działań informacyjno-promocyjnych, skoncentrowanych na podniesieniu wiedzy i świadomości mieszkańców zamieszkujących Region Mazowiecki Regionalny oraz Regionu Warszawskiego Stołecznego nt. możliwości wykorzystania funduszy unijnych na rzecz rozwoju reprezentowanych przez nich podmiotów/zamieszkanych obszarów.	IZ FEM 2021-2027 IP FEM 2021-2027	Podjęcie szeroko zakrojonych działań informacyjno-promocyjnych, skoncentrowanych na podniesieniu wiedzy i świadomości mieszkańców Regionu Stołecznego Warszawskiego i Regionu Mazowieckiego Regionalnego nt. możliwości wykorzystania funduszy unijnych na rzecz rozwoju reprezentowanych przez nich podmiotów/zamieszkanych obszarów.	III kwartał 2024 r.	Programowa, operacyjna

Lp.	Treść wniosku	Treść rekomendacji	Adresat rekomendacji	Sposób wdrożenia	Termin wdrożenia (kwartał)	Klasa rekomendacji
2	W przedostatnim kwartale 2023 r. RPO WM 2014-2020 znajdował się już na końcowym etapie realizacji. W przypadku zdecydowanej większości wskaźników osiągnięto zakładane wartości docelowe, najczęściej je przekraczając, nieraz kilkakrotnie. Nadal identyfikuje się jednak wskaźniki, w przypadku których wartość docelowa nie została jeszcze zrealizowana. Analiza wartości aktualnej wskaźników wskazuje, że na 196 wskaźników identyfikuje się 52 wskaźników o wartości niższej niż wartość docelowa. Dla 15 wskaźników wartość aktualna nie przekracza 50,0% wartości zakładanej do realizacji, przy czym najtrudniejsza sytuacja dotyczy wskaźników: - Wzrost zatrudnienia we wspieranych przedsiębiorstwach i Liczba inwestycji zlokalizowanych na przygotowanych terenach inwestycyjnych (0,0%; Działanie 3.1); - Liczba usług publicznych udostępnionych on-line o stopniu dojrzałości co najmniej 3, Liczba usług publicznych udostępnionych on-line o stopniu dojrzałości co najmniej 4 -transakcja, Liczba podmiotów, które udostępniły on-line informacje sektora publicznego (0,0%; Działania 12.1 i 12.2, przy czym Działanie 12.1 (Oś REACT-EU) obejmuje projekty przeniesione z Działania 4.2. Z kolei 3 projekty pozakonkursowe wdrażane w Działaniu 12.2 mają zakończyć się do końca 2023 r., a ze względu na to, iż umowy podpisano w grudniu 2022 r., przypisanych im wskaźników nie widać jeszcze w systemie). Warto natomiast podkreślić, że podjęto odpowiednie kroki w celu urealnienia przyjętych założeń. W przekazanej do KE	Rekomenduje się bieżące monitorowanie realizacji wskaźników, których wartości docelowych dotychczas nie osiągnięto oraz, zgodnie z identyfikowaną potrzebą, podjęcie działań zaradczych obejmujących np. uzasadnienie niższej od zakładanej realizacji wskaźników, zintensyfikowanie działań skoncentrowanych na podniesieniu osiągniętej wartości wskaźników, wsparcie Beneficjentów w osiąganiu zakładanych celów itp.	IZ RPO WM 2014-2020 IP RPO WM 2014-2020	Bieżące monitorowanie realizacji wskaźników, których wartości docelowych dotychczas nie osiągnięto oraz, jeśli wymagane, podejmowanie kolejnych działań zaradczych obejmujących np. uzasadnienie niższej od zakładanej realizacji wskaźników, zintensyfikowanie działań skoncentrowanych na podniesieniu osiągniętej wartości wskaźników, wsparcie Beneficjentów w osiąganiu zakładanych celów itp.	IV kwartał 2023 r.	Programowa, operacyjna

Lp.	Treść wniosku	Treść rekomendacji	Adresat rekomendacji	Sposób wdrożenia	Termin wdrożenia (kwartał)	Klasa rekomendacji
	wersji 7.0 RPO WM 2014-2020 zmniejszono bowiem wartość docelową 15 z omawianych wskaźników, a w przypadku kolejnych 3 planowano taką zmianę w ramach SzOOP, po przyjęciu przez KE nowej wersji RPO. Ponadto, biorąc pod uwagę, że realizacja 751 projektów jeszcze się nie zakończyła, można przewidywać, że wartość wskaźników znacząco wzrośnie na skutek ich wdrożenia. Strony w raporcie: 96-113					
3	Analiza ocen procedury ubiegania się o wsparcie pozwala wskazać, że choć była ona najczęściej dość dobrze oceniana przez Beneficjentów (średnia ocen 3,9/5), to nadal istnieją obszary wymagające udoskonalenia. Do problemów związanych z tą procedurą zaliczano nadmiar dokumentacji wymaganej przy ubieganiu o wsparcie, skomplikowanie i nadmierną szczegółowość wykorzystywanej dokumentacji, a także stosowany w jej ramach nieprzystępny język, nierzadko skutkujące koniecznością skorzystania z usług firmy zewnętrznej, zawiłość i niejasność procedur, skomplikowanie i nieintuicyjność panelu informatycznego wykorzystywanego na rzecz rekrutacji, a także nadmierną czasochłonność procedury i długi oczekiwania na decyzję. Strony w raporcie: 76	Rekomenduje się uproszczenie procedury ubiegania się o wsparcie w ramach programu FEM 2021-2027 (w szczególności w przypadku wsparcia dotacyjnego), w tym przede wszystkim poprzez uproszczenie języka stosowanego w dokumentach związanych z FEM 2021-2027 tak, by były one zrozumiałe dla przeciętnego odbiorcy.	IZ FEM 2021-2027	Uproszczenie procedury ubiegania się o wsparcie w ramach FEM 2021-2027 m.in. poprzez uproszczenie języka stosowanego w dokumentach związanych z FEM 2021-2027 tak, by były one zrozumiałe dla przeciętnego odbiorcy.	III kwartał 2024 r.	Programowa, operacyjna
		O ile to możliwe, dobrym rozwiązaniem byłoby również zaangażowanie większej liczby osób na rzecz oceny wniosków o dofinansowanie tak, by przyspieszyć czas realizacji tego procesu.	IP FEM 2021-2027	Zwiększenie liczby osób zaangażowanych w proces oceny wniosków o dofinansowanie.	III kwartał 2024 r.	Programowa, operacyjna
4	Zgodnie z wynikami przeprowadzonych badań, można oczekiwać, iż efekty osiągnięte wskutek interwencji będą miały charakter trwały. Niska trwałość części osiągniętych rezultatów wynikać może natomiast z:	Rekomenduje się kontynuację działań realizowanych dotychczas w ramach Programu oraz rozszerzenie wsparcia zgodnie z potrzebami wynikającymi z aktualnej sytuacji rynkowej i	IZ FEM 2021-2027 IP FEM 2021-2027	Niezwłoczne przystąpienie do organizacji naborów zgodnie z zakresem przyjętym w ramach FEM 2021-2027, w tym w obszarze stanowiącym kontynuację wsparcia	III kwartał 2024 r.	Programowa, strategiczna

Lp.	Treść wniosku	Treść rekomendacji	Adresat rekomendacji	Sposób wdrożenia	Termin wdrożenia (kwartał)	Klasa rekomendacji
	- braku środków na kontynuację działań rozpoczętych w ramach projektów; - wysokiej inflacji, utrudniającej dalszą realizację działań rozpoczętych w projekcie ze środków własnych; - niewielkiej skali przedsięwzięcia w stosunku do identyfikowanych potrzeb, skutkującej koniecznością kontynuacji dotychczasowych działań; - trudnej sytuacji rynkowej, wywołanej pandemią COVID-19 i jej długoterminowymi konsekwencjami oraz wojną w Ukrainie. W oparciu o wyniki badań, jak i wiedzę ekspercką można wskazać, iż logika interwencji opisana w RPO WM pozostaje aktualna w obecnej sytuacji społeczno-gospodarczej. Wdrożone przedsięwzięcia odpowiadały na istniejące potrzeby regionu. Jednak od czasu projektowania sytuacja geopolityczna i rosnąca inflacja osłabiły skalę osiągniętych rezultatów. Strony w raporcie: 116-120	bieżącymi potrzebami ostatecznych odbiorców wsparcia. Zaleca się również analizę przyczyn nieutrzymania trwałości efektów przez realizatorów projektów, w przypadku których osiągnięte rezultaty nie utrzymały się w przewidywanym okresie trwałości. Umożliwi to zapobieżenie występowaniu podobnych sytuacji w przyszłości.		realizowanego dotychczas w ramach RPO WM 2014-2020 oraz, w miarę możliwości, rozszerzenie wsparcia zgodnie z potrzebami wynikającymi z aktualnej sytuacji rynkowej i bieżącymi potrzebami ostatecznych odbiorców wsparcia. Analiza przyczyn nieutrzymania trwałości efektów przez realizatorów projektów, w przypadku których osiągnięte rezultaty nie utrzymały się w przewidywanym okresie trwałości, w celu zapobieżenia występowaniu podobnych sytuacji w przyszłości.	III kwartał 2024 r.	Programowa, operacyjna
5	12,2% odbiorców IF wdrażanych w ramach Programu deklarowało, że w przyszłości należałoby zmienić/rozszerzyć dotychczasowy zakres tematyczny przedsięwzięć, na które będzie można uzyskać wsparcie. Wskazywano jednak przy tym na potrzebę sfinansowania takich działań, jak zakup nieruchomości pod inwestycje, zakup środków transportu, finansowanie bieżących kosztów działalności, inwestycje na rzecz rewitalizacji, rozwój alternatywnych źródeł energii czy rozwój firm z branży turystycznej, gastronomicznej, hotelarskiej, muzeów, firm technologicznych, a więc	Zaleca się kontynuowanie działań informacyjno-edukacyjnych skierowanych do potencjalnych wnioskodawców, wnioskodawców i Beneficjentów, w celu podniesienia poziomu ich wiedzy nt. specyfiki programów unijnych i działań możliwych do sfinansowania w ich ramach.	IZ FEM 2021-2027 IP FEM 2021-2027	Kontynuowanie wraz z BGK, EBI w dotychczasowym modelu wdrażania IF działań informacyjno-edukacyjnych skierowanych do potencjalnych wnioskodawców, wnioskodawców i Beneficjentów, w celu podniesienia poziomu ich wiedzy nt. specyfiki programów unijnych i działań	III kwartał 2024 r.	Programowa, operacyjna

Lp.	Treść wniosku	Treść rekomendacji	Adresat rekomendacji	Sposób wdrożenia	Termin wdrożenia (kwartał)	Klasa rekomendacji
	obszarów, które były dostępne w ramach IF w perspektywie 2014-2020 i będą dostępne w perspektywie 2021-2027, w zakresie określonym ramami prawnymi i wytycznymi dot. kwalifikowalności wydatków. Zdaniem ewaluatora świadczy to o niskim poziomie wiedzy części wnioskodawców nt. zasad otrzymywania wsparcia ze środków UE. Strony w raporcie: 143-145			możliwych do sfinansowania w ich ramach.		
6	Zdecydowana większość Beneficjentów Programu pozytywnie oceniła funkcjonujący system instytucjonalny RPO WM 2014-2020. W opinii 18,3% ankietowanych Beneficjentów, przed kontynuacją wsparcia w przyszłości należałoby jednak wprowadzić pewne zmiany w tym zakresie. Do proponowanych zmian zaliczano: • zwiększenie ilości czasu przeznaczonego na przygotowanie i złożenie dokumentacji aplikacyjnej i/lub wcześniejsze udostępnienie dokumentacji związanej z naborami, przed faktycznym rozpoczęciem procesu naboru wniosków; • uproszczenie języka stosowanego w dokumentacji związanej ze wsparciem; • ograniczenie ilości dokumentacji związanej z ubieganiem się o wsparcie, realizacją czy rozliczaniem projektów; • nieorganizowanie konkursów dla szkół w okresie wakacyjnym; • wcześniejsze informowanie o wprowadzanych zmianach (czy to na etapie konkursów, czy realizacji zaplanowanych działań);	O ile to możliwe (zgodne z przepisami i regulaminami), dobrym rozwiązaniem byłoby zaangażowanie większej liczby osób na rzecz oceny wniosków o dofinansowanie i rozliczania projektów tak, by przyspieszyć czas realizacji tych procesów. Rekomenduje się także zachowanie większej elastyczności (w ramach obowiązującego systemu prawnego) w całym procesie wdrażania programu FEM 2021-2027 i realizowanych w jego ramach projektów tak, by w miarę szybko i skutecznie móc reagować na zmieniające się warunki zewnętrzne.	IP FEM 2021-2027 IZ FEM 2021-2027 IP FEM 2021-2027	Zaangażowanie większej liczby osób na rzecz oceny wniosków o dofinansowanie i rozliczania projektów tak, by przyspieszyć czas realizacji tych procesów. Zachowanie większej elastyczności (w ramach obowiązującego systemu prawnego) w całym procesie wdrażania programu FEM 2021-2027 i realizowanych w jego ramach projektów tak, by w miarę szybko i skutecznie móc reagować na zmieniające się warunki zewnętrzne.	III kwartał 2024 r. III kwartał 2024 r.	Programowa, operacyjna Programowa, operacyjna

Lp.	Treść wniosku	Treść rekomendacji	Adresat rekomendacji	Sposób wdrożenia	Termin wdrożenia (kwartał)	Klasa rekomendacji
	- uproszczenie i usprawnienie procedur związanych z ubieganiem się o i rozliczaniem wsparcia; - elastyczność w stosunku do początkowych założeń projektów (w tym ich budżetu) z uwagi na zmieniające się warunki; - dłuższy czas na realizację i rozliczenie projektów. Strony w raporcie: 29-32					
7	Z uwagi na to, iż województwo mazowieckie było regionem lepiej rozwiniętym i oczekiwany wkład własny pośredników wynosił aż 20% w projektów IF, więc były to warunki trudniejsze i było to stanowiło mniejszą zachętę dla pośredników finansowych do startu w wyborach przez Fundusze Funduszy. Jednocześnie zrezygnowano z IF w obszarze OZE z uwagi na bardzo niekorzystne zmiany otoczenia prawnego w tym obszarze. Żadne instytucje komercyjne nie podjęły się tego zadania. Strony w raporcie: 150-151	Rekomenduje się stosowanie narzędzi ułatwiających pośrednikom wnoszenie wkładu własnego. Zaleca się kontynuowanie określania optymalnego poziomu stratowości.	IZ FEM 2021-2027	Kontynuowanie w perspektywie finansowej na lata 2021-2027 wprowadzonego przez Zarząd Województwa Mazowieckiego w sierpniu 2023 rozwiązania zakładającego, iż wkład pośredników jest finansowany ze zwróconych środków perspektywy 2014-2020, przy zachowaniu minimalnego wkładu własnego pośrednika finansowego we wszystkich obszarach tematycznych.	III kwartał 2024 r.	Programowa, operacyjna

Źródło: opracowanie własne.

3. Table of conclusions and recommendations

Tabela 31. Table of conclusions and recommendations

No.	Conclusion	Recommendation	Addressee of the recommendation	Manner of implementation	Time of implementation (quarter)	Class of recommendation
1	The research indicates that the intervention within the ROP WM 2014-2020 was planned in a manner which responded to needs of the region, as identified in strategic documents. The Program's assumptions enabled also the effective achievement of intended objectives and expectations. Therefore, the support provided under the ROP WM 2014-2020 had a significant impact on the development of the voivodeship, including increasing competitiveness and developing its potential. However, the implementation of ROP WM did not eliminate the intra-regional disparities in Mazowieckie. One of leading challenges in the new EU financial perspective will be to continue strengthening the diffusion of economic development impulses from Warsaw to other subregions. Results of numerous scientific and strategic analyses identify several areas where support could accelerate these diffusion processes. These include the area of sub-regional economic specializations, including so-called intelligent specializations, networking the economy, and closer integration of science with business. The need to continue current measures is even more significant as the Covid-19 pandemic has disrupted the value of the Program's outcomes. Pages in the report: 32-53 and 70-71	It is recommended to continue measures implemented under the Program, with particular emphasis on strengthening the diffusion of economic development impulses from Warsaw to other subregions, in accordance with current demand.	MA of EFM 2021-2027	Immediate organisation of recruitment in accordance with the scope adopted under EFM 2021-2027, including in the area constituting a continuation of support implemented under ROP WM 2014-2020, with particular emphasis on strengthening the diffusion of economic development impulses from Warsaw to other areas of Mazowieckie Voivodeship, in accordance with currently identified demand.	Third quarter of 2024	Programme, strategic
		It is advised to undertake extensive informational and promotional activities, focused on raising the knowledge and awareness of inhabitants of the Region Mazowiecki Regionalny and Region Warszawski Stołeczny about possibilities of using EU funds for the development of entities/areas.	MA of EFM 2021-2027 IB of EFM 2021-2027	Undertaking extensive information and promotional activities focused on the increase of knowledge and awareness among inhabitants of the Region Stołeczny Warszawski and the Region Mazowiecki Regionalny regarding possibilities of using EU funds for development of represented entities/inhabited areas.	Third quarter of 2024	Programme, operational

No.	Conclusion	Recommendation	Addressee of the recommendation	Manner of implementation	Time of implementation (quarter)	Class of recommendation
2	By the last quarter of 2023, ROP WM 2014-2020 was in its final stage of implementation. Target values were achieved for the majority of indicators, often being exceeded, sometimes multiple times. However, some of indicators have not yet achieved target values. According to the analysis of current values of indicators, out of 196 indicators 52 have values lower than their target value. For 15 indicators, the current value does not exceed 50.0% of the planned value, with the most challenging situations concerning indicators: • Increase in employment in supported enterprises and Number of investments located on prepared investment sites (0.0%; Measure 3.1); • Number of public services made available online at maturity level 3, Number of public services made available online at maturity level 4 - transaction, Number of entities that have made public sector information available online (0.0%; Measures 12.1 and 12.2, with Measures 12.1 (REACT-EU Axis) including projects transferred from Measures 4.2. Meanwhile, 3 non-competitive projects implemented in Measures 12.2 are to be completed by the end of 2023, and since the contracts were signed in December 2022, their indicators are not yet visible in the system). Attention should be drawn to the fact that adequate steps were taken to adjust expected values. In version 7.0 of ROP WM 2014-2020 submitted to the EC, the target value for 15 of abovementioned indicators was reduced, and for another 3 such a change is planned upon acceptance of the new	It is recommended to continuously monitor the implementation of indicators of which target values have not yet been achieved and, as identified, take remedial measures including, for example, justifying the lower-than-expected implementation of indicators, intensifying activities focused on raising the achieved value of indicators, supporting Beneficiaries in achieving set objectives, etc.	MA of EFM 2021-2027 IB of EFM 2021-2027	Ongoing monitoring of implementation of those indicators which target values have not yet been achieved and, in accordance with identified needs, undertaking further remedial measures (such as intensifying activities focused on achieving indicator values, supporting Beneficiaries in achieving objectives.	Fourth quarter of 2023	Programme, operational

No.	Conclusion	Recommendation	Addressee of the recommendation	Manner of implementation	Time of implementation (quarter)	Class of recommendation
	version of ROP by the EC. Additionally, considering that 751 projects are still not completed, it is expected that the value of indicators will significantly increase as a result of implementation of projects. Pages in the report: 96-113					
3	The analysis of the procedure for applying for support indicates that, although it was often positively assessed by Beneficiaries (average rating of 3.9/5), there are still areas requiring improvement. Problems associated with this procedure included excessive documentation required when applying for support, the complexity and excessive detail of used documentation, inaccessible language often necessitating the use of external company services, complexity and lack of clarity of procedures, complexity and non-intuitiveness of the information panel used for recruitment, and time-consuming nature of the procedure and long waiting periods for decisions. Pages in the report: 76	It is recommended to simplify the procedure for applying for support under the EFM 2021-2027 (especially in the case of grant support), primarily by simplifying the language used in documents related to EFM 2021-2027 so that they would be more accessible to an average recipient.	MA of EFM 2021-2027	Simplification of procedures for applying for support under the EFM 2021-2027 (especially concerning the grant support), primarily by simplifying the language used in documents related to EFM 2021-2027 so that they would be more accessible to an average recipient.	Third quarter of 2024	Programme, operational
		If possible, it is advised to engage more people in assessing funding applications and project accounting to expedite these processes.	IB of EFM 2021-2027	Increase in the number of people involved in the process of assessing funding applications.	Third quarter of 2024	Programme, operational
4	According to results of the research, effects of the intervention are expected to be long-lasting. However, the low durability of some of achieved results might have occurred due to: The lack of funds to continue measures initiated within projects;	It is recommended to continue measures implemented under the Program and to expand support in accordance with needs regarding current market situation and current needs of final recipients of support.	MA of EFM 2021-2027 IB of EFM 2021-2027	Immediate organisation of recruitment in accordance with the scope adopted under EFM 2021-2027, including in the area constituting a continuation of support implemented under ROP WM 2014-2020, and, if possible, extending support in accordance with needs resulting from changing market	Third quarter of 2024	Programme, strategic

No.	Conclusion	Recommendation	Addressee of the recommendation	Manner of implementation	Time of implementation (quarter)	Class of recommendation
	- High inflation, making it difficult to continue implementing measures started in the project with own funds; - The inconsiderable scale of the initiative relative to identified needs, necessitating the continuation of current activities; - Difficult market situation caused by the COVID-19 pandemic and its long-term consequences, and the war in Ukraine. Based on results of the research and knowledge of experts, it can be indicated that the logic of intervention described in ROP WM remains relevant in the current socio-economic situation. Implemented projects responded to existing needs of the region. However, since its development, the geopolitical situation and rising inflation have weakened the scale of achieved results. Pages in the report: 116-120	It is also recommended to analyse reasons for the lack of durability of effects achieved by project implementers in the cases when achieved results did not maintain during the expected durability period. Such approach would help to prevent similar situations in the future.	MA of EFM 2021-2027 IB of EFM 2021-2027	situation and current needs of final recipients of support. The analysis of reasons for the lack of durability of effects achieved by project implementers in the cases when achieved results did not maintain during the expected durability period. Such approach would help to prevent similar situations in the future.	Third quarter of 2024	Programme, operational
5	12.2% of IF recipients implemented within the Program declared that in the future, it would be necessary to change/expand the current thematic scope of initiatives that can receive support. However, they indicated the need to finance such measures as purchasing property for investment, buying transport means, financing current operating costs, investments for revitalization, development of alternative energy sources, and development of companies in the tourism, gastronomy, hotel, museum, and technology sectors, i.e., areas that were available under IF in the 2014-2020 perspective and will be available in the 2021-	It is recommended to continue informational and educational activities aimed at potential applicants, applicants, and Beneficiaries, in order to increase their knowledge about the specifics of EU programs and activities that can be financed within them.	MA of EFM 2021-2027	Continuing with BGK and EBI the information and educational activities in the current IF implementation model, addressed to potential applicants, applicants and Beneficiaries, in order to increase their level of knowledge about the specificity of EU programs and activities that can be financed under them.	Third quarter of 2024	Programme, operational

No.	Conclusion	Recommendation	Addressee of the recommendation	Manner of implementation	Time of implementation (quarter)	Class of recommendation
	2027 perspective, within the legal framework and guidelines on expenditure eligibility. According to the evaluator, this indicates a low level of knowledge among some applicants concerning rules for receiving support from EU funds. Pages in the report: 143-145					
6	The majority of Program Beneficiaries positively assessed the functioning institutional system of ROP WM 2014-2020. However, according to 18.3% of surveyed Beneficiaries, some changes should be introduced before continuing support in the future. Proposed changes include: - Increasing the time allocated for preparing and submitting application documentation and/or providing documentation related to calls earlier, before the actual start of the application process; - Simplifying language used in support-related documentation; - Reducing the number of documents related to applying, implementing, and settling projects; - Avoiding organizing competitions regarding schools during their summer holidays; - Publishing information about changes earlier (whether at the stage of competitions or the implementation of planned activities); - Simplifying procedures related to applying for support and settling projects; - More flexibility in relation to initial assumptions of projects (including their budget), due to changing conditions;	If possible (in compliance with regulations and guidelines), it is recommended to engage more people in assessing applications for funding and project accounting to expedite these processes.	IB of EFM 2021-2027	Engagement of a larger number of people for assessing applications for funding and project accounting in order to expedite these processes.	Third quarter of 2024	Programme, operational
		It is also recommended to maintain more considerable flexibility (within the legal system) throughout the implementation process of the EFM 2021-2027 program and projects implemented within it, to quickly and effectively respond to changing external conditions.	MA of EFM 2021-2027 IB of EFM 2021-2027	Maintaining more considerable flexibility (within the legal system) throughout the implementation process of the EFM 2021-2027 program and projects implemented within it, to quickly and effectively respond to changing external conditions.	Third quarter of 2024	Programme, operational

No.	Conclusion	Recommendation	Addressee of the recommendation	Manner of implementation	Time of implementation (quarter)	Class of recommendation
	Longer time for implementation and settlement of projects. Pages in the report: 29-32					
7	Given that the Mazowieckie Voivodeship was a better-developed region and the expected own contribution from intermediaries was as high as 20% in IF projects, these conditions were more difficult and less incentive for financial intermediaries to participate. At the same time, IF in the RES was abandoned due to considerably unfavourable legal environment changes in this area. No commercial institutions undertook this task. Pages in the report: 150-151	It is recommended to use tools that support intermediaries in making their own contribution. It is advised to continue determining the optimal level of cost-effectiveness.	MA of EFM 2021-2027	Continuing the solution introduced by the Management Board of the Mazowieckie Voivodeship in August 2023, assuming that the contribution of intermediaries is financed from the returned funds of the 2014-2020 perspective, while maintaining the minimum own contribution of the financial intermediary in all thematic areas.	Third quarter of 2024	Programme, operational

Source: Own research.

4. Aneksy

4.1. Załącznik 1. Wzory narzędzi badawczych

Aneks w postaci odrębnego pliku MS Word.

4.2. Załącznik 2. Studium przypadku

Aneks w postaci odrębnego pliku MS Word.

4.3. Załącznik 3. Jakościowa analiza porównawcza

Aneks w postaci odrębnego pliku MS Word.

4.4. Załącznik 4. Tabela benchmarkingowa

Aneks w postaci odrębnego pliku MS Word.

4.5. Załącznik 5. Zestawienie wyników badań jakościowych

Aneks w postaci odrębnego pliku MS Word.

4.6. Załącznik 6. Zestawienie wyników badań ilościowych

Aneks w postaci odrębnego pliku MS Word.

4.7. Załącznik 7. Zestawienie wyników badań ilościowych – bazy danych

Aneks w postaci odrębnych plików MS Excel.

5. Bibliografia

- Badania ewaluacyjne i inne opracowania powiązane z tematyką analizy, w szczególności wcześniejsze raporty podejmujące analizowaną tematykę;
- Dane pochodzące z SL2014, obejmujące: elementy umów lub decyzji o dofinansowaniu, dane dotyczące beneficjentów, dane uczestników projektów – niezbędne do realizacji badania, udostępnione przez IZ RPO WM 2014-2020;
- Dane pochodzące ze statystyki publicznej i inne, istotne z punktu widzenia tematyki badania, w tym źródła internetowe.
- Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej obszarów wiejskich i rolnictwa województwa wraz z identyfikacją potrzeb i potencjałów rozwojowych;
- Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju. Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności;
- Dokumentacja konkursowa i pozakonkursowa naborów oraz informacje dostępne na portalu RPO WM 2014-2020;
- EUROPA 2020 Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu;
- Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030. Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony;
- Pakiet rozporządzeń dot. polityki spójności na okres perspektywy finansowej 2021-2027;
- Pakiet Wytycznych obszarowych dla perspektywy 2014-2020;
- Plan inwestycyjny dla subregionu ciechanowskiego objętego OSI problemowymi w ramach Regionalnych Inwestycji Terytorialnych;
- Plan inwestycyjny dla subregionu ostrołęckiego objętego OSI problemowymi w ramach Regionalnych Inwestycji Terytorialnych;
- Plan inwestycyjny dla subregionu płockiego objętego OSI problemowymi w ramach Regionalnych Inwestycji Terytorialnych;
- Plan inwestycyjny dla subregionu radomskiego objętego OSI problemowymi w ramach Regionalnych Inwestycji Terytorialnych.
- Plan inwestycyjny dla subregionu siedleckiego objętego OSI problemowymi w ramach Regionalnych Inwestycji Terytorialnych;
- Programowanie perspektywy finansowej 2014-2020 – Umowa Partnerstwa, MliR, 21 maja 2014 r. z późn. zm.1;
- Projekt Umowy Partnerstwa na lata 2021—2027 (lub jeżeli zostanie przyjęty UP to wersja ostateczna);
- Protokoły z Posiedzeń Komitetu Monitorującego RPO WM 2014-2020;
- Raport o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa mazowieckiego 2023, GUS, 2023;
- Regionalna Strategia Innowacji dla Mazowsza do 2020 roku;
- Regionalne programy operacyjne 15 województw wraz ze Szczegółowymi Opisaniami Osi Priorytetowych;
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020;
- Regulamin Komitetu Monitorującego RPO WM 2014-2020;

- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (UE) nr 1083/2006 (Dz. U. UE L Nr 347/320, ze zm.);
- Rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) 2018/276 z dnia 23 lutego 2018 r. zmieniające rozporządzenie wykonawcze (UE) nr 215/2014 w odniesieniu do zmian sposobu określania celów pośrednich i końcowych dla wartości wskaźników produktu na potrzeby ram wykonania w odniesieniu do europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych (Dz. U. UE L Nr 54/4);
- Rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) nr 215/2014 z dnia 7 marca 2014 r. ustanawiające zasady wykonania rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego w zakresie metod wsparcia w odniesieniu do zmian klimatu, określania celów pośrednich i końcowych na potrzeby ram wykonania oraz klasyfikacji kategorii interwencji w odniesieniu do europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych (Dz. U. UE L Nr 69/65);
- Sprawozdania IZ RPO WM 2014-2020 i/lub dane pochodzące z informacji kwartalnych dostępne na portalu RPO WM 2014-2020 i/lub udostępnione przez IZ RPO WM 2014-2020;
- Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu – Strategia Europa 2020;
- Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 z perspektywą do 2030 r.;
- Strategia Polityki Społecznej Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020;
- Strategia Rozwoju Kraju 2020;
- Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku;
- Strategia Sprawne Państwo 2020.
- Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych dla Warszawskiego Obszaru Funkcjonalnego 2014 -2020+;
- Szczegółowy Opis Osi Priorytetowych Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020 (SZOOP) wraz z załącznikami;
- Umowa Partnerstwa;
- Ustawa z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów operacyjnych polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014-2020 (Dz. U. z 2020 r., poz. 818);
- Ustawa z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz.U.2019, poz. 1295 z późn. zm.);
- Wytyczne w zakresie ewaluacji polityki spójności 2014-2020;

- Wytyczne w zakresie monitorowania postępu rzeczowego realizacji programów operacyjnych na lata 2014-2020;
- Wytyczne w zakresie realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn w ramach funduszy unijnych na lata 2014-2020;
- Wytyczne w zakresie trybów wyboru projektów na lata 2014-2020.

SPIS ELEMENTÓW GRAFICZNYCH W TEKŚCIE

Spis tabel

Tabela 1. Logika interwencji RPO WM 2014-2020	33
Tabela 2. Jak Pan/Pani ocenia wpływ zrealizowanego projektu na:	50
Tabela 3. Proszę wskazać czynniki, które Pana/Pani zdaniem wpływały negatywnie na wdrażanie projektu – razem	54
Tabela 4. Proszę wskazać czynniki, które Pana/Pani zdaniem wpływały negatywnie na wdrażanie projektu – OP I.....	55
Tabela 5. Proszę wskazać czynniki, które Pana/Pani zdaniem wpływały negatywnie na wdrażanie projektu – OP II.....	56
Tabela 6. Proszę wskazać czynniki, które Pana/Pani zdaniem wpływały negatywnie na wdrażanie projektu – OP III.....	57
Tabela 7. Proszę wskazać czynniki, które Pana/Pani zdaniem wpływały negatywnie na wdrażanie projektu – OP IV	58
Tabela 8. Proszę wskazać czynniki, które Pana/Pani zdaniem wpływały negatywnie na wdrażanie projektu – OP V	59
Tabela 9. Proszę wskazać czynniki, które Pana/Pani zdaniem wpływały negatywnie na wdrażanie projektu – OP VI	60
Tabela 10. Proszę wskazać czynniki, które Pana/Pani zdaniem wpływały negatywnie na wdrażanie projektu – OP VII	61
Tabela 11. Proszę wskazać czynniki, które Pana/Pani zdaniem wpływały negatywnie na wdrażanie projektu – OP VIII	62
Tabela 12. Proszę wskazać czynniki, które Pana/Pani zdaniem wpływały negatywnie na wdrażanie projektu – OP IX.....	63
Tabela 13. Proszę wskazać czynniki, które Pana/Pani zdaniem wpływały negatywnie na wdrażanie projektu – OP X.....	64
Tabela 14. Proszę wskazać czynniki, które Pana/Pani zdaniem wpływały negatywnie na wdrażanie projektu – OP XI.....	65
Tabela 15. Proszę wskazać czynniki, które Pana/Pani zdaniem wpływały negatywnie na wdrażanie projektu – OP XII.....	65
Tabela 16. Jak Pan/Pani ocenia aspekt administracyjny związany z korzystaniem ze wsparcia? Ocena w skali 1-5, gdzie 1 oznacza ocenę bardzo niską, a 5 bardzo wysoką – procedura ubiegania się o wsparcie	77
Tabela 17. Zainteresowanie wnioskodawców Programem.....	79
Tabela 18. Cele i wskaźniki Strategii Europa 2020	82
Tabela 19. Analiza porównawcza celów Strategii Europa 2020 w kontekście wskaźników przyjętych w RPO WM 2014-2020	87
Tabela 20. W jakim stopniu Pana/Pani zdaniem realizowany projekt wpływa/wpływał na osiągnięcie celów Strategii Europa 2020? Ocena w skali 1-5, gdzie 1 oznacza bardzo niski wpływ, a 5 bardzo wysoki wpływ – podział na formy wsparcia	92

Tabela 21. W jakim stopniu Pana/Pani zdaniem realizowany projekt wpływa/wpływał na osiągnięcie celów Strategii Europa 2020? Ocena w skali 1-5, gdzie 1 oznacza bardzo niski wpływ, a 5 bardzo wysoki wpływ	93
Tabela 22. Realizacja wskaźników Programu	101
Tabela 23. Dane finansowe dotyczące realizowanych projektów.....	126
Tabela 24. Założenia Działań wykorzystujących IF	146
Tabela 25. Założenia Działań wykorzystujących ZIT	155
Tabela 26. Proszę wskazać czynniki, które Pana/Pani zdaniem wpływały negatywnie na wdrażanie projektu – Beneficjenci Działań/Poddziałań uwzględniających ZIT.....	163
Tabela 27. Analiza SWOT.....	171
Tabela 28. Analiza PEST	172
Tabela 29. Wnioski wraz z wyróżnionymi rekomendacjami (w oparciu o pytania badawcze)	173
Tabela 30. Tabela wniosków i rekomendacji.....	194
Tabela 30. Table of conclusions and recommendations	200

Spis wykresów

Wykres 1. Jak Pan/Pani ocenia kontakt z IZ i/lub IP, w tym z opiekunami projektów w ramach Programu? Ocena w skali 1-5, gdzie 1 oznacza ocenę bardzo niską, a 5 bardzo wysoką	28
Wykres 2. Czy Pana/Pani zdaniem w zakresie systemu instytucjonalnego wsparcia (np. wymagana dokumentacja, procedura ubiegania się o wsparcie, kontakt z instytucją) należy wprowadzić jakieś zmiany w kontekście wsparcia oferowanego w przyszłości, tj. w perspektywie 2021-2027?	30
Wykres 3. Czy uważa Pan/Pani, że realizowany projekt miał wpływ na rozwój społeczno-gospodarczy województwa (w tym poziom konkurencyjności regionu, rozwój jego potencjałów endogenicznych, inteligentnych specjalizacji regionalnych, zróżnicowania wewnątrzregionalnego itp.)	74
Wykres 4. Jak Pan/Pani ocenia procedurę uzyskania wsparcia?.....	78
Wykres 5. Czy w ramach projektu udało się osiągnąć planowane do osiągnięcia wartości wskaźników?	97
Wykres 6. Czy realizowali Państwo inne inwestycje (finansowane z innych źródeł), które uznać można za komplementarne względem realizowanego projektu finansowanego ze środków RPO?	115
Wykres 7. Czy wpływ ten można Pana/Pani zdaniem uznać za trwały?	117
Wykres 8. Czy wpływ ten można Pana/Pani zdaniem uznać za trwały?	119
Wykres 9. Czy w wyniku realizacji projektu pojawiły się jakieś nieoczekiwane, pozytywne efekty? ..	122
Wykres 10. Czy w wyniku realizacji projektu pojawiły się jakieś nieoczekiwane, negatywne efekty? ..	124
Wykres 11. Czy uważa Pan/Pani, że wysokość kwoty możliwego do uzyskania wsparcia była wystarczająca w kontekście możliwości osiągnięcia zakładanych celów projektu?	132
Wykres 12. Czy uważa Pan/Pani, że możliwe do wykorzystania przez Państwa zasoby organizacyjne (kadrowe) były wystarczające w kontekście możliwości osiągnięcia zakładanych celów projektu? ..	133
Wykres 13. Czy Pana/Pani zdaniem podobne efekty udałoby się uzyskać bez wsparcia ze środków RPO WM 2014-2020?.....	134
Wykres 14. Czy Pana/Pani zdaniem w zakresie przyszłego wsparcia należy zmienić/rozszerzyć dotychczasowy zakres tematyczny przedsięwzięć, na które będzie można uzyskać wsparcie?	143

Wykres 15. Czy Pana/Pani zdaniem w zakresie przyszłego wsparcia należy wprowadzić jeszcze jakieś inne zmiany w kontekście wsparcia oferowanego w przyszłości, tj. w perspektywie 2021-2027 (np. wymagana dokumentacja, procedura ubiegania się o wsparcie, warunki wsparcia, kontakt z pośrednikiem finansowym)?	144
Wykres 16. Czy w ramach przyszłego wsparcia należy wprowadzić jeszcze jakieś inne zmiany (np. w zakresie zakresu wspieranych inwestycji, sposobów naboru, realizacji projektów itp.)?	145
Wykres 17. Czy w przyszłości planuje Pan/Pani ponownie skorzystać z instrumentów finansowych oferowanych w ramach programu regionalnego w celu sfinansowania kolejnych inwestycji?	153
Wykres 18. Jak Pan/Pani ocenia zakres tematyczny wsparcia możliwego do uzyskania w ramach instrumentu ZIT?	157
Wykres 19. Jak Pan/Pani ocenia efektywność wsparcia z punktu widzenia jego formuły, tj. instrumentu ZIT?	158
Wykres 20. Czy w wyniku realizacji projektu udało się nawiązać partnerstwo z innymi jednostkami samorządu terytorialnego (w obrębie miejskiego obszaru funkcjonalnego)?	158
Wykres 21. Czy partnerstwo to uznać można Pana/Pani zdaniem za trwałe?	159
Wykres 22. Czy podczas korzystania ze wsparcia napotkał/a Pan/Pani na jakieś istotne trudności?	162
Wykres 23. Czy Pana/Pani zdaniem w Państwa projekcie wystąpiły jakieś dobre praktyki (skuteczne rozwiązania, które zawierają w sobie pewien potencjał innowacji, przy czym są one na tyle powtarzalne, że potencjalnie istnieje możliwość wykorzystania ich w innych, podobnych projektach)?	167
Wykres 24. Analogicznie, czy z perspektywy czasu uważa Pan/Pani, że w Państwa projekcie wystąpiły jakieś złe praktyki (działania negatywnie wpływające na możliwość osiągnięcia zakładanych celów)?	169

Spis rysunków

Rysunek 1. Kryteria ewaluacyjne uwzględnione w badaniu	22
Rysunek 2. Priorytety Strategii Europa 2020.....	81